

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ-ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΛΕΞΙΟΥ

**Η Διαφήμιση στον Τύπο των Ιωαννίνων κατά την δεκαετία του 1930.
Όψεις της κοινωνικής και οικονομικής ζωής.**

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΠΟΠΤΗΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΙΟΥΝΙΟΣ 2023

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ :

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ-ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΛΕΞΙΟΥ

Η Διαφήμιση στον Τύπο των Ιωαννίνων κατά την δεκαετία του 1930.
Όψεις της κοινωνικής και οικονομικής ζωής.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Τριμελής εξεταστική επιτροπή

Νικόλαος Αναστασόπουλος, Επίκουρος καθηγητής (επόπτης)

Άννα Μανδυλαρά, Επίκουρη καθηγήτρια

Λάμπρος Φλιτούρης, Επίκουρος καθηγητής

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΙΟΥΝΙΟΣ 2023

Στην προστατευόμενη της Κλειούς: την Ιστορία

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....σελ.5	σελ.5
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....6	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....7	7

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΤΑ ΙΩΑΝΝΙΝΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ (1913) ΕΩΣ ΤΟΝ Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ.....10	10
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΜΕΘΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

I. Ο Τύπος.....26	26
II. Ο τοπικός Τύπος των Ιωαννίνων.....30	30

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ ΜΙΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΜΕ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ.....35	35
--	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

ΌΥΕΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ	
--	--

I. Από τις διαφημίσεις προϊόντων.....42	42
II. Από τις διαφημίσεις υπηρεσιών.....66	66
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....117	117
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....125	125
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....136	136

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

«Ο άνθρωπος όταν ανεβαίνει ένα βουνό, νομίζει ότι παλεύει με τη φύση. Κάνει λάθος, παλεύει με τον εαυτό του». Ορειβατική ρήση.

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού προγράμματος «Νεώτερος και Σύγχρονος κόσμος: Ιστορία, Λαογραφία, Ανθρωπολογία» με την επιστημονική επίβλεψη του επίκουρου καθηγητή Νεώτερης Ιστορίας Κου Νικόλαου Αναστασόπουλου, στον οποίο θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου για τις καθοριστικές συμβουλές και τις πολύτιμες υποδείξεις του κατά τη διάρκεια εκπόνησης της εργασίας και την τελική της μορφή. Επίσης εκφράζω τις ευχαριστίες μου στους καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος, που επαύξησαν το ενδιαφέρον μου για την επιστήμη της ιστορίας με την ποιότητα της διδασκαλίας τους.

Εν συνεχεία, οφείλω να ευχαριστήσω τον άοκνο υπάλληλο της Εταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών Κο Κώστα Μπίλλη ο οποίος με την προθυμία και την θετική του συμπεριφορά βοήθησε σημαντικά την προσπάθειά μου στην εξεύρεση και μελέτη των αρχειακών πηγών της εργασίας μου καθώς και στο χρήσιμο υποστηρικτικό υλικό που μπορούσε να μου διαθέσει. Επίσης, το προσωπικό της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και της Ζωσιμαίας Βιβλιοθήκης Ιωαννίνων, το οποίο παρόλο του δύσκολου των συνθηκών λόγω της πανδημίας, κατάφερε να διαχειριστεί με ευελιξία και προσαρμοστικότητα το έργο του και έτσι να επικουρήσει στη συγγραφή της εργασίας μου.

Τέλος, οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ στην οικογένειά μου η οποία με κατανόηση στάθηκε απέναντι στο χρόνο απουσίας μου αλλά και παρείχε σε μένα την απαραίτητη ενθάρρυνση και ψυχολογική υποστήριξη που απαιτήθηκε σε όλα τα στάδια της Διπλωματικής μου Εργασίας.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Α.Π.Θ.: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Γ.Ο.Κ.: Γενικός Οικοδομικός Κανονισμός

Γ.Σ.Ε.Ε.: Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας

Δ.Ε.Θ.: Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης

Ε.Α.Μ.: Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο

Ε.Ε.Ε.: Εθνική Ένωση Ελλάς

Ε.Η.Μ.: Εταιρεία Ηπειρωτικών Μελετών

Ε.Κ.Π.Α.: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ε.Ο.Ν.: Εθνική Οργάνωση Νεολαίας

Κ.Τ.Α.Χ.: Κεντρικό Ταμείο Χαλάζης

Σ.Ε.Κ.Ε.: Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδας

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα Ιωάννινα, η μεγαλύτερη και ιστορικότερη πόλη της Ηπείρου, ενσωματώθηκε στον εθνικό κορμό του ελληνικού κράτους το 1913. Μέχρι τότε τα Γιάννενα αποτελούσαν ένα αξιόλογο αστικό κέντρο, το οποίο κατά τη διάρκεια της οθωμανικής διακυβέρνησης, και σε κάποιες χρονικές περιόδους της, διαδραμάτισε ένα σημαντικό ρόλο. Από το 1913 και έπειτα η πόλη αντιμετώπισε νέες πολιτικές και διοικητικές συνθήκες καθώς και πληθυσμιακές ανακατατάξεις που οδήγησαν σε μια συνεχώς εξελισσόμενη κοινωνικοοικονομική κατάσταση. Οι μεταβολές αυτές, όπως και οι επιρροές από την υιοθέτηση σύγχρονων αντιλήψεων αλλά και των τεχνολογικών επιτευγμάτων της εποχής, διαφοροποίησαν σταδιακά την πόλη σε όλους σχεδόν τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας.

Η παρούσα Διπλωματική Εργασία καλείται να μελετήσει αυτές τις σταδιακές μεταβολές και να αναδείξει τις κοινωνικές και οικονομικές εξελίξεις, όπως αυτές αποτυπώνονται στις διαφημιστικές καταχωρίσεις του τοπικού Τύπου της δεκαετίας 1930 - 1940. Έτσι, ο τοπικός Τύπος, δηλαδή οι εφημερίδες και τα περιοδικά της εποχής και οι διαφημιστικές τους καταχωρίσεις, αποτέλεσαν την βασική πηγή μέσω της οποίας επιχειρήθηκε η μερική ανασύσταση του παρελθόντος. Η πηγή αυτή παρουσιάζει ως βασικά χαρακτηριστικά της, αφενός μεν την επικοινωνιακή προσπάθεια μεταξύ πωλητή και αγοραστή και αφετέρου την οικονομική προσδοκία. Ο συνδυασμός αυτός προσδίδει στο διαφημιστικό μήνυμα τη διπλή ιδιότητα της υποκειμενικότητας αλλά και της αντικειμενικότητας. Δηλαδή, το περιεχόμενο του διαφημιστικού μηνύματος μπορεί να εμπεριέχει στοιχεία υπερβολής, απόκρυψης ή και παραπλάνησης του δέκτη, αλλά παράλληλα το ίδιο το προϊόν ή η διαφημιζόμενη υπηρεσία αποτελεί μια αντικειμενική πραγματικότητα. Επομένως, οι διαφημιστικές καταχωρίσεις μπορεί να αναδείξουν σημαντικά στοιχεία του οικονομικού και κοινωνικού περιβάλλοντος της εποχής, αρκεί ο ερευνητής να ερμηνεύσει με προσοχή το διαφημιστικό μήνυμα. Στο εγχείρημά μας η αρχειακή αυτή πηγή καταρτίστηκε από εφημερίδες και περιοδικά της εποχής που εντοπίστηκαν κάποια σε φυσική μορφή, όσο και άλλα στην ψηφιακή τους κατάσταση στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη της Βουλής. Οι διαφημιστικές καταχωρίσεις αυτές αρχικά καταγράφηκαν και μετέπειτα κατηγοριοποιήθηκαν σε δύο μεγάλα υποσύνολα, των διαφημιζόμενων προϊόντων και των διαφημιζόμενων υπηρεσιών. Ακολούθως διαμορφώθηκαν θεματικά υποκεφάλαια αυτών των δύο υποσυνόλων προκειμένου να υπάρξει αποτελεσματικότερη διαχείρισή τους.

Όσον αφορά την δομή της εργασίας μας, επιλέξαμε τον διαχωρισμό της σε τέσσερα κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο παρατίθεται η ιστορική εξέλιξη της πόλης των Ιωαννίνων, επικεντρωμένης στα βασικότερα πολιτικά γεγονότα καθώς και στα χαρακτηριστικότερα κοινωνικά και οικονομικά στοιχεία που συνέθεταν το περιβάλλον της εποχής. Η παράθεση αυτή αποσκοπεί στην μετάδοση του «κλίματος» της εποχής στον αναγνώστη ώστε αυτός να προσεγγίσει καλύτερα την υπό μελέτη ιστορική περίοδο. Το δεύτερο κεφάλαιο διαιρέθηκε σε δυο υποκεφάλαια. Στο πρώτο, επιχειρήθηκε να προσεγγιστεί θεωρητικά η βασική μας πηγή, δηλαδή ο Τύπος, στη γενικότερη έννοιά του και να αναδειχθούν οι λόγοι που τον καθιστούν αξιόπιστη ιστορική μαρτυρία και κατόπιν στο δεύτερο υποκεφάλαιο παραθέσαμε τις σημαντικότερες εφημερίδες και περιοδικά της εποχής που εκδίδονταν και κυκλοφορούσαν στην πόλη των Ιωαννίνων, τονίζοντας τον εκδότη τους, τον χρόνο κυκλοφορίας τους, τον πολιτικό τους προσανατολισμό καθώς και όσες γενικότερες παρατηρήσεις μπορούσαν να προκύψουν σχετικά με αυτά τα τεκμήρια.

Στο τρίτο κεφάλαιο επικεντρωθήκαμε στην διαφημιστική πρακτική, της οποίας τις καταχωρίσεις μελετάμε, αποσκοπώντας να αναδείξουμε τα βασικά χαρακτηριστικά αυτής της μοντέρνας για την ιστορία του ανθρώπου επικοινωνιακής προσπάθειας. Έτσι, αυτή η νεωτερική πρακτική, καρπός δύο παραγόντων, του καπιταλιστικού μοντέλου ανάπτυξης και της βιομηχανικής επανάστασης, οι οποίοι προκάλεσαν τόσο την εκρηκτική αύξηση των παραγομένων προϊόντων όσο και την διάθεση και την πώληση αυτών, διερευνάται όσον αφορά τη σχέση της με τον Τύπο και την αλληλοτροφοδοτούμενη εξάρτησή τους καθώς και όσον αφορά τα σημαντικότερα επικοινωνιακά της όπλα στην επιχειρούμενη προσπάθειά της, αυτήν της πειθούς του πωλητή και του πιθανού αγοραστή. Ειδικότερα αποτυπώνονται τα κατεξοχήν εργαλεία της πειθούς, δηλαδή η λεκτική και η εξωλεκτική επικοινωνία μεταξύ πωλητή και αγοραστή, πομπού και δέκτη.

Το τέταρτο κεφάλαιο αποτέλεσε το κύριο τμήμα της εργασίας μας, στο οποίο παραθέσαμε τα πορίσματα που προέκυψαν από την μελέτη των διαφημιστικών καταχωρίσεων σχετικά με τις κοινωνικές και οικονομικές πλευρές της ιστορικής πραγματικότητας κατά την δεκαετία 1930-1940. Προσπαθήσαμε η εξαγωγή των πορισμάτων μας να προκύπτει αβίαστα και με λογική συνέπεια, στις δε περιπτώσεις που η «αποκρυπτογράφηση» ήταν σχετικά μη πρόδηλη, επιλέξαμε την οδό της πιθανολογίας και της λογικοφανούς υπόθεσης, διατηρώντας όμως ισχυρή την προσοχή μας προς αποφυγή τυχόν αυθαίρετων ισχυρισμών. Επίσης για λόγους καθαρά πρακτικούς ακολουθήθηκε η ίδια τακτική που αφορούσε τον παραπάνω διαχωρισμό μεταξύ τροφίμων και υπηρεσιών και η έτσι η εξαγωγή πορισμάτων υλοποιήθηκε για τις δύο

αυτές κατηγορίες ξεχωριστά. Τα πορίσματα αυτά κατηγοριοποιημένα σε δυο υποκεφάλαια συναποτέλεσαν τα δύο μέρη του τετάρτου κεφαλαίου.

Στο τελευταίο τμήμα της εργασίας μας, αυτό των συμπερασμάτων, επιχειρήθηκε μια επιγραμματική σύνοψη των σημαντικότερων χαρακτηριστικών που εντοπίσαμε. Επίσης προσπαθήσαμε να προσδιορίσουμε γεωγραφικά την εξάπλωση των επιχειρήσεων και επαγγελματιών της πόλης, ώστε να αναδειχθούν οι κυριότεροι οδοί που τις στέγαζαν και έτσι να καταστεί σαφές στον αναγνώστη το πεδίο της δραστηριοποίησης της οικονομικής ζωής της πόλης. Ακολούθως καταγράφηκε η βιβλιογραφία που στηρίχτηκε η διπλωματική και ειδικότερα οι αρχειακές πηγές, οι μελέτες, καθώς και τα λεξικά, οι εγκυκλοπαίδειες και οι διαδικτυακές πληροφορίες και τα άρθρα που χρησιμοποιήθηκαν. Το σώμα των διαφημιστικών καταχωρίσεων που αποτέλεσαν την βασικότερη αρχειακή πηγή μας, καταγεγραμμένο και κατηγοριοποιημένο σε δύο θεματικά υποσύνολα, συμπεριλήφθηκε στο παράρτημα της εργασίας μας, (μαζί με ένα μικρό δειγματοληπτικό υλικό), ως ακροτελεύτιο τμήμα της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

ΤΑ ΙΩΑΝΝΙΝΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ (1913) ΕΩΣ ΤΟΝ Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ

Τα Ιωάννινα στις αρχές του 20^{ου} αιώνα και συγκεκριμένα τον Φεβρουάριο του 1913, με το τέλος των Βαλκανικών πολέμων, αποκόπτονται από την Οθωμανική αυτοκρατορία της οποίας για πολλούς αιώνες αποτελούσαν τμήμα της και ανήκουν στην επικράτεια του Ελληνικού Βασιλείου.¹ Το ελληνικό κράτος, που είχε ιδρυθεί το 1830 στο νοτιότερο τμήμα της Βαλκανικής χερσονήσου, θεωρούσε την πόλη των Ιωαννίνων και όλη την Ήπειρο γενικότερα, αναπόσπαστο τμήμα του, διότι η περιοχή αυτή διατηρούσε συμπαγείς ελληνικούς πληθυσμούς οι οποίοι προσέφεραν σημαντικές υπηρεσίες στο ελληνικό έθνος. Οι Ηπειρώτικοι πληθυσμοί αρχικά διατήρησαν και ανέπτυξαν την ελληνική παιδεία κατά τα έτη της οθωμανικής διακυβέρνησης,² και κατόπιν, πρωτοστάτησαν στις απελευθερωτικές προσπάθειες, από τη ιδρυτική αλλά και την μεταγενέστερη συμμετοχή τους στην Φιλική Εταιρεία (Αθανάσ. Τσακάλωφ, Νικ. Σκουφάς, Κ. Ράδος, Μ. Ριζάρης, Ιωάννης Κωλέττης κ.α.),³ έως την ένοπλη παρουσία τους στα πεδία των μαχών της ελληνικής επανάστασης είτε ως μάχιμες ομάδες, είτε ως πολεμικοί ηγέτες (Σουλιώτες, Χειμαριώτες, Καραϊσκάκης, Σπυρομίλιος, κ.α.),⁴ καθώς και στις πρώτες εθνοσυνελεύσεις του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Τα αρχικά γεωγραφικά όρια του ελληνικού κράτους δεν συμπεριέλαβαν την Ήπειρο στην επικράτειά του, το δε γεγονός αυτό, συντήρησε την επαναστατικότητα στην περιοχή, που

---

¹ Απόστ. Βακαλόπουλος, *Νέα ελληνική Ιστορία 1204-1985*, Θεσσαλονίκη 1995, σσ. 346-351 και Σόλων Γρηγοριάδης, *Οι Βαλκανικοί πόλεμοι του 1912-1913*, Αθήνα 1979, σσ. 85-110 και Γενικό Επιτελείο Στρατού, *Επίτομη ιστορία των Βαλκανικών πολέμων 1912-1913*, Αθήνα 1992, σσ. 155-187.

² Η Ήπειρος γενικότερα και ειδικά τα Γιάννενα πρωτοστάτησαν με τις περίφημες σχολές τους (Μπαλάνειος, Μαρούτσειο) καθώς και με τους Ευγένιο Βούλγαρη, Αθανάσιο Ψαλλίδα, κ.α., στην διαμόρφωση και ανάπτυξη του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, ρεύμα που συνέβαλε τα μέγιστα στην συγκρότηση του ελληνικού εθνικισμού. Βλ. Κωνστ. Βακαλόπουλος, *Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού, Ήπειρος*, Θεσσαλονίκη 1992, σσ. 255-330.

³ Η συμμετοχή των Ηπειρωτών στην Φιλική εταιρεία ήταν σημαντική. Βλ. Κωνστ. Βακαλόπουλος, *Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού, Ήπειρος*, ό. π., σσ. 202-216.

⁴ Κωνστ. Βακαλόπουλος *Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού, Ήπειρος*, ό.π., σσ. 243-254 και για την σύνδεση των Σουλιωτών με την Ελληνική Επανάσταση βλ. Βάσω Ψιμούλη, *Σουλιώτες από ανυπότακτοι ορεισίβιοι, μαχητές της Ελληνικής Επανάστασης* <https://booksjournal.gr/paremvaseis/3606-souliotes-apo-anypotaktoi-oresivioi-maxites-tis-ellinikis-epanastasis-b-meros>. Ανακτήθηκε 14-6-2022.

επιθυμούσε διακαώς την ένωση με την Ελλάδα.⁵ Σημαντική επιτυχία αποτέλεσε η προσάρτηση το 1881 της περιοχής της Άρτας, αλλά το σημαντικότερο αστικό κέντρο της Ηπείρου, τα Ιωάννινα παρέμειναν στην Οθωμανική κυριαρχία.⁶ Οι Βαλκανικοί πόλεμοι, έδωσαν στο ελληνικό κράτος με την νικηφόρα έκβασή τους, τη δυνατότητα να αποκτήσει την κυριαρχία στο μεγαλύτερο μέρος της Ηπείρου, εκτός ενός τμήματος, αυτό της Βόρειας Ηπείρου, που τελικά κατέληξε να αποτελεί επικράτεια ενός νεοϊδρυθέντος κράτους στα βόρεια των ελληνικών συνόρων, του Αλβανικού.⁷

Ο πληθυσμός της Ηπείρου ήταν στην συντριπτική του πλειοψηφία Ελληνικός (με την έννοια που του απέδιδε ο ελληνικός εθνικισμός),⁸ εκτός κάποιων πληθυσμιακών ομάδων που παρουσίαζαν θρησκευτική και γλωσσική διαφοροποίηση,⁹ όπως οι μουσουλμάνοι κάτοικοι οι οποίοι εντοπίζονταν κυρίως σε αστικές ή ημιαστικές περιοχές (Γιάννενα, Φιλιάτες, Πρέβεζα, Κόνιτσα), αλλά και με μια ικανή πληθυσμιακή πυκνότητα στην περιοχή της Τσαμουριάς (περίπου σημερινή Θεσπρωτία), όπου κατοικούσαν κυρίως σε αγροτικές περιοχές και ήταν αλβανόφωνοι, γνωστοί ως Τσάμηδες.¹⁰ Επίσης στην πόλη

⁵Οι Ηπειρώτες, εξεγέρθηκαν το 1854 και το 1878, στις αρχές δε του 20^{ου} συνέστησαν μυστική οργάνωση την «Ηπειρωτική Εταιρεία» και ενέτειναν τις προσπάθειές τους επιδιώκοντας την ένωση με το ελληνικό κράτος. Βλ. Αλέξανδρος Λιβαδέυς, *Οι πρόδρομοι της Απελευθέρωσης των Ιωαννίνων*, Αθήνα 1984 και Δημητρ. Σαλαμάγκας, *Καθώς χάραζε η λευτεριά*, Γιάννενα 1963.

⁶Θανάσης Χρήστου, *Τα σύνορα του ελληνικού κράτους και οι διεθνείς συνθήκες (1830-1947)*, τομ. πρώτος, Αθήνα 1999, σελ. 13 και Απόστολ. Βακαλόπουλος, *Νέα ελληνική ιστορία 1204-1985*, Θεσσαλονίκη 1995, σελ. 281.

⁷Για το Βορειοηπειρωτικό ζήτημα τα έτη 1912-1914 βλ. Γεώργιος Ρούσσοσ, *Νεώτερη Ιστορία του Ελληνικού κράτους 1826-1974*, τομ. 5^{ος}, Αθήνα 1976, σσ. 327-330 και Απόστολ. Βακαλόπουλος, *Νέα ελληνική Ιστορία 1204-1985*, Θεσσαλονίκη 1995, σελ. 350.

⁸Ο ελληνικός εθνικισμός διακρίνονταν από δυο βασικά χαρακτηριστικά: τη χριστιανική ορθόδοξη θρησκεία και την ελληνική γλώσσα. Βλ. Κωνσταντίνα Μπότσιου, *Η αδύνατη συνεργασία: Η Ελλάδα και οι Μεγάλες Δυνάμεις στο 1821*, στο: *Από την επανάσταση στο κράτος*, Αθήνα 2021, σσ. 95-96.

⁹Η μουσουλμανική θρησκεία αποτέλεσε τον κυριότερο παράγοντα της πληθυσμιακής μετακίνησης από την ελληνική επικράτεια προς την Τουρκία με εξαίρεση των μουσουλμάνων της δυτικής Θράκης, των Πομάκων και των Τσάμηδων. Βλ. Γ. Θ. Μαυροκορδάτος, *Οι εθνικές μειονότητες στο :Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα, 1922-1940*, τομ. Β', Αθήνα 2003, σσ. 9-34.

¹⁰Οι Τσάμηδες ήταν (κυρίως) μουσουλμάνοι, κάτοικοι της Τσαμουριάς (περίπου σημερινής Θεσπρωτίας) οι οποίοι εξαιρέθηκαν από την ανταλλαγή του 1923. Με την πάροδο του χρόνου η πληθυσμιακή αυτή ομάδα, μολονότι σχετικά μικρή, και κάτω από τις συνθήκες της εποχής, εξελίχτηκε σε εθνική μειονότητα και δεν ενσωματώθηκε αρμονικά στο ελληνικό κράτος. Το όλο θέμα προσέλαβε διάφορες φάσεις, κυρίως έντασης και όχι αγαστής συμβίωσης, με αποκορύφωμα την συνεργασία τους με τους Γερμανούς κατά την διάρκεια

των Ιωαννίνων υπήρχε μια αρκετά σημαντική πληθυσμιακά εβραϊκή κοινότητα της οποίας η αρχή εντοπίζεται σχεδόν από την γέννηση της πόλης¹¹ και η οποία την χρονική αυτή περίοδο παρέμενε ακμαία και με ικανή εμπορική δραστηριοποίηση. Με την ενσωμάτωση της περιοχής στο ελληνικό κράτος, το χριστιανικό στοιχείο απέκτησε και διοικητικά (πέραν του μεγαλύτερου πληθυσμιακού όγκου του) κυριαρχική θέση, η οποία ενισχύθηκε με την σταδιακή αποχώρηση του μουσουλμανικού στοιχείου που μετακινήθηκε (κυρίως) σε αστικά κέντρα της Οθωμανικής αυτοκρατορίας κάτω από το καθεστώς των πληθυσμιακών ανταλλαγών, αλλά και προβλέποντας τις πιθανές εξελίξεις με την νέα ηγεσία του ελληνικού κράτους και αναζητώντας ασφαλέστερους τόπους εγκατάστασής του.¹² Ο φόβος για πιθανά αντίποινα αλλά και η έξαρση του ελληνικού εθνικισμού της εποχής (ο οποίος εμφορούνταν από τις βασικές αρχές της ελληνικής γλώσσας και του ορθόδοξου χριστιανισμού ως ουσιώδη και αναπόσπαστα στοιχεία του), προδιέγραφε ότι θα εξοβέλιζε ό,τι δεν αντιπροσώπευε αυτές. Αντίθετα το εβραϊκό στοιχείο των Ιωαννίνων δεν παρουσίασε σημαντικές τάσεις μετανάστευσης εξαιτίας των διοικητικών μεταβολών και παρέμεινε στην πόλη συνεχίζοντας την προηγούμενη διαβίωσή του.¹³ Προφανώς η μη συμπερίληψη των Εβραίων στον πληθυσμό που θα ανταλλάσσονταν μεταξύ Ελλάδος και Τουρκίας, καθώς το κύριο χαρακτηριστικό των προς ανταλλαγή πληθυσμών ήταν η μουσουλμανική ή η χριστιανική θρησκεία, διευκόλυνε τις προσπάθειες προσαρμογής των γιαννιωτών Εβραίων στην νέα

της κατοχής (1941-1944). Τον Αύγουστο του 1944, κάτω από τον φόβο για πιθανά αντίποινα από την ελληνική πλευρά μετακινήθηκαν στην Αλβανία. Βλ. Ελευθερία Μαντά, *Οι Μουσουλμάνοι Τσάμηδες της Ηπείρου (1923-2000)*, Θεσσαλονίκη 2004 και Δημήτρης Μιχαλόπουλος, *Τσάμηδες*, Αθήνα 1993 και Αντώνης Λιάκος, *Ο ελληνικός 20^{ος} αιώνας*, Πόλις 2019, σελ. 137.

¹¹ Άντρη Αναστασίου, *Οι Εβραίοι των Ιωαννίνων κατά το Μεσοπόλεμο: Κοινωνική, Οικονομική και Πολιτισμική προσέγγιση της Ρωμανιώτικης Κοινότητας*, Μεταπτυχιακή Διατριβή, Ιωάννινα 2013, σελ. 50 και Ραφαήλ Φρεζής, *Ψηφίδες ιστορίας του ελληνικού Εβραϊσμού*, Βόλος 2007, σσ. 75-76 και Αντώνης Λιάκος, *Ο ελληνικός 20^{ος} αιώνας*, Πόλις 2019, σελ. 144.

¹² Τάσση Κωνσταντίνα, *Οι Μουσουλμάνοι των Ιωαννίνων: Από την Αυτοκρατορία στο Έθνος κράτος 1913 – 1923*, Μεταπτυχιακή Διατριβή, Φιλοσοφική Σχολή Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, σελ. 26.

¹³ Λήδα Παπαστεφανάκη Λήδα Παπαστεφανάκη - Άννα Μαχαιρά (επιμελ.) στο *Εβραϊκές κοινότητες ανάμεσα σε Ανατολή και Δύση, 15^{ος}-20^{ος} αιώνας: οικονομία, κοινωνία, πολιτική, πολιτισμός*, Πρακτικά Διεθνούς συνεδρίου, Ιωάννινα 2016, σελ. 127. Εύστοχη η παρατήρηση του δημοσιογράφου Μιχαήλ Μητσάκη ο οποίος επισημαίνει την παραμονή του εβραϊκού στοιχείου της Άρτας μετά την προσάρτηση της περιοχής στην ελληνική επικράτεια το 1881, σε αντίθεση με την φυγή του μουσουλμανικού πληθυσμού. Βλ. Μιχαήλ Μητσάκης, *Παρά τοις δούλοις, Τα Ιωάννινα*, Πατάκης 2004, σελ. 55.

κατάσταση.¹⁴ Εξάλλου η εβραϊκή κοινότητα παρουσίαζε διαφορετικά χαρακτηριστικά με την μουσουλμανική κοινότητα, τα οποία σχετιζόνταν με την προγενέστερη θέση κυριαρχίας ή όχι και συνεπώς οι καλές σχέσεις με την χριστιανική κοινότητα που υπήρχαν προ της απελευθέρωσης μπορούσαν να υποστηρίξουν τη συμβίωση στις νέες συνθήκες.¹⁵

Καθίσταται έτσι προφανές ότι το ελληνικό κράτος κληρονόμησε ως διάδοχος της Οθωμανικής αυτοκρατορίας στην περιοχή της Ηπείρου, αφενός μεν ένα πληθυσμιακό σύνολο στην συντριπτική του πλειοψηφία ελληνικό αλλά και αφετέρου, ένα σχετικά με άλλες περιοχές (όπως η Μακεδονία), μικρό πληθυσμιακό υποσύνολο, με θρησκευτική και γλωσσική διαφοροποίηση.¹⁶ Ειδικότερα, στην πόλη των Ιωαννίνων, η οποία σημειωτέον την περίοδο της οθωμανικής αυτοκρατορίας, κατείχε την έδρα του τοπικού πασαλικιού με ευρεία γεωγραφική αρμοδιότητα, κατοικούσε η διοικητική και στρατιωτική ηγετική τάξη των Οθωμανών, μουσουλμάνοι γαιοκτήμονες¹⁷ και όπως ήταν φυσικό οι θρησκευτικοί τους ηγέτες, αλλά και ένας σημαντικός αριθμός απλών μουσουλμάνων κατοίκων που δραστηριοποιούνταν σε διάφορα επαγγέλματα. Η ανταλλαγή των πληθυσμών μεταξύ των δυο κρατών, μια πρακτική που εφαρμόστηκε με αλληπάλληλες διακρατικές συνθήκες (κυρίως τα έτη 1913 και 1923)¹⁸ αλλά και η εκούσια αποχώρησή

---

¹⁴ Οι εβραίοι στα Γιάννενα δεν παρουσίαζαν μεγάλες διαφοροποιήσεις (πέραν της θρησκείας) και μπορούσαν εύκολα να αφομοιωθούν. Βλ. Γιώργος Μαυρογορδάτος, *Μετά το 1922, Η παράταση του Διχασμού*, Αθήνα 2019, σσ. 89-90.

¹⁵ Οι σχέσεις Εβραίων και Χριστιανών των τελευταίων ετών της οθωμανικής διακυβέρνησης ήταν αρμονικές, εκτός από κάποιες περιπτώσεις επιθέσεων και βιαιοπραγιών εναντίον Εβραίων στα Γιάννενα που συνδέονταν όχι τόσο με θρησκευτικές διενέξεις αλλά με οικονομικούς ανταγωνισμούς. Λήδα Παπαστεφανιάκη (επιμελ.) στο: *Εβραϊκές κοινότητες ανάμεσα σε Ανατολή και Δύση, 15^{ος} - 20^{ος} αιώνας: οικονομία, κοινωνία, πολιτική, πολιτισμός*, ό. π., σελ. 129.

¹⁶ Στη Μακεδονία κατοικούσαν μουσουλμάνοι πάνω από το πενήντα τοις εκατό του συνολικού πληθυσμού και μεταφέρθηκαν στην Τουρκία έως το 1926. Την ίδια περίοδο στην Ήπειρο το μουσουλμανικό στοιχείο αποτελούσε περίπου το είκοσι τοις εκατό επί του συνολικού πληθυσμού. Βλ. Γκλαβίνας Γιάννης, *Οι μουσουλμανικοί πληθυσμοί στην Ελλάδα 1912-1923*, Διδακτορική Διατριβή, Θεσσαλονίκη 2009, σσ. 23, 24.

¹⁷ Οι περισσότεροι ιδιοκτήτες τσιφλικιών της Ηπείρου ζούσαν στα μεγάλα αστικά της κέντρα, δηλαδή στα Ιωάννινα, στην Άρτα και στην Πρέβεζα. Βλ. Κωνσταντίνος Βακατσάς, *Η γενική διοίκηση Ηπείρου: Η αγροτική ιδιοκτησία 1913-1918*, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων 2001, Διδακτορική Διατριβή, σελ. 3.

¹⁸ Το 1913 συνομολογήθηκαν μεταξύ του Ελληνικού Βασιλείου και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας οι συνθήκες του Λονδίνου και του Βουκουρεστίου που προσπάθησαν να ρυθμίσουν (και) τα θέματα των πληθυσμιακών ανταλλαγών. Καθοριστική υπήρξε επίσης και η συνθήκη της Λωζάννης το 1923 που

του όπως προαναφέραμε, οδήγησε στην ταχεία συρρίκνωση του μουσουλμανικού στοιχείου. Βέβαια, αυτή η σταδιακή και παράλληλα ταχεία αποχώρηση των Οθωμανών δεν απέτρεψε την θητεία του πρώτου δήμαρχου Ιωαννίνων ως τμήμα της ελληνικής επικράτειας να την εκτελέσει ένας Οθωμανός, ο Γιάγια Βής, ο οποίος παρέμεινε στο δημαρχιακό αξίωμα και μετά της απελευθέρωσης, ως το 1916.¹⁹

Με την απελευθέρωση το ελληνικό κράτος διεξήγε την πρώτη απογραφή στις περιοχές που ενσωματώθηκαν σε αυτό (Νέες Χώρες), σύμφωνα με την οποία η πόλη των Ιωαννίνων αριθμούσε πληθυσμιακά περίπου δεκαεπτά χιλιάδες κατοίκους²⁰ και προκειμένου να αντιμετωπίσει με επιτυχία τα σημαντικά ζητήματα της περιοχής, η οποία πέραν των άλλων προβλημάτων της, βρισκόταν μακριά από το ανώτερο διοικητικό κέντρο της χώρας, την Αθήνα, θέσπισε ως αποκλειστικό όργανο διοίκησης, την Γενική Διοίκηση Ηπείρου. Ο θεσμός αυτός, με πρώτο διοικητή τον Γεώργιο Χρηστάκη Ζωγράφο,²¹ είχε ευρείες αρμοδιότητες και ουσιαστικά αποτελούσε μια αποκεντρωμένη υπηρεσία με χαρακτηριστικά τοπικής κυβέρνησης, ο οποίος διατηρήθηκε από το έτος ίδρυσής του, το 1913, έως το 1949 που καταργήθηκε οριστικά. Η ελληνική κυβέρνηση προσπάθησε αρχικά να αντιμετωπίσει τα φλέγοντα ζητήματα της περιοχής και ιδιαίτερα την τελική ρύθμιση των συνόρων του κράτους, η κατάσταση των οποίων παρέμενε ρευστή έως την οριστικό διακανονισμό και μετέπειτα, επιχείρησε την ανασυγκρότηση της περιοχής. Η έκρηξη του Α΄ Παγκόσμιου πολέμου και ο ακολουθούμενος «Εθνικός Διχασμός», μια σοβαρή και διχαστική διένεξη που ταλαιπώρησε την Ελλάδα, δυσχέρανε σημαντικά τις πρώτες προσπάθειες ανασυγκρότησης της χώρας γενικότερα αλλά και

ρύθμισε οριστικά το ζήτημα των πληθυσμιακών ανταλλαγών. Βλ. Γιάννης Γιαννουλόπουλος, *Η εξωτερική πολιτική στο: Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα, 1900-1922, Οι απαρχές*, τομ.2^{ος}, Αθήνα 1999, σσ. 120-121 και *Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τομ. 15^{ος}, Αθήνα 2008, σσ. 266-267

¹⁹Χρήστος Τσέτσης, *Αυτοί που κυβέρνησαν τα Γιάννινα. Δήμαρχοι – Δημοτικοί Σύμβουλοι 1913-1998*, Γιάννινα 1998, σελ. 20 και Βασίλειος Πυρσινέλλας, *Ίδρυσις των Ιωαννίνων και η ονομασία αυτών*. Γιάννενα 1959, σελ. 74.

²⁰Μιχάλης Χουλιαράκης, *Γεωγραφική, Διοικητική και πληθυσμιακή εξέλιξις της Ελλάδος 1821-1971*, τομ. Β΄ 1912-1944, Αθήνα 1975, σελ. 98 και

Απογραφή https://www.eetaa.gr/metaboles/apografes/apografi_1913.pdf,σελ.59. Ανακτήθηκε 10 - 4 - 22.

²¹Ο Γεώργιος Χρηστάκης Ζωγράφος ήταν Βορειοηπειρώτης κτηματίας και πολιτικός. Διατέλεσε δις Υπουργός των εξωτερικών και ήταν ο πρώτος διοικητής της Γενικής Διοίκησης Ηπείρου (Μαρτ.-Δεκ. 1913.) Παραιτήθηκε όταν ανέλαβε πρόεδρος της Προσωρινής Κυβέρνησης της Αυτόνομης Πολιτείας της Βορείου Ηπείρου τον Φεβρ. του 1914. Βλ. *Ιστορία του ελληνικού έθνους* τομ. ΙΕ΄, Αθήνα 1992, σελ. 13 και Αντώνης Μακροδημήτρης, *Οι υπουργοί των Εξωτερικών της Ελλάδας 1829-2000*, Αθήνα 2001, σελ. 71.

όπως ήταν φυσικό και της Ηπείρου ειδικότερα.²² Πέραν των άλλων συνεπειών του ο «Εθνικός Διχασμός» προκάλεσε και μια άμεση και οδυνηρή ταλαιπωρία για την πόλη των Ιωαννίνων καθώς επέφερε Ιταλική κατοχή η οποία διήρκησε από τον Ιούνιο του 1917 έως τον Σεπτέμβριο του ίδιου έτους.²³ Η ολιγόμηνη αυτή κατοχή συνδυάστηκε από τον Γιαννιώτικο λαό ως μια προσπάθεια προέκτασης των αλβανικών συνόρων με την υποστήριξη της Ιταλίας καθώς τα όρια των δυο κρατών Ελλάδας και Αλβανίας δεν είχαν διαμορφωθεί οριστικά ακόμη και οι βλέψεις της Ιταλίας για την δημιουργία της «Μεγάλης Αλβανίας» ήταν υπαρκτές.²⁴ Επίσης η κατοχή αυτή επέτεινε το ζήτημα της ανεπαρκούς τροφοδοσίας της πόλης, κατάσταση που προϋπήρχε αυτής, αλλά εξαιτίας της ιταλικής κατοχής διογκώθηκε με αποτέλεσμα η πόλη να υποφέρει από την έλλειψη επαρκών διατροφικών προμηθειών.

Η ένταση αυτής της τόσο σοβαρής διένεξης στο εσωτερικό του ελληνικού κράτους, του «Εθνικού Διχασμού», είχε όπως ήταν φυσικό, συνέπειες και στην πόλη των Ιωαννίνων καθώς οι διώξεις που εξαπολύονταν εκατέρωθεν αποτέλεσαν μια συνήθη για την εποχή πρακτική. Μια πρακτική που διατηρήθηκε αρκετά χρόνια, με αποτέλεσμα σε κάθε αλλαγή του πολιτικού σκηνικού, (Βενιζελικοί ή Αντιβενιζελικοί), οι επικρατούντες να διώκουν τους αντίπαλούς τους και να προχωρούν σε φυλακίσεις, εξορίες και διώξεις υπαλλήλων, στρατιωτικών, εκκλησιαστικών ηγετών αλλά και απλών οπαδών του ενός ή άλλου πολιτικού στρατοπέδου.²⁵ Το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου βρήκε το ελληνικό κράτος με την πλευρά των νικητών, την δε οθωμανική αυτοκρατορία με τους ηττημένους, με αποτέλεσμα την απόβαση των Ελλήνων στην Μικρά Ασία και ειδικότερα στη Σμύρνη, προκείμενου η περιοχή αυτή να ενσωματωθεί στην ελληνική επικράτεια καθώς εκεί υπήρχαν ελληνικοί πληθυσμοί αλλά και παράλληλα ως επιβράβευση των υπηρεσιών που προσφέρθηκαν στους συμμάχους - νικητές. Όμως, η προσπάθεια αυτή απέβη ατελέσφορος για την ελληνική πλευρά, έχοντας ως αποτέλεσμα την Μικρασιατική καταστροφή,²⁶ με τα γνωστά γεγονότα και η οποία προκάλεσε την άμεση και αθρόα

---

²² *Ιστορία του ελληνικού έθνους*, ό. π., σσ. 8-62.

²³ *Ιστορία του ελληνικού έθνους*, ό. π., σελ. 44.

²⁴ Αγγελική Σφήκα –Θεοδοσίου, *Η Ιταλία στον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο*, Αθήνα 2004, σελ. 298-332.

²⁵ Θανάσης Μποχότης, *Ο εθνικός Διχασμός* στο: *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα 1900-1922 Οι απαρχές*, τομ. Α΄, Αθήνα, σσ. 83-97 και Αντώνης Λιάκος, *Ο ελληνικός 20^{ος} αιώνας*, Αθήνα 2019, σσ. 73-76.

²⁶ Αντώνης Λιάκος, *Ο ελληνικός 20^{ος} αιώνας*, Αθήνα 2019, σσ. 81-97.

μετακίνηση ελληνικών πληθυσμών της Μικράς Ασίας στα εδάφη της ελληνικής επικράτειας.²⁷ Από αυτούς τους προσφυγικούς πληθυσμούς, ένας σχετικά μικρός αριθμός κατέφθασε και εγκαταστάθηκε στα Ιωάννινα. Κάποιοι, περίπου διακόσιοι άνθρωποι, εγκαταστάθηκαν εντός της πόλης και ειδικότερα στην ευρύτερη περιοχή της οδού Σουλίου καθώς και στην περιοχή «Μάτσικα», δηλαδή στο δυτικό παραλίμνιο τμήμα, αλλά ο κύριος πληθυσμιακά όγκος τους μεταφέρθηκε σε αγροτικές εκτάσεις του λεκανοπέδιου Ιωαννίνων (Ανατολή, Νεοκαισάρεια, Μπάφρα και Ασφάκα) χωρίς αυτή η εγκατάσταση να επιφέρει σημαντικές αλλαγές στην πληθυσμιακή σύνθεση της πόλης.²⁸ Η επιλογή αυτή του τόπου οριστικής διαμονής τους αποφασίστηκε από την Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων, έχοντας ως σπουδαιότερο κριτήριο την επαγγελματική ενασχόληση των προσφύγων καθώς και τον προγενέστερο τόπο διαβίωσης τους, αγροτικό ή αστικό.²⁹ Ο αριθμός των προσφύγων ανερχόταν σε περίπου τρεις χιλιάδες άτομα, η δε αρχική διαμονή τους πραγματοποιήθηκε σε πρώην τουρκικά σπίτια και δημόσια κτήρια της πόλης, εκκλησίες, σχολεία και σταδιακά κατέστη εφικτή η οριστική τους εγκατάσταση στις περιοχές που προαναφέραμε.³⁰ Οι πρόσφυγες πολιτικά τοποθετούνταν στο κόμμα των Φιλελευθέρων, καθώς θεωρούσαν υπεύθυνο το Λαϊκό κόμμα για την δυσάρεστη τροπή που έλαβε η Μικρασιατική εκστρατεία, προτίμηση που μεταβλήθηκε αργότερα με την υπογραφή της ελληνικής κυβέρνησης (υπό την ηγεσία του Βενιζέλου) και του τουρκικού κράτους το 1930, του «Συμφώνου Φιλίας Ουδετερότητας και Διαιτησίας»³¹ με το οποίο οι προσδοκίες τους τελείωσαν όσον αφορά την

²⁷ Η μετακίνηση αυτή (που είχε ήδη ξεκινήσει) επισημοποιήθηκε με τη συνθήκη της Λωζάννης (1923) με την οποία ανταλλάχτηκε μεγάλος αριθμός μουσουλμάνων και χριστιανών μεταξύ των δύο κρατών, Ελλάδα και Τουρκία. Βλ. Γιάννης Γιαννουλόπουλος, *Η εξωτερική πολιτική στο: Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα, 1900-1922, Οι απαρχές*, τομ. Β', σσ. 142-145, Αθήνα 1999.

²⁸ Αικατερίνη Στύλογλου, *Εγκαταστάσεις Μικρασιατών Προσφύγων στον νομό Ιωαννίνων*, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, 2020, Μεταπτυχιακή Διατριβή, σελ. 28.

²⁹ Η αποκατάσταση των προσφύγων υλοποιήθηκε με πολύ ικανοποιητικό αποτέλεσμα από τις ελληνικές κυβερνήσεις της εποχής (με την αρωγή της Διεθνούς Επιτροπής Αποκατάστασης Προσφύγων), τόσο στις αγροτικές περιοχές όσο και στις αστικές και μάλιστα σε ελάχιστο χρόνο. Βλ. Γ. Δερτιλής, *Ιστορία του Ελληνικού Κράτους 1830-1920*, Ηράκλειο 2016, σελ. 981.

³⁰ Στύλογλου, *Εγκαταστάσεις Μικρασιατών Προσφύγων στον νομό Ιωαννίνων*, ό. π., σσ. 31, 45-47.

³¹ Γρηγόριος Δαφνής, *Η Ελλάς μεταξύ δυο πολέμων 1923-1940*, τομ. Β', σελ. 67. Το Σύμφωνο αυτό, καρπός της ρεαλιστικής πολιτικής του Βενιζέλου, ομαλοποίησε τις σχέσεις Ελλάδας – Τουρκίας και ουσιαστικά αποτέλεσε την επίσημη αποτύπωση του οριστικού τέλους των μακροχρόνιων πολεμικών επιχειρήσεων μεταξύ των δυο χωρών.

επανεγκατάστασής τους στον τόπο γεννήσεώς τους. Έτσι, στα Ιωάννινα, ενίσχυσαν αρχικά το κόμμα των Φιλελευθέρων στις εθνικές εκλογές που διεξήχθησαν. Επιπρόσθετη επισήμανση σχετιζόμενη με τις συνέπειες της έλευσης των προσφύγων, μπορεί να αναφερθεί η μικρή αλλά υπαρκτή δημογραφική τόνωση της περιοχής των Ιωαννίνων με εργατικό δυναμικό και η ευεργετική ώσμωση της νοοτροπίας μεταξύ των ιθαγενών και επήλυδων που εμπλούτισε και ανανέωσε την συντηρητική κοινωνία των Ιωαννίνων με στοιχεία όπως η γυναικεία παρουσία στους εργασιακούς χώρους.³²

Σε εθνικό επίπεδο η Μικρασιατική καταστροφή έθεσε τέλος στις προσδοκίες της «Μεγάλης Ιδέας»,³³ μιας αντίληψης η οποία είχε ως στόχο την ενσωμάτωση στο ελληνικό κράτος όλων των εδαφών που κατοικούσε ελληνικός πληθυσμός και υποχρέωσε το ελληνικό κράτος να στραφεί στην εσωτερική οργάνωση του εγκαταλείποντας οριστικά τις οποιοσδήποτε επεκτατικές βλέψεις. Επίσης, κατόπιν έντονων πολιτικών διεργασιών αποφασίστηκε η μεταβολή του πολιτειακού συστήματος και η κατάργηση του βασιλικού θεσμού. Έτσι ανακηρύχτηκε η αβασίλευτη δημοκρατία ως το πολιτειακό σύστημα της χώρας και ο βασιλιάς εκδιώχτηκε (1924).³⁴ Ακολούθησαν βραχύβιες κυβερνήσεις καθώς και στρατιωτικές παρεμβάσεις στην εξουσία (δικτατορία Πάγκαλου)³⁵ και πάλι βραχύβιες κυβερνήσεις έως το 1928, έτος κατά το οποίο αναλαμβάνουν την εξουσία κατόπιν εκλογών οι Φιλελεύθεροι του Ελευθ. Βενιζέλου για μια τετραετία, δηλαδή μέχρι το 1932.³⁶

Πέραν των καθοριστικών αυτών πολιτικών εξελίξεων πρέπει να επισημανθεί η εμφάνιση και η δραστηριοποίηση του ελληνικού σοσιαλισμού και της ελληνικής Αριστεράς ως ενός σημαντικού παράγοντα της εποχής. Οι σοσιαλιστικές ιδέες

---

³²Στύλογλου, *Εγκαταστάσεις Μικρασιατών Προσφύγων στον νομό Ιωαννίνων*, ό. π., σελ. 60.

³³Η «Μεγάλη Ιδέα» παρουσιάστηκε για πρώτη φορά το 1844 από τον Ιωάννη Κωλέττη και επικράτησε στην Ελλάδα μέχρι το 1922 όπου αναγκαστικά «έσβησε». Είχε στόχο την ενσωμάτωση εδαφών που υπήρχαν ελληνικοί πληθυσμοί και την αναπόφευκτη διεύρυνση των συνόρων του ελληνικού κράτους. Υπήρξαν έντονες διαφωνίες αφενός μεν για τα διεκδικούμενα εδάφη και αφετέρου για τον τρόπο διεκδίκησης. Βλ. Δημήτρης Μάλεσης, *Αλυτρωτισμός και στρατιωτικές κινητοποιήσεις τον 19ο αιώνα στο: 1821 από την επανάσταση στο κράτος* επιμέλεια Κωνστ. Μπότσιου-Σωτήρης Ριζάς, Αθήνα 2021, σσ. 179-204.

³⁴ *Ιστορία του ελληνικού έθνους*, ό. π., σσ. 271-281.

³⁵Ο Θ. Πάγκαλος κατέλαβε πραξικοπηματικά την εξουσία την 25-6-1925 και κατείχε αυτήν έως τις 22-8-1926. Βλ. *Ιστορία του ελληνικού έθνους*, ό. π., σσ. 290-296.

³⁶ *Ιστορία του ελληνικού έθνους*, ό. π., σσ. 310-318.

πρωτοπαρουσιάστηκαν στην πρώτη δεκαετία του εικοστού αιώνα, σχεδόν παράλληλα με την ανάπτυξη του εργατικό- συνδικαλιστικού κινήματος (Γ.Σ.Ε.Ε.) και εκφράστηκαν από διάφορους κομματικούς σχηματισμούς (ΣΕΚΕ, Αγροτικό, Αγροτοεργατικό) αλλά το ριζοσπαστικότερο και μαχητικότερο τμήμα τους αποκρυσταλλώθηκε στο Κομμουνιστικό Κόμμα, το οποίο ιδρύθηκε το 1924 ως μετασχηματισμός του ΣΕΚΕ. Το γεγονός αυτό προσέθεσε επιπλέον στοιχεία στο ιδεολογικό υπόβαθρο όσων υιοθετούσαν ριζοσπαστικές, για την εποχή, μεθόδους διεκδίκησης (απεργιακές κινητοποιήσεις, διανομή προκηρύξεων, κ.α.) και προκάλεσε αντιδράσεις από τις τότε κυβερνήσεις.³⁷ Έτσι εντοπίζονται καταδικαστικές αποφάσεις δικαστηρίων και στην πόλη των Ιωαννίνων και συγκεκριμένα όσων εξέδωσαν και διακίνησαν την εφημερίδα «Νέοι Αγώνες» με την ένθετη προκήρυξη της απεργίας των καπνεργατών της Καβάλας τον Δεκέμβριο του 1924.³⁸ Μεταξύ των καταδικασθέντων υπήρξε και ο Εβραίο- Γιαννιώτης ποιητής Γιωσέφ Ελιγιά³⁹ ο οποίος λίγο νωρίτερα (Νοέμβριος 1924) είχε δεχτεί επίθεση από αξιωματικό σε κεντρικό δρόμο της πόλης.⁴⁰ Τα γεγονότα αυτά αποτυπώνουν σημαντικά δομικά στοιχεία της επικρατούσας κρατικής ιδεολογίας κατά την εποχή αυτή στα Ιωάννινα αλλά και γενικότερα στην Ελλάδα. Αντισημιτισμός, αντικομμουνισμός, καθολικός έλεγχος και αποτροπή εργατικών συνδικαλιστικών οργανώσεων καθώς και απεργιακών κινητοποιήσεων, συνέθεταν τα αυταρχικά χαρακτηριστικά του πλαισίου που εξυφαίνονταν, παράλληλα με την ευρωπαϊκή εμφάνιση του φασισμού ως πολιτική ιδεολογία, την εποχή αυτή. Επίσης, λίγα χρόνια αργότερα (1929) η κυβέρνηση Βενιζέλου ψήφισε το «Ιδιώνυμο»⁴¹ ένα νόμο που στόχευε στην συστηματικότερη ποινικοποίηση των ανατρεπτικών ιδεών και ιδιαίτερα στην δίωξη κομμουνιστών,

---

³⁷ Η Γενική συννομοσπονδία εργατών Ελλάδας (ΓΣΕΕ) υπήρξε η ανώτατη συνδικαλιστική οργάνωση της χώρας και από το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδας (ΣΕΚΕ) πρόεκυψε το ΚΚΕ. Για την ελληνική αριστερά βλ. Σπύρος Μαρκέτος, *Η ελληνική Αριστερά* στο: *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα 1922-1940*, τομ. Β ' Αθήνα 2003, σσ. 125-201 και για το κομμουνιστικό κόμμα βλ. Αλέξανδρος Δάγκας, *Κομμουνιστικό κόμμα Ελλάδας, ελληνικό τμήμα της Κομμουνιστικής Διεθνούς*, ό. π., σσ. 156-200.

³⁸ Ιωάννης Νικολαΐδης, *Τα Γιάννενα του Μεσοπολέμου*, τομ. Ε ' , Γιάννενα σελ. 250 και Πέτρος Αποστολίδης, *Όσα θυμάμαι*, 1900-1969, τόμ. Β ' , Αθήνα 1983, σελ. 61.

³⁹ Για το βίο και τη δράση του Εβραιογιαννιώτη ποιητή βλ. Κουρμαντζή Ελένη, *Γιωσέφ Ελιγιά αλιανιστής και πρωτοπόρος*, Ιωάννινα 2001 και Βιβλιοθήκη «Μπένε Μπερίθ», *Γιωσέφ Ελιγιά, Ποιήματα*, Θεσσαλονίκη 1938.

⁴⁰ Κουρμαντζή Ελένη, ό. π., σελ. 21 και Πέτρος Αποστολίδης, *Όσα θυμάμαι*, 1900-1969, ό. π., σελ. 69.

⁴¹ *Ιστορία του ελληνικού έθνους*, ό. π., σελ. 316.

αναρχικών και στην καταστολή των συνδικαλιστικών κινητοποιήσεων. Το ίδιο έτος στα Ιωάννινα σημειώθηκαν συλλήψεις και καταδίκες κομμουνιστών, κυρίως στρατιωτών, οι οποίοι κατηγορήθηκαν για τη διανομή προκηρύξεων «ανατρεπτικού» περιεχόμενου⁴² καθώς και λίγο αργότερα (1930, 1931) διώξεις στρατιωτών που κατηγορήθηκαν για απείθεια ή ανυπακοή και ο εγκλεισμός τους στον Πειθαρχικό Ουλαμό Καλπακίου. Ο Πειθαρχικός Ουλαμός Καλπακίου, λειτούργησε στην ομώνυμη τοποθεσία τριάντα χιλιόμετρα από την πόλη των Ιωαννίνων από το 1924 έως το 1934, χρονιά που καταργήθηκε εξαιτίας και των πολλών αντιδράσεων εναντίον του, αποτέλεσε ουσιαστικά μια στρατιωτική φυλακή στην οποία εφαρμόζονταν «σωφρονιστικές» μέθοδοι μεγάλης βαρβαρότητας.⁴³

Ένα επίσης σημαντικό γεγονός της μεσοπολεμικής εποχής, αποτέλεσε το φαινόμενο της ληστείας, εκτεινόμενο σε αρκετές περιοχές της Ελλάδας. Ένα φαινόμενο, το οποίο εντοπίζεται σχεδόν διαχρονικά στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος από την ίδρυσή του, ως κληρονομιά της προγενέστερης οθωμανικής περιόδου και το οποίο ανάλογα των συνθηκών περιορίζονταν ή αυξάνονταν.⁴⁴ Στην Ήπειρο και ειδικότερα στα Ιωάννινα η ληστεία γνώρισε έξαρση την περίοδο των ετών 1923 με 1928, κυρίως από δυο συμμορίες, αυτή των αδελφών Ρεντζαίων και αυτή των εξάδελφων Κουμπαίων.⁴⁵ Οι αδελφοί Ρεντζαίοι διέπραξαν πλήθος ληστειών, φόνων, απαγωγών και άλλων αξιόποινων πράξεων και διώκονταν από τις αστυνομικές αρχές αλλά εκμεταλλευόμενοι τον ευνοϊκό για αυτούς νόμο «Περί Αμνηστεύσεως»,⁴⁶ απαλλάχτηκαν των διώξεων και

⁴²Ιωάννης Νικολαΐδης, *Τα Γιάννενα του Μεσοπολέμου*, τομ. ΣΤ', Γιάννενα, ό. π., σελ. 53-54.

⁴³Πέτρος Αποστολίδης, *Όσα θυμάμαι 1900-1969*, ό. π σελ. 73 και Αλέξανδρος Δάγκας, *Κομμουνιστικό κόμμα Ελλάδας, ελληνικό τμήμα της Κομμουνιστικής Διεθνούς* στο: *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα 1922- 1940*, τομ..Β', Αθήνα 20003, σελ. 200.

⁴⁴Ιωάννης Κολιόπουλος, *Η ληστεία στην Ελλάδα, 19^{ος} αι.*, Θεσσαλονίκη 1996, σελ. 21. Ο δημοσιογράφος Μιχαήλ Μητσάκης που επισκέπτεται την πόλη των Ιωαννίνων το 1887, επί οθωμανικής διακυβέρνησης, αναφέρει την έλλειψη ασφάλειας και τον κίνδυνο της ληστείας σε κοντινή απόσταση (δύο ωρών) από αυτή. Βλ. Μιχαήλ Μητσάκης, *Παρά τοις δούλοις, Τα Ιωάννινα*, Πατάκης 2004, σσ. 70-71.

⁴⁵Νικόλαος Αναστασόπουλος, *Η ληστεία στο ελληνικό κράτος*, Αθήνα 2018, σελ. 141.

⁴⁶Ο Θ. Πάγκαλος θέσπισε δύο Νομοθετικά Διατάγματα σχετικά με τη ληστεία: Στις 05 Μαΐου 1924 και 11 Νοεμβρίου 1925 που αποτέλεσαν το νομικό πλαίσιο της απαλλαγής των Ρεντζαίων από τις διώξεις (μάλιστα επέφερε σε αυτούς και ένα σημαντικό οικονομικό ποσό), καθώς προέβλεπε πλήρη αμνήστευση όσων κατέδιδαν επικηρυγμένους ληστές. Εφημερίς της κυβερνήσεως, *Περί αμνηστίας, καταστολής ποινών, παραγραφής αδικημάτων* κ.λπ. αρ. 100, εν Αθήναις 5.5.1924 και Βασίλης Τζανακάρης, *Τα παλικάρια τα καλά σύντροφοι τα σκοτώνουν*, Αθήνα 2002, σελ. 69.

εγκαταστάθηκαν στην πόλη των Ιωαννίνων όπου διαβιούσαν έχοντας οικονομική άνεση. Η ληστεία όμως της χρηματοποστολής της Εθνικής Τράπεζας στην τοποθεσία Πέτρα της Πρέβεζας τον Ιούνιο του 1926 και η σύνδεση των Ρεντζαίων με αυτή ως ηθικοί αυτουργοί, οδήγησε στην φυγή τους εκτός Ελλάδας και την καταδίωξη τους από τις ελληνικές αρχές.⁴⁷ Οι Ρεντζαίοι τελικά συνελήφθησαν στην Βάρνα της Βουλγαρίας το 1928 και μεταφέρθηκαν στην Κέρκυρα όπου δικάστηκαν και θανατώθηκαν τον Μάρτιο του 1930.⁴⁸ Η άλλη συμμορία, αυτή των Κουμπαίων, πέραν των άλλων εγκληματικών ενεργειών που είχαν διαπράξει, τον Αύγουστο του 1928 απήγαγαν δυο βουλευτές με σκοπό την είσπραξη λύτρων, τον Αλέξανδρο Μυλωνά και τον Αλέξανδρο Μελά οι οποίοι περιόδευσαν στα πλαίσια της προεκλογικής τους εκστρατείας σε χωριά των Ιωαννίνων. Οι Κουμπαίοι όταν εισέπραξαν τα λύτρα που απαιτούσαν, προχώρησαν στην απελευθέρωση των απαχθέντων και κατέφυγαν στην Αλβανία όπου συνελήφθησαν λίγους μήνες αργότερα.⁴⁹ Μεταφέρθηκαν στην Κέρκυρα και κατόπιν δίκης καταδικάστηκαν σε ισόβια δεσμά για την απαγωγή των δυο βουλευτών, αλλά μετά από ένα έτος περίπου σε νέο δικαστήριο στη Αθήνα αυτή την φορά καταδικάστηκαν σε θάνατο για άλλες αξιόποινες πράξεις που είχαν διαπράξει στο παρελθόν και εκτελέστηκαν τον Φεβρουάριο του 1930.⁵⁰ Οι πράξεις αυτών των δύο ληστρικών συμμοριών οι οποίες έδρασαν κυρίως στην Ήπειρο και στα Ιωάννινα ειδικότερα καθώς και αρκετές άλλες εγκληματικές ενέργειες που διαπράττονταν από οργανωμένες σπείρες αλλά και μεμονωμένα άτομα εντός και εκτός της πόλης προσδίδουν στην περίοδο αυτή έντονα χαρακτηριστικά μιας αυξημένης παραβατικότητας, η οποία σταδιακά και κατόπιν διαρκών προσπαθειών του κράτους αρχικά περιορίστηκε και κατά την δεύτερη δεκαετία του Μεσοπολέμου (1930 με 1940) έτεινε προς την οριστική εξάλειψή της.

Στην εθνική πολιτική σκηνή, η κυβέρνηση του Ελ. Βενιζέλου αναγκάστηκε τον Μάρτιο του 1932 σε παραίτηση εξαιτίας κυρίως των δυσμενών οικονομικών συνθηκών που κλήθηκε να αντιμετωπίσει ως άμεση συνέπεια της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης του 1929. Ακολούθησε αρχικά μια μεταβατική κυβέρνηση και κατόπιν, βραχύβιες κυβερνήσεις του Τσαλδάρη και του Βενιζέλου έως τον Σεπτέμβριο του 1933 που διεξήχθησαν εκλογές τις οποίες κέρδισε το Λαϊκό κόμμα. Επίσης εκδηλώθηκε το

---

⁴⁷Βασίλης Τζανακάρης, *Τα παλικάρια τα καλά σύντροφοι τα σκοτώνουν*, ό. π., σελ. 284-288.

⁴⁸Νίκος Πάνος, *Ρεντζαίοι Οι βασιλείς της Ηπείρου*, Φιλippiάδα 2005, σσ. 303-307, 358.

⁴⁹Βασίλης Τζανακάρης, *Τα παλικάρια τα καλά σύντροφοι τα σκοτώνουν*, ό. π., σσ. 264-265.

⁵⁰Νικόλαος Αναστασόπουλος, *Η ληστεία στο ελληνικό κράτος*, ό. π., σελ. 163.

αποτυχημένο πραξικόπημα του Πλαστήρα, για το οποίο κατηγορήθηκε ως ηθικός αυτουργός ο Βενιζέλος εναντίον του οποίου πραγματοποιήθηκε μια αποτυχημένη απόπειρα δολοφονίας στην Αθήνα. Η Ελλάδα έμπαινε στη δίνη μιας έντονης και αδιέξοδης διαμάχης μεταξύ Φιλελευθέρων και Λαϊκού κόμματος, Βενιζελικών και Αντιβενεζελικών και η οποία κατόπιν μιας διετούς διακυβέρνησης του Λαϊκού κόμματος (1933 με Φεβ. 1935) οδήγησε στην παλινόρθωση της βασιλείας, έπειτα από ένα νόθο δημοψήφισμα και την επάνοδο του βασιλέα στην Ελλάδα (Νοέμβριος 1935),⁵¹ αφού προηγήθηκε ένα ακόμη αποτυχημένο στρατιωτικό πραξικόπημα λίγους μήνες νωρίτερα.⁵² Έτσι το πολίτευμα μετατράπηκε (ξανά) σε Μοναρχία και ο βασιλιάς επανήλθε στην εξουσία αλλά οι οξύτατες διαμάχες και η κυβερνητική αστάθεια συνεχίστηκαν.

Οι συνέπειες της οξύτατης αυτής και με μεγάλο φανατισμό διένεξης μεταξύ των δύο μεγάλων κομματικών σχηματισμών της εποχής, παρουσιάστηκαν όπως ήταν φυσικό και στα Ιωάννινα την χρονική αυτή περίοδο. Οι δυο παρατάξεις διακατέχονταν από την ίδια ακρότητα που χαρακτήριζε πανελλαδικά την πολιτική ζωή και χρησιμοποιούσαν ακραία μέσα και με μεγάλη εμπάθεια για την προώθηση των κομματικών τους επιδιώξεων και την επικράτησή τους. Η υπερβολή, η σκανδαλολογία, η καλλιέργεια της επικείμενης καταστροφής σε περίπτωση επικράτησης του ενός ή του άλλου κόμματος αποτελούσαν, μεταξύ άλλων, τους συνήθεις και παγιωμένους τρόπους με τους οποίους τα δυο μεγάλα κόμματα πολιτεύονταν.⁵³ Επιπλέον παρατηρούνταν και στο εσωτερικό των κομμάτων διχαστικές τάσεις κυρίως στην κατάρτιση των τοπικών ψηφοδελτίων και στην επιλογή των τοπικών πολιτευτών. Σημαντική προσωπικότητα του Λαϊκού κόμματος υπήρξε ο Χρήστος Χρηστοβασίλης, εισοδηματίας και δημοσιογράφος ο οποίος εξέδιδε την εφημερίδα «Ελευθερία».⁵⁴ Άλλη εφημερίδα υποστηρικτής του Λαϊκού κόμματος

---

⁵¹ *Ιστορία του ελληνικού έθνους*, ό. π., σελ. 372.

⁵² *Ιστορία του ελληνικού έθνους*, ό. π., σσ. 358-364.

⁵³ Πέτρος Αποστολίδης, *Όσα θυμάμαι 1900-1969*, ό. π., σελ. 139.

⁵⁴ Ο Χρήστος Χρηστοβασίλης υπήρξε ισχυρή και πολυσχιδής προσωπικότητα της περιοχής της Ηπείρου στα τέλη του 19^{ου} και αρχές 20^{ου} αιώνα. Για το βίο και την δράση του βλ. Κατσιλά Δροσιά, *Ο βίος και το έργο του Χρήστου Χρηστοβασίλη: Γραμματολογική και αρχειολογική μελέτη*, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων 2004. Διδακτορική Διατριβή και Χρήστος Σούλης, *Χρήστος Χρηστοβασίλης* στο: *Ηπειρωτικά Χρονικά 1937-1938*, τομ. ΙΒ ' - ΙΓ, ' σσ. 287-293.

υπήρξε την εποχή αυτή η «Ηπειρος» του Γεώργιου Χατζή,⁵⁵ ενώ το κόμμα των Φιλελευθέρων υποστήριζε ο «Ηπειρωτικός Αγών» και ο «Κήρυξ». Οι Φιλελεύθεροι παρουσίαζαν μια πλειάδα τοπικών πολιτευτών, όπως ο Δημ. Μπότσαρης και ο Αλκ. Λούλης, καθώς η πλειονότητα στην περιοχή των Ιωαννίνων συμπαθούσε πολιτικά το κόμμα των Φιλελευθέρων⁵⁶ εκτός από την εβραϊκή κοινότητα που παραδοσιακά επέλεγε το Λαϊκό κόμμα. Παράλληλα υπήρχαν και διάφορα άλλα μικρά κόμματα, όπως το Αγροτικό ή το Προοδευτικό, τα οποία επιδίωκαν να αποσπάσουν εκλογικό μερίδιο, αλλά κατά κανόνα παρέμεναν σε χαμηλά ποσοστά.

Επίσης την ίδια εποχή οι συλλήψεις και οι διώξεις των κομμουνιστών συνεχίζονται⁵⁷ καθώς και γενικότερα ο αντικομμουνισμός, ο οποίος αντιμετώπιζε το κομμουνιστικό κόμμα ως μια σοβαρή απειλή, αντίληψη πάντως που δε δικαιολογείται από τα αποτελέσματα των εκλογών αλλά και εντάσεις μεταξύ κομμουνιστών ή Εβραίων με μέλη της οργάνωσης Ε.Ε.Ε. (Εθνική Ένωση Ελλάς) η οποία υποστήριζε αντισημιτικές και αντικομμουνιστικές απόψεις.⁵⁸ Γενικότερα μπορούμε να επισημαίνουμε μια ιδιαίτερη όξυνση ανάμεσα στα μέλη της τοπικής κοινωνίας, μεταφορά του πανελλήνιου κλίματος, όξυνση που συνεπικουρούσε η πολιτική κατάσταση με την οικονομική στενότητα της εποχής, ιδιαίτερα στην περιοχή των Ιωαννίνων που ασφυκτιούσε οικονομικά.

Επιπλέον στα σημαντικά στοιχεία της πόλης των Ιωαννίνων μπορούμε να επισημάνουμε το καθοριστικό διαχρονικά ρόλο της Γενικής Διοίκησης Ηπείρου, ενός θεσμού του οποίου η σκοπιμότητα σημειώθηκε παραπάνω⁵⁹ και ο οποίος αποτέλεσε για την πόλη έναν σημαντικό πόλο εξουσίας και κυβερνητικής παρουσίας. Έτσι η Γενική

⁵⁵Ο Γεώργιος Χατζής (1881-1930) ήταν δημοσιογράφος και λόγιος των Ιωαννίνων, γνωστός και με το ψευδώνυμο Πελλερέν. Υπήρξε πατέρας του επίσης συγγραφέα Δημητρίου Χατζή. Βλ. Δημήτριος Σαλαμάγκας, *Καθώς χάραξε η λευτεριά*, Γιάννενα 1963, σελ. 154 και Χρήστος Τσέτσης, *Αυτοί που κυβέρνησαν τα Γιάννινα. Δήμαρχοι – Δημοτικοί Σύμβουλοι 1913-1998*, ό. π., σελ. 52 και Χρήστος Σούλης, *Γεώργιος Χατζής (Πελλερέν)* στο: *Ηπειρωτικά Χρονικά 1930*, τομ. Α΄, και Β΄, σσ. 185-186.

⁵⁶Πέτρος Αποστολίδης, *Όσα θυμάμαι 1900-1969*, ό. π., σελ. 144.

⁵⁷Ιωάννης Νικολαΐδης, *Τα Γιάννενα του Μεσοπολέμου*, τομ. Θ΄, σελ. 174.

⁵⁸Ιωάννης Νικολαΐδης *Τα Γιάννενα του Μεσοπολέμου*, ό. π., σελ., και Πέτρος Αποστολίδης, ό. π., σελ. 115 και Πιστόλα Χριστιάνα, *Η Οργάνωση Εθνική Ένωση Ελλάς*, Μεταπτυχιακή Διατριβή, Θεσσαλονίκη 2014. Η οργάνωση Ε.Ε.Ε. ήταν φασιστική οργάνωση του μεσοπόλεμου που ιδρύθηκε στη Θεσσαλονίκη και έδρασε κυρίως στη βόρεια Ελλάδα αλλά και στην υπόλοιπη Ελλάδα. Διαλύθηκε από την δικτατορία του Μεταξά το 1936.

⁵⁹Βλ. σελ. 10 για την σκοπιμότητα της Γενικής Διοίκησης Ηπείρου.

Διοίκηση Ηπείρου αποτελούσε ένα σταθερό σημείο της πόλης στο οποίο κατέληγαν οι διαμαρτυρίες και οι διεκδικήσεις των κατοίκων, αλλά και αποτυπώνονταν απτά η πολιτική εξουσία του ελληνικού κράτους.⁶⁰ Υπό μια έννοια, η Γενική Διοίκηση Ηπείρου προσέδιδε έναν «αέρα πρωτεύουσας» στην γιαννιώτικη πόλη αφενός μεν ως κέντρο της Ηπείρου και αφετέρου ως μια άμεση μετάγγιση αθηναϊκής εξουσίας στην πόλη. Βέβαια η πραγματικότητα δεν ήταν αυτή, καθώς η Γενική Διοίκηση Ηπείρου, πέρα από κάποιες δυνατότητες μικρών τοπικών ρυθμίσεων δεν διέθετε πολλά περιθώρια αυτόνομων πρωτοβουλιών, καθώς διακατεχόταν από τον ασφυκτικό έλεγχο της κεντρικής εξουσίας.

Η κυβερνητική αστάθεια, η συναίνεση του βασιλιά, οι διαδοχικές απώλειες εξεχόντων πολιτικών προσωπικοτήτων της εποχής και πολλοί άλλοι συγκυριακοί παράγοντες, άνοιξαν τον δρόμο στον Ιωάννη Μεταξά ο οποίος ανέστειλε τις εργασίες της Βουλής (4 Αυγ.1936) προφασιζόμενος κομμουνιστικό κίνδυνο και σταδιακά εγκατέστησε δικτατορία. Το καθεστώς του προσομοίαζε με τα παρόμοια καθεστώτα της Ευρώπης την εποχή αυτή και χαρακτηρίζονταν από απέχθεια στις δημοκρατικές διαδικασίες και στον φιλελευθερισμό, από οξύ αντικομμουνιστικό προσανατολισμό,⁶¹ κρατικό πατερναλισμό των εργατικών σωματείων καθώς και την προβολή του εργάτη και του αγρότη ως στυλοβάτες της ελληνικής κοινωνίας.⁶² Τα στοιχεία αυτά που συνέθεταν το ιδεολογικό περίβλημα και την έμπρακτη υλοποίηση του καθεστώτος μεταφέρθηκαν όπως ήταν φυσικό και στην πόλη των Ιωαννίνων την περίοδο αυτή. Έτσι η δικτατορική κυβέρνηση τοποθέτησε στην Γενική Διοίκηση Ηπείρου πρόσωπα της εμπιστοσύνης της και ειδικότερα τον ε. α. υποστράτηγο Κυρίμη και αργότερα τον επίσης απόστρατο Β. Γκορτζή,⁶³ συγκρότησε τοπικό τμήμα της οργάνωσης της Ε.Ο.Ν⁶⁴, και ανέβαλλε επ' αόριστο τις δημαρχιακές εκλογές διατηρώντας στην θέση τον ίδιο δήμαρχο, τον Δημ.

---

⁶⁰ Ηπειρωτικός Αγών, 23-1-1935, Αρ. 2095, 30-1-1935, Αρ. 2102 και 10-1-1935, Αρ. 2112 και 11-2-1935, Αρ. 2119.

⁶¹ Το μεταξικό καθεστώς ανανέωσε την αντικομμουνιστική νομοθεσία βλ. Γιώργος Μαυρογορδάτος, *Μετά το 1922, Η παράταση του Διχασμού*, Αθήνα 2019, σελ. 89-90.

⁶² Κοντού Γεωργία, *Η πολιτική και κοινωνική ιδεολογία της 4^{ης} Αυγούστου*, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, 2013, Διδακτορική Διατριβή, σσ. 27-40, 102-207.

⁶³ Ιωάννης Νικολαΐδης, *Τα Γιάννενα του Μεσοπολέμου*, τομ. Ζ', Γιάννενα 1992, σελ. 255.

⁶⁴ Ιωάννης Νικολαΐδης, *Τα Γιάννενα του Μεσοπολέμου*, τομ. Ι', ό. π., σελ. 256. Η ΕΟΝ (Εθνική Οργάνωση Νεολαίας) ήταν μια οργάνωση του μεταξικού καθεστώτος με σκοπό την εθνικιστική διάπλαση των νέων βλ. *Ιστορία του ελληνικού έθνους*, ό. π., σελ. 386.

Βλαχλείδη.⁶⁵ Το μεταξικό καθεστώς έδινε ιδιαίτερη έμφαση στην προπαγάνδα και στις δημόσιες τελετές και γι αυτό από την πρώτη επέτειο της εγκαθίδρυσής του, δηλαδή στις 4 Αυγούστου του 1937, αλλά και σε κάθε ευκαιρία προχώρησε σε πομπώδεις τελετές και παρελάσεις. Παρελάσεις μαθητικές μεγάλης συμμετοχής, παρελάσεις νεολαίας στο εθνικό στάδιο, αθλητικοί αγώνες, λαμπαδηφορίες, εκφώνηση λόγων στην κεντρική πλατεία, εκτεταμένες φωταγίες, σημαιοστολισμοί δημόσιων και δημοτικών κτιρίων, κατοικιών και καταστημάτων καθώς και πάνδημες υποδοχές του ίδιου του Μεταξά, αλλά και των τοπικών εκπροσώπων του, αποτυπώνουν μερικά από τα χαρακτηριστικότερα στοιχεία της πολιτικής ζωής του καθεστώτος.⁶⁶ Πέραν αυτών, το καθεστώς του Μεταξά συνέχισε τα έργα υποδομής που βρήκε εξελισσόμενα (κατασκευή αμαξιτών δρόμων) και προχώρησε στην υλοποίηση νέων, όπως η έναρξη της αποξήρανσης της λίμνης της Λαψίστας,⁶⁷ αλλά και την αντιμετώπιση των καθημερινών προβλημάτων, πάντα βέβαια με τον δικό του ιδιότυπο τρόπο. Επίσης, εντατικοποίησε τις διώξεις κατά των κομμουνιστών, τις οποίες τις εμπλούτισε με διάφορες μεθόδους και κυρίως με την ευρεία καθιέρωση των δηλώσεων μετανοίας.⁶⁸ Τέλος, καθοριστικό στοιχείο της μεταξικής διακυβέρνησης στα Γιάννενα παρουσιάζεται, ιδιαίτερα προς τα τελευταία έτη της δεκαετίας, η στρατιωτική και πολιτική επαγρύπνηση εξαιτίας της πιθανής στρατιωτικής εμπλοκής με την Ιταλία από την περιοχή της Αλβανίας, όπως και συνέβη. Έτσι διάφορα στρατιωτικά γυμνάσια διεξάγονταν, κλάσεις στρατευσίμων παρέμειναν στο στράτευμα καθώς και ασκήσεις συναγερμού και συσκότισης πραγματοποιούνταν στην πόλη ως προετοιμασίες για τον επερχόμενο πόλεμο.⁶⁹ Ο πόλεμος διεξαγόταν στην Ευρώπη, οι βλέψεις της Ιταλίας ήταν προφανείς και ολόκληρη η Ελλάδα ζούσε με την σοβαρή

---

⁶⁵Ιωάννης Νικολαΐδης, *Τα Γιάννενα του Μεσοπολέμου*, τομ. Γ', ό. π., σελ. 187 και Χρήστος Τέτσης, ό. π., σελ. 89.

⁶⁶Ιωάννης Νικολαΐδης, *Τα Γιάννενα του Μεσοπολέμου*, τομ Γ', ό. π., σσ. 170-178.

⁶⁷Ιωάννης Νικολαΐδης, *Τα Γιάννενα του Μεσοπολέμου*, τομ Γ', ό. π., σελ. 214.

⁶⁸Ιωάννης Νικολαΐδης, *Τα Γιάννενα του Μεσοπολέμου*, τομ Γ', ό. π., σελ. 331.

Οι δηλώσεις μετανοίας ήταν κείμενα που συνέτασσαν και υπέγραφαν άτομα με κομμουνιστική δραστηριότητα, με την υπογραφή δε αυτών σταματούσε κάθε δίωξή τους. Αρχικά εφαρμόστηκε κατά την περίοδο της μεταξικής δικτατορίας αλλά συνεχίστηκε και μεταπολεμικά βλ. *Ιστορία του ελληνικού έθνους*, ό. π., σελ. 389.

⁶⁹Ιωάννης Νικολαΐδης, *Τα Γιάννενα του Μεσοπολέμου*, ό. π., σελ. 341 και Πέτρος Αποστολίδης, *Όσα θυμάμαι 1900-1969*, ό. π., σελ. 157 και Γιώργος Μαυρογορδάτος, *Μετά το 1922, Η παράταση του Διχασμού*, Αθήνα 2019, σελ. 90.

πιθανότητα άμεσης εμπλοκής και ιδιαίτερα τα Ιωάννινα, που αποτελούσαν και το άμεσο τοπικό θέατρο των πολεμικών επιχειρήσεων, γεγονός που τελικά δεν αποφεύχθηκε.⁷⁰

---

⁷⁰Χρήστος Χατζηϊωσήφ, «Κοινοβούλιο και δικτατορία 1922-1936», στο: Ιστορία της Ελλάδας του 20ου αιώνα, Όψεις πολιτικής και οικονομικής ιστορίας 1900-1940, Αθήνα 2009, σσ. 487, 492.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

ΜΕΘΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

I. Ο Τύπος

Η Ιστορία, μια θεωρητική επιστήμη,⁷¹ παρουσιάζει ως κύριο σκοπό της, την ανακάλυψη, καταγραφή και ερμηνεία της ανθρώπινης δραστηριότητας που έχει πραγματοποιηθεί σε προγενέστερο χρόνο.⁷² Προκειμένου να ανασυνθέσει το παρελθόν και να ερμηνεύσει τα ιστορικά γεγονότα στα οποία κάθε φορά επικεντρώνεται,⁷³ χρησιμοποιεί τις απαραίτητες μεθοδολογικές αρχές και τα επιστημονικά εργαλεία που απαιτούνται, ώστε το τελικό πόρισμα να είναι συμβατό με τις επιταγές της ιστορίας ως μιας συγκροτημένης επιστημονικής προσπάθειας. Βέβαια, οι μεθοδολογικές αρχές και τα επιστημονικά εργαλεία που προαναφέραμε, προσεγγίζονται διαφορετικά στο πέρασμα τα χρόνου, επαναπροσδιορίζονται και επανατοποθετούνται εξαιτίας της εξέλιξης της οπτικής μέσω της οποίας ο ιστορικός ερευνητής επιχειρεί να ερμηνεύσει τα γεγονότα, δηλαδή της εξέλιξης της ίδιας της ιστορίας ως επιστήμης. Η εξέλιξη αυτή απέβη ευεργετική για την Ιστορία διότι εμπλούτισε και ανανέωσε την επιστήμη αυτή σε όλα σχεδόν τα σχετικά πεδία. Έτσι, οι μεθοδολογικές αρχές, οι ερευνητικές κατευθύνσεις, ο προσδιορισμός και εντοπισμός των ιστορικών πηγών καθώς και η επαναπροσέγγιση των πολύπλοκων πτυχών της ανθρώπινης δραστηριότητας μέσα από μια άλλη οπτική, προσέθεσαν στην προσπάθεια του ιστορικού επιπλέον εφόδια, ώστε η επίτευξη του κύριου ερευνητικού στόχου του να παρουσιάζεται πιθανότερη, το δε τελικό αποτέλεσμα πληρέστερο.⁷⁴

Ένα από τα βασικότερα εργαλεία του ιστορικού στην προσπάθειά του όπως κατανοήσει την κοινωνία του παρελθόντος αποτελούν οι ιστορικές πηγές και τα ιστορικά τεκμήρια.⁷⁵ Αρχεία, συλλογές, γραπτές μαρτυρίες, κρατικά έγγραφα, αποφάσεις δικαστηρίων, ληξιαρχικές πράξεις, αρχαιολογικές συλλογές και ευρήματα, προφορικές μαρτυρίες, απομνημονεύματα, επιστολές, περιοδικά, εφημερίδες, κ.α., είναι σημαντικά στοιχεία, απαραίτητα στον ιστορικό ερευνητή που επιχειρεί την ανασύνθεση ενός

---

⁷¹Ι. Δ. Ψαρράς, *Θεωρία και μεθοδολογία της Ιστορίας*, Θεσσαλονίκη 2001, σελ. 19.

⁷²Georg Iggers, *Νέες κατευθύνσεις στην ευρωπαϊκή ιστοριογραφία*, Αθήνα 1991, σελ. 17 και του ίδιου, *Η ιστοριογραφία στον εικοστό αιώνα*, Αθήνα 2006, σελ. 189.

⁷³Carr Edward, *Τι είναι ιστορία*; Αθήνα 1999, σελ. 67 και Θεόφιλος Βέικος, *Θεωρία και μεθοδολογία της Ιστορίας*, Αθήνα 1987, σσ. 39-46.

⁷⁴Ψαρράς, *Θεωρία και μεθοδολογία της Ιστορίας*, ό. π., σελ. 23.

⁷⁵Δημήτρης Μαυροσκούφης, *Αναζητώντας τα ίχνη της ιστορίας*, Θεσσαλονίκη 2012, σελ. 16.

ιστορικού γεγονότος τόσο στο πληροφοριακό τμήμα της όσο και στην ισχυροποίηση της αντικειμενικότητας και της αξιοπιστίας της. Ειδικότερα οι πηγές και η επιστημονική ερμηνεία τους, προσδίδουν στο ιστορικό πόνημα την απαραίτητη λογική σύνδεση μεταξύ των γεγονότων ή των αιτιών και των αποτελεσμάτων τους και το καθιστούν ένα επιστημονικό έργο όσον το δυνατόν αρτιότερο, συνυπολογιζόμενου του σημαντικού παράγοντα της ιστορικής ανάλυσης,⁷⁶ που υιοθετεί κάθε φορά ο ιστορικός συγγραφέας η οποία αποβαίνει καθοριστική στην ερμηνευτική διαδικασία.⁷⁷

Στην σύγχρονη ιστορία μια από τις γραπτές πηγές οι οποίες αποτελούν ένα σημαντικό ερευνητικό εργαλείο είναι ο Τύπος, δηλαδή οι εφημερίδες και τα περιοδικά.⁷⁸ Ο Τύπος, καρπός της νεώτερης εποχής πρωτοεμφανίστηκε στην σημερινή μορφή του στην Αγγλία περίπου τον 17^ο αιώνα και ως συγκροτημένη εκδοτική προσπάθεια στις αρχές του 18ου⁷⁹ και σταδιακά εξαπλώθηκε σε ευρωπαϊκές κυρίως χώρες, στην Γαλλία, Ιταλία και Γερμανία. Χωρίς να παρουσιάσει σε όλες τις χώρες την ίδια εξέλιξη ούτε τον ίδιο ρόλο, βοήθησε καθοριστικά στην εθνική ενοποίηση των χωρών αυτών. Το βασικό εκδοτικό σχήμα που κυριάρχησε στον Τύπο ήταν η πρωινή καθημερινή εφημερίδα εθνικής εμβέλειας, η οποία περιείχε ειδήσεις κυρίως πολιτικές, αργότερα δε εμφανίστηκε και ο επαρχιακός Τύπος ο οποίος όμως περιείχε τοπικές ειδήσεις περιορισμένου ενδιαφέροντος και μικρότερης σπουδαιότητας.⁸⁰ Η εξέλιξη του Τύπου συνεχίστηκε ραγδαία τον 18^ο και ιδιαίτερα τον 19^ο αιώνα, εποχή που ο Τύπος ευνοήθηκε από τις τεχνολογικές ανακαλύψεις (βελτίωση εκτυπώσεων και επικοινωνιακών μέσων, επινόηση ηλεκτρικού και ασύρματου τηλεγράφου, εξάπλωση τηλεφώνου και αύξηση της χρήσης του αυτοκίνητου) αλλά και από την εφαρμογή αποτελεσματικών τρόπων οργάνωσης της μετάδοσης της πληροφορίας μέσα από τα τοπικά πρακτορεία, στοιχεία που είχαν ως

---

⁷⁶Marc Mloch, *Απολογία για την Ιστορία*, Αθήνα 1994, σσ. 150-200.

⁷⁷Η ερμηνευτική διαδικασία αποτελεί ίσως το σημαντικότερο παράγοντα της ιστορικής συγγραφής, διότι τότε ο ιστορικός ερμηνεύει τα γεγονότα, τα αναλύει και τα αποκρυπτογραφεί. Η ερμηνεία της Ιστορίας γνώρισε διάφορες απόψεις για τις μεθόδους και την φιλοσοφία της στο πέρασμα του χρόνου. Βλ. Georg Iggers, *Νέες κατευθύνσεις στην ευρωπαϊκή ιστοριογραφία*, ό. π., σσ. 9-65 και του ίδιου, *Ιστοριογραφία στον 20^ό αιώνα*, Αθήνα 2006, σσ. 16-36.

⁷⁸Δημήτρης Μαυροσκούφης, *Αναζητώντας τα ίχνη της ιστορίας*, ό. π., σελ. 28.

⁷⁹17 Η πρώτη καθημερινή εφημερίδα ήταν η αγγλική «Ταχυδρομικός Διανομέας» το 1702. Βλ. Γιώργος Σκλαβούνης, *Ιστορία του Τύπου*, Αθήνα 1995, σελ. 24.

⁸⁰Νάση Μπάλτα -Δέσποινα Παπαδημητρίου, *Σημειώσεις για την ιστορία του Τύπου*, Αθήνα 1993, σελ. 22.

αποτέλεσμα ο Τύπος να αποκτήσει κυρίαρχο ρόλο στην ενημέρωση.⁸¹ Επίσης ο Τύπος γνώρισε πολλαπλές μεταβολές ακολουθώντας τις κοινωνικές - οικονομικές εξελίξεις της χώρας που εκδιδόταν και παράλληλα, ένα τμήμα του, προσέλαβε ριζοσπαστικά χαρακτηριστικά εξαιτίας της ανάπτυξης των σοσιαλιστικών ιδεολογιών.⁸²

Στα τέλη του 19ου αιώνα και αρχές του 20^{ου} ο Τύπος απέκτησε ηγεμονικό ρόλο στην ενημέρωση διακινώντας εκατομμύρια φύλλα καθημερινά και ουσιαστικά μετεξελίχθηκε σε μια δυνητικά προσοδοφόρα επιχείρηση. Επιπλέον, κατέστη σημαντικό εργαλείο προπαγάνδας με αποτέλεσμα την περίοδο του πρώτου παγκόσμιου πόλεμου ο Τύπος να γίνει το κυριότερο μέσο επηρεασμού της κοινής γνώμης και της μετάδοσης πληροφοριών και απόψεων προορισμένων για την προώθηση κρατικών επιδιώξεων.⁸³ Η άνοδος όμως της χρήσης του ραδιοφώνου οδήγησε στον περιορισμό του μονοπωλίου του Τύπου στην ενημέρωση και επιπλέον, μεταπολεμικά, η τηλεόραση εξοβέλισε οριστικά τον Τύπο από την πρωτοκαθεδρία της ειδησεογραφίας κάτι που τον ανάγκασε να στραφεί σε άλλες μορφές, όπως η αρθογραφία και η υψηλού επίπεδου ανάλυση των ειδήσεων.⁸⁴

Ο Τύπος στην Ελλάδα ακολούθησε δική του αυτόνομη πορεία σε σχέση με τον ευρωπαϊκό, κυρίως εξαιτίας της μη ύπαρξης ανεξάρτητης χώρας. Έτσι οι πρώτες προσπάθειες έκδοσης ελληνικής εφημερίδας εμφανίστηκαν εκτός του ελλαδικού χώρου (Βιέννη) στα τέλη του 18^{ου} αιώνα και αποτελούσαν προσπάθειες που αποσκοπούσαν στην κυοφορούμενη αναγέννηση του ελληνικού έθνους και της πιθανής απελευθερωτικής επανάστασης.⁸⁵ Η μετέπειτα πορεία του ελληνικού Τύπου ταυτίστηκε αρχικά με την διεξαγόμενη επανάσταση του 1821, οι δε εκδόσεις του λάμβαναν χώρα εντός του ελληνικού γεωγραφικού χώρου και αργότερα ακολούθησε την πορεία του νέου

⁸¹Νάση Μπάλτα - Δέσποινα Παπαδημητρίου, *Σημειώσεις για την ιστορία του Τύπου*, ό. π., σελ. 17 και Γιώργος Σκλαβούνης, *Ιστορία του Τύπου*, ό. π., σελ. 26.

⁸²Νάση Μπάλτα - Δέσποινα Παπαδημητρίου, *Σημειώσεις για την ιστορία του Τύπου*, ό. π., σελ. 34-35.

⁸³Νάση Μπάλτα - Δέσποινα Παπαδημητρίου, *Σημειώσεις για την ιστορία του Τύπου*, ό. π., σελ. 36-37 και Γιώργος Σκλαβούνης, *Ιστορία του Τύπου*, ό. π., σελ. 154.

⁸⁴Νάση Μπάλτα - Δέσποινα Παπαδημητρίου, *Σημειώσεις για την ιστορία του Τύπου*, ό. π., σελ. 44.

⁸⁵Η απαρχή του ελληνικού Τύπου θεωρείται (άτιτλο) έντυπο του Γ. Βεντότη που τυπώθηκε στη Βιέννη το 1784 και κυκλοφόρησε για περίπου δύο μήνες. Το πρώτο ελληνικό ειδησεογραφικό φύλλο θεωρείται η «Εφημερίς» των αδελφών Πούλιου που εκδόθηκε πάλι στη Βιέννη από το 1790 έως το 1797. Βλ. Αικατερίνη Κουμαριανού, *Ιστορική αναδρομή του ελληνικού Τύπου στο: Ο ελληνικός Τύπος 1784 έως σήμερα*, πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου, Αθήνα 2005, σσ. 56-57 και Γιώργος Σκλαβούνης, *Ιστορία του Τύπου*, ό. π., σελ. 154.

ελληνικού κράτους.⁸⁶ Ωστόσο από την απελευθέρωση και έπειτα ο ελληνικός τύπος προσέλαβε τα ίδια χαρακτηριστικά με τον ευρωπαϊκό, τηρουμένων των αναλογιών, εξαιτίας των διαφορετικών πληθυσμιακών μεγεθών καθώς και των διαφορετικών κοινωνικο-οικονομικών συνθηκών και εξελίξεων σε κάθε χώρα.⁸⁷

Ο Τύπος είναι μια γραπτή και σημαντική ιστορική πηγή, εξαιτίας αφενός μεν της σύγχρονης γέννησής του με τα ιστορικά γεγονότα, στοιχείο που τον καθιστούν ένα είδος «συνεπούς» ημερολογιακού αρχείου το οποίο γράφεται και κυκλοφορεί ελάχιστα μεταγενέστερα από τα διαδραματιζόμενα συμβάντα, αφετέρου δε της σημαντικής θεματικής ευρύτητάς του καθώς και ενός εκτενούς φάσματος άμεσων αλλά και έμμεσων πληροφοριών σχετιζόμενων με ποικίλες δραστηριότητες της ανθρώπινης κοινωνίας. Εξαιτίας αυτής της σπουδαίας ευρύτητάς του αλλά και της δημοσίευσης άρθρων που έχουν σκοπό την έκφραση γνώμης και άποψης, δύναται η δυνατότητα στον ιστορικό να επιχειρήσει την ανασύνθεση του παρελθόντος τόσο στην διαμόρφωση του πλαισίου που αφορά τα ιστορικά συμβάντα καθώς και στην αποκρυπτογράφηση των αφανών αλλά σημαντικών υποστηρικτών στοιχείων τα οποία επεξηγούν με μεγαλύτερη πειστικότητα και ακρίβεια την διαμόρφωση και εξέλιξη της ιστορικής πραγματικότητας, όπως αυτά των ιδεολογιών ή των νοοτροπιών.

Έτσι, ο ιστορικός ερευνητής μελετώντας τον Τύπο, έρχεται σε επαφή με πλήθος πληροφοριών οι οποίες μπορούν να αποτελέσουν ένα ανεξάντλητο ερευνητικό πλούτο με την προϋπόθεση αυτές να προσεγγιστούν με μεθοδική ανάλυση και να αξιοποιηθούν προσεκτικά, μια τακτική που πρέπει να ακολουθηθεί σε όλες τις ιστορικές μαρτυρίες. Ειδικότερα όμως, στην περίπτωση του Τύπου πρέπει να συνυπολογισθεί επιπλέον ένα βασικό χαρακτηριστικό του που είναι το γεγονός ότι αυτός αποτελεί ένα εμπορικό προϊόν που απευθύνεται σε ένα συγκεκριμένο πελατειακό κοινό και αποβλέπει στην είσπραξη οικονομικών εσόδων. Το πελατειακό κοινό αγοράζει την εφημερίδα ή το περιοδικό επιθυμώντας να ενημερωθεί για τα γεγονότα αλλά και επίσης, προσδοκά την αιτιολόγησή τους ή τον σχολιασμό τους μέσα όμως από ένα ιδεολογικό πλαίσιο συμβατό με τις αρχές

---

⁸⁶ Αικατερίνη Κουμαριανού, *Ιστορική αναδρομή του ελληνικού Τύπου στο: «Ο ελληνικός Τύπος 1784 έως σήμερα»*, ό. π., σελ. 57.

⁸⁷ Ο ελληνικός Τύπος ακολούθησε αυτόνομη πορεία σε σχέση με τον ευρωπαϊκό, ιδιαίτερα στη θεματολογία, όπου σημαντική θέση διαδραμάτιζαν τα εθνικά θέματα. Βλ. Νάση Μπάλτα, *Η εξέλιξη της ειδησεογραφίας στις ελληνικές εφημερίδες τον 19^ο αιώνα (1830 κ.ε.)*, πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου, Αθήνα 2005, σελ. 65.

και την νοοτροπία αυτού.⁸⁸ Οι αναγνώστες - πελάτες ερμηνεύουν τα γεγονότα κάτω από την ιδεολογική τοποθέτηση και την προσωπική τους κοσμοθεωρία και συνεπώς ο χαρακτήρας της εφημερίδας προσδιορίζεται από την παράμετρο αυτή. Από την άλλη πλευρά, η εφημερίδα είναι δυνατόν να επιδιώξει την αλίευση οφελών (κυρίως εκλογικής ψήφου) εντός του πελατειακού κοινού της όταν εμπλέκονται πολιτικά πρόσωπα ή κομματικές παρατάξεις που χρηματοδοτούν άμεσα ή έμμεσα τα έντυπα αυτά, δηλαδή να επηρεάσει και να κατευθύνει το υπάρχον αγοραστικό κοινό της αλλά και επιπλέον να επιτύχει την διεύρυνση αυτού προς όφελος του χρηματοδότη του. Έτσι δημιουργείται μια αμφίδρομη επίδραση και μια στενή σχέση εξάρτησης μεταξύ Τύπου και αναγνωστών η οποία μπορεί να καταλήξει σε μια παραμορφωτική απεικόνιση της πραγματικότητας, όχι τόσο στην αφηγηματική εξιστόρηση των γεγονότων, όσο στην επιχειρούμενη ερμηνεία τους.⁸⁹

Επίσης πρέπει να επισημανθεί ένα επιπλέον σημαντικό χαρακτηριστικό του Τύπου, αυτό της δυνατότητας του να παρεμβαίνει καθοριστικά στην ιστορική διαδικασία, δυνατότητα η οποία πηγάζει από την μεγάλη του ισχύ διότι μπορεί να κατευθύνει και να επηρεάζει μεγάλο αριθμό ατόμων της κοινωνίας. Έτσι, ο Τύπος μπορεί να προκαλέσει ταχείες πολιτικές και κυβερνητικές διεργασίες, να επιταχύνει ή να επιβραδύνει κρίσιμες κοινωνικές καταστάσεις και παράλληλα να υποβοηθήσει στην διαμόρφωση της κοινής γνώμης είτε προβάλλοντας επιλεγμένα γεγονότα είτε αποκρύπτοντας και αποσιωπώντας όσα γεγονότα δεν επιθυμεί να προβάλλονται.⁹⁰ Συνεπώς ο Τύπος πρέπει να αντιμετωπιστεί αφενός μεν ως ιστορική πηγή διότι εμπεριέχει ιστορικές μαρτυρίες και αφετέρου ως ιστορικό αίτιο που (συν) δημιουργεί ιστορία.

II. Ο τοπικός Τύπος των Ιωαννίνων την δεκαετία του 1930.

Ο τοπικός Τύπος των Ιωαννίνων την δεκαετία του 1930, εμφανίζεται με ικανό αριθμό, κυρίως εφημερίδων και ολιγάριθμων περιοδικών (προσμετρώνται μόνο τα έντυπα που εκδίδονταν στα Γιάννενα). Ειδικότερα, εντοπίζονται οι εφημερίδες «Αγροτική Ηχώ», η

---

⁸⁸Ο ιστορικός ερευνητής πρέπει να ανιχνεύσει τις ιδεολογικές οπτικές της εποχής ή του γράφοντος, ώστε να ελέγξει την αξιοπιστία της πληροφορίας που παρέχει ο Τύπος. Βλ. Δημήτρης Μαυροσκούφης, *Αναζητώντας τα ίχνη της Ιστορίας*, ό. π., σελ. 50.

⁸⁹Η σχέση κοινού και Τύπου είναι καθοριστική καθώς υπάρχει διαρκής αλληλεπίδραση μεταξύ τους. Βλ. Δημήτρης Μαυροσκούφης, *Αναζητώντας τα ίχνη της Ιστορίας*, ό. π., σελ. 51.

⁹⁰Jean - Noel Jeanneney, *Η Ιστορία των μέσων μαζικής ενημέρωσης*, Αθήνα 1999, σσ. 17, 150, 158, 167, 174, 188.

οποία ήταν δισεβδομαδιαία αγροτική εφημερίδα με ιδιοκτήτη και διευθυντή τον Π. Τσιμογιάννη και κυκλοφόρησε τα έτη 1927 έως 1936, ο «Δαίμων» σατυρικοπολιτική εφημερίδα με εκδότη τον Γρηγ. Σακκά⁹¹ και έτη κυκλοφορίας το διάστημα 1928 με 1930, η «Ελευθερία», δισεβδομαδιαίας εκδόσεως, όργανο του Λαϊκού κόμματος με διευθυντή τον Χρήστο Χρηστοβασίλη που κυκλοφόρησε το διάστημα 1923 με 1927,⁹² η «Ηπειρος» εβδομαδιαίας εκδόσεως, (κάθε Παρασκευή) με διευθυντή τον Γεώργιο Χατζή⁹³ και έτη κυκλοφορίας 1909 έως 1940, ο «Ηπειρώτης», εβδομαδιαία πολιτική εφημερίδα και όργανο του κόμματος των Φιλελευθέρων με εκδότη τον Πέτρο Μπέμπη και έτη κυκλοφορίας 1934 και 1935, τα «Ηπειρωτικά Νέα», ημερήσια πρωινή εφημερίδα με διευθυντή τον Δ. Κάτση η οποία κυκλοφόρησε από το 1931 έως το 1945, η «Ηπειρωτική Κραυγή» με διευθυντή και ιδιοκτήτη τον Γρηγόριο Σακκά και με έτη κυκλοφορίας το χρονικό διάστημα 1932 με 1954, ο «Ηπειρωτικός Αγών», ημερήσια πρωινή εφημερίδα με έτη κυκλοφορίας 1927 μέχρι και σήμερα, που είχε (την περίοδο αυτή) ιδιοκτήτη και διευθυντή τον Ευθύμιο Τζάλλα,⁹⁴ ο «Ηπειρωτικός Κόσμος» με διευθυντή τον Ν. Δερδεμέζη και έτη κυκλοφορίας 1927 με 1936, ο «Κήρυξ», εφημερίδα φιλελευθέρων αρχών με ιδιοκτήτες τον Νικ. Λάππα και τον Δημοσθένη Πανίδα⁹⁵ και έτη κυκλοφορίας 1920-1972, η «Κραυγή», πολιτική και φιλολογική εφημερίδα με διευθυντή και ιδιοκτήτη τον Γρηγ. Σακκά η οποία κυκλοφόρησε από το έτος 1929 έως το 1946, ο «Σατανάς», σατυρική εφημερίδα του Γρηγ. Σακκά που εκδιδόταν τα έτη 1928 έως και το 1930, η «Σφήκα», σατυρικοπολιτική εφημερίδα με υπεύθυνο τον Γ. Κολβάτσο και διάστημα κυκλοφορίας τα έτη 1932 και 1933, και τέλος, το «Φως της Ηπείρου», εβδομαδιαία εφημερίδα ιδιοκτησίας του Σπύρου Μπότσαρη που κυκλοφόρησε μόνο το έτος 1936. Επίσης, κυκλοφόρησαν τα περιοδικά «Ηπειρωτικά Χρονικά», ένα περιοδικό σύγγραμμα

---

⁹¹Ο Γρηγόριος Σακάς υπήρξε δημοσιογράφος και εκδότης αλλά και δήμαρχος Ιωαννίνων τα έτη 1955-58 και 1959-1964. Βλ. Χρήστος Τσέτσης, *Αυτοί που κυβέρνησαν τα Γιάννινα*, ό. π., σελ. 142.

⁹²Για τον Χρήστο Χρηστοβασίλη βλ. Κατσίλα Δροσιά, *Ο βίος και το έργο του Χρήστου Χρηστοβασίλη: Γραμματολογική και αρχειολογική μελέτη*, ό. π.

⁹³Δημήτριος Σαλαμάγκας, *Καθώς χάραζε η λευτεριά*, ό. π., σελ. 154 και Χρήστος Τσέτσης, *Αυτοί που κυβέρνησαν τα Γιάννινα*, ό. π., σελ. 52.

⁹⁴Ο Ευθ. Τζάλλας ήταν εξέχων δημοσιογράφος των Ιωαννίνων με πολυετή παρουσία και δημιούργησε την σημαντικότερη (ίσως) εφημερίδα της πόλης. Βλ. Χρήστος Τσέτσης, *Αυτοί που κυβέρνησαν τα Γιάννινα*, ό. π., σελ. 72.

⁹⁵Ο Δημοσθ. Πανίδης υπήρξε γαμπρός του Γ. Χατζή και η εφημερίδα του, ο «Κήρυξ», εκδόθηκε για 55 χρόνια. Χρήστος Τσέτσης, *Αυτοί που κυβέρνησαν τα Γιάννινα*, ό. π., σσ. 112, 113.

που ιδρύθηκε από τον Μητροπολίτη Ιωαννίνων Σπ. Βλάχο⁹⁶ και είχε την εποπτεία των Π. Βιζουκίδη, Γ. Αναγνωστόπουλου και Α. Κοντοπάνου, εκδόθηκε δε τα χρονικά διαστήματα από το 1926 έως το 1941 και αργότερα τα έτη 1973 έως το 1980⁹⁷ καθώς και η «Ελλοπία», μηνιαία επιθεώρηση υπό της διεύθυνσης των Πάνου Φάντη και Τάκη Σιωμόπουλου, που κυκλοφόρησε τα έτη 1930 και 1931.⁹⁸

Την δεκαετία 1930 - 1940 οι τίτλοι των εφημερίδων αριθμούνται σε δεκατρείς και των περιοδικών σε δύο. Ήταν πολιτικές εφημερίδες είτε σε πρωινή καθημερινή έκδοση είτε σε εβδομαδιαία ή δισεβδομαδιαία,⁹⁹ εντοπίζοντας την πιο πολυετή παρουσία στον «Ηπειρωτικό Αγώνα», στον «Κήρυκα», στην «Ηπειρο» και στην «Κραυγή». Απουσιάζουν οι αμιγώς αθλητικές ή οικονομικές εφημερίδες, τα δε σχετικά γεγονότα δημοσιεύονταν στις στήλες των πολιτικών εφημερίδων.¹⁰⁰ Πιθανώς λόγω του μικρού αναγνωστικού κοινού και συνεπώς πενιχρών εσόδων, δεν ήταν δυνατόν να κυκλοφορήσουν αθλητικές η οικονομικές εφημερίδες στην πόλη των Ιωαννίνων. Οι πολιτικές προτιμήσεις των εφημερίδων συμπεριελάμβαναν τα δυο μεγάλα κόμματα της εποχής με μια μικρή υπεροχή στο κόμμα των Φιλελευθέρων καθώς εμφανίζονται δυο εφημερίδες να το υποστηρίζουν φανερά αλλά και τη μεγαλύτερη τοπική εφημερίδα των Ιωαννίνων τον «Ηπειρωτικό Αγώνα» να τάσσεται προς τη φιλελεύθερη πλευρά,¹⁰¹ ενώ το Λαϊκό κόμμα το υποστήριζε ξεκάθαρα η «Ελευθερία» και δευτερευόντως η «Ηπειρος».

---

⁹⁶ Ο Μητροπολίτης Σπυρίδων Βλάχος ήταν ισχυρή φυσιογνωμία στα Γιάννενα προπολεμικά και μεταπολεμικά. Προσέφερε μεγάλες υπηρεσίες στους Βαλκανικούς πολέμους και συμμετείχε στην προσωρινή κυβέρνηση της Βορείου Ηπείρου το 1914. Το 1941 συνυπέγραψε με τον στρατηγό Τσολάκογλου το πρωτόκολλο ανακωχής με τους Γερμανούς και το 1949 εκλέχτηκε Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδας. Βλ. Πέτρος Αποστολίδης, *Όσα θυμάμαι*, ό. π., σελ. 181-186 και Αθαν. Γκότοβος, *Ο Ιωαννίνων Σπυρίδων και η γερμανική κατοχή: η αγωνία του κληρικού για το ποίμνιο και οι ιδεολογικές ανάγκες του πρώιμου εμφύλιου* στο: Πρακτικά επιστημονικού συνεδρίου, Ανώτατη Εκκλησιαστική Ακαδημία Βελγίας Ιωαννίνων, 6-9-2011, Ιωάννινα 2013, σελ. 94.

⁹⁷ Τα «Ηπειρωτικά Χρονικά» αποτέλεσαν σημαντικό επιστημονικό περιοδικό της Ηπείρου στο ιστορικό και λαογραφικό πεδίο. Αργύρης Γιαννέλος, *«Τα περιοδικά στα Ιωάννινα μετά την απελευθέρωση έως τις απαρχές του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου»*, Ηπειρωτικά Χρονικά τόμος 38, (2004), σσ. 52-59.

⁹⁸ Βούλα Κόντη, *Η Ηπειρωτική Βιβλιογραφία 1886-1980*, Αθήνα 1999, σελ. 32-85 και Κώστας Μάγερ *Ιστορία του ελληνικού Τύπου*, τομ. Γ΄, Αθήνα 1960, σελ. 300.

⁹⁹ Βούλα Κόντη, *Η Ηπειρωτική Βιβλιογραφία 1886-1980*, ό. π., σελ. 12.

¹⁰⁰ Βούλα Κόντη, *Η Ηπειρωτική Βιβλιογραφία 1886-1980*, ό. π., σελ. 32-85.

¹⁰¹ Λάζου Μαρία-Άννα, *Ο Ηπειρωτικός Αγών (1927-1983) και η ιστορία του περιφερειακού τύπου της Ηπείρου*, Μεταπτυχιακή Διατριβή, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων 2014, σσ. 26-31.

Επίσης εντοπίζεται η σημαντική δημοσιογραφική παρουσία του Γρ. Σακκά (διατέλεσε αργότερα για αρκετά έτη δήμαρχος) ο οποίος διατηρούσε δύο πολιτικές εφημερίδες, την «Ηπειρωτική Κραυγή» και την «Κραυγή για αρκετά έτη, αλλά εξέδωσε και δυο βραχύβιες σατυροπολιτικές εφημερίδες, τον «Δαίμων» και τον «Σατανά».

Όσον αφορά την ονοματολογία των εφημερίδων μπορούμε να επισημάνουμε την παντελή απουσία τίτλου σχετικό με την πόλη των Ιωαννίνων και την πλήρη κυριαρχία του προσδιορισμού «Ηπειρος» και των παραγώγων του, («Ηπειρώτης», «Ηπειρωτικός Αγών», «Ηπειρωτικά Νέα», «Φως της Ηπείρου», «Ηπειρωτική Κραυγή»), στοιχείο που καταδεικνύει την επικρατούσα πεποίθηση ότι τα Ιωάννινα αποτελώντας την πρωτεύουσα της Ηπείρου εξέφραζαν τις απόψεις όλης συνολικά της Ηπείρου αλλά και την επίσης επικρατούσα αντίληψη περί «Ηπειρωτισμού»¹⁰², η οποία απέρριπτε οποιαδήποτε άλλη τοπικιστική αντίληψη εντός του ηπειρωτικού χώρου. Δηλαδή ο «Ηπειρωτισμός» θεωρούσε ως αναπόσπαστο και κυρίαρχο τμήμα του τα Γιάννενα αλλά και τα Γιάννενα, η μεγαλύτερη πόλη αυτού, δεν επιθυμούσε να «αυτονομηθεί» και να αποκτήσει άλλη ιδιαίτερη ταυτότητα πέραν της «Ηπειρώτικης». Έτσι, αν και οι εφημερίδες εκδίδονταν στα Γιάννενα, κυκλοφορούσαν κυρίως εντός της πόλης και το μεγαλύτερο τμήμα των ειδήσεων τους αφορούσε την γιαννιώτικη πόλη, τιλοφορούνταν ως «Ηπειρωτικές» επειδή το γεγονός της πόλης των Ιωαννίνων θεωρούνταν πρωτίστως ως «Ηπειρωτικό» και δευτερευόντως ως γιαννιώτικο αλλά και εξαιτίας της σπουδαίας σημασίας του για την Ήπειρο συνολικά, έπαυε να ενδιαφέρει μόνο την πόλη των Ιωαννίνων αλλά όλη την γενικότερη περιφέρεια.¹⁰³

Τέλος, μπορεί να επισημανθεί το γεγονός ότι οι εφημερίδες αποτελούσαν κυρίως προσωπικές επιχειρήσεις ενός άτομου το οποίο κατείχε συνήθως την θέση του ιδιοκτήτη και διευθυντή ταυτόχρονα. Έτσι σε περίπτωση εγκατάλειψης της επιχείρησης ή θανάτου του ιδιοκτήτη, η εφημερίδα δεν είχε δυνατότητα αντικατάστασης και έθετε τέλος στην

---

¹⁰² Ηπειρωτισμός: αντίληψη που θεωρούσε τον κάτοικο της Ηπείρου ως μέλος ενός γεωγραφικού συνόλου με ιδιαίτερη πολιτιστική ταυτότητα. Βλ. Ελισάβετ Παναγιωτόπουλου, *Κοινωνική ενσωμάτωση, Μνήμη και ταυτότητα στις προσφυγικές κοινότητες Ανατολή, Μπάφρα και Νεοκαισάρεια*. Διδακτορική Διατριβή, σελ. 31.

¹⁰³ Τα Γιάννενα, αστικό κέντρο με αξιόλογη οικονομική και πνευματική ανάπτυξη, κυριαρχούσε στην υπόλοιπη Ήπειρο χωρίς ανταγωνισμό από τις άλλες πόλεις της, οι οποίες λειτουργούσαν κυρίως δορυφορικά. Βλ. Ευαγγελή Ντάτση, *Τα Ισνάφια μας τα βασιλεμένα. Τα Γιάννινα των μαστόρων και των καρφάδων*, Αθήνα 2006, σσ. 260-261

λειτουργία της, όπως συνέβη με την «Ελευθερία» του Χρ. Χρηστοβασίλη.¹⁰⁴ Επίσης, όσον αφορά την περίπτωση των περιοδικών επισημαίνουμε το γεγονός, ότι εκτός της πολυετούς λειτουργίας των «Ηπειρωτικών Χρονικών» με σημαντική προσφορά, οι άλλες εκδοτικές προσπάθειες στο χώρο αυτό δεν λειτούργησαν ικανοποιητικά και κυκλοφόρησαν για βραχύβιο διάστημα.

---

¹⁰⁴Η εφημερίδα «Ελευθερία» έκλεισε το 1937, έτος που ο ιδρυτής της Χρ. Χρηστοβασίλης απεβίωσε. Βλ. Βούλα Κόντη, *Η Ηπειρωτική Βιβλιογραφία 1886-1980*, ό. π., σελ. 47 και Κατσίλα Δροσιά, *Ο βίος και το έργο του Χρήστου Χρηστοβασίλη*, ό. π., σελ. 299. Το ίδιο συνέβη και με την εφημερίδα ο «Κήρυξ» του Δημ. Πανίδη. Βλ. Βούλα Κόντη, *Η Ηπειρωτική Βιβλιογραφία 1886-1980*, ό. π., σελ. 63 και Χρήστος Τσέτσης, *Αυτοί που κυβέρνησαν τα Γιάννινα*, ό. π., σελ. 113. Επίσης οι εφημερίδες και τα σατυρικά περιοδικά του Γρ. Σακκά ιδρύθηκαν από αυτόν και δεν βρέθηκε συνεχιστής τους, με αποτέλεσμα να κλείσουν. Βλ. Βούλα Κόντη, *Ηπειρωτική Βιβλιογραφία 1886-1980*, ό. π., σελ. 40, 64, 76 και Χρήστος Τσέτσης, *Αυτοί που κυβέρνησαν τα Γιάννινα*, ό. π., σελ. 142-144.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ: ΜΙΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΜΕ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ

Ως Διαφήμιση μπορεί να οριστεί η προσπάθεια επικοινωνίας μεταξύ των πωλητών ενός προϊόντος ή μιας υπηρεσίας και των πιθανών αγοραστών.¹⁰⁵ Η προσπάθεια αυτή αποσκοπεί στην προσέλκυση πελατών¹⁰⁶ ή στη διεύρυνση του ήδη υπάρχοντος πελατειακού κοινού και στην επιδιωκόμενη αφενός μεν νέα πώληση και αφετέρου στην διατήρηση αλλά και αύξηση της ήδη υπάρχουσας. Έτσι, η οικονομική διάσταση αποτελεί το βασικότερο πυλώνα της Διαφήμισης και όλες οι προσπάθειές της αποβλέπουν άμεσα ή έμμεσα στην εισροή εσόδων στον σχετιζόμενο με το διαφημιστικό προϊόν.

Η συγκεκριμένη επικοινωνιακή δραστηριότητα αποτελεί στην σημερινή της μορφή, καρπός της νεώτερης ιστορίας και ειδικότερα της Βιομηχανικής Επανάστασης και των θεαματικών μεταβολών που προκάλεσε αυτή στην ανθρώπινη κοινωνία.¹⁰⁷ Είναι προφανές ότι αν αντιμετωπισθεί η Διαφήμιση ως στοιχείο της ανθρώπινης επικοινωνίας μπορούμε να εντοπίσουμε διαχρονικές μορφές αυτής της δραστηριότητας στην κοινωνική εξέλιξη του ανθρώπου, η οποία εμπεριείχε κάποια από τα χαρακτηριστικά της σημερινής διαφήμισης, όπως η ενημέρωση ή η γνωστοποίηση σημαντικών γεγονότων και άλλων συμβάντων με οικονομικό ή όχι περιεχόμενο.¹⁰⁸ Η σημερινή Διαφήμιση όμως, διαμορφώθηκε αρχικά, οργανώθηκε μετέπειτα και εξελίχτηκε στην σύγχρονη εκδοχή της, ακολουθώντας την εξέλιξη του καπιταλιστικού συστήματος ως τρόπου μαζικής και βιομηχανοποιημένης παραγωγής με συνέπεια να παρουσιάζεται ως ουσιαστικό και αναπόσπαστο τμήμα του.¹⁰⁹ Αποτελεί ένα βασικό πυλώνα της καπιταλιστικής ανάπτυξης σχετιζόμενο με την διάθεση προϊόντων, την εισοδηματική πρόσοδο και την σταθερή και αλληλοτροφοδοτούμενη εναλλαγή παραγωγής, διάθεσης εσόδων και τελικά υγιούς (οικονομικού) περιβάλλοντος της επιχείρησης. Η συνεχής μαζική παραγωγή προϊόντων προϋποθέτει τη μαζική πώληση και τη διαρκή ανανέωσή τους και επομένως η εξεύρεση

¹⁰⁵ Frank Tzefkins, *Διαφήμιση*, Αθήνα 1980, σελ. 13.

¹⁰⁶ Gilian Duer, *Η Διαφήμιση ως επικοινωνία*, Αθήνα 1992, σελ. 23.

¹⁰⁷ Gilian Duer, *Η Διαφήμιση ως επικοινωνία*, ό. π., σελ. 25.

¹⁰⁸ Julian Sivulka, *Η Ιστορία της Διαφήμισης*, Αθήνα 1999, σελ. 16.

¹⁰⁹ Ο καπιταλισμός είναι οικονομικό φαινόμενο της νεώτερης ιστορίας με κύρια χαρακτηριστικά την μαζική παραγωγή, το κέρδος, την ιδιωτική πρωτοβουλία και την ελεύθερη αγορά. Βλ. Ενδεικτικά Eric Hobsawm, *Η εποχή του Κεφαλαίου*, Αθήνα 2003, σελ. 15.

πελατών – «αιμοδοτών» της επιχείρησης παρουσιάζεται επιτακτική και αναγκαία.¹¹⁰ Επίσης για να καταστεί σαφές το επιχειρηματικό περιβάλλον πρέπει να συνυπολογίσουμε τον ανηλεή ανταγωνισμό μεταξύ τους, ο οποίος ισχύει όχι μόνο στις ομοειδείς επιχειρήσεις αλλά και στις μη ομοειδείς. Οι επιχειρήσεις ουσιαστικά ανταγωνίζονται «όλοι εναντίον όλων», γιατί όλοι αποσκοπούν στην προσέλκυση νέων πελατών, με συνέπεια να απευθύνονται στο ίδιο πελατειακό κοινό, το οποίο δεν παρουσιάζει ανεξάντλητες οικονομικές δυνατότητες.

Το αρχικό πεδίο δράσης του καπιταλιστικού συστήματος και της καθιέρωσής του ως κυριάρχου οικονομικού μοντέλου αποτέλεσε η Αγγλία, χώρα στην οποία εκδηλώθηκε η Βιομηχανική Επανάσταση, η οποία επεκτάθηκε αργότερα στην Ευρώπη ολόκληρη και στις ΗΠΑ.¹¹¹ Εκεί πρωτοσυναντάμε και τη διαφημιστική δραστηριότητα η οποία προκειμένου να επιτύχει τον σκοπό της έκανε χρήση του προσφορότερου μέσου της εποχής, δηλαδή των αφισών και των φέιγ-βολάν τον 19^ο αιώνα,¹¹² αλλά λίγο αργότερα, στα τέλη του ίδιου αιώνα, το κύριο επικοινωνιακό της εργαλείο κατέστη ο Τύπος και κυρίως οι εφημερίδες.¹¹³ Έτσι η σημαντικότερη έκταση της Διαφήμισης αποτυπώνονταν στην δραστηριότητα του Τύπου, ο οποίος την εποχή αυτή αποτέλεσε το σπουδαιότερο μέσο μαζικής επικοινωνίας, η δε πορεία της εξελίχθηκε παράλληλα με την πορεία του Τύπου, γεγονός που συνέβη και αντίστροφα. Τύπος και Διαφήμιση αποτέλεσαν δύο εξαρτημένες μεταξύ τους καταστάσεις, που η μια είχε ανάγκη την άλλη προκειμένου να επιβιώσει, με ένα ισχύον προβάδισμα του πρώτου, ο οποίος δεν στήριζε (αρχικά) όλα τα προσδοκώμενα έσοδά του από την διαφημιστική καταχώριση. Μεταγενέστερα όμως η εξάρτηση του Τύπου από τα διαφημιστικά έσοδα υπήρξε καθοριστική με αποτέλεσμα στον εικοστό αιώνα η διαφημιστική προβολή να κυριαρχεί σ' αυτόν. Οι στήλες των εφημερίδων προσαρμόστηκαν στις διαφημιστικές απαιτήσεις, η έκταση των διαφημιστικών μηνυμάτων προσέλαβε σταδιακά σημαντικό μέγεθος σε αυτές αλλά και η θεματολογία των ειδήσεων, καθώς και η τοποθέτηση των άρθρων σε συγκεκριμένα

---

¹¹⁰ Στον Karl Marx ο πλούτος της αστικής κοινωνίας παρουσιάζεται «σαν ένας τεράστιος σωρός από εμπορεύματα». Βλ. Karl Marx, *Κριτική της πολιτικής οικονομίας*, Αθήνα 1978, σελ. 29.

¹¹¹ Η Βιομηχανική Επανάσταση αποτέλεσε από τα σημαντικότερα γεγονότα της νεότερης Ιστορίας του ανθρώπου. Βλ. ενδεικτικά Eric Hobsawm, *Η εποχή των επαναστάσεων*, Αθήνα 2002, σσ. 26- 48.

¹¹² Gilian Duer, *Η Διαφήμιση ως επικοινωνία*, ό. π., σελ. 35.

¹¹³ Julian Sivulka, *Η Ιστορία της Διαφήμισης*, ό. π., σελ. 18.

σημεία των εφημερίδων σχετίστηκε με τις διαφημιστικές καταχωρίσεις. Αυτά είχαν ως τελικό αποτέλεσμα η διαφήμιση να μεταβληθεί σε ισχυρό παράγοντα του χώρου του Τύπου και να ασκεί ισχυρή εκδοτική εξουσία, να αποθαρρύνει κάποιες σοβαρές δημοσιογραφικές προσπάθειες και τελικά να συνδιαμορφώνει το εκδοτικό τοπίο. Ένα τοπίο που ακολούθησε αναπόφευκτα την εκβιομηχάνιση όπως πολλές άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες της εποχής.

Η ενημερωτική όμως ηγεμονία του Τύπου εξασθένησε με την εμφάνιση και καθιέρωση του Ραδιοφώνου που διαδραμάτισε σταδιακά σημαντικό ρόλο στην μαζική επικοινωνία και λίγο αργότερα της Τηλεόρασης και του Κινηματογράφου. Ειδικότερα, τα δυο αυτά επικοινωνιακά μέσα τα οποία προσέθεσαν και μια άλλη διάσταση, αυτήν της εικόνας, μετέβαλλαν ουσιαστικά το επικοινωνιακό μήνυμα από την έντυπο μορφή σε μια πιο σύνθετη και αποτελεσματικότερη μέθοδο. Ο καταναλωτής τώρα δεχόταν το διαφημιστικό μήνυμα όχι μόνο από τον γραπτό λόγο αλλά και μέσω της εικόνας και του ήχου, στοιχεία που υποστήριζαν αρτιότερα την διαφημιστική προσπάθεια.¹¹⁴ Παρόλο όμως την προσθήκη των επικοινωνιακών μέσων που αναφέραμε και την υποχώρηση του Τύπου ως κυρίαρχο διαφημιστικό πεδίο, ο Τύπος συνέχισε να διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην διαφημιστική αγορά κυρίως εξαιτίας κάποιων διαχρονικών χαρακτηριστικών του τα οποία τον καθιστούσαν ένα σπουδαίο επικοινωνιακό εργαλείο και συνεπώς πρόσφορο διαφημιστικό πεδίο. Οι λόγοι ήταν οι εξής: ο Τύπος διέθετε ένα ιστορικό υπόβαθρο στην ανθρώπινη ενημέρωση καθώς ήταν το πρώτο μαζικό όχημα της ανθρώπινης επικοινωνίας, η δε χρήση του ήταν καθιερωμένη και αναγνωρίσιμη από το αναγνωστικό κοινό, ένα κοινό το οποίο προϊόντος του χρόνου παρουσιάζονταν μεγεθυμένο καθώς ο αναλφαβητισμός περιοριζόταν.¹¹⁵ Επίσης διακρίνονταν από μαζική παραγωγή και μαζική διάθεση σε πολυάριθμους ανθρώπους και έτσι επιτύγχανε μειωμένο κοστολόγιο στην διαφημιστική προσπάθεια με αποτέλεσμα να αναδεικνύεται ως ιδιαίτερα οικονομικό μέσο, από άλλα παρόμοια.¹¹⁶ Επιπλέον η θεματική του εξειδίκευση ως αθλητικός ή οικονομικός τύπος καθώς και ως σχετικός με διάφορες ανθρώπινες δραστηριότητες (όπως το κυνήγι και το ψάρεμα) τον κατέστησε ιδιαίτερα ελκυστικό στις ανάλογες με το ανωτέρω περιεχόμενο διαφημιστικές καταχωρίσεις.

---

¹¹⁴FrankTzefkins, *Διαφήμιση. Πρακτικός οδηγός για διαφημιζόμενους και διαφημιστές*, Αθήνα 1980, σσ. 276-278.

¹¹⁵Jean-Noel jeanneney, *Η Ιστορία των μέσων μαζικής ενημέρωσης*, ό. π., σελ. 136.

¹¹⁶FrankTzefkins, *Διαφήμιση. Πρακτικός οδηγός για διαφημιζόμενους και διαφημιστές*, ό. π., σελ. 265- 266.

Τέλος, ο Τύπος από τη φύση του, καθώς είναι έντυπος λόγος, εμπειρείχε συνθέτες πληροφορίες και λεπτομέρειες που περιέγραφαν επαρκέστερα το διαφημιζόμενο προϊόν ή την διαφημιζόμενη υπηρεσία αλλά και υποβοηθούσαν την καλύτερη απομνημόνευσή του από τους αναγνώστες.

Έτσι προϊόντος του χρόνου η διαφημιστική δραστηριότητα χρησιμοποίησε όλα τα πρόσφορα μέσα ανθρώπινης επικοινωνίας και επεκτάθηκε σχεδόν σε όλες τις ενέργειες που παρουσίαζαν άμεσο αλλά και έμμεσο οικονομικό κίνητρο. Η θεματική της ευρύτητα υπήρξε σημαντική και κάλυπτε τόσο την προώθηση των παραγόμενων προϊόντων όσο και των υπηρεσιών με αποτέλεσμα να αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του οικονομικού περιβάλλοντος της κοινωνίας μας.¹¹⁷ Όμως η μεγάλη της χρήση και η αναπόφευκτη ισχύ της δημιούργησαν αντιδράσεις που αφορούσαν τον ρόλο της και την αναγκαιότητα της ή όχι στην καταναλωτική οικονομία της εποχής μας.¹¹⁸ Έτσι δισταμένες απόψεις προβλήθηκαν παρουσιάζοντας αφενός μεν απόψεις υπερασπιστικές του ρόλου της διαφήμισης και των οφελών που αυτή επιφυλάσσει στον σύγχρονο άνθρωπο και αφετέρου επιτιμητικές, εξαιτίας κυρίως της πιθανής υπερκατανάλωσης που δημιουργεί ή παρακινεί τον σύγχρονο άνθρωπο. Πάντως όποιος και είναι τελικά ο ρόλος της διαφήμισης, αληθής ή παραπλανητικός¹¹⁹ είναι γεγονός πως συμβάλλει καθοριστικά στην ενημέρωση του σημερινού ανθρώπου, ο οποίος είναι ένας κατεξοχήν καταναλωτικός άνθρωπος σε σχέση με προγενέστερες κοινωνίες. Ο σημερινός άνθρωπος διακρίνεται στη τωρινή εποχή από τον κυρίαρχο καταναλωτισμό του και δαπανά το σημαντικότερο μέρος των οικονομικών του σε καταναλωτικά αγαθά. Έτσι χρειάζεται και πληροφορίες σχετικά με αυτά τα αγαθά που αφορούν την τιμή, την λειτουργία, την ποιότητά τους κ.λπ., και οι οποίες συμβάλλουν στην πραγματοποίηση σωστών επιλογών. Τις πληροφορίες αυτές αναλαμβάνει να τις παράσχει η διαφήμιση προκειμένου να ενημερώσει και να γνωστοποιήσει αλλά και παράλληλα να επιτύχει τον κύριο στόχο της ο οποίος είναι η πειθώ του καταναλωτή.¹²⁰

---

¹¹⁷Gilian Duer, *Η Διαφήμιση ως επικοινωνία*, ό. π., σελ. 79 - 81.

¹¹⁸Η σημερινή κοινωνία, (κυρίως στον δυτικό ευρωπαϊκό κόσμο και στην βόρεια Αμερική αλλά και στο υπόλοιπο τμήμα του πλανήτη που ακολουθεί αυτή την τάση), διακρίνεται από τον έντονο καταναλωτισμό της. Βλ. Jan Baudrillard, *Η καταναλωτική κοινωνία*, Σκόπελος 2000, σσ. 13 – 27.

¹¹⁹Σύμφωνα με τον Umperto Έco η διαφήμιση πολλές φορές χρησιμοποιεί «αθέμιτα» μέσα, προκειμένου να πείσει. Βλ Umperto Έco, *Η σημειολογία στην καθημερινή ζωή*, Αθήνα 2019, σσ. 154-158.

¹²⁰Frank Tzefkins, *Διαφήμιση. Πρακτικός οδηγός για διαφημιζόμενους και διαφημιστές*, ό. π., σελ. 42 – 67.

Η πειθώ του καταναλωτή είναι ο αντικειμενικός στόχος της διαφήμισης και όλες οι ενέργειές της αποσκοπούν σε αυτό. Όμως ο καταναλωτής δεν αποτελεί έναν ευκολοπροσεγγίσιμο στόχο εξαιτίας των πολλαπλών αναγκών του, οι οποίες επεκτείνονται πέραν των υλικών προβλημάτων και στην ικανοποίηση ψυχολογικών αναγκών των οποίων τα κίνητρα είναι πολύπλοκα και πολλές φορές δυσερμήνευτα.¹²¹ Έτσι, η διαφήμιση προσπαθεί να προσεγγίσει τον άνθρωπο – καταναλωτή κάτω από την επίγνωση αφενός μεν της ευρύτητας και της πολυπλοκότητας των ανθρωπίνων αναγκών και αφετέρου της μοναδικότητας του κάθε καταναλωτή ξεχωριστά, ο οποίος εμφανίζεται ως μια αυτόνομη προσωπικότητα με ατομικές καταναλωτικές ανάγκες. Συνεπώς, η διαφημιστική προσπάθεια της πειθούς του πολίτη-καταναλωτή πρέπει να σχεδιαστεί συνυπολογίζοντας τις προαναφερθείσες παραμέτρους και να προσαρμοστεί στα μέσα που προσφέρονται προς διαφημιστική δραστηριότητα. Το διαφημιστικό μήνυμα (μέσω του οποίου επιχειρείται η πειθώ του καταναλωτή) πρέπει να είναι οπωσδήποτε σύντομο εξαιτίας του περιορισμένου έντυπου χώρου όταν αναφέρεται σε εφημερίδες ή χρόνου όταν αναφέρεται σε ραδιόφωνο ή τηλεόραση καθώς και του αυξημένου κοστολογίου που συνεπάγεται μια μακροσκελή διαφημιστική καταχώριση. Παράλληλα οφείλει να είναι ικανό να επιτύχει αρχικά την προσέλκυση της προσοχής του καταναλωτικού κοινού αλλά και σχεδόν άμεσα την κινητοποίηση ανθρωπίνων συναισθημάτων τα οποία θα αποτελέσουν την βάση της επικοινωνίας πομπού (διαφημιστή) και δέκτη (πιθανού πελάτη - αγοραστή) καθώς και την ενεργοποίηση της διαδικασίας της πειθούς. Μια διαδικασία η οποία θα στηριχτεί σε δυο παραμέτρους, αυτήν της επιχειρούμενης πληροφόρησης¹²² και αυτήν των συγκινησιακών βιωμάτων που θα ανακληθούν στην επιφάνεια του ψυχισμού των ανθρώπων και θα χρησιμοποιηθούν στον διαφημιστικό στόχο. Μεταξύ αυτών των δυο παραμέτρων πρέπει να υπάρχει αλληλεπίδραση ώστε οι προβαλλόμενες πληροφορίες να αξιολογούνται μεν ορθολογικά, αλλά μέσα από μια επιπρόσθετη και πιο σύνθετη διαδικασία, αυτήν της ενεργοποίησης συγκινησιακών βιωμάτων.¹²³

Προκειμένου να εκφραστούν αυτές οι δυο παράμετροι και η αναγκαία αλληλεπίδρασή τους χρησιμοποιείται το σημαντικότερο επικοινωνιακό εργαλείο του ανθρώπου που είναι η γλώσσα είτε σε γραπτό λόγο είτε σε προφορικό. Μέσω της

---

¹²¹Μελίνα Σεραφετινίδου, *Κοινωνιολογία των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας*, Αθήνα 1987, σελ. 187.

¹²²Σ. Κουτσουλέλλου – Μίχου, *Η γλώσσα της Διαφήμισης*, Αθήνα 1997, σελ. 159.

¹²³Werner Kroeber-Riel, *Στρατηγική και τεχνική της Διαφήμισης*, Αθήνα 1998, σσ. 78-84.

λεκτικής επικοινωνίας ενεργοποιείται η απαραίτητη για την διαφημιστική επιτυχία, απομνημόνευση του παρεχόμενου προϊόντος ή υπηρεσίας καθώς και δημιουργούνται (οι επίσης απαραίτητες) προσδοκώμενες φαντασιωτικές αναπαραστάσεις.¹²⁴ Η ενεργοποίηση αυτών επιτυγχάνεται με τους γλωσσικούς μηχανισμούς οι οποίοι αποκρυσταλλώνονται κυρίως στην δομή της γλώσσας αλλά και στην πολλαπλότητα των νοηματικών λεξιλογικών περιεχομένων. Έτσι, οι λέξεις κατάλληλα τοποθετημένες και επιλεγμένες, σηματοδοτούν μια σειρά εντυπώσεων, εικόνων και νοημάτων που οδηγούν τον πιθανό καταναλωτή στην δημιουργία συναισθήματος και πιθανότατα στην αποδοχή του διαφημιστικού περιεχομένου. Ένα διαφημιστικό περιεχόμενο το οποίο είναι διατυπωμένο σε απλή και όχι σε λόγια γλώσσα, μια γλώσσα προσιτή στον καθένα και προσαρμοσμένη στην επικοινωνιακή προσπάθεια. Παρατηρείται συχνά η χρήση της προστακτικής ως άμεσης προτροπής του καταναλωτή και η δημιουργία κλίματος επείγουσας αγοράς καθώς και η ευρεία χρήση λογοπαιγνίων και ελκυστικών λέξεων και ονομάτων.

Σημαντικός επίσης παράγοντας στην προσπάθεια πειθούς του διαφημιστικού μηνύματος αποτελεί η εξωλεκτική επικοινωνία, δηλαδή η επικοινωνία διαμέσου της εικόνας κυρίως και του ήχου ή της μουσικής. Η εικόνα έχει ως σκοπό της την επαναφορά συγκινησιακών βιωμάτων¹²⁵ του πιθανού καταναλωτή και προκειμένου να το επιτύχει διαμορφώνεται καταλλήλως ώστε να είναι ικανή να διεγείρει και να αναμοχλεύσει υποσυνείδητα αισθήματα, να ανασύρει ψυχολογικές ανάγκες και να επιτύχει την κινητοποίηση συναισθημάτων. Χρησιμοποιεί συνήθως καταστάσεις οι οποίες προκαλούν αναγνωρίσιμα και ευχαρίστα συναισθήματα αλλά παράλληλα και διαχρονικά μοτίβα τα οποία παραπέμπουν σε επιθυμητές καταστάσεις. Έτσι, εικόνες ευτυχισμένων οικογενειών, τόπων με όμορφη φύση και ιστορία, παιδικής ηλικίας, νεότητας και σεξουαλικών υπαινιγμών,¹²⁶ μεταξύ άλλων, εργαλειοποιούνται από τους διαφημιστές, συνεπικουρούμενες από μια σειρά επιπλέον μέσων και τεχνικών, όπως είναι τα σκηνικά και τα αντικείμενα, τα ρούχα αλλά και ο τρόπος έκφρασης, τα βλέμματα και γενικότερα τα σώματα των απεικονιζόμενων προσώπων (όταν υπάρχουν) ώστε να επιτύχουν την σύνδεση του προωθούμενου προϊόντος με την προβαλλόμενη εικόνα από τους

---

¹²⁴Gilian Duer, *Η Διαφήμιση ως επικοινωνία*, ό. π., σσ. 157 - 158.

¹²⁵Werner Kroeber-Riel, *Στρατηγική και τεχνική της Διαφήμισης*, ό. π., σελ. 284.

¹²⁶Η σεξουαλικότητα προβάλλεται σημαντικά στην σύγχρονη καταναλωτική κοινωνία. Βλ. Jan Baudrillard, *Η καταναλωτική κοινωνία*, ό. π., σελ. 174.

καταναλωτές.¹²⁷ Η σύνδεση αυτή θα διεισδύσει στα ενδότερα των πολύπλοκων ψυχολογικών αναγκών των καταναλωτών και θα ταυτίσει το προϊόν με την ανάγκη, μια ανάγκη που πιθανόν προϋπήρχε της διαφήμισης αλλά τώρα ανασύρεται στην επιφάνεια και ωθεί τον καταναλωτή στην αγορά του συγκεκριμένου προϊόντος προκειμένου να την ικανοποιήσει. Επιπλέον, ο ήχος και η μουσική ενισχύουν σημαντικά την προσπάθεια διαμόρφωσης του κατάλληλου εικονογραφικού σκηνικού το οποίο θα προκαλέσει την ανάσυρση των συγκινησιακών συναισθηματιών των καταναλωτών και θα επιτύχει την επιθυμητή προαναφερθείσα σύνδεση, εικόνας και ανάγκης.

Συμπερασματικά, είναι δυνατό να επισημανθεί ότι η διαφημιστική επικοινωνία και πειθώ μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσω του συνδυασμού λεκτικής και εξωλεκτικής επικοινωνίας. Ειδικότερα οι δυο αυτές επικοινωνιακές καταστάσεις και πιο πολύ η λεκτική, βασίζονται σε μια διαδικασία διαρθρούμενη κλιμακωτά, αρχικά με την παράθεση σημείων και ακολούθως με την παράθεση σημαινόντων. Τα σημαινόντα αυτά με τη σειρά τους σημασιοδοτούν μια σειρά εννοιών και ιδεών, τα σημαινόμενα,¹²⁸ τα οποία ερμηνεύονται από τον καταναλωτή αφενός μεν ως διαχρονικά αποδεκτά στοιχεία της κοινωνίας του ή του πολιτισμού του αλλά και αφετέρου ως στοιχεία που αξιολογούνται εξατομικευμένα από τον καθένα. Δηλαδή, ο καταναλωτής-δέκτης δέχεται δια μέσου των σημείων που περιέχει η διαφήμιση πολυάριθμα μη φανερά μηνύματα μέσω των ιδεών ή εννοιών (σημαινόμενα) τα οποία τα αποκρυπτογραφεί χρησιμοποιώντας τους κοινά αποδεκτούς κώδικες (οργανωμένα κοινωνικά σύνολα κανόνων) και τα κοινά σύμβολα του πολιτισμού του¹²⁹ αλλά και το δικό του προσωπικό ψυχισμό και χαρακτήρα. Έτσι, το διαφημιστικό μήνυμα, μέσω της αποκωδικοποίησης των παρεχόμενων κωδίκων και συμβόλων αλλά και την ενεργοποίηση του προσωπικού χαρακτήρα του καταναλωτή καταφέρνει να διεισδύσει σε αυτόν και να τον πείσει για την αναγκαιότητα της αγοράς του διαφημιζόμενου προϊόντος ή υπηρεσίας.

---

¹²⁷Werner Kroeber-Riel, *Στρατηγική και τεχνική της Διαφήμισης*, ό. π., σσ. 195-210.

¹²⁸ Ferdinand de Saussure, *Μαθήματα Γενικής Γλωσσολογίας*, Αθήνα 1979, σσ. 99-114. Ελβετός γλωσσολόγος που εισήγαγε και ανέπτυξε τις έννοιες του γλωσσικού σημείου, σημαινόντος και σημαινόμενου. Έτσι ένα σημείο = μια λέξη, σημαίνουν η λεκτική περιγραφή της και σημαινόμενο η έννοια ή ιδέα που περιέχεται σε αυτή.

¹²⁹Gilian Duer, *Η Διαφήμιση ως επικοινωνία*, ό. π., σελ. 150.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄

ΟΥΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΖΩΗΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ

I. Από τις διαφημίσεις προϊόντων:

Ο Μεσοπόλεμος αποτελεί μια σημαντική περίοδο της ιστορίας της πόλης των Ιωαννίνων, η οποία μετά την απόσχισή της από την Οθωμανική αυτοκρατορία προσπαθούσε να ανασυγκροτηθεί και να επανατοποθετηθεί σε ένα νέο περιβάλλον. Η πολιτική και η κοινωνική της κατάσταση μεταβλήθηκε, όπως και οι οικονομικές της προοπτικές, παράγοντες που οδήγησαν στην διαμόρφωση μιας συνεχώς εξελισσόμενης κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας. Τα χαρακτηριστικά στοιχεία μιας κοινωνίας καθώς και οι οικονομικές παράμετροι που τη διέπουν, μπορούν να εντοπιστούν (τουλάχιστον κάποιες όψεις τους) στην εμπορευματική και γενικότερα στην κάθε φύσης επαγγελματική δραστηριότητα. Έτσι, διερευνώντας τις διαφημίσεις των προϊόντων και υπηρεσιών των Ιωαννίνων τη δεκαετία 1930 - 1940, όπως αυτές αποτυπώνονται στον τοπικό Τύπο, θα προσπαθήσουμε να αναδείξουμε σημαντικά στοιχεία για την κοινωνία της εποχής, καθώς και για την οικονομική πραγματικότητά της.

Ειδικότερα στον τομέα των προϊόντων, εντοπίζονται διαφημιστικές καταχωρίσεις που αφορούν τρόφιμα, με πιο συχνή τη διαφήμιση γάλακτος κυρίως σε σκόνη¹³⁰ ή συμπυκνωμένο¹³¹ και πολύ λιγότερο σε φρέσκο. Το παρεχόμενο γάλα, προορίζεται για παιδιά περισσότερο της βρεφικής ηλικίας αλλά και μεγαλύτερων, κάτι που υποδηλώνει αφενός μεν έλλειψη μητρικού γάλακτος αλλά και αφετέρου φρέσκου γάλακτος συσκευασμένου. Την εποχή αυτή, η διακίνηση αυτού του τόσο θρεπτικού διατροφικού προϊόντος, διεξάγεται από το χώρο παραγωγής, δηλαδή την ύπαιθρο, στις πόλεις με τον επαγγελματία διακινητή, τον «γαλατά ή από τον «γαλατά - παραγωγό»,¹³² χωρίς καμία συσκευασία, καθώς και σύγχρονες μεθόδους επεξεργασίας όπως η παστερίωση ή ασφαλών κανόνων υγιεινής και διακίνησης. Οι πρώτες προσπάθειες εκβιομηχάνισης και συσκευασίας του γάλακτος και των προϊόντων του (γιαούρτι, βούτυρο, τυρί) παρουσιάζονται στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, κυρίως στην Αττική, από επιχειρηματίες-

---

¹³⁰Το γάλα σε σκόνη παράγεται με κατάλληλη επεξεργασία με σκοπό τη συντήρησή του. Βλ. Πάπυρος Larousse Britannica, τομ. 13^{ος}, 2007, ό. π., σσ. 122-123.

¹³¹Το συμπυκνωμένο γάλα προέρχεται με κατάλληλη επεξεργασία με σκοπό τη συντήρησή του. Βλ. Πάπυρος Larousse Britannica τομ. 13^{ος}, ό. π., σελ. 122.

¹³²Πέτρος Πιζάνιας, *Οι φτωχοί των πόλεων*, Αθήνα 1993, σελ. 107.

ιδιώτες,¹³³ στην δε πόλη των Ιωαννίνων παρόμοιες επιχειρηματικές δραστηριότητες δεν εντοπίζονται κατά τη μεσοπολεμική περίοδο.

Το διαφημιζόμενο γάλα παρουσιάζει τα ονόματα «Μπεμπέ», «Τροφός», «Μικρή Ολλανδέζα», «Ντράικο», «Άλλεις», «Νεστλέ», εισάγεται και διακινείται από αντιπροσωπίες (Γ. Ράδος, Κ. Γκλίναβος, Στ. Σταγκίγκας, Υιοί Γ. Καβάγια),¹³⁴ το δε διαφημιστικό μήνυμα παρουσιάζεται ποικίλο και διεξάγεται είτε με απλή αναφορά του προϊόντος, είτε πιο σύνθετο, με την παράθεση των πλεονεκτημάτων του γάλακτος και των διεθνών επιστημονικών του εγγυήσεων καθώς και με την απεικόνιση μιας γυναίκειας μορφής, προφανώς μητέρας και ενός εύρωστου μωρού. Είναι προφανής η επιδίωξη της επιχειρούμενης προσέγγισης με τις γυναίκες ως μητέρες, με την επισήμανση όμως, ότι οι γυναίκες δεν αντιμετωπίζονταν ακόμη ως αυτόνομες καταναλωτικές μονάδες καθώς αυτές δεν διέθεταν την μεσοπολεμική εποχή προσωπική οικονομική δυνατότητα, ώστε να αποτελούν στόχο των διαφημιστικών μηνυμάτων.¹³⁵ Ο στόχος ήταν ο σύζυγος που είχε την ανάλογη οικονομική δυνατότητα. Επιπλέον, η απόδειξη της αξιοπιστίας του προϊόντος επιχειρείται με την αναφορά της χώρας προέλευσής του. Έτσι, τονίζεται η απευθείας εισαγωγή από μια προηγμένη ευρωπαϊκή χώρα, όπως η Ολλανδία καθώς και η Ελβετία,¹³⁶ και μάλιστα «απευθείας» από αυτές. Η διαφημιστική παρουσία του προϊόντος είναι τακτικότερη, με λίγες μέρες απουσίας του από τα φύλλα των εφημερίδων σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας 1930 - 1940. Τέλος, αναφέρεται και η πώληση φρέσκου πρόβειου γάλακτος σε γαλακτοπωλείο «από πρόβατα της ιεράς μονής Δουρούτης»¹³⁷ ή από την κοντινή περιοχή της Κατσικάς, η οποία εντοπίζεται σε λίγα φύλλα των εφημερίδων της εποχής, χωρίς να είναι συχνή.

---

¹³³Η «ΦΑΓΕ» ήταν η πρώτη και μεγαλύτερη γαλακτοκομική επιχείρηση της Ελλάδας, η οποία ιδρύθηκε το 1934. Βλ. Ευάγγελος Χεκίμογλου – Ευφροσύνη Ρούπα, *Η Ιστορία της βιομηχανίας τροφίμων*, Αθήνα 2006, σσ. 116-117.

¹³⁴Το κατάστημα «Υιοί Γ. Καβάγια» δραστηριοποιούνταν σε εισαγωγές και εξαγωγές προϊόντων με έδρα την Πρέβεζα και ήκμαζε προπολεμικά. Βλ. Ευάγγελος Αυδίκος, *Πρέβεζα 1945-1990, Όψεις της μεταβολής μιας επαρχιακής πόλης*, Διδακτορική Διατριβή, Ιωάννινα, 1991, σελ. 142.

¹³⁵Τη δεκαετία του 1930 η μισθωτή εργασία των γυναικών ήταν περιορισμένη, όταν δε αυτές παντρεύονταν, εγκατέλειπαν την εργασία τους και συνεπώς στερούνταν αυτόνομων οικονομικών πόρων. Βλ. Έφη Αβδελά, *Στοιχεία για την εργασία των γυναικών στο Μεσοπόλεμο* στο: Βενιζελισμός και Αστικός εκσυγχρονισμός, 1988, σσ. 193-204.

¹³⁶Ηπειρωτικός Αγώνας, 27-9-1933.

¹³⁷Ηπειρωτικός Αγώνας, 11-1-1931.

Ακολουθως εντοπίζεται διαφημιστική καταχώριση που αφορά το ρύζι. Αυτό διακινείται με την αντιπροσωπεία του Δ. Δούμα και φτάνει από το Φανάρι της Πρέβεζας, μέσω της εταιρείας Δ.Σ. Κοτούλη και Σία. Υπόσχεται «νοστιμάδα» και απουσία του «βλαβερού γλασαρίσματος» και είναι προφανώς ένα προϊόν που δεν παράγεται στην κοντινή αγροτική περιοχή της πόλης των Ιωαννίνων και γι' αυτό μεταφέρεται από το Φανάρι της Πρέβεζας.¹³⁸ Τα ποτά που διαφημίζονται είναι κυρίως κρασιά της περιοχής Ζίτσας¹³⁹ και τσίπουρο, τα οποία είναι προϊόντα της εκεί αμπελουργικής περιοχής¹⁴⁰ και διακινούνται είτε από μεμονωμένα καταστήματα είτε με συνεργασία παραγωγών. Στην πώληση του κρασιού και τσίπουρου Ζίτσας εντοπίζεται, η σχετικά με το κρασί, υψηλή τιμή του τσίπουρου, το οποίο παρουσιάζεται τρεις φορές ακριβότερο¹⁴¹ και επίσης η μονάδα μέτρησης βάρους της εποχής που ήταν (και) η οκά.¹⁴² Επίσης, προκύπτει εύλογα η διαπίστωση της μη ύπαρξης εκτεταμένων αμπελουργικών καλλιεργειών στην περιοχή των Ιωαννίνων που να αποσκοπούσαν (και) στην εμπορευματική δραστηριότητα αλλά στόχευαν κυρίως στην ιδιοκατανάλωση, καθώς οι αναφορές στον τοπικό Τύπο της εποχής σε οινικά προϊόντα που διατίθενται προς πώληση (πέραν της περιοχής Ζίτσας) είναι περιορισμένες ή αναφέρονται σε μεταφερόμενα προϊόντα από άλλες περιοχές. Έτσι εντοπίζονται διαφημιστικές καταχωρίσεις που αφορούσαν κρασί Κερκύρας, (από το ομώνυμο γειτονικό νησί) ή κρασιά ανώνυμα και τα οποία διατίθονταν προς πώληση καθώς και ούζο, κονιάκ και λικέρ που παράγονταν από ντόπιες οινοποιείες ή ποτοποιείες.¹⁴³ Τέλος, όσον αφορά το διαφημιστικό επικοινωνιακό μήνυμα μπορούμε να

---

¹³⁸ Στο Φανάρι Πρέβεζας και την πεδιάδα του, καλλιεργούνταν ρύζι από την οθωμανική περίοδο. Η ρυζοκαλλιέργεια είναι απαιτητική σε νερό, αλλά στην πεδιάδα αυτή λόγω της ελώδους φύσης της, η καλλιέργεια ήταν εφικτή. Με την αποξήρανση των ελών της περιοχής η καλλιέργεια εγκαταλείφθηκε. Βλ. Βάσω Ψιμούλη, *Σούλι και Σουλιώτες*, Αθήνα, 1996, σσ. 96-97 και Δημήτρης Ράπτης, *Το Καναλάκι της Πρέβεζας*, Διδακτορική Διατριβή, Ιωάννινα, 1989, σελ. 117.

¹³⁹ Η Ζίτσα είναι ημιορεινή περιοχή βορειοδυτικά της πόλης των Ιωαννίνων που διατηρεί ακόμη και σήμερα αμπελώνες της τοπικής ποικιλίας «Ντεμπίνα». Βλ. Πάπυρος Larousse Britanica, τομ. 21^{ος}, ό.π., σελ. 672.

¹⁴⁰ Ηπειρωτικός Αγών, 1-1-1931, 24-4-1930, 17-1-1935.

¹⁴¹ Ηπειρωτικός Αγών, 17-1-1935.

¹⁴² Η Οκά ήταν μονάδα μέτρησης βάρους της οθωμανικής αυτοκρατορίας, η οποία συνέχισε να χρησιμοποιείται στην Ελλάδα, παράλληλα με το κιλό, καταργήθηκε δε το 1959. Ισοδυναμούσε με 1.289 γραμμάρια. Βλ. Πάπυρος Larousse Britanica, τομ. 40^{ος}, ό. π., σελ. 193.

¹⁴³ Ηπειρωτικός Αγών, 24-12-1939.

επισημάνουμε ότι αυτό προβάλλει το συγκεκριμένο ποτό, το κρασί,¹⁴⁴ ως το καθοριστικό μέσο στη διαμόρφωση μιας ψυχικής κατάστασης, εύθυμης και χαρούμενης, ώστε να πειστεί ο πιθανός καταναλωτής.¹⁴⁵

Στα υπόλοιπα διαφημιζόμενα τρόφιμα παρουσιάζεται ελαιόλαδο από Κέρκυρα¹⁴⁶ και Ηγουμενίτσα,¹⁴⁷ «Τσάι»,¹⁴⁸ «Μπισκότα»,¹⁴⁹ «Σοκολάτες»,¹⁵⁰ «γλυκά Κουταλιού και Μπομπονιέρες»,¹⁵¹ ξηροί καρποί,¹⁵² αποξηραμένα σύκα Κατσιμπάρου,¹⁵³ σταφίδα,¹⁵⁴ μουρουνέλαιο,¹⁵⁵ ζυμαρικά από Κέρκυρα,¹⁵⁶ καθώς και φρέσκα ψάρια.¹⁵⁷ Η διακίνησή τους διεξάγεται κυρίως από αντιπροσωπείες και παντοπωλεία, όπως του «Χατζηγώγου» και του «Παπαγεωργίου», όσον αφορά δε την διάθεση των ψαριών αυτή διεξάγεται από δύο ιχθυοπωλεία. Τα προβαλλόμενα ιχθυοπωλεία πωλούν ψάρια θαλάσσης, προφανώς μεταφερόμενα από τις γειτονικές θάλασσες του Ιονίου, οι δε τιμές τους είναι σχετικά υψηλές. Συγκεκριμένα τιμώνται τριάντα δύο δραχμές η οκά, ποσό όχι ευκαταφρόνητο αν αναλογιστεί κάποιος ότι μια εφημερίδα κόστιζε μια δραχμή. Το στοιχείο αυτό μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το πελατειακό κοινό τους ήταν

¹⁴⁴ Το κρασί διακινείται, αλλά και συχνά παράγεται από σχετικές εμπορικές εταιρείες που δραστηριοποιούνται την μεσοπολεμική περίοδο. Βλ. Νίκος Αναστασόπουλος *Εμπορικές συνεταιριστικές δραστηριότητες στα Ιωάννινα (1914-1930): Η μαρτυρία του βιβλίου καταστατικών εταιριών*, Αθήνα 2007, σελ. 190.

¹⁴⁵ Ηπειρωτικός Αγών, 1-1-1930.

¹⁴⁶ Ηπειρωτικός Αγών, 23-7-1935. Η Κέρκυρα ήταν ανέκαθεν μια σημαντική ελαιοπαραγωγική περιοχή όπως και όλα τα Επτάνησα. Βλ. Ευάγγελος Χεκίμογλου –Ευφροσύνη Ρούπα, *Η ιστορία της βιομηχανίας τροφίμων*, ό. π., σσ. 99-100.

¹⁴⁷ Ηπειρωτικός Αγών, 6-4-1934.

¹⁴⁸ Ηπειρωτικός Αγών, 14-1-1930.

¹⁴⁹ Ηπειρωτικός Αγών, 19-9-1933.

¹⁵⁰ Ηπειρωτικός Αγών, 3-1-1930.

¹⁵¹ Ηπειρωτικός Αγών, 13-2-1936.

¹⁵² Ηπειρωτικός Αγών, 26-9-1936.

¹⁵³ Ηπειρωτικός Αγών, 1-1-1930.

¹⁵⁴ Ηπειρωτικός Αγών, 25-5-1930.

¹⁵⁵ Ηπειρωτικός Αγών, 3-1-1934.

¹⁵⁶ Ηπειρωτικός Αγών, 10-7-1931. Στην Κέρκυρα παρουσιάζεται στην μεσοπολεμική περίοδο, μια σημαντική βιομηχανική δραστηριοποίηση και ιδιαίτερα σε αλευροβιομηχανίες. Βλ. Ελένη Βουσολίνου, *Η βιομηχανία στην Κέρκυρα: Η βιομηχανία γραφικών τεχνών Ασπιώτη –ΕΛΚΑ*, Διδακτορική Διατριβή, Κέρκυρα 2014, σελ. 35.

¹⁵⁷ Ηπειρωτικός Κόσμος, 11-11-1935 και Κρανγή, 10-1-1932.

ευκατάστατοι άνθρωποι, ενώ το ευρύ λαϊκό κοινό καταλάωνε ψάρια κυρίως από την λίμνη.¹⁵⁸

Αυτό που μπορούμε να συμπεράνουμε από την ανάγνωση των διαφημιστικών καταχωρίσεων, είναι η διαπίστωση ότι πρέπει να κυριαρχούσε στην αγορά η μη συσκευασμένη διακίνηση προϊόντων, η «χύμα» όπως ονομάζεται καθώς και η ύπαρξη μικρών κυρίως διακινήτων που εμπορεύονταν τρόφιμα χωρίς βιομηχανική ή βιοτεχνική επεξεργασία. Επίσης, εξαιτίας των περιορισμένων καταχωρίσεων μπορεί να διαπιστωθεί η πενιχρή καταναλωτική δυνατότητα της συντριπτικά μεγάλης πλειοψηφίας του κοινού της πόλης των Ιωαννίνων, αλλά παράλληλα και η ύπαρξη ενός μικρού αριθμητικά κοινού που διέθετε κάποια αγοραστική δυνατότητα.¹⁵⁹

Σημαντικό μέρος των διαφημιστικών μηνυμάτων αφορούν φαρμακευτικά προϊόντα, τα οποία υπόσχονται σωματική αναζωογόνηση από μια σειρά ασθενειών αλλά και καχεξίας. Έτσι, παρατηρούνται διαφημίσεις προϊόντων που καταπολεμούν την αρθρίτιδα,¹⁶⁰ τους ρευματισμούς,¹⁶¹ τον πονοκέφαλο, τη γρίπη και οφθαλμολογικά νοσήματα¹⁶² αλλά συχνότερες αναφορές εντοπίζονται στις ασθένειες της φυματίωσης,¹⁶³ της ελονοσίας¹⁶⁴ και σε αφροδίσια νοσήματα, δηλαδή τη σύφιλη¹⁶⁵ και τη

---

¹⁵⁸ Η λίμνη των Ιωαννίνων, (την περίοδο αυτή αποτελούνταν και από τη λίμνη της περιοχής Λαψίστας η οποία αργότερα αποξηράνθηκε), παρείχε ψάρια, χέλια και καραβίδες που συνέβαλλαν στην κάλυψη των διατροφικών αναγκών των κατοίκων. Έτσι σημαντικό μέρος του πληθυσμού απασχολούσε η αλιεία της λίμνης, τα προϊόντα της οποίας δεν είχαν την ίδια αξία, με κάποια να είναι πιο ακριβά. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τα κοινωνικά στρώματα με χαμηλό εισόδημα να καταναλώνουν ένα είδος μικρού ψαριού, τύπου αθερίνας, τις «τσίμες». Βλ. Ευαγγελή Ντάτση, *Τα Ισνάφια μας τα βασιλεμένα. Τα Γιάννινα των μαστόρων και των καλφάδων*, Αθήνα 2006, σσ. 54, 55, 57, 58 και Δημήτριος Κοράκης, *Ιστορίες από τα παλιά Γιάννινα*, Γιάννινα 1999, σελ. 79 και Μιχάλης Κορδώσης, *Τα βυζαντινά Γιάννενα*, Αθήνα 2003.

¹⁵⁹ Το Μεσοπόλεμο, εξαιτίας και της Διεθνούς Οικονομικής Κρίσης, η οικονομική κατάσταση στην Ελλάδα ήταν ζοφερή. Βλ. Marc Mazower, *Η Ελλάδα και η οικονομική κρίση του Μεσοπολέμου*, 1991, σελ. 370.

¹⁶⁰ Ηπειρωτικός Αγών, 15-1-1930.

¹⁶¹ Ηπειρωτικός Αγών, 10-5-1933.

¹⁶² Ηπειρωτικός Αγών, 18-10-1934.

¹⁶³ Η Φυματίωση είναι λοιμώδης νόσος, οφειλόμενη σε βακτηρίδιο. Βλ. Νέο Ελληνικό λεξικό, Εμμ. Κριαρά, Αθήνα, σελ. 1463.

¹⁶⁴ Η Ελονοσία είναι λοιμώδης αρρώστια που προκαλείται από την παρουσία στα ερυθρά αιμοσφαίρια διάφορων τύπων πλασμοδίων. Βλ. Νέο Ελληνικό Λεξικό Εμμ. Κριαρά, ό. π., σελ. 451.

¹⁶⁵ Η Σύφιλη είναι μεταδοτικό αφροδίσιο νόσημα. Βλ. Νέο Ελληνικό Λεξικό Εμμ. Κριαρά, ό. π., σελ. 1317.

βλεννόρροια.¹⁶⁶ Ως κύριο προϊόν απάλειψης του κεφαλγικού άλγους παρουσιάζεται η Ασπιρίνη και η ελληνική εκδοχή της, η Σαλοξίνη.¹⁶⁷

Όσον αφορά τη φυματίωση, μια μολυσματική ασθένεια που παρουσίαζε κρούσματα σε όλο τον πλανήτη και σημαντική θνησιμότητα των ασθενών, αυτή κατά την περίοδο του μεσοπόλεμου¹⁶⁸ δεν ήταν δυνατό να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά, αν και ο Γερμανός γιατρός Κοχ είχε απομονώσει το βάκιλο που την προκαλούσε. Οι θεραπευτικές φαρμακευτικές δυνατότητες ήταν περιορισμένες και οι ιατρικές προσπάθειες εστιάζονταν κυρίως στη διαμονή σε ειδικά οικήματα, τα санаτόρια, όπου οι ασθενείς υποβάλλονταν σε αεροθεραπεία, άσκηση και υπερσιτισμό.¹⁶⁹ Η ανακάλυψη της στρεπτομυκίνης οδήγησε στην αποτελεσματική θεραπεία της ασθένειας τις δεκαετίες 1940 και 1950.¹⁷⁰ Τα διαφημιζόμενα φαρμακευτικά σκευάσματα κατά της φυματίωσης, που εντοπίσαμε στον τοπικό τύπο των Ιωαννίνων την περίοδο αυτή, φέρουν ξενικά ονόματα, γραμμένα στην Γαλλική γλώσσα και όσον αφορά δε την θεραπευτική τους δυνατότητα δεν πρέπει να διέθεταν καμία αποτελεσματικότητα.¹⁷¹ Προφανώς εκμεταλλεύονταν την ύπαρξη ενός σημαντικού υγειονομικού προβλήματος που όπως προαναφέραμε ταλάνιζε (και) τον μεσοπολεμικό Έλληνα, η δε αναγραφή τους στη γαλλική γλώσσα αποσκοπούσε στην πρόσδοση κύρους στο προϊόν.

Συχνή αναφορά εντοπίζεται επίσης σε φαρμακευτικά προϊόντα κατά της ελονοσίας, μιας ασθένειας η οποία ήταν σημαντικά διαδεδομένη στην Ελλάδα την εποχή του μεσοπολέμου και κυριολεκτικά αποτελούσε μάστιγα.¹⁷² Η ελονοσία, πανάρχαια νόσος, είχε σωστά συνδεθεί με την ύπαρξη ελών και κατά συνέπεια κουνουπιών τα οποία μετέφεραν τη νόσο στο ανθρώπινο αίμα με το τσίμπημά τους, στο δε ελλαδικό χώρο

---

¹⁶⁶ Αφροδίσιο νόσημα που προκαλείται από γονόκοκκο. Βλ. Νέο Ελληνικό Λεξικό Εμμ. Κριαρά, ό. π., σελ. 259.

¹⁶⁷ Κήρυξ, 13-6-1934.

¹⁶⁸ Αντώνης Λιάκος, *Ο ελληνικός 20^{ος} αιώνας*, Αθήνα 2019, σελ. 169.

¹⁶⁹ Φώτιος Βλαστός, *Η αντιμετώπιση της φυματίωσης στην Ελλάδα*, Διδακτορική Διατριβή, Ιωάννινα 2005, σελ. 26.

¹⁷⁰ Ο. π., σελ. 136.

¹⁷¹ Ηπειρωτικός Αγών, 15-1-1930.

¹⁷² Ο Ηπειρωτικός Αγών της 7-4-1939 αναφέρεται στην διάλεξη του Υγειονομικού ιατρού Ε. Δήμου στον επιστημονικό κόσμο της πόλης, σύμφωνα με την οποία η ελονοσία αποτελεί σοβαρότατη νόσος και εθνικό πρόβλημα. Βλ. Ηπειρωτικός Αγών, 9-4-1939.

ενδημούσε για πολλούς αιώνες με σοβαρές συνέπειες.¹⁷³ Ειδικότερα στην ευρύτερη περιοχή της Ηπείρου αλλά και στο λεκανοπέδιο των Ιωαννίνων, η ελονοσία παρουσίαζε σοβαρό ποσοστό νόσησης επί του συνολικού πληθυσμού αν και εντός της πόλης τα κρούσματα παρέμεναν σε χαμηλότερα επίπεδα.¹⁷⁴ Τα διαφημιζόμενα φαρμακευτικά σκευάσματα φέρουν το όνομα «Αντιθερμίνη»,¹⁷⁵ «Σπληνοθερμίνη»¹⁷⁶ «Κινοπλασμίνη»,¹⁷⁷ «Αντιθερμόλη»¹⁷⁸ και «Θερμοζάν»¹⁷⁹ και διακινούνται από Αντιπροσωπείες – Φαρμακέμπορους.

Επίσης, διαφημιστικές φαρμακευτικές καταχωρίσεις αφορούν αφροδίσια νοσήματα, όπως τις ασθένειες της σύφιλης και της βλεννόρροιας και από την συχνότητά τους αναδεικνύεται η ευρεία έκταση του προβλήματος. Η σύφιλη, μια νόσος που πρωτοεμφανίστηκε στο μεσαίωνα και μεταδιδόταν κυρίως με τη σεξουαλική επαφή, την μεσοπολεμική περίοδο δεν ήταν δυνατόν να αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά, διότι απουσίαζαν τα κατάλληλα φαρμακευτικά σκευάσματα. Μεταγενέστερα και συγκεκριμένα την δεκαετία του 1940, χρησιμοποιήθηκε η πενικιλίνη που επέφερε οριστική λύση στην θεραπεία της νόσου.¹⁸⁰ Η πενικιλίνη απέβη καθοριστική και στην θεραπεία της βλεννόρροιας ή γονόρροιας, επίσης αφροδίσιο νόσημα, την ίδια χρονική περίοδο, ενώ στον μεσοπόλεμο η θεραπεία της ασθένειας δεν ήταν εφικτή.¹⁸¹ Τα σχετικά με τις προαναφερόμενες ασθένειες, διαφημιστικά μηνύματα εντοπίζονται σε ένα προϊόν

---

¹⁷³ Αδαμαντία Μαρσέλου, *Οι ασθένειες της ελονοσίας και της φυματίωσης στον ελλαδικό χώρο κατά τα τέλη του 19^{ου} και τα μέσα του 20^{ου} αιώνα*, Διδακτορική Διατριβή, Κέρκυρα, 2013, σσ. 36, 40 και Αντώνης Λιάκος, *Ο ελληνικός 20^{ος} αιώνας*, Αθήνα 2019, σελ. 169.

¹⁷⁴ Αδαμαντία Μαρσέλου, *Οι ασθένειες της ελονοσίας και της φυματίωσης στον ελλαδικό χώρο κατά τα τέλη του 19^{ου} και τα μέσα του 20^{ου} αιώνα*, ό. π., σσ. 110-114.

¹⁷⁵ Ηπειρωτικός Αγών, 9-7-1932.

¹⁷⁶ Ο. π., 3-7-1930.

¹⁷⁷ Ο. π., 8-8-1933.

¹⁷⁸ Ο. π., 30-12-1936.

¹⁷⁹ Ο. π., 8-7-1931.

¹⁸⁰ Μαριάννα Καραμάνου, *Πέντε αιώνες θεραπευτικού αγώνα κατά της σύφιλης*, Διδακτορική Διατριβή, Ε.Κ.Π.Α., 2012.

¹⁸¹ Αγγελική Μητρούσια, *Συμβολή εις την μελέτην της συχνότητος ασυμπτωματικής βλεννόρροιας εν Ελλάδι*, Διδακτορική Διατριβή, ΕΚΠΑ 1975, σελ. 16 και Μαρία Στάθη, *Επιδημιολογική παρακολούθηση της αντοχής στα αντιβιοτικά στα στελέχη Neisseria gonorrhoea*, Διδακτορική Διατριβή, ΕΚΠΑ, 2008, σελ. 10-12.

το οποίο υπόσχεται ίαση της σύφιλης και της βλεννόρροιας,¹⁸² κάτι που υποδηλώνει αφενός μεν την ύπαρξη των ασθενειών που απασχολούσε τους ανθρώπους της εποχής και αφετέρου την μη αποτελεσματική αντιμετώπιση αυτής από τα συγκεκριμένα σκευάσματα, καθώς οι ασθένειες νικήθηκαν αργότερα του μεσοπολέμου. Ως μέτρο προστασίας και αποφυγής μόλυνσης από τα αφροδίσια νοσήματα παρουσιάζεται η χρήση του προφυλακτικού καθώς εντοπίζονται διαφημιστικές καταχωρήσεις οι οποίες υπόσχονταν προφύλαξη «από τα αφροδίσια πάθη» με την «Μπεμπέκα», μάρκας προφυλακτικού, τα οποία πωλούνται σε φαρμακείο. Η σχετική διαφήμιση είναι καθαρά πληροφοριακή, χωρίς εικόνα και προσπαθεί να πείσει τον καταναλωτή υπενθυμίζοντας τις σοβαρές συνέπειες της μη χρήσης του προϊόντος, αλλά παράλληλα αγγίζει και θέματα σεξουαλικής απόλαυσης με την αναφορά «λεπτότερα», προφανώς για όσους παρουσιάζονταν διστακτικοί.¹⁸³ Την εποχή αυτή κατά την οποία κυριαρχούσαν τα συντηρητικά ήθη, η αναφορά σε σεξουαλικά θέματα ήταν ένα ζήτημα «δύσκολο» και επιλέγονταν η αποσιώπησή τους, ως θέματα μη δημόσια αλλά αυστηρά προσωπικά. Η άποψη αυτή πιθανότατα θα επικρατούσε και στην περιοχή των Ιωαννίνων, η οποία ήταν μια απομακρυσμένη περιοχή της ελληνικής επαρχίας, αλλά η ανάγκη αποφυγής των αφροδισίων νοσημάτων και οι νεωτερικές απόψεις περί σεξουαλικότητας επέτρεπαν την υιοθέτηση της χρήσης προφυλακτικών. Γενικότερα πάντως μπορεί να γίνει η επισήμανση ότι η διαφημιστική καταχώριση φαρμάκων υποδεικνύει και την ύπαρξη ενός κοινού που είναι δεκτικό στα επιτεύγματα της ιατρικής και της φαρμακολογίας και έχει απομακρυνθεί από τις παραδοσιακές πρακτικές αντιμετώπισης των ασθενειών.

Οι νεωτερικές απόψεις εντοπίζονται και στις διαφημίσεις προϊόντων ατομικής περιποίησης όπως ήταν τα ξυριστικά¹⁸⁴ και τα καλλυντικά, τα αρώματα ή οι κολόνιες.¹⁸⁵ Τα προϊόντα αυτά καθώς δεν ήταν άμεσης ανάγκης πρέπει να απευθύνονταν σε ένα πελατειακό κοινό που διέθετε μια οικονομική δυνατότητα προκειμένου να τα αγοράσει. Επίσης ένα νέο προϊόν παρουσιάζεται, η οδοντόκρεμα η οποία διαφημίζεται συχνά στον Τύπο της εποχής.¹⁸⁶ Η διαφημιστική καταχώριση κατέχει συνήθως σημαντικό μέγεθος και συμπεριλαμβάνει πέρα από τα πληροφοριακά στοιχεία για τις ευεργετικές συνέπειες της

---

¹⁸² Ηπειρωτικός Αγών, 3-3-1931.

¹⁸³ Ηπειρωτικός Αγών, 9-5-1935.

¹⁸⁴ Ηπειρωτικός Αγών, 28-8-1935.

¹⁸⁵ Ηπειρος, 15-1-1937.

¹⁸⁶ Ηπειρος, 18-10-1934 και Κραυγή, 15-11-1931.

χρήσης, (αντισηπτική δράση, απαλοιφή κηλίδων) και απεικόνιση ανθρώπων. Οι άνθρωποι απεικονίζονται, είτε ως νέο ηλικιακά ζευγάρι, άνδρας – γυναίκα ή ως γυναίκες νέες και μόνες τους οι οποίοι χαμογελούν και έτσι αποτυπώνεται η άριστη οδοντική τους κατάσταση. Επίσης, απεικονίζονται δυο άνδρες, (νέοι, ευκατάστατοι και εμφανίσιμοι) και μια γυναίκα, ή οποία αν και είναι και αυτή νέα και εμφανίσιμη δεν αποτελεί ερωτικό στόχο, εξαιτίας της κακής οδοντικής κατάστασής της. Είναι προφανές το επικοινωνιακό μήνυμα της διαφήμισης το οποίο εδράζεται στις αντιλήψεις της εποχής: το πρωτεύον είναι η αισθητική των δοντιών και δευτερευόντως η υγιεινή τους. Μια αισθητική που επικεντρώνεται κυρίως στη γυναίκα, όχι όμως σαν αυτόνομη προσωπικότητα, αλλά κυρίως ως ερωτική σύντροφος και πιθανόν σύζυγος ενός ισχυρού άνδρα και καταδεικνύει ότι οι γυναίκες της εποχής αντιλαμβάνονταν τον εαυτό τους ως άτομα που όφειλαν να φροντίζουν την εμφάνισή τους, η οποία ήταν προϋπόθεση ενός καλού γάμου.

Στην κατηγορία των φαρμακευτικών προϊόντων μπορούν να ενταχτούν και τα κτηνιατρικά προϊόντα. Αυτά σχετίζονται κυρίως με τη θεραπεία της ασθένειας των ζώων,¹⁸⁷ την ηπατική διστομία¹⁸⁸ ή όπως αναφέρεται στις διαφημίσεις, μη επιστημονικά, «κλαπάτσα ή βδέλλες».¹⁸⁹ Τα προϊόντα αυτά πωλούνταν σε φαρμακεία ή από αντιπρόσωπο, γεγονός που υποδηλώνει την εποχή αυτή την απουσία του ιδιώτη κτηνιάτρου στα Γιάννενα (αν και ήταν κατεξοχήν κτηνοτροφική περιοχή), η παρουσία του οποίου πρέπει να ήταν πανελλαδικά ανύπαρκτη.¹⁹⁰ Επίσης, εντοπίζονται

---

¹⁸⁷ Οι προσπάθειες για την προστασία του ζωικού κεφαλαίου από τις μαστίζουσες (στην περιοχή των Ιωαννίνων) μολυσματικές ασθένειες, ήταν συνεχείς σε όλο τον εικοστό αιώνα. Βλ. Ιωάννης Έξαρχος, *Η κτηνοτροφία στην Ήπειρο. Στο παρελθόν στο παρόν και στο μέλλον* στο: *Ηπειρωτικό Ημερολόγιο*, Ιωάννινα 1982, σσ. 203-204.

¹⁸⁸ Η Διστομία είναι παρασιτική ασθένεια των φυτοφάγων ζώων που προκαλείται από την παρουσία σκωλήκων. Βλ. *Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λάρογς Μπριτάνικα*, τόμος 21^{ος}, ό. π., σελ. 186 και Τάσος Τσακνάκης, *Ιστορία της ελληνικής κτηνιατρικής*, τομ. Β', Θεσσαλονίκη 2006, σελ. 202.

¹⁸⁸ Ηπειρωτικός Αγών, 10-12-1930.

¹⁸⁹ Ηπειρωτικός Αγών, 10-12-1930.

¹⁹⁰ Οι κτηνίατροι στην Ελλάδα την εποχή αυτή σπάνιζαν. Κτηνίατροι υπήρχαν κυρίως ως αξιωματικοί στο στρατό, οι οποίοι επέπτευαν την υγεία των στρατιωτικών ζώων και ως δημόσιοι υπάλληλοι είτε ως «νομοκτηνίατροι» που μεριμνούσαν για τους κανόνες διακίνησης και υγιεινής των τροφίμων είτε εργαζόμενοι σε δημόσιες υπηρεσίες. Είχαν σπουδάσει δε εκτός Ελλάδας, μιας και κτηνιατρική σχολή στην Ελλάδα δεν λειτουργούσε τότε. Βλ. Τάσος Τσακνάκης, *Ιστορία της ελληνικής κτηνιατρικής*, ό. π., σελ. 325.

διαφημιστικές καταχωρίσεις που αφορούν προϊόντα για την καταπολέμηση ψύλλων και τσιμπουριών στα ζώα¹⁹¹ καθώς και εντομοκτόνο, ιαπωνικής μάλιστα προέλευσης.¹⁹²

Σημαντικό μέρος των διαφημιστικών καταχωρήσεων την περίοδο αυτή εντοπίζονται στις διαφημίσεις καπνικών προϊόντων, δηλαδή τσιγάρων, πούρων και καπνού. Τα προϊόντα αυτά είναι κυρίως προϊόντα άλλων περιοχών της Ελλάδας, δηλαδή της Ξάνθης ή του Αγρινίου¹⁹³ και πολύ λιγότερο της Ηπείρου. Παρουσιάζονται οι γνωστές ελληνικές βιομηχανίες τσιγάρου της εποχής, ο «Παπαστράτος»,¹⁹⁴ τα «Καρέλια»,¹⁹⁵ «Καραβασίλης»,¹⁹⁶ «Ματσάγγος»¹⁹⁷ καθώς και άλλες λιγότερο γνωστές φίρμες τσιγάρου. Τα προϊόντα αυτά διακινούνταν από αντιπροσώπους – χονδρεμπόρους, οι οποίοι τα διοχέτευαν σε καπνοπώλες και σε σημεία λιανικής πώλησης. Οι διαφημιστικές καταχωρήσεις είναι συχνότατες σε όλη την διάρκεια της δεκαετίας, καταδεικνύουν δε την σημαντική θέση της ελληνικής καπνοβιομηχανίας, η οποία κυριαρχεί στην εγχώρια αγορά.¹⁹⁸ Η καπνοβιομηχανία παρουσίαζε υψηλή κερδοφορία, (ιδιαίτερα την πρώτη μεσοπολεμική δεκαετία), έχοντας ως σπουδαία βιομηχανικά της κέντρα, την Καβάλα και το Αγρίνιο.¹⁹⁹ Επίσης, η καπνοβιομηχανία συνδέθηκε άμεσα με την πρώτη συστηματική και μαχητική συνδικαλιστική προσπάθεια των Ελλήνων εργατών και τα οξυμμένα περιστατικά που συνέβησαν το 1936.²⁰⁰

Το διαφημιζόμενο προϊόν, το τσιγάρο, ονομάζεται «σιγαρέττο» και διαφημίζεται είτε με απλή αναφορά του ονόματος του είτε με παράθεση των πλεονεκτημάτων της

¹⁹¹ Ηπειρωτικός Αγών, 10-12-1930.

¹⁹² Κραυγή, 2-10-1931.

¹⁹³ Ηπειρωτικός Αγών, 6- 4-1930, Κήρυξ, 13-8-1930.

¹⁹⁴ Μάνος Χαριτάτος, *Η ιστορία του ελληνικού τσιγάρου*, Αθήνα 1998, σελ 306.

¹⁹⁵ Μάνος Χαριτάτος, *Η ιστορία του ελληνικού τσιγάρου*, ό. π. σελ. 272.

¹⁹⁶ Μάνος Χαριτάτος, *Η ιστορία του ελληνικού τσιγάρου*, ό. π, σελ. 265.

¹⁹⁷ Μάνος Χαριτάτος, *Η ιστορία του ελληνικού τσιγάρου*, ό. π., σελ. 92.

¹⁹⁸ Η σημαντική θέση της ελληνικής καπνοβιομηχανίας την μεσοπολεμική περίοδο αποτυπώνεται και στα Γιάννενα με την δραστηριοποίηση όχι ολιγάριθμων σχετικών επιχειρήσεων. Βλ. Νίκος Αναστασόπουλος, *Εμπορικές συνεταιριστικές δραστηριότητες στα Ιωάννινα (1914-1930): Η μαρτυρία του βιβλίου καταστατικών εταιριών*, Αθήνα 2007, σελ. 189.

¹⁹⁹ Μαρία Αγγέλη, *Ο κόσμος της εργασίας: γυναίκες και άνδρες στην παραγωγή και επεξεργασία του καπνού : Αγρίνιο 19^{ος}-20^{ος} αιώνας*, Διδακτορική Διατριβή, Ιωάννινα 2007.

²⁰⁰ Απόστολ. Βακαλόπουλος, *Νέα Ελληνική ιστορία 1204 - 1985*, 1995, ό. π., σελ. 404 και Χρήστος Χατζηιωσήφ, *Κοινοβούλιο και Δικτατορία*, στο: *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα*, 1922 - 1940, Ο Μεσοπόλεμος, τομ. Β ' , Μέρος 2^ο, σελ. 113.

συγκεκριμένης μάρκας τα οποία επικεντρώνονται στη γεύση, στο άρωμα και γενικά στην απόλαυση που υπόσχεται.²⁰¹ Οι μάρκες έχουν ελκυστικά ονόματα, «Γκλόρια», «Αίγλη» και «Ανθός Αγρινίου» που προδικάζουν ποιότητα και εγγύηση και το πελατειακό κοινό ήταν αποκλειστικά άντρες (με ελάχιστες γυναικείες εξαιρέσεις), οι οποίοι διέθεταν κάποια αγοραστική ικανότητα,²⁰² συνυπολογίζοντας ότι εκείνη την εποχή επικρατούσε στα φτωχά στρώματα η χρήση του χύμα καπνού και όχι των έτοιμων τσιγάρων. Οι βλαβερές συνέπειες του καπνού δεν ήταν ακόμα γνωστές, τα τσιγάρα διαφημιζόνταν ως μέσο απόλαυσης και η καλλιέργεια του καπνού και η αλυσίδα της διακίνησής του παρείχε εισόδημα σε πολλές αγροτικές περιοχές, στις οποίες κατά τη περίοδο αυτή του μεσοπολέμου ήταν η κύρια γεωργική ενασχόλησή τους.

Οι νεωτερικές απόψεις της εποχής²⁰³ αποτυπώνονται πλήρως και στην καθιέρωση των μηχανών που αρχικά χρησιμοποιούνται παράλληλα με παραδοσιακά εργαλεία και σταδιακά εκτοπίζουν πλήρως πολυτελείς πρακτικές σε διάφορους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας.²⁰⁴ Έτσι, εντοπίζονται στις διαφημιστικές καταχωρίσεις διαφημιστικά μηνύματα που αφορούν ραπτομηχανές,²⁰⁵ πλεκτομηχανές, καλτσομηχανές,²⁰⁶

---

²⁰¹ Ηπειρωτικός Αγών, Γιάννενα, 25-3-1930.

²⁰² Η υιοθέτηση «ανδρικών» συνηθειών από τη γυναίκα του μεσοπολέμου δεν ταίριαζε με τα ήθη της εποχής, σύμφωνα με τα οποία η θέση της γυναίκας ήταν στο σπίτι και στην οικογένεια. Πέραν αυτού, μπορεί η εργασία της γυναίκας στον μεσοπόλεμο να είχε αυξηθεί σημαντικά σε σχέση με παλιότερα και επομένως και τα οικονομικά της, αλλά αυτή παρέμενε σε χαμηλά επίπεδα, ο δε κύριος προορισμός της ζωής των γυναικών ήταν η μητρότητα. Επομένως η γυναίκα στερούνταν και των ανάλογων οικονομικών πόρων προκειμένου να προβεί στην κατανάλωση τσιγάρων. Βλ. Έφη Αβδελά, *Οι γυναίκες, κοινωνικό ζήτημα* στο: Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα, τόμ. Β', μέρος 2ο, Αθήνα 2002, σελ. 337-357 και Έφη Αβδελά – Αγγελική Ψαρρά, *Ο φεμινισμός στην Ελλάδα του μεσοπολέμου*, Αθήνα, σελ. 92.

²⁰³ Η νεωτερικότητα συνδέθηκε άμεσα με την εκβιομηχάνιση και προκάλεσε ραγδαίες αλλαγές στην οικονομική οργάνωση, στις κοινωνικές οικονομικές δομές και στην πολιτιστική διαμόρφωση της σύγχρονης κοινωνίας. Βλ. Stuart Hall και Gieben Bram, *Η διαμόρφωση της νεωτερικότητας, Οικονομία, κοινωνία, πολιτική, πολιτισμός*, Αθήνα 2003.

²⁰⁴ Η χρήση μηχανών συνάντησε το θετικότερο δέκτη της στην υφαντουργία, η οποία υιοθέτησε την εκμηχανισμένη παραγωγή και ανταποκρίθηκε άμεσα στις αλλαγές της εποχής. Βλ. Ευαγγελή Ντάτση, *Τα Ισνάφια μας τα βασιλεμένα. Τα Γιάννινα των μαστόρων και των καλφάδων*, Αθήνα 2006, σσ. 129-130.

²⁰⁵ Ηπειρωτικός Αγών, 20-10-1931. Η ραπτομηχανή στον Μεσοπόλεμο αποτελούσε κυρίως σε μικρομεσαία κοινωνικά στρώματα, μέρος της προίκας των γυναικών. Βλ. Ευαγγελή Ντάτση, *Τα Ισνάφια μας τα βασιλεμένα. Τα Γιάννινα των μαστόρων και των καλφάδων*. ό. π., σελ. 134.

²⁰⁶ Ηπειρωτικός Αγών, 20-10-1931.

γαλακτομηχανές,²⁰⁷ γραφομηχανές²⁰⁸ και φωτογραφικές μηχανές.²⁰⁹ Επίσης παρουσιάζεται και εδραιώνεται σταδιακά το όχημα που κυριάρχησε στις επόμενες δεκαετίες στον τομέα των μεταφορών, το αυτοκίνητο²¹⁰ και τα υλικά που υποστήριζαν την χρήση του, όπως τα ελαστικά και τα μηχανέλαια.²¹¹ Οι μηχανές αυτές διακινούνται κυρίως από αντιπροσώπους και ενσαρκώνουν απόλυτα το πνεύμα της εποχής κατά την οποία η βιομηχανική παράγωγή μηχανών με κίνητρο την διάθεσή τους στο ευρύ καταναλωτικό κοινό απογειώνεται.²¹²

Τα σχετικά διαφημιστικά μηνύματα είναι καθαρά πληροφοριακά, συμπεριλαμβάνοντας ένα κείμενο και συχνά μια απλή εικόνα του προϊόντος και επικεντρώνονται στην παράθεση κυρίως των πλεονεκτημάτων των μηχανών και την αντοχή τους. Παραθέτουν την φήμη της εταιρείας ως απόδειξη της ποιότητάς τους και ορισμένα χρησιμοποιούν την δυνατότητα πληρωμής της διαφημιζόμενης μηχανής με μηνιαίες δόσεις, μια τακτική πώλησης που καθιερώνεται την εποχή αυτή. Επίσης, εντοπίζεται διαφημιστική καταχώριση που προωθεί την αγορά του συγκεκριμένου προϊόντος, (μιας πλεκτομηχανής) ως μια επαγγελματική διέξοδος προοριζόμενης ιδανικά για γυναίκες, στοιχείο που καταδεικνύει τα βήματά της γυναικείας απασχόλησης στο μεσοπόλεμο. Η γυναικεία εργασία αυξάνεται στο μεσοπόλεμο, αλλά τα στερεότυπα που την ακολουθούν, διαμορφώνουν και τους τομείς στους οποίους η γυναίκα μπορεί να δραστηριοποιηθεί. Έτσι η ενασχόληση με την πλεκτική τέχνη και ο πιθανός προσπορισμός κάποιων εσόδων από την συγκεκριμένη εργασία, παρουσιάζεται ως ένα πλαίσιο που συνάδει απόλυτα με την θέση της γυναίκας, η οποία είναι κατεξοχήν στην οικογενειακή εστία και η τυχόν εργασιακή της απασχόληση είναι σωστό να εκτελείται εντός αυτής.²¹³

---

²⁰⁷Ο. π., 23-3-1939.

²⁰⁸Κραυγή, 1-1-1935.

²⁰⁹Ηπειρωτικός Αγών, 1-7-1930.

²¹⁰Κήρυξ, 11-9-1930.

²¹¹Κήρυξ, 17-9-1930.

²¹²Την χρονική περίοδο αυτή εντοπίζονται βασικά στοιχεία της καπιταλιστικής ανάπτυξης: Συνεχίζεται αμείωτη η βιομηχανική παραγωγή και η βιομηχανική ανάπτυξη εντείνεται, παράλληλα με την άνοδο της αγοραστικής δύναμης των ανθρώπων στις κύριες καπιταλιστικές χώρες. Βλ. Beau Michel, *Η ιστορία του καπιταλισμού*, Αθήνα 1987, σσ. 258, 283, 300.

²¹³Εφη Αβδελά, *Στοιχεία για την εργασία των γυναικών στον Μεσοπόλεμο* στο: «Βενιζελισμός και αστικός εκσυγχρονισμός», Ηράκλειο 1988, σελ. 200.

Οι διαφημίσεις αυτοκινήτων παρουσιάζονται ελάχιστες, σχετίζονται δε με μια μεμονωμένη περίπτωση πώλησης πολυτελών οχημάτων καθώς και με πώληση μιας συγκεκριμένης φίρμας, της REO, φορτηγών αυτοκινήτων δύο ή τριών τόνων και λεωφορείων συγκοινωνίας, δεκαέξι έως και τριάντα επιβατικών θέσεων.²¹⁴ Το ιδιωτικής χρήσης αυτοκίνητο ήταν ένα είδος πολυτελείας την ελληνική μεσοπολεμική περίοδο²¹⁵ και οι χρήστες του περιορίζονταν σε κρατικούς λειτουργούς και στρατιωτικούς για υπηρεσιακές ανάγκες. Επιπλέον, το οδικό δίκτυο της Ελλάδας γενικότερα καθώς και ειδικότερα της Ηπείρου, (μιας περιοχής με ορεινό ανάγλυφο), αφενός μεν εξαντλούνταν σε λίγα χιλιόμετρα και αφετέρου αποτελούνταν από οδόστρωμα κακής κατασκευής και ελλιπούς συντήρησης, στοιχεία που καθιστούσαν δύσκολη τη χρήση του αυτοκινήτου.²¹⁶ Η κατάσταση αυτή αποτυπώνεται πλήρως στα διαφημιστικά μηνύματα, στα οποία δεν εντοπίζεται η ύπαρξη αντιπροσωπίας αυτοκινήτων, πάρα μόνο διαφημίσεις που προβάλλουν ελαστικά αυτοκινήτων στην πόλη των Ιωαννίνων, μηχανέλαια²¹⁷ και ανταλλακτικά αυτοκινήτων.²¹⁸ Όσον αφορά δε τα ελαστικά, προτάσσεται ως κύριο προσόν, η αντοχή στους κακούς δρόμους της περιοχής.²¹⁹

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον εντοπίζεται στην εμπορία οικοδομικών υλικών τα οποία σχετίζονται αφενός μεν με την εισροή και την καθιέρωση βιομηχανικών οικοδομικών υλικών στον κατασκευαστικό κλάδο και αφετέρου με την δημογραφική ανάπτυξη και την οικιστική προέκταση της πόλης των Ιωαννίνων. Όσον αφορά την δημογραφική ανάπτυξη η πόλη των Ιωαννίνων δεν παρουσίασε πληθυσμιακή ανάπτυξη την δεκαετία 1930-

---

²¹⁴ Η REO υπήρξε αμερικανική εταιρεία παραγωγής φορτηγών και λεωφορείων την περίοδο 1905 έως το 1975. https://en.wikipedia.org/wiki/REO_Motor_Car_Company

²¹⁵ Βλ. Βλ. Σοφία Αλεξία Παπαζαφειροπούλου, *Το εθνικό οδικό δίκτυο κατά την περίοδο 1930-1980. Η κουλτούρα του αυτοκινήτου στην Ελλάδα*, Διδακτορική Διατριβή, Μετσόβιο Πολυτεχνείο, σελ. 89.

²¹⁶ Το οδικό δίκτυο της Ελλάδας τη μεσοπολεμική περίοδο αποτελούνταν από περιορισμένα χιλιόμετρα και ήταν σε ανεπαρκή κατάσταση, παρόλο τις προσπάθειες διάφορων κυβερνήσεων. Βλ. Σοφία Αλεξία Παπαζαφειροπούλου, *Το εθνικό οδικό δίκτυο κατά την περίοδο 1930-1980. Η κουλτούρα του αυτοκινήτου στην Ελλάδα*, ό. π, σελ. 114-147.

²¹⁷ Ηπειρωτικός Αγών, 1-11-1930.

²¹⁸ Κήρυξ, 1-8-1930.

²¹⁹ Τα σχετικά διαφημιστικά μηνύματα έχουν ως εξής: «Δια την δύσκολον εργασίαν επί ανωμάλων δρόμων, λάστιχα ειδικώς ενισχυμένα, της μεγαλυτέρας αντοχής και διαρκείας». Βλ. Ηπειρωτικός Αγών, 17-7-1930, Ηπειρωτικός Αγών, 18-10-1931, Κήρυξ, 17-9-1930, Ηπειρωτικός Αγών, 4-8-1931.

1940²²⁰ και ουσιαστικά παρέμενε στάσιμη. Έτσι, πιθανότατα η κατασκευαστική δραστηριότητα θα περιοριζόταν στις επισκευαστικές ανάγκες των ήδη υπάρχοντων ακινήτων καθώς και στην αναιμική οικοδόμηση νέων κατοικιών και καταστημάτων. Οικιστικά την περίοδο αυτή η πόλη των Ιωαννίνων παρουσίασε τάση επέκτασης προς τα δυτικά παραμερίζοντας τα παλιά διοικητικά και εμπορικά κέντρα τα οποία ήταν το Κάστρο²²¹ και οι πέριξ αυτού περιοχές.²²² Η τάση αυτή ήταν κυρίως αποτέλεσμα της οργανωμένης κρατικής παρέμβασης σύμφωνα με την οποία εκπονήθηκε ρυμοτομικό σχέδιο που διαφοροποιούσε σημαντικά την παλιά οικιστική πρακτική. Έτσι, υιοθετήθηκε στην πολεοδομική ανάπτυξη μια νέα αντίληψη, αυτή της ορθογωνικότητας,²²³ μια ευρωπαϊκή αντίληψη, η οποία δημιουργούσε πόλεις τελείως διαφορετικές από τις υπάρχουσες στην ελληνική επικράτεια, οθωμανικές. Οι οθωμανικές πόλεις²²⁴ θεωρήθηκαν αναχρονιστικές, λόγω του δαιδαλώδους και ατάκτου χαρακτήρα τους, ο οποίος απορρίφτηκε,²²⁵ η δε εκούσια και οργανωμένη μετατόπιση της νέας πόλης πιθανότατα υπέκρυπτε την επιθυμία πλήρους ρήξης με το οθωμανικό παρελθόν.²²⁶

Τα διαφημιζόμενα οικοδομικά υλικά αποτελούνται κατά κύριο λόγο από το τσιμέντο²²⁷ και κατόπιν από ασβέστη,²²⁸ κεραμίδια,²²⁹ πηλοσωλήνες,²³⁰ μάρμαρα,²³¹ χαλίκι

²²⁰Τα Γιάννενα κατοικούνταν από περίπου 20.000 κατοίκους σε όλη την δεκαετία 1930-40, σύμφωνα με τις απογραφές του 1928 και του 1940. Βλ. Χρήστος Λούκος, *Μικρές και μεγάλες πόλεις στο: Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα 1922-1940*, Αθήνα, σελ. 136.

²²¹ Η πόλη των Ιωαννίνων δημιουργήθηκε από το «Κάστρο», το οποίο αποτέλεσε τον αρχικό της πυρήνα. Βλ. Ευαγγελή Ντάτση, *Τα Ισνάφια μας τα βασιλεμένα. Τα Γιάννενα των μαστόρων και των καλφάδων*, Αθήνα 2006, σσ.36-39 και Μιχάλης Κορδώσης, *Τα βυζαντινά Γιάννενα*, Αθήνα 2003, σελ. 91.

²²²Πήχα Αγγελίνα, *Πολεοδομική Ιστορία των Ιωαννίνων*, Ερευνητική εργασία, Πολυτεχνική σχολή ΑΠΘ, 2010, σελ. 62.

²²³Αλέκα Καραδήμου – Γερόλυμπου, *Πόλεις και ύπαιθρος στο Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα*, Αθήνα, σελ. 102.

²²⁴Για τα χαρακτηριστικά των Οθωμανικών πόλεων βλ. Γιάννης Κανετάκης, *Το Κάστρο: Συμβολή στην πολεοδομική ιστορία των Ιωαννίνων*, Αθήνα 1994, σσ. 44-51.

²²⁵ Βίλμα Χαστάογλου, *Η ανάδυση της νεοελληνικής πόλης: Η σύλληψη της μοντέρνας πόλης και ο εκσυγχρονισμός του αστικού χώρου στο: Βενιζελισμός και αστικός εκσυγχρονισμός*, Ηράκλειο Κρήτης 1988, σελ. 101.

²²⁶Πήχα Αγγελίνα, *Πολεοδομική ιστορία των Ιωαννίνων*, ό. π., σελ. 58.

²²⁷Ηπειρωτικός Αγών, 9-9-1932.

²²⁸Ο. π., 13-7-1933.

²²⁹Ο. π., 1-8-1930.

²³⁰Ο. π., 17-6-1937.

και θηραϊκή γη.²³² Ειδικότερα, εντοπίζονται τα τσιμέντα «Τιτάν», «Ηρακλής» και «Χαλκίδας», ελληνικές βιομηχανίες παραγωγής αυτού του οικοδομικού υλικού που κυριάρχησε στον κατασκευαστικό κλάδο το Β' μισό του εικοστού αιώνα, παραμερίζοντας άλλα παραδοσιακά υλικά. Επίσης, παρατηρούνται τα κεραμίδια, τα οποία ως οικοδομικό υλικό προϋπήρχαν, αλλά την εποχή αυτή η χρήση τους γενικεύεται εξαιτίας της βιομηχανικής παραγωγής τους. Η γενικευμένη χρήση των παραπάνω οικοδομικών υλικών διαφοροποίησε σταδιακά πλήρως τη μορφή της πόλης των Ιωαννίνων, τα κτίρια της οποίας παρουσιάζονταν μέχρι τότε, κατά κύριο λόγο ως ισόγειες ή μονώροφες πέτρινες κατασκευές. Επιπλέον, η αλλαγή της οικιστικής φυσιογνωμίας της πόλης συντελέστηκε ολοκληρωτικά, όταν αργότερα δόθηκε η δυνατότητα της κατασκευής πολυώροφων κτιρίων, (πολυκατοικιών),²³³ η οποία χωρίς την χρήση του τσιμέντου δεν θα ήταν εφικτή.

Η κακή οικονομική κατάσταση της περιοχής των Ιωαννίνων αποτυπώνεται πλήρως στην πενιχρή διαφημιστική καταχώριση βιομηχανιών η οποία περιορίζεται σε μόλις τρεις επιχειρήσεις. Μια καταχώριση αφορά ένα εργοστάσιο παραγωγής επίπλων,²³⁴ άλλη καταχώριση ένα εργοστάσιο παραγωγής κλινών²³⁵ και μια την καπνοβιομηχανία του Γ. Θάνου.²³⁶ Επίσης μπορεί να υποτεθεί με βεβαιότητα η ύπαρξη ενός τουλάχιστον άλλου εργοστασίου, αυτό του καπνεμπόρου Ράδου,²³⁷ από τις συχνές διαφημίσεις του τσιγάρου «Ράδιο»²³⁸ και τις μαρτυρίες εφημερίδων της εποχής.²³⁹ Το

²³¹Ο. π., 18-6-1937.

²³²Ο. π., 23-4-1931.

²³³Η «πολυκατοικία» παρουσιάστηκε στο Μεσοπόλεμο ως απάντηση στο πρόβλημα της έντονης έλλειψης στέγης που ακολούθησε την αυξημένη αστικοποίηση. Το κράτος παρείχε την ανάλογη νομική υποστήριξη με την θέσπιση του πρώτου Γ.Ο.Κ. το 1929 και έκτοτε σταδιακά το μοντέλο της «πολυκατοικίας» κυριάρχησε στην αρχιτεκτονική της κατοικίας, αρχομένου από την Αθήνα, σε ολόκληρο τον ελληνικό αστικό χώρο. Βλ. Βασίλης Κολώνας, *Αρχιτεκτονική στο: Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα, 1922-1940, Ο Μεσοπόλεμος*, τομ. Β', Μέρος 2^ο, σελ. 490.

²³⁴Ηπειρωτικός Αγών, 28-12-1930.

²³⁵Ο. π., 5-1-1933.

²³⁶Ο. π., 3-1-1931.

²³⁷Ο Γ. Ράδος, επιχειρηματίας με έντονη κοινωνική παρουσία και δημοτικός σύμβουλος, ίδρυσε καπνεργοστάσιο στα Γιάννενα το 1919 το οποίο λειτουργούσε έως το 1939. Τα προϊόντα του διατίθονταν στην Ήπειρο, στην Αθήνα και στο εξωτερικό. Μάνος Χαριτάτος, *Η Ιστορία του ελληνικού τσιγάρου*, ό. π., σελ. 325.

²³⁸Ηπειρωτικός Αγών, 8-9-1931 και Κήρυξ, 1-8-1930 και Ήπειρος, 7-2-1934.

εργοστάσιο παραγωγής επίπλων διαφημίζεται ως ηλεκτροκίνητο εργοστάσιο και κατασκεύαζε έπιπλα σπιτιού, γραφείων, καρέκλες καφενείων και εστιατορίων καθώς και βαλίτσες και μπαούλα. Επίσης κατασκεύαζε κουφώματα και πόρτες και παράθυρα. Επιπλέον όπως πληροφορούμαστε από το διαφημιστικό μήνυμα, το ανώτερο εργοστάσιο, διατηρούσε ειδικό τμήμα κατασκευής φερέτρων, «πολυτελών και λαϊκών», το οποίο μάλιστα διανυκτέρευε. Το ίδιο εργοστάσιο δηλώνει ότι οι τιμές του είναι «ασυναγώνιστοι» και ο πελάτης μπορούσε να αγοράσει και με δόσεις, στοιχεία που οδηγούν στην υπόθεση των σημαντικών ποσών που απαιτούνταν για την αγορά επίπλων και την διαπίστωση της υιοθέτησης της πρακτικής των δόσεων. Το εργοστάσιο παραγωγής κλινών ανήκε σε Γιαννιώτες Ισραηλίτες, όπως προκύπτει από τα ονόματα των ιδιοκτητών, Μάτσας και Ιομτώβ και στη αρχή της διαφημιστικής του καταχώρισης, αναφέρεται στον περιορισμό του συναλλάγματος που ίσχυε τότε, μιας κατάστασης που ακολούθησε την ελληνική χρεωκοπία το 1932.²⁴⁰ Η ίδια κακή οικονομική κατάσταση εντοπίζεται και στην βιοτεχνική παραγωγή η οποία είναι και αυτή περιορισμένη. Παρουσιάζονται ελάχιστες διαφημίσεις καταστημάτων πώλησης ξυλείας²⁴¹ και προϊόντων ξύλου, όπως τα βαρέλια με σκοπό την αποθήκευση κρασιού²⁴² ή βουτύρου.²⁴³ Στον τομέα της βυρσοδεψίας,²⁴⁴ μιας ενασχόλησης που είχε αναπτυχθεί σημαντικά σε προγενέστερο χρόνο,²⁴⁵ είναι τώρα προφανής η εξασθένησή της και η ανεπαρκής εξέλιξή της, καθώς δεν προχώρησε στην βιομηχανική παραγωγή και δεν εκσυγχρονίστηκε.²⁴⁶ Έτσι, εντοπίζεται μόνο μια σχετική διαφημιστική καταχώριση, η

²³⁹ Βλ. Βαγγέλης Αυδίκος, *Η ταυτότητα της Περιφέρειας στο Μεσοπόλεμο*, Αθήνα 1993, σελ. 80.

²⁴⁰ Κωνσταντίνος Βεργόπουλος, *Η Ελληνική οικονομία από το 1926 έως το 1935* στο: *Ιστορία του ελληνικού έθνους*, τομ. ΙΕ', Εκδοτική Αθηνών.

²⁴¹ Ηπειρωτικός Αγών, 7-10-1931.

²⁴² Κήρυξ, 12-9-1931.

²⁴³ Ηπειρωτικός Αγών, 13-2-1931.

²⁴⁴ Οι βυρσοδέψες δραστηριοποιούνταν πλησίον και εντός της λίμνης, στην νοτιανατολική πλευρά της, διότι η ενασχόληση αυτή απαιτούσε σημαντική ποσότητα νερού. Βλ. Βασιλική Ρόκου, *Τα Βυρσοδεψεία των Ιωαννίνων: Από το εργαστήριο στο «εργοστάσιο» της βιοτεχνικής πόλης*. Αθήνα 2004, σελ. 143. Η ζωή των βυρσοδεψών αποτυπώθηκε με γλαφυρό τρόπο από τον γιαννιώτη λογοτέχνη Δημήτριο Χατζή. Βλ. Δημητρίου Χατζή, *Το τέλος της μικρής μας πόλης*, Αθήνα 2009, σσ. 7-20.

²⁴⁵ Βλ. Βαγγέλης Αυδίκος, *Η ταυτότητα της Περιφέρειας στο Μεσοπόλεμο*, ό. π., σελ. 83.

²⁴⁶ Για τους λόγους της σταδιακής παρακμής των βυρσοδεψών στα Ιωάννινα, βλ. Βασιλική Ρόκου, *Τα Βυρσοδεψεία των Ιωαννίνων: Από το εργαστήριο στο «εργοστάσιο» της βιοτεχνικής πόλης*, ό. π., σσ. 128-129.

οποία αφορά δέρματα που εμπορεύεται αντιπρόσωπος και που έχουν υποστεί επεξεργασία εκτός της πόλης των Ιωαννίνων.²⁴⁷ Βέβαια τα βυρσοδεψεία στην πόλη των Ιωαννίνων υφίστανται, αλλά παρουσιάζονται ολιγάριθμα.²⁴⁸ Επίσης παρατηρείται διαφημιστική καταχώριση ενός ορυχαλκείου, το οποίο κατασκεύαζε ζυγαριές εποχής (καντάρια) και εκκλησιαστικά είδη, μανουάλια και πολυέλαιους.²⁴⁹ Τα ορυχαλκεία ήταν μικρά βιοτεχνικά καταστήματα τα οποία εξοπλισμένα με λίγα σχετικά εργαλεία παρήγαγαν αντικείμενα επεξεργασίας χαλκού και ψευδαργύρου.²⁵⁰

Έτσι, συμπερασματικά, οδηγούμαστε στην διαπίστωση της κακής οικονομικής κατάστασης των Ιωαννίνων την μεσοπολεμική περίοδο, τα οποία παρουσιάζονται στερούμενα ικανής βιομηχανικής δραστηριότητας και απογυμνωμένα από παλαιότερες βιοτεχνικές δραστηριότητες οι οποίες εντοπίζονται ή σε φθίνουσα πορεία ή σε παντελή μαρασμό.²⁵¹ Τα Γιάννενα με την διοικητική μεταβολή που υπέστησαν το 1913 και την ενσωμάτωσή τους στον εθνικό κορμό, μετατράπηκαν σε μια παραμεθόρια περιοχή με παράλληλη απώλεια σημαντικών αγορών των βιοτεχνικών προϊόντων τους, όπως αυτή των εδαφών της σημερινής Αλβανίας, τα οποία ανήκαν στην εμπορευματική εμβέλεια της πόλης.²⁵² Οι παλιές βιοτεχνικές δραστηριότητες μη διαθέτοντας επαρκή εμπορικά πεδία δεν κατέστη δυνατό να εκσυγχρονιστούν και υπέκυψαν στον εγχώριο και διεθνή

---

²⁴⁷ Ηπειρωτικός Αγών, 4-2-1931.

²⁴⁸ Τα βυρσοδεψεία που δραστηριοποιούνται ως εταιρείες στα Γιάννενα το 1935 ανέρχονται στον αριθμό δεκατρία (13). Βλ. Νίκος Αναστασόπουλος, «Βιβλίο Καταστατικών Εταιρειών 1931-1935 των Ιωαννίνων» *Ηπειρωτικά Χρονικά 2001*, σελ. 28.

²⁴⁹ Ηπειρωτικός Αγών, 26-3-1939. Η Εκκλησία αποτελούσε έναν εξαιρετική πελάτη των εργαστηρίων της πόλης των Ιωαννίνων που την προμήθευαν με διάφορα χρηστικά και διακοσμητικά είδη βλ. Ευαγγελή Ντάτση, *Τα Ισνάφια μας τα βασιλεμένα. Τα Γιάννενα των μαστόρων και των καλφάδων*, Αθήνα 2006, σελ. 164.

²⁵⁰ Βλ. Βαγγέλης Αυδίκος, *Η ταυτότητα της Περιφέρειας στο Μεσοπόλεμο*, ό. π., σελ. 84 και Ευαγγελή Ντάτση, *Τα Ισνάφια μας τα βασιλεμένα. Τα Γιάννενα των μαστόρων και των καλφάδων*, ό. π., σσ. 73, 100.

²⁵¹ Η βιοτεχνική δραστηριότητα στα Γιάννενα παρουσιάζονταν με την δραστηριοποίηση εργαστηρίων που επεξεργάζονταν διάφορες πρώτες ύλες, δηλαδή δέρμα, μέταλλο, μαλλί, ξύλο κ.α. Πολλά από αυτά περιορίστηκαν και σταδιακά τέθηκαν στο περιθώριο εξαιτίας των τεχνολογικών εξελίξεων. Για παράδειγμα, αυτό συνέβη με τα χαλκουργεία, όταν χρησιμοποιήθηκε το αλουμίνιο ή το ασάλι στην παραγωγή οικιακών σκευών καθώς και με την εγκατάσταση της κεντρικής ύδρευσης σε όλο και περισσότερα στα σπίτια της πόλης. Βλ. Ευαγγελή Ντάτση, *Η χαλκοτεχνία στα Γιάννενα τις παραμονές του πολέμου του 1940*, Διδακτορική Διατριβή, Γιάννενα 1985, σσ. 137-138.

²⁵² Βλ. Βαγγέλης Αυδίκος, *Η ταυτότητα της Περιφέρειας στο Μεσοπόλεμο*, ό. π., σελ. 84.

ανταγωνισμό. Αποτέλεσμα ήταν τα Γιάννενα να μετατραπούν σε μια περιοχή που μόνο η κατανάλωση προσέφερε πεδίο μιας κάποιας επιχειρηματικής δραστηριοποίησης.²⁵³

Ένα πεδίο εμπορικής δραστηριότητας προοριζόμενο να καλύψει τις ανάγκες του πληθυσμού της πόλης καθώς και της ευρύτερης περιοχής εντοπίζεται στον τομέα της υπόδησης και της ένδυσης. Ο τομέας της υπόδησης παρουσιάζεται με τακτικές διαφημιστικές καταχωρήσεις ολιγάριθμων (δύο) επιχειρήσεων,²⁵⁴ οι οποίες διακινούσαν και εμπορεύονταν υποδήματα κατασκευασμένα σε εργοστάσιο, δηλαδή βιομηχανικά προϊόντα. Τα εμπορεύσιμα προϊόντα τους αποτελούν προϊόντα δυτικότροπης αισθητικής, κάτι που εντοπίζεται και στα αντρικά και στα γυναικεία. Έτσι, το ένα εμπορικό κατάστημα πωλούσε «σκαρπίνια» για τους άντρες και «γοβάκια» για τις γυναίκες, «λουστρίνια» η «χρωματιστά», το δε πελατειακό του κοινό, πέραν τους απλούς καταναλωτές επεκτείνεται και σε τεχνίτες υποδηματοποιούς εφοδιάζοντάς τους με καουτσούκ ως πρώτη ύλη.²⁵⁵ Το άλλο κατάστημα εμπορεύεται παιδικά υποδήματα τα οποία αποκαλούνται «παπουτσάκια» και όπως είναι φυσικό απευθύνεται στους γονείς των παιδιών ως πελατειακό κοινό.²⁵⁶ Το ολιγάριθμο των επιχειρήσεων αυτών αλλά και παράλληλα η ύπαρξη των «υποδηματοποιών», (όπως αναφέρονται και στη διαφημιστική καταχώριση) υποδηλώνουν αφενός μεν το περιορισμένο πελατειακό κοινό και την πενιχρή οικονομική του δυνατότητα και αφετέρου την διαπίστωση της εκτεταμένης χρήσης του χειροποίητου παπουτσιού στην υπόδηση των κατοίκων. Η κατασκευή χειροποίητων υποδημάτων κυριαρχούσε στην προβιομηχανική εποχή και εκτελούνταν από τεχνίτες που εργάζονταν συνήθως μόνοι τους σε εργαστήρια ή με μαθητευόμενους βοηθούς, μετατρέποντας την σημαντικότερη πρώτη ύλη του παπουτσιού, τα δέρματα ζώων, σε ανθρώπινο υπόδημα.²⁵⁷ Οι τεχνίτες του κλάδου αυτού, (το ίδιο συνέβαινε και σε άλλους κλάδους) ανήκαν έως το τέλος του 19^{ου} αιώνα, σε μια κλειστή ομάδα

---

²⁵³ Η εμπορική τάξη στα Ιωάννινα παρουσιάζεται δυναμική την μεσοπολεμική περίοδο, αντίθετα με το γενικότερο δυσμενές οικονομικό κλίμα, οργανωμένη κυρίως με τη μορφή των εταιρειών. Βλ. Νίκος Αναστασόπουλος, *Εμπορικές συνεταιριστικές δραστηριότητες στα Ιωάννινα (1914-1930): Η μαρτυρία του βιβλίου καταστατικών εταιριών*, Αθήνα 200, σελ. 189.

²⁵⁴ Ηπειρωτικός Αγών, 19-10-1930, 3-4-1931, 1-1-1930, 3-6-1931.

²⁵⁵ Ο. π., 4-1-1930.

²⁵⁶ Ο. π., 4-1-1930.

²⁵⁷ Για την παραδοσιακή κατασκευή των παπουτσιών στα Ιωάννινα βλ. Κων. Φωτόπουλος, *Τα Ισνάφια των παπ'τσήδων και Κονταρτζήδων, Τα παλιά χρόνια στα Γιάννινα*, Ηπειρωτικό Ημερολόγιο, Ιωάννινα 1979, σσ. 66-88.

επαγγελματιών, η οποία διέθετε ιδιαίτερους κανόνες και εσωτερική οργάνωση καθώς και άλλα χαρακτηριστικά και αποτελούσε μια συντεχνία.²⁵⁸ Την μεσοπολεμική εποχή οι συντεχνίες αυτές είχαν πάψει να υφίστανται,²⁵⁹ οι δε τεχνίτες υποδηματοποιοί²⁶⁰ συνέχιζαν την επαγγελματική τους δραστηριοποίηση χωρίς αυτή την μορφή της επαγγελματικής οργάνωσης. Βέβαια, τα καταστήματα – εργαστήρια τους βρίσκονταν σε φθίνουσα πορεία, καθώς τα προϊόντα της βιομηχανίας υποδημάτων στην εξέλιξη του χρόνου κυριάρχησαν, αλλά την συγκεκριμένη χρονική περίοδο παρατηρείται το φαινόμενο της συνύπαρξης των δυο κατηγοριών υποδημάτων, δηλαδή του έτοιμου, αλλά παράλληλα και του χειροποίητου.

Στον τομέα της ένδυσης παρουσιάζονται διαφημιστικές καταχωρίσεις καταστημάτων τα οποία εμπορεύονται ενδύματα. Ο αριθμός τους είναι περιορισμένος, αλλά οι διαφημίσεις τους είναι επαναλαμβανόμενες και συχνές στον τοπικό τύπο της εποχής, τα δε προϊόντα τους είναι κυρίως δυτικότερης αισθητικής, γραβάτες, πουκάμισα, παλτά και καπέλα.²⁶¹ Τα καταστήματα αυτά αυτοαποκαλούνται ως «καταστήματα νεωτερισμών» και η εμπορική ονομασία του ενός αναγράφεται όχι στην ελληνική γλώσσα αλλά σε ξένη, ευρωπαϊκή, στοιχεία που αποτυπώνουν αφενός μεν την προαναφερθείσα δυτικότερη αισθητική και αφετέρου την ταύτιση αυτής με τις επιθυμίες της νεολαίας. Έτσι, διατυπώνεται υπαινισσόμενο ότι αυτός που δεν την ακολουθεί παρουσιάζεται ως «παλιομοδίτης» και όχι μοντέρνος. Επιπλέον χρησιμοποιείται και εικόνα στην διαφημιστική καταχώριση και συγκεκριμένα ενός άνδρα, νέου, ευκατάστατου και εμφανίσιμου, γεγονός που συνεπικουρεί στον στόχο του διαφημιστικού μηνύματος, δηλαδή στην πειθώ. Ο υποψήφιος καταναλωτής δέχεται πλήθος διαφημιστικών πληροφοριών τόσο από το γραπτό κείμενο το οποίο λειτουργεί πληροφοριακά όσο και από την εικόνα η οποία επικεντρώνεται στην κατασκευή

---

²⁵⁸ Γεώργιος Παπαγεωργίου, *Οι συντεχνίες στα Γιάννενα κατά τον 19^ο και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα*, Διδακτορική Διατριβή, Ιωάννινα, 1982, σελ. 38.

²⁵⁹ Γεώργιος Παπαγεωργίου, *Οι συντεχνίες στα Γιάννενα κατά τον 19^ο και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα*, ό. π., σελ. 232.

²⁶⁰ Σημαντικό μέρος των υποδηματοποιών της εποχής ήταν οι «τσαρουχάδες» που παρουσιάζονται κατά τον Μεσοπόλεμο με ικανό αριθμό. Βλ. Μαρίνα Βρέλλη – Ζάχου, *Τα τσαρούχια και οι τσαρουχάδες στην Ήπειρο*, 1991, σσ. 15-17. και Ευαγγελή Ντάτση, *Τα Ισνάφια μας τα βασιλεμένα. Τα Γιάννενα των μαστόρων και των καλφάδων*, Αθήνα 2006, σελ. 92.

²⁶¹ Ηπειρωτικός Αγών, 21-1-1930, 1-1-1932 και Ελευθερία, 9-2-1931.

συναισθημάτων και συνειρμών.²⁶² Τα διαφημιζόμενα προϊόντα ένδυσης είναι βιομηχανικά προϊόντα, ελληνικής αλλά και πιθανόν αλλοδαπής προέλευσης, η δε βιομηχανική τους «προέλευση» προσδιορίζεται με την αναφορά «έτοιμα». Διαχρονικά οι άνθρωποι προκειμένου να ικανοποιήσουν τις ενδυματολογικές τους ανάγκες κατέφευγαν ή σε ατομικές πρακτικές ή σε επαγγελματίες ράφτες και ράπτριες οι οποίοι μετέτρεπαν το ύφασμα σε ένδυμα προσαρμοσμένο στο σώμα καθενός αγοραστή ατομικά. Στην πόλη των Ιωαννίνων κατά την μεσοπολεμική περίοδο τα υφάσματα πωλούνταν είτε από καταστήματα που πωλούσαν μόνο υφάσματα είτε από καταστήματα που παρείχαν παράλληλα και τις υπηρεσίες του ράφτη.²⁶³ Εξαιτίας του ικανού αριθμού των διαφημιζόμενων καταστημάτων σχετικά με πωλήσεις υφασμάτων προκύπτει εύλογα η υπόθεση ότι η πρακτική της κατασκευής ενδύματος σε ράφτη ήταν η κυρίαρχη συγκριτικά με την αγορά έτοιμου.

Υπόθεση που ενισχύεται από τη συχνή παρουσία των επαγγελματιών του χώρου αυτού, ανδρών - ραφτών και ιδιαίτερα γυναικών - ραπτριών στις διαφημιστικές καταχωρίσεις του τοπικού τύπου της εποχής.²⁶⁴ Οι διαφημίσεις που αφορούν γυναίκες επαγγελματίες του ενδύματος παρουσιάζονται συντριπτικά πολυαριθμότερες σε σχέση με αυτές που αφορούν άνδρες, αποκαλούνται δε αυτές είτε ως «ράπτριες» είτε ως «μοδίστρες» αλλά και σε κάποιες διαφημιστικές καταχωρίσεις αναφέρεται η επαγγελματική τους δραστηριότητα και ως «σχολές ραπτικής και κοπτικής» ή ως «οίκος μόδας». Πιθανότατα το πελατειακό κοινό τους ήταν κύρια ο γυναικείος πληθυσμός, των δε «οίκων μόδας» η ανώτερη αστική τάξη η οποία διέθετε τις ανάλογες οικονομικές δυνατότητες.

Η γυναικεία απασχόληση στην δημιουργία ενδύματος πρέπει να αντιμετωπιστεί ως μια πτυχή της ανθρώπινης εργασίας η οποία στο μεσοπόλεμο διευρύνθηκε και στο γυναικείο φύλλο. Παρόλο τις σημαντικές δυσχέρειες, τις ταξικές και έμφυλες διακρίσεις που αντιμετώπισε η προσπάθεια της γυναίκας όπως συμμετέχει στον εργασιακό γίγνεσθαι, το γυναικείο εργατικό δυναμικό παρουσιάζεται αυξημένο ιδιαίτερα με την σταδιακή εκβιομηχάνιση της χώρας και την ανάγκη για εργατικά χέρια. Οι κύριοι τομείς

---

²⁶²Werner Kroeber-Riel, *Στρατηγική και τεχνική της Διαφήμισης*, ό. π., σσ. 195-210.

²⁶³Ηπειρωτικός Αγών, 14-2-1930, 1-4-1931, 29-7-1930, 8-9-1931, 14-3-1936, 18-3-1934, 23-4-1933, 9-10-1935, 29-3-1939.

²⁶⁴Ηπειρωτικός Αγών, 28-10-1930, 12-9-1930, 10-10-1930, 14-9-1930, 12-1-1931, 20-9-1930, 1-4-1931, 3-1-1936, 26-5-1936, 21-2-1936, 23-3-1939 και Ελευθερία, 21-4-1932, 12-11-1934 και Κήρυξ, 8-11-1934.

της εργασιακής δραστηριότητας που συγκέντρωνε το σημαντικότερο γυναικείο δυναμικό ήταν αυτό της βιομηχανίας ως εργάτριες, της εκπαίδευσης ως δασκάλες καθώς και στα νοσοκομεία ως μαίες.²⁶⁵ Η δραστηριότητα αυτή αφορούσε μισθωτή εργασία των γυναικών εργαζομένων. Εκτός όμως από τις γυναίκες που εργάζονταν ως μισθωτοί υπάρχουν και γυναίκες που εργάζονται μόνες τους ιδρύοντας μια δική τους μικροεπιχείρηση χρησιμοποιώντας για στέγη κάποιο μικρό χώρο ή το σπίτι τους. Σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται και οι γυναίκες επαγγελματίες στο χώρο του ενδύματος, δηλαδή οι μοδίστρες και οι ράπτριες. Οι ράπτριες αναλάμβαναν την ετοιμασία ρούχων με το κομμάτι και γάζωναν τα κομμάτια υφάσματος που είχαν ήδη κοπεί, ενώ οι μοδίστρες αναλάμβαναν την εργασία ενός ενδύματος από τα αρχικά του μέτρα έως την τελική μορφή. Γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι η μοδίστρα παρουσίαζε σαφώς καλύτερες επαγγελματικές προοπτικές από τη ράπτρια και στον τομέα των αμοιβών και στην αναγνώριση της εργασίας της. Οι πρακτικές αυτές παρέμεναν περίπου οι ίδιες για μεγάλο χρονικό διάστημα²⁶⁶ έως η παραγωγή του βιομηχανικού ρούχου να κυριαρχήσει και να τις καταστήσει παρωχημένες, τα δε σχετικά επαγγέλματα, επαγγέλματα του παρελθόντος. Πάντως τη μεσοπολεμική περίοδο στην Ελλάδα και στα Ιωάννινα το επάγγελμα του ράφτη και της μοδίστρας προσέφερε τις υπηρεσίες του, αν και η κυριαρχία του έτοιμου ενδύματος διαφαινόταν να είναι ολοκληρωτική στο άμεσο μέλλον.

Τέλος, ιδιαίτερης επισήμανσης πρέπει να τύχει το ενδυματολογικό στοιχείο του καπέλου που την περίοδο του μεσοπολέμου συνιστούσε ένα εκλεπτυσμένο συμπλήρωμα μιας κομψής εμφάνισης ως κάλυμμα κεφαλής. Κάλυμμα κεφαλής υπήρχε διαχρονικά και οι άνθρωποι συνήθιζαν αυτή την πρακτική είτε για πρακτικούς λόγους είτε για αισθητικούς.²⁶⁷ Την χρονική αυτή περίοδο αυτή, το δυτικότερο αισθητικής καπέλο έχει διεισδύσει στην ελληνική κοινωνία και έχει αντικαταστήσει μερικώς τον παραδοσιακό

---

²⁶⁵ Την Μεσοπολεμική περίοδο η γυναικεία απασχόληση αποτελείται από τα παραδοσιακά γυναικεία επαγγέλματα (υπηρέτριες, δασκάλες) και παράλληλα επεκτείνεται στη βιομηχανία και στο εμπόριο. Βλ. Έφη Αβδελά, *Στοιχεία για την εργασία των γυναικών στο Μεσοπόλεμο: όψεις και θέσεις* στο : Βενιζελισμός και Αστικός εκσυγχρονισμός, επιμέλεια Γιωργής Μαυρογορδάτος –Χρήστος Χατζηιωσήφ, Ηράκλειο 1988, σελ. 193.

²⁶⁶ Η πολυετής πρακτική χειροποίητου ενδύματος στα Γιάννενα, (όπως και αλλού), οδήγησε στην δημιουργία τοπικής ενδυμασίας με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά. Βλ. Αγγελική Χατζημιχάλη, *Ηπειρωτική Λαϊκή Τέχνη* στο: Ηπειρωτικά Χρονικά, 1930, σσ. 253-264.

²⁶⁷ Ευαγγελία Γεωργιτισσιάννη, *Ιστορία της ενδυμασίας*, ό. π., σσ. 40, 55, 67, 92, 113, 136, 152, 179, 206, 216, 222, 241.

κεφαλόδεσμο. Έτσι στις διαφημιστικές καταχωρίσεις της εποχής που μελετάμε, παρατηρείται η αναφορά σε καπέλα ανδρικά και γυναικεία ως προϊόντα προς πώληση ή επιδιορθώσεις και εκθέσεις καπέλων.²⁶⁸ Οι διαφημίσεις αυτές είναι ολιγάριθμες και όχι συχνές, γεγονός που οδηγεί στην εύλογη διαπίστωση ότι το ευρωπαϊκής αισθητικής καπέλο υιοθετήθηκε μεν και από τα δυο φύλα στην πόλη των Ιωαννίνων, αλλά περιορισμένα και όχι εκτενώς.²⁶⁹

Ένας επιπλέον κλάδος προϊόντων στο οποίο αποτυπώνεται η διεξόδωση των βιομηχανικής παραγωγής και των τεχνολογικών επιτευγμάτων είναι οι ηλεκτρικές συσκευές. Οι διαφημιστικές καταχωρίσεις που τις προβάλλουν,²⁷⁰ παρουσιάζονται ολιγάριθμες, το δε κείμενό τους είναι καθαρά πληροφοριακό και λιτό, χωρίς κάποια εικόνα. Εξάιρεση αποτελεί η διαφήμιση των ηλεκτρικών λαμπτήρων Lux η οποία συνοδεύεται από μια γυναικεία νεανική μορφή που ατενίζει τον ορίζοντα με αισιοδοξία, υποδηλώνοντας έτσι την εμπιστοσύνη στην τεχνολογική πρόοδο που εμφανίζεται. Τα ηλεκτρικά σκεύη που προβάλλονται αποτελούν σύμφωνα με το διαφημιστικό μήνυμα «το πρακτικότερο δώρο» και πωλούνται και «με δόσεις». Η τακτική της πώλησης με δόσεις υιοθετήθηκε στην Αμερική και σύντομα αποτέλεσε μια καθιερωμένη και αποτελεσματική τακτική στον χώρο των πωλήσεων.²⁷¹ Η τιμή των ηλεκτρικών συσκευών ανέρχεται στο μεν ηλεκτρικό σίδερο στις 290 δραχμές, στο ηλεκτρικό καμινέτο στις 390 δραχμές, στη δε ηλεκτρική κατσαρόλα στις 175 δραχμές. Τα ποσά αυτά είναι σημαντικά για την εποχή, αν αναλογιστεί κάποιος ότι το κόστος μιας εφημερίδος ήταν μια δραχμή το 1930. Το σημαντικό κόστος όπως και η περιοριζόμενη διαφημιστική προβολή των ηλεκτρικών συσκευών αναδεικνύει το μικρό πελατειακό κοινό τους το οποίο πιθανότατα ανήκε στο ανώτερο οικονομικό επίπεδο. Επίσης ένας επιπλέον ανασταλτικός λόγος στην διάθεση

---

²⁶⁸ Ηπειρωτικός Αγών, 23-9-1930 και Κήρυξ, 25-9-1930, Ηπειρωτικός Αγών, 16-6-1931 και Ήπειρος, 14-2-1933 και Κραυγή, 10-11-1937 και Ηπειρωτικός Αγών, 17-4-1932, 15-11-1933 και Ηπειρωτικός Αγών, 4-12-1935 και Κήρυξ, 13-6-1934 και Κήρυξ, 25-5-1930.

²⁶⁹ Το κάλυμμα της κεφαλής απέκτησε στην νεωτερική εποχή νέα σημασία, καθώς η κοινωνία είχε διαμορφώσει δική της άποψη για την ενδυμασία. Βλ. Stuart Hall και Gieben Bram, *Η διαμόρφωση της νεωτερικότητας, Οικονομία, κοινωνία, πολιτική, πολιτισμός*, Αθήνα 2003, σελ. 201. Η περιορισμένη υιοθέτηση του «δυτικότερου» καπέλου ως στοιχείου της προσωπικής ενδυμασίας, προφανώς σχετιζόταν με την αργόσυρτη «δυτικοποίηση» της κοινωνίας των Ιωαννίνων.

²⁷⁰ Ηπειρωτικός Αγών, 15-8-1930, 23-8-1930, 8-12-1933, 8-4-1937.

²⁷¹ E. Shils, «*Η μαζική κοινωνία και η κουλτούρα της*» στο: *Η κουλτούρα των Μέσων. Μαζική κοινωνία και πολιτιστική βιομηχανία*, Αθήνα 1991, σσ. 139-140.

ηλεκτρικών συσκευών πρέπει να αποτελούσε ο μικρός αριθμός ηλεκτροδοτημένων οικιών της εποχής καθώς τα έργα υποδομής και παροχής ηλεκτρικού ρεύματος ήταν σε εξέλιξη. Έτσι, εντοπίζονται διαφημίσεις ενοικιάσεως οικιών στις οποίες αναφέρεται ως προσόν τους η ηλεκτροδότηση, γεγονός που υποδηλώνει τον μικρό αριθμό οικιών που διέθεταν αυτή τη δυνατότητα.²⁷²

Στις διαφημίσεις οικιακών συσκευών εντάσσονται και οι διαφημιστικές καταχωρίσεις που αφορούν γραμμόφωνα²⁷³ και ραδιόφωνα.²⁷⁴ Οι φωνογράφοι ή κοινώς τα γραμμόφωνα αποτέλεσαν μια πρωτοποριακή συσκευή εγγραφής και αναπαραγωγής ήχου του δέκατου ενάτου αιώνα τα οποία προϊόντος του χρόνου εξελίχθηκαν και λειτουργούσαν κατά το μεσοπόλεμο με την χρήση ηλεκτρικού ρεύματος.²⁷⁵ Οι σχετικές διαφημιστικές καταχωρίσεις που εντοπίζονται στις σελίδες του τοπικού Τύπου παρουσιάζονται ολιγάριθμες και με όχι συχνή επαναληπτικότητα, διότι πιθανότατα το πελατειακό κοινό που απευθύνονταν ήταν περιορισμένο. Ένα κατάστημα προμήθευε γραμμόφωνα και δίσκους παράλληλα, τα οποία ήταν μάλιστα επώνυμα προϊόντα. Στην διαφημιστική τακτική του, εκτός από τα προτασσόμενα πλεονεκτήματα προβάλλεται επίσης η τακτική πωλήσεων και με δόσεις,²⁷⁶ γεγονός που υποδηλώνει το σημαντικό χρηματικό ποσό που απαιτούνταν για την αγορά τους. Η υπόθεση αυτή ενισχύεται από την ύπαρξη καταστημάτων τα οποία ασχολούνται και με την επιδιόρθωση γραμμοφώνων, πέραν των πωλήσεων αυτών.

Η εμπορία ραδιοφώνων, τα οποία αποτέλεσαν επίσης μια πρωτοποριακή μηχανή μετάδοσης ήχου μέσω ραδιοκυμάτων, εντοπίζεται στα διαφημιστικά μηνύματα της εποχής.²⁷⁷ Τα μηνύματα αυτά περιλαμβάνουν κυρίως πληροφοριακά κείμενα στα οποία παρατίθενται τα προτερήματα της συγκεκριμένης φίρμας και τις τεχνολογικές καινοτομίες που αυτή έχει ενσωματώσει στη ραδιοφωνική συσκευή και έτσι καθίσταται

²⁷² Ηπειρωτικός Αγών, 1-7-1931 και 20-2-1932.

²⁷³ Ο. π., 23-12-1930 και 23-11-1930 και 13-4-1934.

²⁷⁴ Ο. π., 12-12-1930 και ό. π., 30-7-1934, 15-6-1935 και ό. π., 13-1-1934 και ό. π., 4-1-1936 και ό. π., 18-2-1937, 31-3-1939 και Ήπειρος, 7-2-1934.

²⁷⁵ Το γραμμόφωνο αρχικά επινοήθηκε από τον Τ. Έντισον στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και στη συνέχεια βελτιώθηκε. Βλ. Frentrich kitler, *Γραμμόφωνο, Κινηματογράφος, Γραφομηχανή*, Αθήνα 2005, σελ. 35.

²⁷⁶ E. Shils, «*Η μαζική κοινωνία και η κουλτούρα της*» στο: «*Η κουλτούρα των Μέσων. Μαζική κοινωνία και πολιτιστική βιομηχανία*», Αθήνα 1991, σσ. 139-140.

²⁷⁷ Ηπειρωτικός Αγών, 3-8-1934, 13-1-1934, 18-2-1937, 31-3-1939 και Ήπειρος, 7-2-1934.

ασυναγώνιστη. Κάποια από αυτά συμπεριλαμβάνουν επιπλέον και μια εικόνα του αντικειμένου. Οι προβαλλόμενες εταιρείες είναι τα σημαντικότερα ονόματα του χώρου, όπως η «Μαρκόνι», η «Ζενίθ» και η «Φίλιπς» και επιστρατεύονται ώστε να πείθουν για την (αυτονόητη) ποιότητά τους. Οι σχετικές διαφημιστικές καταχωρίσεις παρουσιάζονται ολιγάριθμες, στοιχείο που υποδηλώνει το περιορισμένο πελατειακό κοινό τους, εξαιτίας αφενός μεν της σημαντικής τιμής των ραδιοφώνων και αφετέρου της έλλειψης των κατάλληλων υποδομών. Το ραδιόφωνο στην Ευρώπη γνώρισε ραγδαία εξέλιξη μετά τον Α΄ παγκόσμιο πόλεμο, με αποτέλεσμα το μεσοπόλεμο να έχει καθιερωθεί ως μέσο μαζικής επικοινωνίας²⁷⁸ μεταδίδοντας κυρίως δελτία ειδήσεων.²⁷⁹ Βέβαια προς το τέλος της δεκαετίας 1930-1940 δημιουργήθηκαν στην Ελλάδα οι κατάλληλες υποδομές για την ευρεία χρήση του,²⁸⁰ αν και οι κάτοικοι της πόλης των Ιωαννίνων και γενικότερα της Ελλάδας μπορούσαν να ακούσουν ευρωπαϊκή ραδιοφωνία μιας και τα ραδιοκύματα των τότε σταθμών εκπέμπονταν σε μεγάλη απόσταση.

Οι διαφημιστικές καταχωρίσεις οι οποίες αναφέρονταν σε καταστήματα κοσμημάτων χρυσού ή αργύρου εντοπίζονται μόνο δύο.²⁸¹ Αυτά πουλούσαν και ρολόγια, το ένα δε πουλάει και οπτικά είδη. Τα οπτικά είδη ή «ομματούάλια» όπως τα αποκαλούσαν τότε, τα εμπορεύεται αποκλειστικά και ένα άλλο κατάστημα το οποίο όπως αναφέρει «εκτελεί όλες τις ιατρικές συνταγές».²⁸² Οι διαφημιστικές καταχωρίσεις παρουσιάζονται περιορισμένες αν και τα χρυσοχορεία την περίοδο αυτή στα Ιωάννινα δεν είναι ολιγάριθμα. Η τέχνη της αργυροχρυσοχοΐας στα Ιωάννινα ήταν σε ακμή κατά την οθωμανική περίοδο²⁸³ και παρόλο την σταδιακή εξασθένησή της κατά το μεσοπόλεμο (όπως και άλλες εμπορικές μεταποιητικές δραστηριότητες στα Ιωάννινα) η

---

²⁷⁸ Τη μεσοπολεμική περίοδο το ραδιόφωνο χρησιμοποιήθηκε από τα ολοκληρωτικά καθεστώτα της Ευρώπης στην προσπάθεια χειραγώγησης της κοινής γνώμης. Βλ. Ι.Σ. Κολιόπουλος, *Νεώτερη ευρωπαϊκή Ιστορία, 1789-1945*, Θεσσαλονίκη 1991, σελ. 353. Το ίδιο έγινε στην Ελλάδα κατά τη μεταξική διακυβέρνηση βλ. Αντώνης Λιάκος, *Ο ελληνικός 20^{ος} αιώνας*, Πόλις 2019, σελ. 183.

²⁷⁹ Γεώργιος Κάρτερ, *Ραδιόφωνο και Τηλεόραση*, εκδόσεις Γκόννη, Αθήνα 1966, σελ. 15.

²⁸⁰ Ο Ι. Μεταξάς ψήφισε νόμο και συνέστησε το πρώτο εθνικό ραδιοσταθμό με πανελλήνια εμβέλεια το 1936. *Εφημερίς της κυβέρνησης, τεύχος Α΄, αρ. φύλλου 391, 7-9-1936*.

²⁸¹ Ηπειρωτικός Αγών, 2-3-1930.

²⁸² Ο. π., 10-10-1936 και 19-1-1937 και 26-3-1939.

²⁸³ Οι αργυροχρυσοχοΐοι στα Ιωάννινα ήταν οργανωμένοι σε συντεχνία, όπως και άλλες δραστηριότητες της εποχής, η συντεχνία τους δε, ανήκε στις «μεγάλες». Βλ. Γεώργιος Παπαγεωργίου, *Οι συντεχνίες στα Γιάννινα, κατά τον 19^ο και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα*, ό. π., σελ. 32.

δραστηριότητα αυτή παρουσιάζεται με ικανό αριθμό σχετικών επιχειρήσεων.²⁸⁴ Μια ιδιαίτερη ασχολία αποκλειστικά ανδρική παρουσιάζεται μέσα από διαφημιστική καταχώριση που προβάλλει φυσίγγια για κυνηγετικά όπλα.²⁸⁵ Το κυνήγι ως πρακτική κυρίως και όχι ως ενασχόληση ελεύθερου χρόνου, πρέπει να ήταν πολύ διαδεδομένο στην μεσοπολεμική εποχή διότι ο πληθυσμός επεδίωκε το συμπλήρωμα της διατροφής του από τα κυνηγετικά θηράματα.²⁸⁶ Η απόκτηση όμως κυνηγετικού όπλου απαιτούσε μια αξιόλογη οικονομική δαπάνη, στη δε περίπτωση που αυτό παρακάμπτονταν, η προμήθεια φυσιγγίων δεν στρέφονταν στο εμπόριο αλλά στην οικιακή παρασκευή τους πάλι εξαιτίας της οικονομικής στενότητας. Έτσι, η διαφήμιση φυσιγγίων εντοπίζεται μόνο σε μια περίπτωση η οποία φέρει την ονομασία «Χίτλερ Ροτβάιλερ» και η διακίνησή τους γίνεται από αντιπροσωπεία στην Αθήνα και τοπικό έμπορο στα Ιωάννινα.

II. Από τις διαφημιστικές καταχωρίσεις υπηρεσιών:

Το στοιχείο το οποίο καταδεικνύει την απομόνωση της πόλης των Ιωαννίνων αποτυπώνεται στον τομέα των επικοινωνιών. Τα Ιωάννινα και γενικότερα η Ήπειρος, ανέκαθεν ήταν μια δυσπρόσιτη περιοχή, κυρίως εξαιτίας των μεγάλων ορεινών όγκων που υπήρχαν στο έδαφός της και καθιστούσαν δυσχερή την επικοινωνία.²⁸⁷ Ως λύση στο πρόβλημα οι οδικοί άξονες της Ηπείρου ακολουθούσαν τις ποτάμιες διεξόδους και τις φυσικές κοιλάτες ώστε να παρακάμψουν το ορεινό ανάγλυφο το οποίο ιδιαίτερα το χειμώνα γινόταν κυριολεκτικά αδιάβατο.²⁸⁸ Οι Οθωμανοί διατήρησαν την λογική των δρόμων που κληρονόμησαν στην περιοχή από τους προκάτοχούς τους Βυζαντινούς,²⁸⁹ με συνέπεια τα Ιωάννινα να χρησιμοποιούν τους δρόμους της εποχής που ήταν κατάλληλοι

---

²⁸⁴Τα χρυσοχοεία στα Ιωάννινα που δραστηριοποιούνται ως εταιρείες το 1935 αριθμούνται σε 21. Βλ. Νίκος Αναστασόπουλος, «*Βιβλίο Καταστατικών Εταιρειών 1931-1935 των Ιωαννίνων*», ό. π., σελ. 31.

²⁸⁵Ηπειρωτικός Αγώνας, 9-12-1934.

²⁸⁶Το κυνήγι κατείχε σημαντική θέση ως δραστηριότητα σχετιζόμενη με την διατροφή των κατοίκων της πόλης των Ιωαννίνων. Βλ. Ευαγγελή Ντάτση, *Τα ισνάφια μας τα βασιλεμένα, τα Γιάννινα των μαστόρων και των καφάδων*, Αθήνα 2006, σσ. 52-53. Επίσης το κυνήγι, πέραν του διατροφικού κινήτρου, αποτελούσε για τους ανθρώπους της εποχής και σημαντική κοινωνική δραστηριότητα. Βλ. Βαγγέλης Αυδίκος, *Η ταυτότητα της Περιφέρειας στο Μεσοπόλεμο*, ό. π., σσ. 74-75 και Δημήτρης Σαλαμάγκας, *Περίπατοι στα Γιάννινα*, Γιάννενα 1956, σσ. 134-156.

²⁸⁷Βάσω Ψιμούλη, *Σούλι και Σουλιώτες*, Αθήνα, ό. π., σελ. 21.

²⁸⁸Βάσω Ψιμούλη, *Σούλι και Σουλιώτες*, ό. π., σελ. 20.

²⁸⁹Για πολλούς αιώνες οι δρόμοι στην ελληνική χερσόνησο ακολουθούσαν την ίδια πορεία. Βλ. Δημήτρης Ανωγειάτης - Πελέ, *Δρόμοι και Διακίνηση στον ελλαδικό χώρο κατά τον 18^ο αιώνα*, Αθήνα 1993, σελ. 17.

για κάρα προς τα κοντινά ηπειρωτικά νοτιοδυτικά παράλια (Πρέβεζα, Σαγιάδα, Σαλαώρα)²⁹⁰ και προς το βορρά. Η διάβαση από τα ανατολικά που απαιτούσε τη δίοδο από απροσπέλαστα ορεινά τοπία διεξάγονταν από συγκεκριμένους δρόμους και ήταν περιορισμένη.²⁹¹ Η δύσκολη αυτή επικοινωνιακή δυνατότητα ενισχύθηκε εξαιτίας της κατάρρευσης της οθωμανικής αυτοκρατορίας και της αναπόφευκτης μεταβολής που ακολούθησε. Η μεταβολή των συνθηκών που οδήγησε στην δημιουργία νέων κρατών στα Βαλκάνια²⁹² και σε ένα νέο επαναπροσδιορισμό των γεωγραφικών συνόρων μετέτρεψε τα Ιωάννινα σε μια ακριτική περιοχή η οποία διέθετε πια ως αναγκαστική διέξοδό της, την μετακίνηση προς την πρωτεύουσα του ελληνικού κράτους, την Αθήνα και δευτερευόντως την Θεσσαλονίκη. Οι μετακινήσεις προς αυτούς τους προορισμούς επιβάλλονταν από μια σειρά αναγκών όπως οι επαφές με τη διοίκηση και το κράτος, λόγοι ιατρικής περίθαλψης αλλά και εμπορικά και οικονομικής φύσης κίνητρα. Παρόλο όμως την αδήριτη ανάγκη της επικοινωνίας οι πρακτικές δυνατότητες ήταν ανεπαρκείς, ιδιαίτερα στην αρχή της δεκαετίας 1930-1940. Οι εξελίξεις στην επικοινωνία και η σταδιακή χρήση του αυτοκινήτου ως κύριο μεταφορικό μέσο ανθρώπων και εμπορευμάτων επέβαλλαν την απομάκρυνση από τα παλιά μεταφορικά μέσα και τους δρόμους τους και την κατασκευή νέων δρόμων κατάλληλων για αυτοκίνητα, η οποία όμως καθυστερούσε σημαντικά.

Έτσι, η μοναδική δυνατότητα που διέθετε η πόλη ώστε αυτή να επικοινωνήσει με την πρωτεύουσα Αθήνα παρουσιάζονταν από τη θάλασσα και συγκεκριμένα το λιμάνι της Πρέβεζας²⁹³ το οποίο αποτελούσε και προγενέστερα της εποχής αυτής, την πιο προσιτή και λιγότερο επικίνδυνη επιλογή σε σχέση με τα περάσματα των ορεινών διαβάσεων.²⁹⁴ Στην Πρέβεζα ο ταξιδιώτης μπορούσε να επιβιβαστεί σε ατμόπλοιο και να αποβιβαστεί στον Πειραιά μετά από ένα πολύωρο ταξίδι δεκαοχτώ ωρών. Η

---

²⁹⁰ Η εμπορική θέση των Ιωαννίνων μειώνονταν από την τοποθεσία της πόλης μακριά από την θάλασσα. Μιχάλης Κορδώσης, *Τα βυζαντινά Γιάννενα*, Αθήνα 2003, σελ. 267.

²⁹¹ Δημήτρης Ανωγειάτης - Πελέ, *Δρόμοι και Διακίνηση στον ελλαδικό χώρο κατά τον 18^ο αιώνα*, ό. π., σελ. 121.

²⁹² Απόστ. Βακαλόπουλος, *Νέα ελληνική Ιστορία 1204-1985*, Θεσσαλονίκη 1995, σσ. 346-351 και Σόλων Γρηγοριάδης, *Οι Βαλκανικοί πόλεμοι του 1912-1913*, Αθήνα 1979, σσ. 85-110 και Γενικό Επιτελείο Στρατού, *Επίτομη ιστορία των Βαλκανικών πολέμων 1912-1913*, Αθήνα 1992, σσ. 155-187.

²⁹³ Εκτός της Πρεβέζης, άλλο σημαντικό λιμάνι του Αμβρακικού ήταν η Σαλαώρα, περιοχή κοντά στην Άρτα. Το 1887 αποτελούσε το επίγειο των Ιωαννίνων από την πλευρά του ελληνικού κράτους. Βλ. Μιχάλης Μητσάκης, *Παρά τοις δούλοις ,τα Ιωάννινα*, Αθήνα 2004, σσ. 68-69.

²⁹⁴ Μιχάλης Κοκκολάκης, *Το ύστερο γιαννιώτικο πασαλίκι*, Αθήνα 2003, σελ. 38.

σημαντικότερη πλοιοκτήτρια εταιρεία ήταν η «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΑΤΜΟΠΛΟΙΑ» ιδιοκτησίας της Γ. Ποταμιάνου Α.Ε., η οποία εκτελούσε δρομολόγιο από Πρέβεζα για Πάτρα και Πειραιά καθημερινά εκτός της Κυριακής.²⁹⁵ Τα πλοία αναχωρούσαν πρωινές ώρες και κατέληγαν στον Πειραιά με ενδιάμεσες στάσεις στην Λευκάδα, Ιθάκη, Αστακό, Πάτρα και Λουτράκι αναλόγως του δρομολογίου, έφεραν δε τα ονόματα «ΕΛΒΙΡΑ», «ΤΑΣΟΣ»,²⁹⁶ «ΠΕΤΡΟΣ» και «ΦΩΚΙΩΝ». Επίσης με τα ίδια πλοία παρέχονταν η δυνατότητα ταξιδιού προς Πάργα, Παξούς, Κέρκυρα, Σαγιάδα και Ηγουμενίτσα κάθε Σάββατο, Κυριακή και Δευτέρα. Το ταξίδι αυτό, όπως αναγράφεται στη διαφημιστική καταχώριση διαρκούσε έξι ώρες. Επίσης η εταιρεία διατηρούσε πρακτορεία και στην πόλη των Ιωαννίνων προς εξυπηρέτηση των ταξιδιωτών.²⁹⁷ Ο επιβάτης διέθετε την επιλογή της επιβίβασης σε πλοία διαφορετικών συμφερόντων της «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΑΤΜΟΠΛΟΙΑΣ» και συγκεκριμένα στο θαλαμηγό ατμόπλοιο «ΒΙΚΤΩΡΙΑ» το οποίο παρουσιάζεται με προσόντα την «ταχύτητά του και την παροχή καμπινών ύπνου». Εκτελούσε δρομολόγια δύο ημέρες την εβδομάδα, κάθε Δευτέρα και Πέμπτη με τελική άφιξη στον Πειραιά.²⁹⁸ Επίσης στο θαλαμηγό ατμόπλοιο «ΕΛΛΗ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ» το οποίο υπόσχονταν και αυτό ταχύτητα και άνεση και εκτελούσε δρομολόγια δις την εβδομάδα με τελικό προορισμό τον Πειραιά.²⁹⁹ Άλλη εταιρεία, η «ΠΑΡΝΑΣΙΣ» εκτελεί δρομολόγιο δις την εβδομάδα με τελική άφιξη τον Πειραιά βασιζόμενη στο ατμόπλοιο «ΑΘΗΝΑ-Σ» και στην εκτεταμένη διαφημιστική καταχώριση της καταφέρεται εναντίον της «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΑΤΜΟΠΛΟΙΑΣ» η οποία όπως αναφέρεται «δυναστεύει τον λαό της Ηπείρου».³⁰⁰ Άλλο ατμόπλοιο το «ΑΛΜΠΕΡΤΑ» εκτελεί δρομολόγιο κάθε Σάββατο πρωί, στη δε διαφημιστική καταχώρισή του τονίζει και αυτό την αποστασιοποίησή του από το «Τραστ», δηλαδή την «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΑΤΜΟΠΛΟΙΑ».³⁰¹ Επίσης εντοπίζεται

---

²⁹⁵Το 1932 η εταιρεία «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΑΤΜΟΠΛΟΙΑ» διέθετε έξι πλοία. Μαρία Καζηλιέρη "Η Ιστορία της Ατμοπλοΐας και της Ακτοπλοΐας", Ακαδημία Εμπορικού Ναυτικού, 2016, Πτυχιακή εργασία, σελ. 20. [Η ιστορία της ατμοπλοΐας και της ακτοπλοΐας.pdf](#). Ανακτήθηκε 14-12-2022.

²⁹⁶Το ατμόπλοιο «ΤΑΣΟΣ» αποτέλεσε το πρώτο ελληνικό κρουαζιερόπλοιο με προορισμό τα νησιά του Αιγαίου και επιβάτες αμερικανούς αρχαιολόγους *Η ιστορία της Ακτοπλοΐας - Ατμοπλοΐας*. [Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΚΤΟΠΛΟΙΑΣ - ATM \(koutouzis.gr\)](#) Ανακτήθηκε 14-12-2022.

²⁹⁷Ηπειρωτικός Αγών, 4-1-1930.

²⁹⁸Ο. π., 25-10-1930 και Κήρυξ, 6-9-1930.

²⁹⁹Ηπειρωτικός Αγών, 4-8-1931 και Κραυγή, 8-2-1932.

³⁰⁰Ο. π., 23-6-193.

³⁰¹Ο. π., 25-7-1936.

διαφημιστική καταχώριση από την εταιρεία ατμοπλοΐα «ΑΙΓΑΙΟ» με το ατμόπλοιο «ΑΜΒΡΑΚΙΚΟΣ» το οποίο εκτελούσε δρομολόγιο δις την εβδομάδα χωρίς να αναφέρεται ο τελικός προορισμός που πιθανότατα είναι ο Πειραιάς. Ενδιαφέρον παρουσιάζεται στην αναφορά της διαφήμισης περί «σαμποτάζ» υποδηλώνοντας τον έντονο ανταγωνισμό των δραστηριοποιούμενων εταιριών που (ίσως) δε δίσταζαν την χρήση ποινικά κολάσιμων πρακτικών σε βάρος των άλλων ανταγωνιστών.³⁰² Στο τέλος της δεκαετίας, το 1939 εντοπίζεται διαφημιστική καταχώριση που αφορά την ατμοπλοΐα «ΙΩΑΝΝΗ ΤΟΓΙΑ» και το θαλαμηγό πλοίο «ΣΟΦΙΑ» του οποίου η ταχύτητα παρουσιάζεται με 17 μίλια και έτσι ο απαιτούμενος χρόνος του ταξιδιού να είναι μικρότερος από παλαιότερα, δηλαδή 16 ώρες.³⁰³ Επιπλέον εντοπίζεται διαφήμιση που αφορά πλοίο με μηχανές ντίζελ, το «δισελόπλοιο ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ» το οποίο παρέχει τη δυνατότητα μεταφοράς από Πρέβεζα προς Πάργα, Ηγουμενίτσα και Κέρκυρα με επιστροφή την επόμενη μέρα, τρεις φορές την εβδομάδα.³⁰⁴

Όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό η επικοινωνία με την Αθήνα ήταν δύσκολη και αρκετά χρονοβόρα, διότι πέραν των προκαθορισμένων ωρών ταξιδιού που ήταν πολύωρες, τυχόν θαλασσοταραχές θα ανέβαλαν τον απόπλου ή θα δυσχέραιναν την πορεία του πλοίου, με αποτέλεσμα τις πολύωρες καθυστερήσεις καθώς επίσης και την υποβίβαση των συνθηκών του ταξιδιού. Η Ήπειρος, μακριά από την πρωτεύουσα Αθήνα, μην έχοντας άλλη εναλλακτική δυνατότητα μετακίνησης, όπως άλλες περιοχές της Ελλάδας που διέθεταν τραίνο και έχοντας ως δεδομένη την ανυπαρξία οδικού δικτύου, χρησιμοποιούσε τη ναυσιπλοΐα ως το μοναδικό μέσο επικοινωνίας.³⁰⁵ Η ναυσιπλοΐα από το λιμάνι της Πρέβεζας απαιτούσε και τη μετακίνηση του επιβατηγού κοινού σε αυτή, η οποία θα διεξαγόταν δύσκολα με τα μέσα της εποχής καθώς και την αναπόφευκτη διανυκτέρευση στα καταλύματα της πόλης,³⁰⁶ αν συνυπολογίσει κανείς ότι η αναχώρηση

---

³⁰²Ο. π., 14-7-1936.

³⁰³Ο. π., 28-3-1939.

³⁰⁴Ο. π., 25-4-1933.

³⁰⁵Στη δεκαετία του 1950 γίνεται η πορθμειακή γραμμή Ρίου - Αντίρριου και χαράσσονται εθνικοί οδοί που κατέστησαν εφικτή την επικοινωνία Ηπείρου, Πελοποννήσου και Αθήνας από την ξηρά. Βλ. Βαγγέλης Αυδίκος, *Πρέβεζα 1945-1990. Όψεις της μεταβολής μιας επαρχιακής πόλης. Λαογραφική εξέταση*. Διδακτορική Διατριβή, ό. π., σελ. 184.

³⁰⁶Τα ξενοδοχεία, εστιατόρια και καφεενεία στην προπολεμική εποχή της Πρέβεζας βρίσκονταν σε καλή οικονομική κατάσταση εξαιτίας κυρίως των Ηπειρωτών που κατέφθαναν στην πόλη, χρησιμοποιώντας το

των πλοίων λάμβανε χώρα τις πρωινές ώρες. Οι παράμετροι αυτοί θα επέφεραν ένα επιπλέον παράγοντα καθυστέρησης, οικονομικών επιβαρύνσεων και ταλαιπωρίας σε όποιον επιθυμούσε να ταξιδέψει προς την Αθήνα. Παρόλο όμως τα εμπόδια αυτά και τις δυσχέρειες των ταξιδιωτών η επιβατική και εμπορευματική κίνηση πιθανόν δεν θα ήταν ευκαταφρόνητη, στοιχείο που προκύπτει από τον έντονο ανταγωνισμό που παρατηρείται μεταξύ των εμπλεκόμενων εταιρειών.³⁰⁷ Οι εταιρίες προβαίνουν σε διαφημιστικές καταχωρήσεις στον τοπικό Τύπο της εποχής προτάσσοντας, όπως προαναφέραμε, ταχύτητα, άνεση και ασφάλεια ως πλεονεκτήματα της κάθε μιας και υπαινίσσονται επανειλημμένα την ηγεμονική θέση της «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΑΤΜΟΠΛΟΙΑΣ», στοιχείο που λειτουργεί (κατ' αυτούς) δυσμενώς για τα συμφέροντα του ταξιδιώτη. Βέβαια μπορεί να επισημανθεί ότι η «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΑΤΜΟΠΛΟΙΑ» κυριαρχούσε του συγκεκριμένου ναυτιλιακού χώρου δικαιολογημένα, καθώς παρουσιάζεται πιο συγκροτημένη και αξιόπιστη εταιρεία και η οποία είχε τη δυνατότητα να εκτελέσει δρομολόγια καθημερινά διαθέτοντας ικανοποιητικό αριθμό πλοίων.

Όσον αφορά τα δρομολόγια που συνέδεαν πόλεις και λιμάνια του βορείου Ιονίου πελάγους με αφετηρία την Πρέβεζα, μπορεί κάποιος να εντοπίσει ως άμεση ιστορική παρατήρηση, την ύπαρξη του λιμανιού της Σαγιάδας³⁰⁸ καθώς και της Ηγουμενίτσας, δύο περιοχές που η μία, η Σαγιάδα, σταδιακά θα παραχωρούσε την θέση της στην ανερχόμενη και αναβαθμισμένη Ηγουμενίτσα.³⁰⁹ Επιπλέον, αν κάποιος προσπαθήσει να ανιχνεύσει τα σημαντικότερα κίνητρα των επιβατών των παραπάνω δρομολογίων νομίζω

λιμάνι της. Βλ. Βαγγέλης Αυδίκος, *Πρέβεζα 1945-1990. Όψεις της μεταβολής μιας επαρχιακής πόλης. Λαογραφική εξέταση*, Διδακτορική Διατριβή, ό. π., σελ. 145.

³⁰⁷ Την χρονική αυτή περίοδο ο ανταγωνισμός μεταξύ των εταιρειών ήταν ιδιαίτερα έντονος και αποσκοπούσε στην πλήρη επικράτηση της μιας εταιρείας έναντι της άλλης. Βλ. Μαρία Καζηλιέρη "*Η Ιστορία της Ατμοπλοΐας και της Ακτοπλοΐας*", Ακαδημία Εμπορικού Ναυτικού, 2016, ό.π., σελ. 20. [Η ιστορία της ατμοπλοΐας και της ακτοπλοΐας. pdf](#). Ανακτήθηκε 14-12-2022.

³⁰⁸ Το λιμάνι της Σαγιάδας συνέδεε τα δυο μεγάλα εμπορικά κέντρα της εποχής, τα Γιάννενα με την Κέρκυρα και αποτελούσε το σημαντικότερο λιμάνι στην βορειοδυτική πλευρά της Ηπείρου για πολλά χρόνια. Διατηρούσε τελωνείο και ήταν έδρα υποπόξενων διάφορων χωρών. Ο ρόλος του περιορίστηκε σταδιακά στο μεσοπόλεμο, εξαιτίας της αναβάθμισης του λιμανιού της Ηγουμενίτσας. Βλ. Γεώργιος Τσόγκας, *Η Σαγιάδα*, Αθήνα 2009, σσ. 17, 19, 23, 58, 166 και Κ. Βακαλόπουλος, *Ηπειρος*, Θεσσαλονίκη, σελ. 513.

³⁰⁹ Η Ηγουμενίτσα έγινε πρωτεύουσα του νομού Θεσπρωτίας το 1936, το δε λιμάνι της γνώρισε σταδιακά μεγάλη ανάπτυξη. Βλ. Γιάννη Σάρρα, *Η Θεσπρωτία διαμέσου των αιώνων*, Κέντρο εκδόσεων Χάρη Πάτση, Αθήνα 1998, σσ. 44, 48.

ότι θα καταλήξει στην εμπορική χρησιμότητά τους πρωτίστως και δευτερευόντως στην επιβατική, διότι πιθανότατα ή επιθυμία για απλή μετάβαση σε αυτά τα λιμάνια θα ήταν πολύ περιορισμένη σε σχέση με τους εμπορικούς σκοπούς. Πέραν όμως του λιμανιού της Πρέβεζας παρατηρούνται διαφημίσεις δρομολογίων από άλλα λιμάνια της χώρας, όπως αυτό της Πάτρας, με προορισμό υπερπόντιο και συγκεκριμένα την Νέα Υόρκη ή λιμάνια της νοτίου Αμερικής. Τα υπερπόντια αυτά ταξίδια θα εκτελούνταν με τα υπερωκεάνια «ΣΑΤΟΥΡΝΙΑ» και «ΜΑΡΘΑ ΟΥΑΣΙΓΚΤΩΝ». ³¹⁰ Επίσης εντοπίζεται διαφημιστική καταχώριση της εταιρείας Υιών Ιγγλέσση Α.Ε., η οποία διατηρεί την «ΑΤΜΟΠΛΟΙΑ ΣΑΜΟΥ» και το ατμόπλοιο «ΦΡΙΝΤΩΝ», εκτελώντας ένα δρομολόγιο, μια φορά την εβδομάδα από Αγίους Σαράντα της Αλβανίας με προορισμό το Μπρίντιζι και ένα άλλο προς την Κωνσταντινούπολη με ενδιάμεσους σταθμούς την Κέρκυρα, Πάτρα και Πειραιά.³¹¹ Οι μετακινήσεις αυτές διεξάγονταν με πλοία κατάλληλα για μεγάλα ταξίδια, όπως ήταν τα υπερωκεάνια, στις δε διαφημιστικές καταχωρήσεις δεν διευκρινίζονται περισσότερες λεπτομέρειες του ταξιδιού αυτού καθώς το επικοινωνιακό μήνυμα επικεντρώνεται κυρίως στην εργασιακή απασχόληση και όχι στην μετακίνηση αυτή καθαυτή. Επίσης εκείνο που μπορεί να επισημανθεί είναι η μεταναστευτική τάση που υπάρχει εκτός Ελλάδας εξαιτίας της οικονομικής καχεξίας, καθώς η υψηλή ανεργία που πρέπει να μάλιστα την περιοχή των Ιωαννίνων και της Ηπείρου γενικότερα, την περίοδο αυτή. Ο κύριος μεταναστευτικός προορισμός παρέμεναν οι ΗΠΑ που την εποχή εκείνη συνέχιζαν να δέχονται μετανάστες παρόλο τους περιορισμούς που επέβαλαν σταδιακά.³¹² Επίσης ένας από τους προορισμούς των Ελλήνων ταξιδιωτών την περίοδο αυτή αποτελεί η Κωνσταντινούπολη, η μεγαλύτερη πόλη του τουρκικού κράτους. Οι σχέσεις Ελλάδας και Τουρκίας έφεραν το γνωστό ιστορικό υπόβαθρο, αλλά την μεσοπολεμική περίοδο βρίσκονταν σε ανεκτό επίπεδο χωρίς εντάσεις και όξυνση,³¹³ γεγονός που ευνοούσε την

---

³¹⁰ Ηπειρωτικός Αγών, 27-2-1930.

³¹¹ Κήρυξ, 18-4-1931.

³¹² Η μαζική μετανάστευση Ελλήνων στις ΗΠΑ άρχισε στα τέλη του 19ου αιώνα αλλά την μεσοπολεμική περίοδο μειώθηκε σταθερά εξαιτίας (και) των περιορισμών του αμερικανικού κράτους. Βλ. Αλέξανδρος Κιτρορόφ, *Εμπορικές παροικίες και μετανάστες* στο: *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα*, Αθήνα 2002, σσ. 362-381.

³¹³ Τη δεκαετία 1930-1940 οι σχέσεις Ελλάδας και Τουρκίας είχαν εξομαλυνθεί ιδίως μετά την υπογραφή του μεταξύ τους συμφώνου το 1930. Βλ. Απόστολος Βακαλόπουλος, *Νέα Ελληνική ιστορία 1204-1985*, Θεσσαλονίκη 1995, σελ. 391.

μετάβαση Ελλήνων στην Πόλη η οποία διατηρούσε εκεί ελληνική παροικία,³¹⁴ αλλά και παρούσαζε πιθανόν οικονομικές ευκαιρίες.

Έτσι, η θάλασσα παρέμενε ως η μόνη επικοινωνιακή δυνατότητα της πόλης των Ιωαννίνων με τη Πελοπόννησο και την πρωτεύουσα Αθήνα, κατά το μεγαλύτερο μέρος της δεκαετίας 1930-1940. Όμως, όσον αφορά την μετάβαση στη Θεσσαλονίκη παρεχόταν η δυνατότητα επικοινωνίας από την ξηρά με την χρήση λεωφορείων. Εντοπίζεται διαφημιστική καταχώριση το έτος 1930 σχετικά με την εκτέλεση δρομολογίου από Ιωάννινα – Θεσσαλονίκη, χωρίς αυτή να αποτελεί τακτικό δρομολόγιο, αλλά μεμονωμένη περίπτωση και είναι ενδεικτική αφενός μεν του ανύπαρκτου οδικού δικτύου της περιοχής και αφετέρου του χρονοβόρου ταξιδιού που απαιτούνταν.³¹⁵ Το ταξίδι με αφετηρία τα Γιάννενα, συνέχιζε στην Κορυτσά της Αλβανίας και από εκεί στη Φλώρινα όπου οι επιβάτες διανυκτέρευαν, με τελικό προορισμό την Θεσσαλονίκη, η δε επιστροφή διεξάγονταν με την αντίθετη φορά. Εκείνο που εύλογα επισημαίνεται είναι η διαπίστωση του πενιχρού οδικού δικτύου και το παράδοξο της επικοινωνίας δυο ελληνικών πόλεων με τη χρήση ενός δρόμου μιας άλλης χώρας, της Αλβανίας εν προκειμένω, με την οποία οι σχέσεις δεν ήταν πάντα οι φιλικότερες. Προφανώς χρησιμοποιούνταν παλιά οδική αρτηρία της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, η οποία διέρχονταν από τα σημεία αυτά χωρίς να έχει κατασκευαστεί πιθανόν για αμαξιτά οχήματα αλλά για κάρα, η δε όμως κατάστασή της επέτρεπε τη χρήση οχήματος και την διεξαγωγή ταξιδιού με λεωφορείο.³¹⁶ Έτσι, το ταξίδι από Γιάννενα στη Θεσσαλονίκη ήταν ουσιαστικά ένα ταξίδι στο εξωτερικό, όπου το λεωφορείο προφανώς διέρχονταν από τελωνεία με τις σχετικές καθυστερήσεις και τις διάφορες άλλες διακρατικές διατυπώσεις που απαιτούνταν.

Τα δρομολόγια με προορισμό την Θεσσαλονίκη προϊόντος του χρόνου, δηλαδή από το 1931 και εξής, πληθαίνουν καθώς προστίθενται νέες διαφημιστικές καταχωρίσεις οδηγών και λεωφορείων που διεξάγουν το δρομολόγιο αυτό.³¹⁷ Εντός της Ηπείρου οι

---

³¹⁴ Η ελληνική παροικία της Πόλης την μεσοπολεμική περίοδο και παρόλο τις δυσχέρειες που αντιμετώπιζε από την τουρκική κυβέρνηση παρέμενε σε καλή δημογραφική και οικονομική κατάσταση. Βλ. Σούλα Μπόζη, *Ο Ελληνισμός της Κωνσταντινούπολης*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2002.

³¹⁵ Ηπειρωτικός Αγών, 24-7-1930.

³¹⁶ Ηπειρωτικός Αγών, 24-7-1930.

³¹⁷ Ο. π., 17-2-1931, 22-5-1932, 28-5-1931, 30-6-1931.

επικοινωνιακές δυνατότητες μέσω ξηράς υφίστανται, ιδίως με την Πρέβεζα,³¹⁸ στην οποία κατευθύνονται καθημερινά δρομολόγια και μάλιστα τρία.³¹⁹ Επίσης δρομολόγια προς την Ηγουμενίτσα και την Παραμυθιά τα οποία παρέχουν την παράλληλα δυνατότητα μεταφοράς επιβατών και εμπορευμάτων στην Κέρκυρα.³²⁰ Επιπλέον παρατηρούνται δρομολόγια εντός του νομού Ιωαννίνων και ειδικότερα προς τα χωριά Δρίσκος,³²¹ Βρουσίνη (προφανώς Βροσίνα),³²² Παλιουρή, Μποτζαρά³²³ και Ροβίλιστρο.³²⁴ Τα δρομολόγια αυτά διατηρούν τοπικούς πράκτορες σε κομβικά σημεία των διαδρομών και στην πόλη των Ιωαννίνων. Η παρουσία των δρομολογίων αυτών υποδηλώνει και την ολοκλήρωση αμαξιών δρόμων στην Ήπειρο (τουλάχιστον κάποια τμήματά τους) αυτή την περίοδο και την διάθεσή τους προς χρήση των πολιτών. Βέβαια η κατάσταση των δρόμων αυτών δεν ήταν καλή διότι δεν διέθεταν ικανοποιητικό πλάτος ούτε ασφαλτόστρωση, ήταν δε χαλικόδρομοι με μεγάλες κροκάλες κατάλληλοι κυρίως για φορτηγά οχήματα, τα όποια μετέφεραν μάλιστα μικρό φορτίο. Επίσης η συντήρησή τους ήταν ελλιπής αλλά και εξαιτίας των καιρικών συνθηκών να είναι διαρκής η υποβίβασή τους.³²⁵ Τα στοιχεία αυτά χαρακτηρίζαν σε γενικές γραμμές την κατάσταση των δρόμων σε όλη σχεδόν την ελληνική επικράτεια, αλλά ειδικότερα στην Ήπειρο η οδική κατάσταση παρουσιάζονταν άκρως απογοητευτική.³²⁶

Ένα μέσο μεταφοράς όχι ιδιαίτερα διαδεδομένο την εποχή αυτή αλλά στη γένεσή του, παρουσιάζεται στις διαφημιστικές καταχωρίσεις ως μια επιπλέον επιλογή στις επικοινωνιακές δυνατότητες της πόλης. Πρόκειται για την εναέρια επικοινωνία και το μεταφορικό μέσο της, το αεροπλάνο, η οποία κάνει την πρώτη της παρουσία το 1931 και

³¹⁸ Οι πρώτες προσπάθειες οδικής σύνδεσης και η χρήση του αυτοκινήτου ως μεταφορικού μέσου μεταξύ Ιωαννίνων- Πρεβέζης εντοπίζονται από την οθωμανική διοίκηση το 1910. Βλ Γεώργιος Σιορόκας, *Το πρώτο αυτοκίνητο στα Γιάννενα* (Απρίλιος 1910), *Ηπειρωτικό Ημερολόγιο*, Ιωάννινα 1986, τομ. Η', σσ. 120-129.

³¹⁹ Ο. π., 28-6-1932.

³²⁰ Ο. π., 1-6-1933 και Κραυγή, 17-7-1931.

³²¹ Ηπειρωτικός Αγών, 11-7-1933.

³²² Ελευθερία, 24-8-1931.

³²³ Ελευθερία, 12-6-1933.

³²⁴ Ηπειρωτικός Κόσμος, 3-6-1935.

³²⁵ Βλ. Σοφία Αλεξία Παπαζαφειροπούλου, *Το εθνικό οδικό δίκτυο κατά την περίοδο 1930-1980. Η κουλτούρα του αυτοκινήτου στην Ελλάδα*, ό. π., σσ. 143-148.

³²⁶ Βλ. Σοφία Αλεξία Παπαζαφειροπούλου, *Το εθνικό οδικό δίκτυο κατά την περίοδο 1930-1980. Η κουλτούρα του αυτοκινήτου στην Ελλάδα*, ό. π., σελ. 235.

διατηρεί τα διαφημιστικά μηνύματά της σε όλη τη δεκαετία 1930-1940. Υπεύθυνη εταιρία είναι η «Ελληνική Εταιρεία Εναέριων Συγκοινωνιών Α.Ε.», η οποία πραγματοποιεί δρομολόγια κάθε Δευτέρα, Τέταρτη, Πέμπτη και Σάββατο από Αθήνα προς Ιωάννινα με επιστροφή την ίδια μέρα. Το ίδιο δρομολόγιο προσγειωνόταν στο Αγρίνιο κάθε Τρίτη και Παρασκευή. Η διάρκεια του δρομολογίου ήταν περίπου δύο ώρες όπως και το αντίστοιχο δρομολόγιο της Θεσσαλονίκης. Τα δρομολόγια διαφοροποιούνται ελαφρώς ανά εποχή του έτους, στοιχείο που η εταιρεία φρόντιζε να το δημοσιοποιεί στον τοπικό τύπο. Επίσης εντοπίζεται ανακοίνωση της εταιρίας τις 28-11-1931 στην εφημερίδα «Ηπειρωτικός Αγών» με την οποία η εταιρεία παραθέτει τα οφέλη της χρήσης αεροπλάνου έναντι των άλλων μεταφορικών δυνατοτήτων.³²⁷

Σημαντικό τμήμα των διαφημιζόμενων υπηρεσιών αποτελούν τα διαφημιστικά μηνύματα που αφορούσαν ιατρικές υπηρεσίες και τα οποία παρουσιάζονται με μεγάλη συχνότητα αλλά και αριθμό στον τοπικό Τύπο. Οι περισσότεροι ιατροί προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σε περισσότερες από μια ειδικότητα. Ειδικότερα εντοπίζονται καταχωρήσεις στις οποίες διαφημίζονται ιατροί γυναικολόγοι – μαιευτήρες και συγκεκριμένα ο Γ. Σούλης χειρουργός - γυναικολόγος στην οδό Καπλάνη 3,³²⁸ ο Στ. Χρηστίδης με κλινική χειρουργική – μαιευτική στην οδό Ασωπίου 3,³²⁹ ο Κωνστ. Σκούρτης με κλινική χειρουργική – μαιευτική - γυναικολογική στην οδό Τσακάλωφ 21,³³⁰ ο Επαμ. Λέκκας, μαιευτικά - γυναικολογικά – παθολογικά- χειρουργικά στην οδό Ανεξαρτησίας 16,³³¹ οι παθολόγοι – παιδίατροι Κ. Βακόλας στην οδό Καραϊσκάκη 21,³³² ο Σ. Μπούτζας στην οδό ΚΑ΄ Φεβρουαρίου,³³³ ο Λεων. Χαρίσης στην οδό Αραβαντινού,³³⁴ ο Γ. Απαλάκης στην οδό βασιλίσσης Όλγας,³³⁵ ο Νικόλαος

---

³²⁷ Ηπειρωτικός Αγών, 25-11-1931.

³²⁸ Ηπειρωτικός Αγών, 1-7-1930, 11-1-1931, 1-1-1932, 3-1-1933, 4-1-1934, 5-1-1-1935, 3-1-1936, 19-1-1937 και Ηπειρωτικός Κόσμος, 16-1-1936.

³²⁹ Ηπειρωτικός Αγών, 28-2-1937, 14-5-1939 και Ήπειρος, 25-11-1936.

³³⁰ Ηπειρωτικός Αγών, 28-6-1932 και 5-1-1933.

³³¹ Ηπειρωτικός Αγών, 8-11-1930, 10-10-1939 και Κήρυξ, 18-4-1932.

³³² Ηπειρωτικός Αγών, 6-11-1930, 1-1-1931, 1-1-1932, 3-1-1933, 3-1-1934, 9-1-1935 και Κήρυξ 6-9-1930 και Αγροτική Ηχώ, 13-6-1935.

³³³ Ηπειρωτικός Αγών, 27-8-1931.

³³⁴ Ο. π., 5-5-1931, 3-2-1931, 8-1-1932, 4-1-1934, 8-1-1935.

³³⁵ Ηπειρωτικός Αγών, 15-10-1933, 12-3-1934, 13-1-1935 και Κήρυξ, 13-6-1934.

Μπαλντουγιάννης στην οδό Δωδώνης,³³⁶ ο Ευάγγελος Εμμανουήλ στην οδό Παύλου Μελά 31,³³⁷ ο Νίκος Σκοπούλης στην οδό Κωλέττη,³³⁸ ο Α. Ζαρίμπας στην οδό 4^{ης} Αυγούστου,³³⁹ ο Νίκος Παππάς στην οδό Μητροπόλεως 3,³⁴⁰ ο Β. Ρακόπουλος με την ειδικότητα παθολογικά, παιδιατρικά, γυναικολογικά στην οδό Σολωμού 12,³⁴¹ καθώς και οι παθολόγοι Αριστ. Παύλου στην οδό λεωφόρος Γεωργίου Β' 13,³⁴² ο Αριστ. Βασιλόπουλος στην οδό Παμβώτιδος 6,³⁴³ ο νευρολόγος – παθολόγος Κίμων Ευγενής στην οδό Βασιλ. Όλγας 11,³⁴⁴ ο Γ. Μελανίδης παθολογικά - γυναικολογικά στην οδό Βαλαωρίτου 9,³⁴⁵ ο Νικ. Σάββα Χρόνης παθολογικά-φυματιολογικά στην πλ. Πάργης,³⁴⁶ και ο Βασίλειος Λάππας στην οδό Δαγκλή.³⁴⁷

Επίσης οι οφθαλμίατροι Κ. Αγνάντης στην οδό Δωδώνης 17,³⁴⁸ Γ. Γαρτσούνης στην οδό Βασιλίσσης Όλγας 9³⁴⁹ και Γ. Ροδόπουλος στην οδό Κουγκίου 6³⁵⁰ καθώς και ο Πέτρος Αποστολίδης, δερματολόγος αφροδισιολόγος,³⁵¹ ο Ιωάννης Τζόγιας αφροδισιολόγος και παθολόγος στην οδό Πουκεβίλ³⁵² και ο Αχιλλέας Μαρούφωφ, αφροδισιολόγος - ουρολόγος ο οποίος αργότερα διατηρεί και μικροβιολογικό εργαστήριο.³⁵³ Επίσης, ιατροί με ειδικότητα ακτινολόγου, ο Χ. Μάντζιος στην πλατεία

---

³³⁶ Ηπειρωτικός Αγών, 31-5-1934, 4-1-1935, 3-1-1936, 2-4-1939 και Κήρυξ 13-6-1934 και Αγροτική Ηχώ 13-6-1935.

³³⁷ Ηπειρος, 7-11-1936.

³³⁸ Ηπειρωτικός Αγών, 18-7-1937, 25-3-1939.

³³⁹ Ο. π., 15-6-1939.

³⁴⁰ Κραυγή, 25-12-1937.

³⁴¹ Ηπειρος, 22-1-1937

³⁴² Ηπειρωτικός Αγών, 3-6-1939.

³⁴³ Κήρυξ, 8-6-1930.

³⁴⁴ Ο. π., 12-6-1934.

³⁴⁵ Ηπειρωτικός Αγών, 23-4-1933 και Κήρυξ, 19-9-1933 και Ηπειρος, 14-2-1933.

³⁴⁶ Ηπειρωτικός Αγών, 26-3-1939.

³⁴⁷ Κήρυξ, 16-4-1933.

³⁴⁸ Ηπειρωτικός Αγών, 1-1-1931, 1-1-1932, 3-1-1933, 3-1-1934, 3-3-1936, 19-1-1936, 23-3-1939 και Ελευθερία, 17-2-1930.

³⁴⁹ Ηπειρωτικός Αγών, 23-4-1933, 5-1-1934 και Ελευθερία, 7-2-1933 και Κήρυξ, 18-4-1931.

³⁵⁰ Ηπειρωτικός Αγών, 6-11-1936, 19-1-1937.

³⁵¹ Ηπειρωτικός Αγών, 20-7-1935, 3-1-1936 και Κήρυξ 8-6-1930.

³⁵² Ελευθερία, 14-5-1931 και Κήρυξ, 23-11-1932.

³⁵³ Ηπειρωτικός Αγών, 22-2-1934.

Ζαλόγγου 4,³⁵⁴ ο Α. Ράπτης και ο χειρουργός Γ. Μπούχαλης στην οδό Σούτσου.³⁵⁵ Πέραν της πόλης των Ιωαννίνων εντοπίζονται διαφημιστικές καταχωρίσεις ιατρών που δραστηριοποιούνται εκτός αυτής. Συγκεκριμένα παρουσιάζεται ο Χ. Βάσιος στο Δελβινάκι με την ειδικότητα παθολόγος – παιδίατρος,³⁵⁶ ο Νικ. Σ. Χρόνης στο Ασπροχώρι Δωδώνης με την ειδικότητα παιδίατρος - παθολόγος – γυναικολόγος,³⁵⁷ ο Δ. Σιαμόπουλος στο στρατηγείο Εμίν Αγά,³⁵⁸ ο Δ. Ρογκώτης παθολόγος - παιδίατρος στο Γρεβενίτι,³⁵⁹ ο Β. Δερδεμέζης παθολόγος - παιδίατρος³⁶⁰ και ο Γ. Ρώσσης, παθολόγος-παιδίατρος –γυναικολόγος στα Δερβίζιανα Σουλίου.³⁶¹ Επίσης οι Γ. Γεωργακόπουλος, φυματιολόγος στον Πειραιά³⁶² και μια ιδιωτική παθολογική κλινική στην Αθήνα.³⁶³

Με σημαντική συχνότητα εντοπίζονται διαφημιστικές καταχωρίσεις και από άλλα επαγγέλματα του κλάδου της υγείας και φαρμακευτικών προϊόντων. Ειδικότερα παρουσιάζονται οι οδοντίατροι Απόστολος Τσιόδουλος,³⁶⁴ Ανδρέας Πάμπανος,³⁶⁵ Γεώργιος Χρηστίδης,³⁶⁶ Αριστομένης Λεύκοβιτς,³⁶⁷ Λεύκοβιτς και υιοί,³⁶⁸ Κ. Ευστρατιάδης,³⁶⁹ Ιωαν. Ιωαννίδης,³⁷⁰ Α. Τσουκανέλης,³⁷¹ Πάνος Πουλής,³⁷² Κ. Σακελλίων

---

³⁵⁴Ο. π., 25-3-1939.

³⁵⁵Κήρυξ, 1-5-1932. Η οδός Σούτσου ήταν αμιγώς εβραϊκή συνοικία. Βλ Δημήτριος Σαλαμάγκας, *Περίπατοι στα Γιάννενα*, Σειρά Α', Γιάννενα 1956, σελ. 31.

³⁵⁶Ηπειρωτικός Αγών, 8-10-1930, 11-1-1931, 18-11-1933, 3-1-1934

³⁵⁷Ηπειρωτικός Αγών, 12-7-1933.

³⁵⁸Ηπειρωτικός Κόσμος, 11-11-1935.

³⁵⁹Ηπειρωτικός Αγών, 17-4-1936.

³⁶⁰Ηπειρωτικός Κόσμος, 11-11-1935.

³⁶¹Ηπειρωτικός Αγώνας, 14-10-1934, 20-1-1935 και Ηπειρωτικός Κόσμος, 11-11-1935.

³⁶²Κήρυξ, 15-9-1931.

³⁶³Ηπειρωτικός Αγών, 23-8-1930, 9-10-1931.

³⁶⁴Ηπειρωτικός Αγών, 4-1-1930, 9-1-1931, 3-1-1933, 3-1-1934.

³⁶⁵Ο.π., 14-3-1930, 6-1-1931, 6-1-1932, 5-1-1933, 3-1-1934, Κήρυξ 23-4-1931.

³⁶⁶Ηπειρωτικός Αγών, 11-3-1930, 13-5-1932, 3-1-1933, 4-1-1934, 5-1-1935, 12-8-1936 και Ελευθερία, 29-6-1930 και Κήρυξ, 8-6-1930.

³⁶⁷Ηπειρωτικός Αγών, 28-6-1930, 1-1-1931, 1-1-1932, 5-1-1933, 3-1-1936.

³⁶⁸Ο. π., 8-6-1932, 24-1-1935, 23-3-1939.

³⁶⁹Ο. π., 5-6-1930 και Κήρυξ, 2-8-1930.

³⁷⁰Ο. π., 18-12-1932, 4-1-1933 και Ελευθερία 29-8-1932.

³⁷¹Ηπειρωτικός Αγών, 27-8-1931, 12-1-1932, 5-4-1933 και Κήρυξ, 12-9-1931.

³⁷²19-7-1935, 8-1-1936, 19-1-1937.

Αθήνα,³⁷³ Ζούπας Γαβριήλ,³⁷⁴ Σαμουήλ Νισήμ,³⁷⁵ Λίτσα Παπαϊωάννου,³⁷⁶ Ι. Σακελαρίου,³⁷⁷ Μ. Σκούρτης,³⁷⁸ Μ. Δημητριάδης και Κ. Νικάκης³⁷⁹ Μιχ. Καππάς,³⁸⁰ Νίκος Σακελλίων,³⁸¹ και ο Πράσσος Μιχαήλ.³⁸² Επίσης εντοπίζεται διαφημιστική καταχώριση σχετική με τεχνητές οδοντοστοιχίες, (εργαστήριο) του Νικάκη Κωνστ.³⁸³ καθώς και οι μαίες Ευαγγέλου Γεωργία,³⁸⁴ Α. Χατζοπούλου,³⁸⁵ Α. Χουλιάρη,³⁸⁶ Παπαχαρίση Σοφία.³⁸⁷ Τέλος, τα φαρμακεία Ε. Γεωργάτης, Γ. Πουλής, Δ. Γκαραλάνης, Κ. Ιωαννίδης, Α. Λαμπρινός, Ι. Τζαβέλας, Ματ. Στέφανος, Δ. Γκέτσος, Κ. Κανδηλάς, Αλ. Λαμπρινός, Χ. Μεγγλίδης, Ισρ. Λεβή, Γ. Γιούνης και ο Α. Μπαμπασίκας.³⁸⁸

Οι διαφημιστικές καταχωρίσεις των ιατρών αποτελούνται από ένα καθαρά πληροφοριακό κείμενο το οποίο χαρακτηρίζεται από αντικειμενικότητα και σοβαρότητα, όπως ταιριάζει με τις παρεχόμενες ιατρικές υπηρεσίες. Πολλοί ιατροί κατέχουν περισσότερες από μια ειδικότητα με έμφαση στην ειδικότητα του παθολόγου και του παιδίατρου αλλά και του γυναικολόγου-μαιευτήρα. Τρεις από τους γυναικολόγους-μαιευτήρες διαθέτουν ιδιωτικές κλινικές, στα δε διαφημιστικά μηνύματά τους υπόσχονται άνετη διαμονή ασθενών, φροντίδα και διατροφή καθώς και επισταμένη μετεγχειρητική επίβλεψη. Ο ιατρός Γ. Σούλης που διαθέτει κλινική έχει σπουδάσει στο Παρίσι και παραμένει εντός της κλινικής διαρκώς, πιθανόν διότι διέμενε εκεί. Ο τόπος σπουδών αναφέρεται προφανώς για να προσδώσει κύρος στον συγκεκριμένο γιατρό αλλά

³⁷³Ο. π., 8-1-1932 και Ελευθερία, 21-12-1931 και Κήρυξ, 1-5-1932.

³⁷⁴Ηπειρωτικός Αγών, 5-4-1933, 1-8-1934, 19-6-1937 και Κήρυξ, 13-6-1934.

³⁷⁵Ηπειρωτικός Αγών, 28-1-1934.

³⁷⁶Ο. π., 14-3-1934 και Ελευθερία, 1-10-1934 και Κήρυξ, 13-9-1934.

³⁷⁷Ηπειρωτικός Αγών, 18-4-1934, 5-1-1935, 3-1-1936, 14-4-1937, 26-3-1939 και Ελευθερία, 21-12-1931, Κήρυξ, 13-9-1934.

³⁷⁸Ηπειρωτικός Αγών, 10-6-1935, 3-1-1936 και Κήρυξ, 1-5-1932.

³⁷⁹Ηπειρωτικός Αγών, 24-2-1935.

³⁸⁰Ηπειρωτικός Αγών, 9-3-1937 και Ελευθερία, 30-1-1930 και Κήρυξ, 25-5-1930.

³⁸¹Ηπειρωτικός Αγών, 26-3-1939.

³⁸²Ελευθερία, 1-6-1933 και Κήρυξ, 13-9-1934.

³⁸³Ηπειρωτικός Αγών, 17-4-1930, 24-9-1930.

³⁸⁴Ο. π., 1-4-1932, 15-1-1933, 23-6-1936 και Ελευθερία, 14-3-1935 και Κήρυξ, 1-5-1932.

³⁸⁵Ηπειρωτικός Αγών, 30-3-1932 και Ζαγορισιακά Νέα, 1-1-1933 και Ήπειρος, 14-2-1933.

³⁸⁶Ηπειρωτικός Αγών, 4-1-1933, 18-7-1935 και Ηπειρωτικός Κόσμος, 11-11-1935.

³⁸⁷Ελευθερία, 6-4-1931 και Κήρυξ, 18-4-1931.

³⁸⁸Ηπειρωτικός Αγών, 13-6-1933.

και υποδηλώνει την έλλειψη επαρκών ιατρικών σχολών στην Ελλάδα.³⁸⁹ Ο Κ. Σκούρτης (που και αυτός έχει κλινική) εργάζεται παράλληλα ως χειρουργός στο Δημοτικό νοσοκομείο και το ιατρείο του στεγάζεται στο μέγαρο Σακελλαρίδη. Το ίδιο και ο Στ. Χρηστίδης που είναι διευθυντής της χειρουργικής κλινικής στο νοσοκομείο «Χατζηκώστα». Πιθανότατα το πελατειακό κοινό των ιδιωτικών κλινικών ανήκε στην ανώτερη κοινωνική τάξη που μπορούσε να ανταπεξέλθει οικονομικά στα ποσά που απαιτούνταν για μαιευτικές υπηρεσίες, συνοδευόμενες μάλιστα από διαμονή των ασθενών στην κλινική και την εν γένει παρεχόμενη ιατρική φροντίδα. Οι σχετικές διαφημίσεις αποσκοπούσαν αφενός μεν στην προσέλκυση του τοπικού πελατειακού κοινού και αφετέρου στην αποτροπή της μετακίνησής του σε μεγαλύτερες πόλεις. Πάντως ο ιατρός Γ. Σούλης στη διαφημιστική του καταχώριση επιδεικνύει το φιλανθρωπικό του πρόσωπο και υπόσχεται ιατρικές υπηρεσίες χωρίς αμοιβή σε απόρους. Παρόμοια φιλανθρωπική ενέργεια υπόσχονται και οι ιατροί Νικ. Χρόνης και Λεων. Χαρίσης ο οποίος μάλιστα συγκεκριμενοποιεί ότι την κατευθύνει σε «απόρους χωρικούς». Επίσης παρατηρείται σημαντικός αριθμός ιατρών αφροδισιολόγων δερματολόγων εξαιτίας των ασθενειών της σύφιλης και της βλεννόρροιας που βρισκόταν σε έξαρση τον μεσοπόλεμο. Μάλιστα ο ιατρός Ι. Τζόγιας δηλώνεται ως συφιδιλόγος - αφροδισιολόγος. Άλλος ιατρός αφροδισιολόγος, ο Αχ. Μαρούφωφ, σύμφωνα με το διαφημιστικό του μήνυμα, διατηρεί στο ιατρείο του ιδιαίτερο χώρο για τις κυρίες, στοιχείο που υποδηλώνει την μόλυνση ικανού αριθμού γυναικών καθώς και την διαφορετική αντιμετώπιση αυτών σε σχέση με τους άνδρες. Πιθανόν στις γυναίκες που νοσούσαν από αφροδίσια καταλογίζονταν στοιχεία ελευθεριότητας, κάτι που δεν ίσχυε στους άνδρες, διότι σε αυτούς ήταν κοινωνικά ανεκτή η μη συγκρατημένη σεξουαλικότητα, σύμφωνα με τα ήθη της εποχής. Έτσι ο ιατρός, με την παροχή του ιδιαίτερου χώρου για τις γυναίκες υπόσχεται την αποτροπή της διαρροής της «ευαίσθητης» πληροφορίας περί αφροδισίου νοσήματος καθώς και την αποφυγή των επιπτώσεων που αυτή θα συνεπάγονταν. Άξιον επισήμανσης η διαφημιστική καταχώριση του αφροδισιολόγου ιατρού Πέτρου Αποστολίδη ο οποίος διατέλεσε αργότερα δήμαρχος Ιωαννίνων, για μικρό χρονικό διάστημα (Δεκ. 1944 - Μαρτ. 1945).³⁹⁰ Η ειδικότητα του φυματιολόγου, η οποία σήμερα εκλείπει, παρουσιάζεται σε μια εποχή που η ασθένεια της

³⁸⁹Την εποχή αυτή του μεσοπολέμου υπήρχε μόνο μία ιατρική σχολή, η ιατρική σχολή Αθηνών που είχε ιδρυθεί το 1833. Βλ. Απόστολος Βακαλόπουλος, *Νέα ελληνική ιστορία 1204-1985*, ό. π., σελ. 231.

³⁹⁰Πέτρος Αποστολίδης, *Όσα θυμάμαι 1900-1969*, τομ. Α' και Β', Αθήνα 1983.

φυματίωσης είναι υπαρκτή και όπως αναφέραμε παραπάνω αποτελούσε σημαντικό πρόβλημα. Προς το τέλος της δεκαετίας 1930-1940, εντοπίζεται η ειδικότητα του ακτινολόγου ιατρού, γεγονός που δηλώνει την πρόοδο των ακτινοδιαγνωστικών μεθόδων και μηχανημάτων και την εξειδίκευση των ιατρών στο αντικείμενο αυτό. Η ειδικότητα του οφθαλμιάτρου παρατηρείται από την αρχή της δεκαετίας και εντοπίζονται τρεις σχετικές διαφημιστικές καταχωρίσεις. Το ίδιο και η ειδικότητα του χειρουργού και του νευρολόγου η διαφήμιση των οποίων όμως περιορίζεται σε ένα γιατρό η κάθε μια. Η διεύθυνση των ιατρών προσδιορίζεται από την οδό και τον αριθμό, αλλά συνήθως δηλώνονται επιπλέον σημεία αναφοράς όπως Φρουραρχείο, Νοσοκομείο, Γυμνάσιο, Τράπεζα, Δημοτικά λουτρά κ.α. ή η ονομασία της ευρύτερης περιοχής (Κουρμανιό), προκειμένου οι πιθανοί επισκέπτες να την εντοπίσουν ευκολότερα, αν και τα ιατρεία στεγάζονταν σε κεντρικά σημεία της πόλης. Το γεγονός αυτό αναδεικνύει την ύπαρξη ενός πληθυσμού που είχε ανάγκη τοπογραφικού προσδιορισμού, καθώς πιθανόν διέμενε εκτός της πόλης των Ιωαννίνων αλλά και τη διαχρονική πρακτική σύμφωνα με την οποία οι άνθρωποι επιστρατεύουν και τοπόσημα ως δηλωτικά ενός γεωγραφικού σημείου.

Ο ιατρός Νίκος Σκοπούλης ήταν μια ιδιαίτερη περίπτωση επιστήμονα καθώς εμπορούνταν από έντονες φιλανθρωπικές αξίες και ουσιαστικά επιτελούσε κοινωνικό έργο. Η προσφορά του ήταν μεγάλη στον συνάνθρωπο, ιδιαίτερα τον άπορο ασθενή και δικαιολογημένα ονομάστηκε «Γιατρός των φτωχών».³⁹¹ Παρόμοιες φιλανθρωπικές συμπεριφοράς υπέδειχναν και οι ιατροί Β. Ρακόπουλος και ο Γ. Μελανίδης.³⁹² Οι γιατροί αυτοί αργότερα κατά την διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου συμμετείχαν στην Αντίσταση κατά των κατακτητών, όπως και ο ιατρός Δημ. Ρογκότης ο οποίος ίδρυσε και διεύθυνε το αντάρτικο νοσοκομείο Γρεβενιτίου.³⁹³ Επίσης ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι διαφημιστικές καταχωρήσεις ιατρών που δραστηριοποιούνταν σε περιοχές του νομού Ιωαννίνων εκτός της πόλης. Οι περιοχές αυτές ήταν το Δελβινάκι Πωγωνίου, τα Δερβίζιανα Λάκκας Σουλίου, το Ασπροχώρι Δωδώνης, το στρατηγείο Εμίν Αγά και το

---

³⁹¹ Γεωργία Σκοπούλη, *Ο Γιατρός*, Αθήνα 2009.

³⁹² Γεωργία Σκοπούλη, *Ο Γιατρός*, ό. π., σελ. 106. Ο ιατρός Γ. Μελανίδης εκλέχτηκε δήμαρχος Ιωαννίνων το 1964, αλλά κατά την ορκωμοσία του απεβίωσε. Βλ. Ιωάννη Νικολαΐδη, *Τα Γιάννενα του Μεσοπόλεμου*, τομ. Ι΄, ό. π., σελ. 52.

³⁹³ Χρήστος Ρογκότης, *Το Γρεβενίτι στην Αντίσταση*, Γιάννενα 1998, ό. π., σσ. 114-131.

Γρεβενίτι Ζαγορίου,³⁹⁴ η δε ύπαρξη ιατρών εκεί υποδηλώνει την δημογραφική ευρωστία των περιοχών αυτών. Ο δημογραφικός αυτός παράγοντας, σε συνδυασμό με την ικανή απόσταση από την πόλη και τις δυσχερείς συνθήκες της μετακίνησης κατά την εποχή αυτή, καθιστούσε βιώσιμη την επαγγελματική δραστηριοποίηση γιατρών στις περιοχές αυτές. Βέβαια ο ιατρός Νικ. Χρόνης μετακινείται από το Ασπροχώρι Δωδώνης εντός της πόλης των Ιωαννίνων και εντοπίζεται εκεί να προσφέρει τις ιατρικές του υπηρεσίες στο τέλος της δεκαετίας 1930-1940.

Ο ιατρός Κ. Βακόλας δέχεται επισκέψεις νωρίς το πρωί 8.00-10.00 και το απόγευμα 4-6, ο δε ιατρός Κ. Αγνάντης 2-5 το απόγευμα ή το πρωί 7-9 και το απόγευμα 4-7, στοιχείο που υποδηλώνει ότι το πρωί παρείχαν τις ιατρικές τους υπηρεσίες τους και σε άλλο χώρο.³⁹⁵ Ένα στοιχείο που αποτυπώνει την εξέλιξη της τηλεφωνικής κάλυψης στην πόλη των Ιωαννίνων παρουσιάζεται με την αναγραφή των τηλεφωνικών αριθμών στις σχετικές διαφημιστικές καταχωρίσεις των ιατρών. Οι τηλεφωνικές συνδέσεις λιγοστές αρχικά, πρέπει να δίνονταν κατά προτεραιότητα σε νευραλγικές θέσεις των δημοσίων υπηρεσιών όπως Αστυνομία, Στρατό κ.α. και στους γιατρούς λόγω του σημαντικού ρόλου τους. Οι ιατροί στις αρχές του 1936 δεν έχουν τη δυνατότητα τηλεφωνικής σύνδεσης, αλλά στο μέσον περίπου του ίδιου έτους εντοπίζονται κάποιες συνδέσεις. Οι τηλεφωνικές συνδέσεις προϊόντος των ετών επεκτείνονται με τελικό αποτέλεσμα να παρουσιάζονται αυτές το έτος 1939 να καλύπτουν όλους τους γιατρούς. Έτσι, το 1939 κάποια τηλεφωνικά νούμερα έχουν ως πρώτο αριθμό το 5 και έπειτα αριθμούς της εκατοντάδας, με μεγαλύτερο το 5-78 του ιατρού Ν. Χρόνη, γεγονός που μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι τηλεφωνικές συνδέσεις στα Ιωάννινα ανέρχονταν περίπου στις 580. Ο ιατρός Σ. Χρηστίδης, διαθέτει δυο τηλεφωνικές συνδέσεις, μια στο σπίτι με αριθμό 2-68 και μια στην κλινική του με αριθμό 2-30 που δείχνει ότι αυτός απέκτησε σχετικά με άλλους ιατρούς, νωρίτερα τηλεφωνική γραμμή. Οι διαφημιζόμενοι ιατροί παρουσιάζονται τριάντα οχτώ και στα Ιωάννινα δεν εντοπίζεται γυναίκα που να

---

³⁹⁴ Την εποχή αυτή σημαντικός αριθμός του ελληνικού πληθυσμού διέμενε εκτός αστικών κέντρων, γεγονός που συνέβαινε και στο νομό Ιωαννίνων. Έτσι το Ασπροχώρι Δωδώνης κατοικούνταν από 405 άτομα, τα Δερβίζιανα από 517, το Γρεβενίτι από 676 και το Δελβινάκι από 1202. https://www.eetaa.gr/metaboles/apografes/apografi_1928_2.pdf

³⁹⁵ Ο Κ. Αγνάντης ήταν στρατιωτικός γιατρός και παράλληλα διατηρούσε ιδιωτικό ιατρείο. Βλ. Βασίλη Κραψίτη, *Λόγιοι της Ηπείρου 1430-1912*, τομ.1^{ος}, Αθήνα, σελ. 198 και Ιωάννης Νικολαΐδης, *Τα Γιάννενα του Μεσοπόλεμου*, τομ. Θ', 1933-1935, ό. π., σελ. 48.

ασκεί ιατρικό επάγγελμα. Επίσης δεν παρατηρείται διαφημιστική καταχώρηση ιατρού γιαννιώτη ισραηλίτη, αν και υπήρχαν δύο, με την ειδικότητα του παθολόγου.³⁹⁶

Οι οδοντίατροι εντοπίζονται με αξιοσημείωτη συχνότητα στα φύλλα του τοπικού Τύπου σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας και λιγότεροι σε αριθμό από τους ιατρούς των άλλων ειδικοτήτων. Παρουσιάζονται ως χειρουργοί οδοντίατροι καθώς και στοματολόγοι που θεραπεύουν παθήσεις «στόματος και οδόντων» αλλά εκτελούν και ορθοδοντικές εργασίες. Η πλειονότητα αυτών έχει αποφοιτήσει από το Εθνικό πανεπιστήμιο στην Αθήνα και κάποιοι από το εξωτερικό, κυρίως από τη Γαλλία ή την Αμερική. Επίσης εκτελούν προσθετικές εργασίες και κάποιοι διαφημίζουν τα χρησιμοποιούμενα υλικά τους όπως είναι το χρυσό και το καουτσούκ Εκολίτ. Εντοπίζεται διαφήμιση ενός οδοντοτεχνικού εργαστηρίου, του Κ. Νικάκη, το οποίο δραστηριοποιείται επαγγελματικά από το έτος 1930 και κάποια χρόνια αργότερα, το έτος 1935 συνεργάζεται με τον οδοντίατρο Μ. Δημητριάδη, ιδρύοντας «την Οδοντιατρική Κλινική». Το οδοντιατρείο αυτό, στο διαφημιστικό του μήνυμα προβάλλει και το ανθρωπιστικό του πρόσωπο με την «δωρεάν εξαγωγή οδόντων σε απόρους κάθε Δεύτερα». Οι οδοντίατροι παρουσιάζουν ένα εκτενές ωράριο εργασίας, το οποίο εμφανίζεται πολύωρο, περίπου στις δέκα ώρες καθημερινής λειτουργίας, πρωί και απόγευμα. Η προσπάθεια ερμηνείας αυτού του πολύωρου εργασιακού ωραρίου μας οδηγεί σε δυο πιθανούς λόγους καθιέρωσής του: η πολυπληθής πελατεία, εξαιτίας της ανεπαρκούς στοματικής υγιεινής κατά την εποχή αυτή και συνεπώς οι αυξημένες ανάγκες οδοντιατρικής φροντίδας, αλλά ίσως και ο έντονος ανταγωνισμός μεταξύ των οδοντιάτρων. Άξιον επισήμανσης ο εντοπισμός της μοναδικής κατά την χρονική αυτή περίοδο οδοντιάτρου γυναίκας στα Γιάννενα, της Λίτσας Παπαϊωάννου³⁹⁷ και του επίσης μοναδικού Ισραηλίτη Γιαννιώτη οδοντιάτρου, του Σαμουήλ Νισίμ.³⁹⁸ Ο Σαμουήλ Νισίμ στεγάζει το ιατρείο του στη οδό Σούτσου, κατεξοχήν δρόμος των Ιωαννίνων με εβραίους κάτοικους και πιθανόν το κύριο πελατειακό κοινό του θα ήταν εβραίοι γιαννιώτες.³⁹⁹ Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός

---

³⁹⁶Το 1939 στα Ιωάννινα υπήρχαν δύο γιατροί Γιαννιώτες Ισραηλίτες. Βλ. Αντρη Αναστασίου «Οι Εβραίοι των Ιωαννίνων κατά το Μεσοπόλεμο: Κοινωνική, Οικονομική και Πολιτισμική προσέγγιση της Ρωμανιώτικης Κοινότητας» Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα 2013, σελ. 157.

³⁹⁷Ηπειρωτικός Αγών, 14-3-1934 και Ελευθερία, 1-10-1934 και Κήρυξ, 13-9-1934.

³⁹⁸Ηπειρωτικός Αγών, 28-1-1934.

³⁹⁹ Η οδός Σούτσου αποτελούσε τμήμα της εβραϊκής συνοικίας Λειβαδιώτη. Βλ. Κώστας Φωτόπουλος, *Τα Γιάννινα*, Αθήνα 1986, σελ. 36.

ότι ο οδοντίατρος αυτός δεν παρέχει τις υπηρεσίες του κάθε Κυριακή, ενώ εργάζεται το Σάββατο, ημέρα αργίας για τους εβραίους.⁴⁰⁰

Ένα άλλο επάγγελμα που σχετίζεται με την παροχή υπηρεσιών υγείας και εντοπίζεται η διαφημιστική καταχώριση του στον τοπικό Τύπο της εποχής είναι οι μαίες. Οι μαίες παρουσιάζονται ως «επιστήμονες μαίες» ή «διπλωματούχες μαίες» και προτάσσουν την επιστημονικότητα ή τις σπουδές τους ως το σημαντικότερο χαρακτηριστικό τους. Επίσης τονίζονται οι άριστες συνθήκες υγιεινής και απολύμανσης που παρέχονται. Τα στοιχεία αυτά αναδεικνύουν την πρόθεσή τους όπως διαφοροποιηθούν από τις «πρακτικές» μαίες που παρείχαν ανάλογες υπηρεσίες χωρίς όμως να έχουν σπουδάσει και πιθανόν οι ικανότητές τους ήταν υποδεέστερες. Σύμφωνα με την νομοθεσία της εποχής δινόταν η δυνατότητα και σε πρακτικές (εμπειρικές) μαίες να ασκήσουν το επάγγελμα αυτό, κατόπιν σχετικής αδείας. Αυτό στην πράξη πρέπει να καταστρατηγούνταν και πολλές γυναίκες εξοικειωμένες με την υπόθεση της γέννας παρείχαν τις υπηρεσίες τους στις γυναίκες που γεννούσαν.⁴⁰¹ Έτσι υπήρχαν οι μαίες που είχαν την απαιτούμενη αδειοδότηση σπουδαγμένες ή εμπειρικές, καθώς και άλλες χωρίς άδεια. Το γεγονός αυτό ίσχυε στα αστικά κέντρα, γιατί εκτός αυτών, στην ύπαιθρο, οι μαίες απουσίαζαν παντελώς, οι δε εγκυμονούσες γυναίκες είτε γεννούσαν μόνες τους στα σπίτια με την βοήθεια συγγενισσών είτε προσέτρεχαν στην αρωγή κάποιων πεπειραμένων γυναικών του χωριού που εκτελούσαν χρέη μαμής.⁴⁰²

---

⁴⁰⁰Η Κυριακή ως ημέρα αργίας νομοθετήθηκε για πρώτη φορά στις αρχές του 20^{ου} αιώνα και γνώρισε διάφορες αντιδράσεις από διάφορα κοινωνικά στρώματα, έως ότου να καθιερωθεί επίσημα τη δεκαετία του 1920. Επιπλέον, αποτέλεσε ένα σημείο τριβής με τις εβραϊκές κοινότητες της χώρας που σύμφωνα με τις θρησκευτικές επιταγές τους είχαν ως αργία το Σάββατο. Βλ. Νίκος Ποταμιάνος, *Η παραδοσιακή μικροαστική τάξη της Αθήνας: μαγαζάτορες και βιοτέχνες 1880-1925*, Διδακτορική Διατριβή, Πανεπιστήμιο Κρήτης 2011, σσ. 1020-1032 και Βασίλειος Κολλάρος, *Η μειονοτική πολιτική του Ελευθερίου Βενιζέλου*, Διδακτορική Διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο 2015, σσ. 315 -216 και Δημήτρης Χατζής, *Το τέλος της μικρής μας πόλης*, Αθήνα 1999, σελ. 41.

⁴⁰¹Παναγιώτα Παναγιωτοπούλου, *Ο κοινωνικός ρόλος των Μαιών τον 20ο αιώνα: Από τις πρακτικές Μαίες στην ιατρικοποίηση του τοκετού*, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Κόρινθος 2015, Διπλωματική Εργασία, σελ. 58.

⁴⁰²Παναγιώτα Παναγιωτοπούλου, *Ο κοινωνικός ρόλος των Μαιών τον 20ο αιώνα: Από τις πρακτικές Μαίες στην ιατρικοποίηση του τοκετού*, ό. π., σελ. 109 και Χρονάκη Μυρτώ, *Ιατρικοποίηση, τελετουργία και συγκρότηση της μητρικής αυτότητας στους χώρους του τοκετού στο Βόλο*, Διδακτορική Διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης 2012, σελ. 105.

Οι διαφημίσεις φαρμακείων αποτελούν μια ιδιαίτερη κατηγορία διαφημιστικών μηνυμάτων. Συχνά εντοπίζονται σε ευδιάκριτο σημείο μιας εφημερίδας και η καταχώρισή τους περιλαμβάνει τα ονόματα όλων των ιδιοκτητών και τις διευθύνσεις τους καθώς και το διανυκτερεύον φαρμακείο, χωρίς διαφημιστικό κείμενο, έχοντας ως αποκλειστικό στόχο να ενημερώσει τους αναγνώστες. Όταν παρατηρούνται καταχωρίσεις των φαρμακείων με διαφημιστικό κείμενο, αυτές είναι καθαρά πληροφοριακές, το δε κείμενο τους είναι λιτό, σοβαρό και εστιάζεται κυρίως στην ευρύτητα των παρεχόμενων φαρμακευτικών προϊόντων. Επιπλέον, διαπιστώνονται σχετικές διαφημιστικές καταχωρίσεις στις οποίες το φαρμακείο διαφημίζεται έμμεσα, δηλαδή προτάσσεται το προς πώληση προϊόν και κατόπιν το σημείο αγοράς του που είναι το φαρμακείο. Κάποια προβάλλονται και ως φαρμακεμπορεία δηλώνοντας και την εμπορική τους ιδιότητα. Στο φαρμακείο του Γ. Γιούνη⁴⁰³ και στο φαρμακείο του Ι. Λεβή,⁴⁰⁴ διαφημίζεται η δυνατότητα χημικών και μικροβιολογικών αναλύσεων από τον συνεργαζόμενο φαρμακοποιό Ι. Γιούνη οι οποίες αφορούν αίμα, ούρα, πτύελα κ.λπ. αλλά και αναλύσεις γάλακτος, τυρού και λαδιού. Το στοιχείο αυτό αναδεικνύει αφενός μεν την ευρύτητα των χημικών αναλύσεων της εποχής από το ίδιο εργαστήριο και αφετέρου υποδηλώνει ότι η δραστηριοποίηση στο επάγγελμα του φαρμακοποιού, αποτελούσε πολλές φορές οικογενειακή ή μεταξύ στενών συγγενών υπόθεση. Παρόμοια περίπτωση οικογενειακής ενασχόλησης αποτελεί αυτή του φαρμακείου ιδιοκτησίας Γ. Πουλή⁴⁰⁵ καθώς και του οδοντίατρου Π. Πουλή.⁴⁰⁶ Επίσης εντοπίζεται η περίπτωση του φαρμακέμπορα Ι. Νιτσίδα που εμπορεύεται αλλά και κατασκευάζει γυαλιά οράσεως εκτελώντας συνταγές οφθαλμιάτρων. Η οδός με την μεγαλύτερη συχνότητα φαρμακείων είναι η οδός Ανεξαρτησίας⁴⁰⁷ όπου εντοπίζονται να λειτουργούν πέντε φαρμακεία, έπειτα η 21^η Φεβρουαρίου με τρία και η Αβέρωφ με δύο. Επίσης δεν εντοπίζεται φαρμακείο εντός του Κάστρου. Το στοιχείο αυτό καταδεικνύει τα κριτήρια επιλογής των σημείων πού

---

⁴⁰³ Ηπειρωτικός Αγών, 13-6-1933.

⁴⁰⁴ Ο. π., 8-1-1933.

⁴⁰⁵ Ο. π., 28-3-1939.

⁴⁰⁶ Ο. π., 19-7-1935.

⁴⁰⁷ Η οδός Ανεξαρτησίας συγκέντρωνε το μεγαλύτερο μέρος της εμπορικής δραστηριότητας της πόλης των Ιωαννίνων από τον 18^ο αιώνα, καθώς και το μεγαλύτερο αριθμό επαγγελματιών που διέθεταν εργαστήρια (τσαρουχάδες, σαμαράδες, σιδεράδες, χαλκουργοί, κηροπλάστες κ. α.). Βλ. Γιάννης Κανετάκης, *Το Κάστρο: Συμβολή στην πολεοδομική ιστορία των Ιωαννίνων*, ό. π., σελ. 71 και Ευαγγελή Ντάτση, *Τα ισνάφια μας τα βασιλεμένα, τα Γιάννινα των μαστόρων και των καρφάδων*, Αθήνα 2006, σελ. 64.

στεγάζονταν τα φαρμακεία. Προφανώς επιλέγεται η οδός Ανεξαρτησίας καθώς σε αυτή υπήρχε υψηλή εμπορική δραστηριότητα και συνεπώς υψηλή επισκεψιμότητα, τόσο από τους κατοίκους της πόλης όσο και από τους κατοίκους ευρύτερα του νομού και η οδός 21^η Φεβρουαρίου ως μια κεντρική οδός της ιστορικής συνοικίας των Ιωαννίνων, της Καλούτσιανης,⁴⁰⁸ που συγκέντρωνε υψηλή πληθυσμιακή πυκνότητα, πέραν της αξιολογής επαγγελματικής δραστηριοποίησης που παρατηρούνταν στην περιοχή. Όσον αφορά το φαρμακείο του ισραηλίτη γιαννιώτη Ι. Λεβή στην οδό Καλλάρη μπορεί να επισημανθεί το γεγονός, ότι επί της οδού αυτής καθώς και στην πέριξ περιοχή, η συντριπτική πλειοψηφία των επαγγελματιών και κατοίκων ήταν Εβραίοι.⁴⁰⁹

Οι δικηγόροι προβάλλονται στον τοπικό Τύπο με διαφημιστικές καταχωρίσεις των οποίων το κείμενο είναι απλό, λιτό και καθαρά πληροφοριακό. Περιέχει κυρίως το όνομα και τη διεύθυνση του δικηγόρου και σε κάποιες περιπτώσεις αναγράφονται αναλυτικά οι νομικές υποθέσεις τις οποίες ο δικηγόρος έχει τη δυνατότητα να χειριστεί. Αυτές παρουσιάζουν νομική ευρύτητα και είναι ποινικές, αστικές, φορολογικές και διοικητικές υποθέσεις ή «πάσης φύσης» όπως δηλώνει εξ αρχής ο διαφημιζόμενος δικηγόρος. Πιθανώς οι δικηγόροι της πόλης ήταν υποχρεωμένοι να εξασκούν πολλά νομικά αντικείμενα, αποφεύγοντας την εξειδίκευση, εξαιτίας του γεγονότος ότι αυτό απαιτούσε το πελατειακό τους κοινό. Πολλοί δικηγόροι διατηρούν το γραφείο τους στην οδό Παπάζογλου, προφανώς εξαιτίας της εγγύτητας με το Πρωτοδικείο και την Εισαγγελία τα οποία βρίσκονται στον ίδιο δρόμο και κάποιιοι συστεγάζονται επιδιώκοντας πιθανόν μείωση των εξόδων τους. Εντοπίζεται η διαφημιστική καταχώριση του Κ. Φρόντζου⁴¹⁰ και του Γ. Μουλαιμίδη,⁴¹¹ σημαντικών νομικών προσωπικοτήτων της

---

⁴⁰⁸ Η Καλούτσιανη, παλιά και ιστορική συνοικία, αποτελούσε μια σημαντική εμπορική περιοχή όπου λειτουργούσε μια δεύτερη αγορά της πόλης. Βλ. Γιάννης Κανετάκης, *Το Κάστρο: Συμβολή στην πολεοδομική ιστορία των Ιωαννίνων*, ό. π., σσ. 71, 74. Επίσης σε αυτή την οδό δραστηριοποιούνταν πολλοί επαγγελματίες με εργαστήρια (τσαρουχάδες, σαμαράδες, σιδεράδες, χαλκουργοί, κηροπλάστες κ.λπ.) Ευαγγελή Ντάτση, *Τα ισνάφια μας τα βασιλεμένα, τα Γιάννινα των μαστόρων και των καρφάδων*, Αθήνα 2006, σελ. 64.

⁴⁰⁹ Το γεγονός ότι στην οδό Καλλάρη υπήρχε έντονο το εβραϊκό στοιχείο επιβεβαιώνεται και από την έρευνα της Αντρης Αναστασίου στο «*Οι Εβραίοι των Ιωαννίνων κατά το Μεσοπόλεμο: Κοινωνική, Οικονομική και Πολιτισμική προσέγγιση της Ρωμανιώτικης Κοινότητας*», Διπλωματική Εργασία, ό. π., σσ. 165-170.

⁴¹⁰ Βλ. Χρήστος Τσέτσης, *Αυτοί που κυβέρνησαν τα Γιάννινα*, ό. π., σσ. 240-242.

⁴¹¹ Βλ. Χρήστος Τσέτσης, *Αυτοί που κυβέρνησαν τα Γιάννινα*, ό. π., σσ. 48-49.

πόλης των Ιωαννίνων. Ο Κ. Φρόντζος πέραν του επαγγέλματος του δικηγόρου, πολιτεύτηκε με το κόμμα των Φιλελευθέρων το 1931, αργότερα εκλέχτηκε βουλευτής με την ΕΡΕ (1956, 1958, 1961) και το 1978 για ένα έτος περίπου δήμαρχος Ιωαννίνων. Διατέλεσε επίσης για πολλά έτη πρόεδρος της Εταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών. Ο Γ. Μουλαϊμίδης υπήρξε δημοτικός σύμβουλος, βουλευτής Ιωαννίνων με το Λαϊκό Κόμμα και ευεργέτης της πόλης. Επίσης εντοπίζεται η καταχώριση του δικηγόρου Π. Φάντη⁴¹² ο οποίος εξέδωσε το μηνιαίο περιοδικό «Ελλοπία».⁴¹³ Άξιο επισήμανσης το στοιχείο της επαγγελματικής δραστηριοποίησης της μοναδικής γυναίκας δικηγόρου, της Ευαγγελίας Μαστραπά⁴¹⁴ όπως και η απουσία ισραηλίτη δικηγόρου από την πόλη των Ιωαννίνων.⁴¹⁵ Ένας σημαντικός αριθμός διαφημιστικών καταχωρίσεων που εντοπίζεται στον τοπικό Τύπο των Ιωαννίνων αναφέρεται σε δικηγόρους που δραστηριοποιούνται επαγγελματικά εκτός της πόλης και ειδικότερα στην Αθήνα καθώς και μια περίπτωση στην Κέρκυρα. Οι δικηγόροι που εδρεύουν στην Αθήνα κατάγονται από την Ήπειρο και απευθύνονται στους συμπατριώτες τους οι οποίοι επισκέπτονται την πρωτεύουσα για νομικές τους υποθέσεις. Το διαφημιστικό τους κείμενο είναι, όπως και στους άλλους δικηγόρους καθαρά πληροφοριακό, χωρίς αυτό να επεκτείνεται στην τυχόν νομική εξειδίκευση του γραφείου, εκτός από μεμονωμένες περιπτώσεις στις οποίες αναφέρεται η εξειδίκευση του γραφείου σε φορολογικές υποθέσεις και στην έκδοση συντάξεων. Το πελατειακό κοινό τους πιθανότατα ανήκε στην ανώτερη κοινωνική τάξη, καθώς τα μέλη της διέθεταν την οικονομική δυνατότητα μετακίνησης και διαμονής στην πρωτεύουσα όπως επίσης και τα αυξημένα δικαστικά έξοδα που απαιτούνταν για την υπεράσπιση των υποθέσεων τους οι οποίες πρέπει να παρουσίαζαν και ένα σημαντικό οικονομικό ενδιαφέρον. Στην διαφημιστική καταχώριση του δικηγόρου που διατηρεί το γραφείο του στην Κέρκυρα, ο δικηγόρος προβάλλει την ηπειρωτική καταγωγή και την επαγγελματική

---

⁴¹² Ο Πάνος Φάντης υπήρξε διακεκριμένος νομικός, με έντονο ενδιαφέρον για λογοτεχνικά και επιστημονικά ζητήματα καθώς και στενός συνεργάτης του Κ. Φρόντζου και ιδρυτικό μέλος της ΕΗΜ. Βλ. Χρήστου Τσέτση, *Οι Ηπειρώτες Άνθρωποι των γραμμάτων και των τεχνών*, Γιάννινα 2003, σσ. 464-465.

⁴¹³ Το περιοδικό «Ελλοπία» εκδόθηκε από τον Πάνο Φάντη και τον φιλόλογο Τάκη Σιωμόπουλο το έτος 1930 και η ζωή του κράτησε ένα χρόνο. Βλ. Χρήστου Τσέτση, *Οι Ηπειρώτες Άνθρωποι των γραμμάτων και των τεχνών* ό. π., σελ. 464.

⁴¹⁴ Ηπειρωτικός Αγών, 13-8-1939.

⁴¹⁵ Η απουσία ισραηλίτη γιαννιώτη δικηγόρου το έτος 1939 επιβεβαιώνεται από την έρευνα της Άντρη Αναστασίου στο: «*Οι Εβραίοι των Ιωαννίνων κατά το Μεσοπόλεμο: Κοινωνική, Οικονομική και Πολιτισμική προσέγγιση της Ρωμανιώτικης Κοινότητας*» Διπλωματική Εργασία, ό. π., σελ. 157.

εμπειρία του.⁴¹⁶ Πιθανόν το πελατειακό κοινό του είναι η πληθυσμιακή ομάδα των Ηπειρωτών της Κέρκυρας,⁴¹⁷ η οποία παρουσίαζε σημαντική πυκνότητα αλλά και οι περιπτώσεις των δικαστικών υποθέσεων που εκδικάζονταν σε ανώτερο βαθμό από τον πρωτόδικο, αυτό του Εφετείου. Τα Γιάννενα τον μεσοπόλεμο δεν διέθεταν Εφετείο και για δικαστικές υποθέσεις αυτού του βαθμού μετακινούνταν στο νησί της Κέρκυρας.⁴¹⁸

Οι τραπεζικές υπηρεσίες παρατηρούνται με μεγάλη συχνότητα στις διαφημιστικές καταχωρίσεις του τοπικού Τύπου. Εντοπίζονται πέντε τράπεζες, η Εθνική,⁴¹⁹ η Εμπορική,⁴²⁰ η Αγροτική τράπεζα,⁴²¹ η τράπεζα Αθηνών⁴²² και η Λαϊκή τράπεζα,⁴²³ το δε κείμενο των διαφημιστικών τους καταχωρίσεων είναι σοβαρό και καθαρά πληροφοριακό, αποφεύγοντας λεκτικές εξάρσεις. Η επιχειρηματολογία που αναπτύσσουν οι τράπεζες στην προσπάθεια πειθούς των υποψηφίων πελατών τους αποτυπώνεται στην παράθεση των υψηλών κεφαλαίων, καταθέσεων και αποθεματικών τους καθώς και στην ευρύτητα των διατιθέμενων υποκαταστημάτων η οποία εκτείνεται στο εσωτερικό της χώρας αλλά και στο εξωτερικό. Ιδιαίτερα στο εξωτερικό αναφέρεται η ύπαρξη υποκαταστημάτων στην Αγγλία, στην Αίγυπτο, Κύπρο και στις πόλεις των ΗΠΑ, Νέα Υόρκη, Βοστώνη και Σικάγο. Επίσης, τονίζεται ο ελκυστικός επιτοκισμός των καταθέσεων, ένα στοιχείο που εντοπίζεται σε όλες τις τράπεζες, στην δε Αγροτική τράπεζα δηλώνεται καθαρά το επιτόκιο που αυτή παρέχει και ο απαιτούμενος χρόνος δέσμευσης των χρημάτων καθώς και η προνομιακή μεταχείριση των αγροτών έναντι των μη αγροτών πελατών της. Προβάλλεται επίσης η ασφάλεια των κατατιθέμενων ποσών καθώς οι τράπεζες τελούν υπό την εγγύηση του κράτους. Η Εθνική τράπεζα όπως και η τράπεζα Αθηνών προτάσσουν την παλαιότητά τους αναγράφοντας το έτος ίδρυσης της κάθε μίας, το οποίο

---

⁴¹⁶ Ηπειρωτικός Αγών, 18-2-1936.

⁴¹⁷ Η ηπειρώτικη παρουσία στην Κέρκυρα υπήρξε πολυάριθμη και αποτέλεσε γεγονός διαχρονικό. Βλ. Σπύρος Στούπης, *Οι «Ξένοι» εν Κέρκυρα*, Αθήνα 2003.

⁴¹⁸ Η ίδρυση Εφετείου Ιωαννίνων αποτελούσε πάγιο αίτημα των Ηπειρωτών κατά τον Μεσοπόλεμο καθώς η μη λειτουργία του, τους υποχρέωνε να μετακινηθούν στην Κέρκυρα. Το Εφετείο Ιωαννίνων άρχισε τις εργασίες του για πρώτη φορά στις 15-3-1943, κατόπιν κανονιστικού διατάγματος της κυβέρνησης Κ. Λογοθετόπουλου. Βλ. *Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης αριθ. 98*, τεύχος πρώτο, 19-4-1943.

⁴¹⁹ Ηπειρωτικός Αγών, 25-2-1931.

⁴²⁰ Ο. π., 13-5-1930.

⁴²¹ Ο. π., 18-5-1930.

⁴²² Ο. π., 25-2-1931.

⁴²³ Ο. π., 8-11-1932.

ανάγεται στο 1841 για την Εθνική⁴²⁴ και το 1893 για την Αθηνών, ως επιπλέον στοιχείο της αξιοπιστίας τους. Η Εμπορική δηλώνει ότι δανειοδοτεί γενικά με εγγύηση εμπορευμάτων και ειδικότερα στην περιοχή Πρέβεζας με εγγύηση τυριών. Η Αθηνών στην επικοινωνιακή προσπάθεια της υιοθετεί το σλόγκαν «Ασφάλεια, Ταχύτητα, Οικονομία».

Η επιχειρηματολογική τακτική των τραπεζών, όπως αυτή αποτυπώνεται στις διαφημιστικές καταχωρίσεις αναδεικνύει σημαντικά στοιχεία του οικονομικού περιβάλλοντος της μεσοπολεμικής δεκαετίας 1930-1940 στην Ελλάδα γενικότερα αλλά και ειδικότερα στα Γιάννενα. Η οικονομική κατάσταση την περίοδο αυτή καθορίστηκε από την πτώχευση της χώρας το 1932 και ακολούθως, από τις επιχειρούμενες προσπάθειες με σκοπό την σταθεροποίηση της οικονομίας αρχικά και μετέπειτα την ανάπτυξή της. Οι τράπεζες, βασικός μοχλός της καπιταλιστικής ανάπτυξης κλήθηκαν να διαδραματίσουν πρωταγωνιστικό ρόλο σε αυτή. Μια καπιταλιστική ανάπτυξη που παρουσίασε στοιχεία παγκόσμιας κρίσης με αλυσιδωτές συνέπειες στις οικονομίες όλου του πλανήτη και αναπόφευκτα και στην Ελλάδα,⁴²⁵ η οποία στερούμενη την δανειακή δυνατότητα από τις κεφαλαιακές αγορές του εξωτερικού στράφηκε στην εσωτερική αγορά.⁴²⁶ Έτσι η έλλειψη επαρκών οικονομικών κεφαλαίων και η αναπόφευκτη στενότητα διαφαίνεται ως ένα βασικό χαρακτηριστικό της εποχής, γεγονός που επέφερε υψηλό επιτοκισμό στα διαθέσιμα κεφάλαια. Επίσης η κακή κατάσταση της ελληνικής οικονομίας είχε άμεσες συνέπειες στην σταθερότητα και την αξιοπιστία του τραπεζικού συστήματος και για αυτό το λόγο επιστρατεύονταν η κρατική εγγύηση ως εξασφάλιση αυτών. Επιπλέον η διατήρηση τραπεζικών υποκαταστημάτων στις χώρες της αλλοδαπής αποτελεί απόδειξη της εκεί παρουσίας των ελληνικών παροικιών καθώς και της επιχειρούμενης προσέλκυσης κεφαλαίων από αυτές.⁴²⁷

---

⁴²⁴ Βλ. Ηλία Βενέζη, *Χρονικόν της Τραπέζης της Ελλάδος*, Αθήναι 1955, σελ. 21.

⁴²⁵ Χρήστος Χατζηιωσήφ, *Το προσφυγικό σοκ, οι σταθερές και οι μεταβολές της ελληνικής οικονομίας* στο *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα 1922-1940^ο, Μεσοπόλεμος*, ό. π., σελ. 43.

⁴²⁶ Χρήστος Χατζηιωσήφ, *Το προσφυγικό σοκ, οι σταθερές και οι μεταβολές της ελληνικής οικονομίας* στο *Ιστορία της Ελλάδας, του 20^{ου} αιώνα 1922-1940^ο, Μεσοπόλεμος*, ό. π., σελ. 43.

⁴²⁷ Οι Έλληνες στην Αίγυπτο την μεσοπολεμική περίοδο είχαν ισχυρή οικονομική παρουσία και στενούς δεσμούς με την μητέρα Ελλάδα. Οι Έλληνες των ΗΠΑ την ίδια περίοδο, ακολούθησαν την δική τους πορεία και εξελίχθηκαν σε Ελληνοαμερικανούς, αλλά διατήρησαν τις σχέσεις με την Ελλάδα και τα οικονομικά έμβασμα προς αυτήν. Βλ. Αλέξανδρος Κιτροέφ, *Εμπορικές παροικίες και μετανάστες* στο *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα 1922-1940^ο, Μεσοπόλεμος*, ό. π., σσ. 367-382.

Όσον αφορά την περίπτωση των δανείων «επί τυρών» της Εμπορικής τραπεζής στην Πρέβεζα, μπορούμε να επισημάνουμε το γεγονός της εποχικής εγκατάστασης κτηνοτρόφων στην ευρύτερη περιοχή της Πρεβέζης κυρίως από κατοίκους του ορεινού χωριού, του Συρράκου Ιωαννίνων οι οποίοι χρησιμοποιούσαν τα εδάφη αυτά ως χειμερινή διαβίωση των κοπαδιών τους.⁴²⁸ Οι κτηνοτρόφοι αυτοί μετέτρεπαν το γάλα των προβάτων τους σε τυρί⁴²⁹ το οποίο μεταπωλούσαν και πιθανόν μέχρι να υλοποιηθεί αυτή η διαδικασία, είχαν την ανάγκη οικονομικής ρευστότητας.⁴³⁰ Αυτή την ανάγκη φιλοδοξούσε να καλύψει η Εμπορική τράπεζα με τη μορφή των δανείων που παρείχε.

Εντοπίζονται επίσης διαφημιστικές καταχωρίσεις ασφαλιστικών εταιρειών που δραστηριοποιούνται επαγγελματικά στα Ιωάννινα. Μια περίπτωση αφορά το ΚΤΑΧ (Κεντρικό Ταμείο Ασφάλειας Χαλάζης)⁴³¹ το οποίο ασφαρίζει γεωργικές καλλιέργειες όπως αμπέλια, καπνοκαλλιέργειες, ελαιώνες και λαχανόκηποι, από την ζημιά που προκαλούσε το χαλάζι και η παγωνιά σε αυτές. Παρείχε μάλιστα τη δυνατότητα καταβολής των ασφαλιστρών σε δόσεις καθώς το μέγιστο του ποσού θα καταβάλλονταν με το πέρας της συγκομιδής. Η ασφαλιστική αυτή κίνηση πήγαζε από την κρατική πρωτοβουλία με έδρα την Αθήνα, στην δε επαρχία ο συντονισμός παρέχονταν είτε από συνεργαζόμενους ιδιώτες πράκτορες (όπως ο Δ. Μαμούρης στην περιφέρεια Πρεβέζης και ο Λεων. Μωραΐτης στο Δελβινάκι) είτε από τα κατά τόπους Γεωργικά επιμελητήρια και τις διευθύνσεις των υποκαταστημάτων της Εθνικής Τράπεζας. Το ίδιο ταμείο εντοπίζεται να ασφαρίζει και μεγάλα ζώα, δηλαδή άλογα, ημίονους, όνους και αγελάδες, στην δε σχετική διαφημιστική καταχώριση αναφέρονται με παράδειγμα τα (μικρά όπως ισχυρίζεται) ποσά που απαιτούνται για την ασφαλιστική κάλυψη αλόγου, ημίονου και αγελάδας.⁴³² Από τα ποσά που απαιτούνται ως ασφαλιστικές εισφορές μπορούμε να

---

⁴²⁸ Ηπειρωτικός Αγών, Γιάννενα, 11-6-1930.

⁴²⁹ Η πώληση τυριών, κυρίως ως «κεφαλοτύρια», παρουσίαζε την μεσοπολεμική περίοδο αυξημένο εξαγωγικό προσανατολισμό στην Αμερική, Ιταλία και Μάλτα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των κερδών από την κτηνοτροφία ώστε αυτή να προτιμάται από τη γεωργία. Βλ. Νικόλαος Ζυγούρης, *Η παραγωγή και η εκμετάλλευση του γάλακτος από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερα* στο: Ηπειρωτική Εστία, Ιωάννινα 1960, σσ. 148-150.

⁴³⁰ Οι Συρακκιώτες ως κτηνοτρόφοι ξεχειμώνιαζαν κυρίως στην Πρέβεζα και όπως ήταν φυσικό ασχοληθήκαν και με την τέχνη της τυροκομίας. Βλ. Βαγγέλης Αυδίκος, *Πρέβεζα 1945-1990, Όψεις της μεταβολής μιας επαρχιακής πόλης*, ό. π., σελ. 283.

⁴³¹ Ηπειρωτικός Αγών, 17-5-1930.

⁴³² Ο. π., 13-1-1935.

συμπεράνουμε την σημαντική οικονομική αξία που έφεραν τα προαναφερθέντα ζώα, καθώς αυτά χρησιμοποιούνταν αφενός μεν ως μεταφορικά μέσα ανθρώπων και υλικών αγαθών και αφετέρου παρείχαν την κινητήριου δύναμη στην άρση των αγρών και στο αλώνισμα, δηλαδή σε δραστηριότητες καθοριστικές για την διατροφή του ανθρώπου. Ειδικότερα, η μεγαλύτερη αξία φαίνεται να αποδίδεται στον ημίονο που εκτιμάται, για την ίδια περίπου ηλικία ζώου, σε διπλάσια τιμή από ένα άλογο και σε σχεδόν διπλάσια τιμή από μια αγελάδα. Το άλογο τριών με δέκα ετών εκτιμάται με αξία 5.000 δραχμές, η αγελάδα με 6.000 δραχμές, ενώ ο ημίονος με 10.000 δραχμές. Αυτό υποδηλώνει το είδος των εργασιών που εκτελούνταν την περίοδο αυτή, οι οποίες ήταν κυρίως βαριές εργασίες που απαιτούσαν ζώα τα οποία να αντέχουν στο υψηλό βάρος φορτίο σε ένα γενικά δύσβατο τοπίο.⁴³³ Επίσης μια άλλη κρατική ασφαλιστική εταιρεία παρουσιάζεται, ως ασφάλεια «Γενικών Ασφαλειών», αυτή της «Εθνικής»,⁴³⁴ η οποία εδρεύει στην Αθήνα, στην δε επαρχία τον συντονισμό έχει ο διευθυντής των τοπικών υποκαταστημάτων της Εθνικής Τράπεζας. Στην προσπάθειά της να προσδώσει κύρος σε αυτήν αναφέρεται ως «η αρχαιότερα και η μεγαλύτερα ελληνική ασφαλιστική». Το στοιχείο αυτών των κρατικών προσπαθειών υποστήριξης της αγροτικής παραγωγής και των περιουσιακών στοιχείων των αγροτών πρέπει να εντάσσεται στην γενικότερη προσπάθεια οργάνωσης της αγροτικής παραγωγής από την κρατική πλευρά κατά τον μεσοπόλεμο, έχοντας ως άμεσο στόχο την αγροτική ανάπτυξη της χώρας.⁴³⁵ Άλλωστε η Εθνική τράπεζα και συνεπώς και η ασφάλειά της, η «Εθνική Ασφαλιστική», αποτελούσε εργαλείο εφαρμογής της εκάστοτε κρατικής πολιτικής.⁴³⁶

Εντοπίζονται και ιδιωτικές ασφαλιστικές εταιρείες οι οποίες φιλοδοξούν να παρέχουν κάλυψη σε πιθανές ζημιές γεωργικών προϊόντων, αμπελιών, καπνών κ.λπ. Ειδικότερα παρουσιάζεται η ασφαλιστική εταιρεία Γενικών Ασφαλειών με έδρα το Παρίσι και στην Ελλάδα την Αθήνα, ενώ στα Γιάννενα διέθετε τοπικό αντιπρόσωπο που

---

⁴³³ Τα άλογα χρησιμοποιούνταν κυρίως για ταχύτητα στις μετακινήσεις, αλλά τα κύρια μεταφορικά μέσα εμπορευμάτων ήταν τα μουλάρια. Βλ. Δημήτρης Ανωγειάτης - Πελέ, *Δρόμοι και διακίνηση στον ελλαδικό χώρο κατά τον 18^ο αιώνα*, ό. π., σσ. 52-59.

⁴³⁴ Η «Εθνική Ασφαλιστική» ιδρύθηκε το 1891 και κάλυπτε Γενικές ασφάλειες, Πυρός και Ζωής. Βλ. Πάνος Ρούσσης, *Ο ασφαλιστικός θεσμός δια μέσου των αιώνων*, Αθήνα 2005, σελ. 295.

⁴³⁵ Σωκράτης Πετμεζάς, *Αγροτική Οικονομία* στο: *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα 1922-1940^ο*, Μεσοπόλεμος, ό. π., σσ. 189-247.

⁴³⁶ Χρήστος Χατζηιωσήφ, *Το προσφυγικό σοκ, οι σταθερές και οι μεταβολές της ελληνικής οικονομίας στο* :*Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα 1922-1940^ο, Ο Μεσοπόλεμος*, ό. π., σελ. 29.

είχε την ευθύνη της περιοχής.⁴³⁷ Τονίζει ως πλεονέκτημά της τα υψηλά αποθεματικά τα οποία κατέχει. Άλλη εταιρεία, και αυτή Γαλλική, δραστηριοποιείται με τοπικό αντιπρόσωπο, προβάλλει δε τα υψηλά της κεφάλαια, την παλαιότητά της και τον άμεσο διακανονισμό των ζημιών ως βασικά στοιχεία που θα πρέπει να την καθιστούν αξιόπιστη.⁴³⁸ Επίσης η αγγλική ασφαλιστική εταιρεία «Αιών» η οποία παρέχει αποζημίωση σε υλικά αγαθά που καταστράφηκαν από πυρκαγιές και σε εμπορεύματα που υπέστησαν ζημία κατά το θαλάσσιο ταξίδι. Προβάλλει (και αυτή) το έτος ίδρυσής της, το 1832, δηλαδή την παλαιότητά της, ως σοβαρό πλεονέκτημα, την δε ευθύνη της περιοχής την έχει ο εκδότης της εφημερίδας «Ηπειρωτικός Αγών», ο Ευθύμιος Τζιάλλας.⁴³⁹ Παρόμοια ασφαλιστική κάλυψη παρέχει και άλλη ασφαλιστική εταιρεία, η «Βορειοβρετανική και Εμπορική ασφαλιστική εταιρεία», όπως τιτλοφορείται, η οποία προβάλλει την υψηλή κεφαλαιακή της επάρκεια (σε αγγλικές λίρες μάλιστα) και την παλαιότητά της τόσο στην Αγγλία το έτος 1809, όσο και στην πόλη των Ιωαννίνων το έτος 1891.⁴⁴⁰ Η ευθύνη της περιοχής έχει ανατεθεί στους αδελφούς Καμπιλή, προφανώς εβραίους Γιαννιώτες.⁴⁴¹ Τέλος, παρουσιάζεται η ασφαλιστική εταιρεία «Αστήρ» η οποία προσφέρει μια ευρύτερη κάλυψη καθώς παρέχει ασφαλιστήρια Ζωής καθώς και Πυρός και Ατυχημάτων. Η εταιρεία αυτή είναι θυγατρική της τράπεζας Αθηνών και ο κατά τόπου συντονισμός των εργασιών εκτελείται από τα υποκαταστήματα της τράπεζας Αθηνών.⁴⁴² Οι ασφαλιστικές εταιρείες δραστηριοποιούνται στην περιοχή μέσω τοπικών αντιπρόσωπων, οι οποίοι είναι αξιόπιστοι επιχειρηματίες ή σημαντικά πρόσωπα της πόλης, έχοντας ως προφανές κίνητρο την εδραίωση της εταιρείας. Έτσι επιλέγονται ως αντιπρόσωποι οι γνωστοί έμποροι Στατηράς και Μακρής, Α. Μάνθος καθώς και ο δημοσιογράφος και εκδότης Ευθ. Τζιάλλας και οι αδελφοί Καμπιλή. Οι αποζημιώσεις που υπόσχονται σε περίπτωση πιθανής καταστροφής από φωτιά απευθύνονταν σε ανθρώπους της εποχής που ήταν εξοικειωμένοι με την πιθανότητα αυτή. Οι πυρκαγιές εντός της πόλης ήταν συχνές και καταστροφικές για μεγάλο αριθμό οικιών,

⁴³⁷ Ηπειρωτικός Αγών, 7-4-1933.

⁴³⁸ Ο. π., 26-4-1934.

⁴³⁹ Ο. π., 31-1-1937.

⁴⁴⁰ Κήρυξ, 15-9-1931.

⁴⁴¹ Η οικογένεια Καμπιλή κατείχε σημαντική θέση τόσο στην εβραϊκή κοινότητα όσο και στην οικονομική ζωή της πόλης των Ιωαννίνων. Βλ. Ιωάννη Νικολαΐδη, *Τα Γιάννενα του Μεσοπολέμου, 1936-1940*, τομ. Γ', Ιωάννινα 1997, σελ. 27 και Δημήτρης Χατζής, *Το τέλος της μικρής μας πόλης*, Αθήνα 1999, σσ. 41-74.

⁴⁴² Ο. π., 15-9-1931.

καταστημάτων και δημοσίων κτιρίων καθώς γνώριζαν ταχεία εξάπλωση λόγω της ευρύτητας του ξύλου ως υλικού κατασκευής⁴⁴³ αλλά και της ανεπαρκούς πυροσβεστικής κάλυψης από την πλευρά της πολιτείας. Η καταστροφή του εμπορικού κέντρου των Ιωαννίνων κάποια χρόνια νωρίτερα εξαιτίας της πυρκαγιάς που ξέσπασε, σίγουρα παρέμενε μια σχετικά νωπή ανάμνηση στους κατοίκους της πόλης,⁴⁴⁴ όπως επίσης και η καταστροφή του εμπορικού κέντρου της Θεσσαλονίκης που έκαψε μεγάλο μέρος της πόλης αυτής το έτος 1917.⁴⁴⁵ Επίσης οι πιθανές ζημιές εξαιτίας της ευρείας χρήσης των θαλάσσιων μεταφορών υποδηλώνουν την συχνότητα του φαινομένου αυτού.⁴⁴⁶

Το πιθανό πελατειακό κοινό κατά κύριο λόγο θα πρέπει να αποτελούνταν από ανθρώπους ανωτέρου οικονομικού επιπέδου, οι οποίοι διέθεταν μια αξιόλογη περιουσιακή κατάσταση που έχρηζε ασφαλιστικής κάλυψης καθώς επίσης και την απαιτούμενη οικονομική δυνατότητα, στοιχείο που είναι απίθανο να συνέβαινε σε φτωχούς βιοπαλαιστές. Το ίδιο πρέπει να ίσχυε και στους κατόχους αγροτικών εκτάσεων οι οποίοι πιθανόν ανήκαν στην κατηγορία των ευπόρων αγροτών. Εκτός αυτών των προϋποθέσεων καθοριστική πρέπει να αποτελούσε και η βούληση του πελατειακού κοινού η οποία προϋπόθετε μια συγκεκριμένη αντίληψη, αυτήν της επιθυμίας της ασφαλιστικής κάλυψης. Η ασφαλιστική κάλυψη ως πρακτική, αποτέλεσε ένα στοιχείο των καπιταλιστικών δυτικών κοινωνιών όπου η ιδέα αυτή γεννήθηκε και καθιερώθηκε. Συνεπώς η επιχειρηματική υλοποίηση της ασφαλιστικής κάλυψης πρέπει να ήταν

⁴⁴³ Γιάννης Κανετάκης, *Το Κάστρο: Συμβολή στην πολεοδομική ιστορία των Ιωαννίνων*, ό. π., σσ. 87-88.

⁴⁴⁴ Το 1869 η αγορά των Ιωαννίνων, το «παζάρι», κάηκε (πιθανόν) από τον Οθωμανό διοικητή Ρασήμ Πασά που ήθελε να το αναμορφώσει. Η φωτιά κατέστρεψε περίπου 1800 ακίνητα. Βλ. Γιάννης Κανετάκης, *Το κάστρο: Συμβολή στην πολεοδομική ιστορία των Ιωαννίνων*, ό. π., σελ. 91 και Ευάγγελος Δημητριάδης, *Γιάννενα. Από την «πόλη – παζάρι» στην «πόλη – πρακτορείο»*, Θεσσαλονίκη 1993, σελ. 106. Δύο μήνες αργότερα ξέσπασε νέα φωτιά στο «παζάρι» των Ιωαννίνων βλ. Δημητρ. Σαλαμάγκας, *Λαογραφικά σχέδια* στο: Ηπειρωτική Εστία, Ιωάννινα 1953, σελ. 706.

⁴⁴⁵ Η πυρκαγιά στην Θεσσαλονίκη το 1917 ήταν τεράστια και καταστροφική. Ισοπέδωσε περίπου 4.000 μαγαζιά σε σύνολο 10.000 κτιρίων που κατέκαψε και άφησε άστεγους 70.000 κατοίκους, από τους οποίους οι περισσότεροι ήταν Εβραίοι. Βλ. Άννα Μαχαιρά, *Η Θεσσαλονίκη του Μεσοπολέμου* στο: *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα 1922-1940, Ο Μεσοπόλεμος*, ό. π., σσ. 116-120.

⁴⁴⁶ Οι θαλασσοσφάλειες αποτέλεσαν πραγματικότητα στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ από το τέλος του 18^{ου} αιώνα και εξής. Λίγο αργότερα, στις αρχές του 19^{ου} αιώνα εντοπίζονται και στην ελληνική οικονομική πραγματικότητα αρχικά στις περιοχές της ελληνικής διασποράς και των Ιονίων νήσων και με την απελευθέρωση στα αστικά κέντρα της εποχής. Βλ. Πάνος Ρούσσης, *Ο ασφαλιστικός θεσμός δια μέσου των αιώνων*, Αθήνα, ό. π., σελ. 206, 211, 220.

συνδεδεμένη με την καπιταλιστική κοινωνία και την αστική τάξη που υπήρχε σε αυτήν. Η ευνοϊκή στάση του γιαννιώτικου πελατειακού κοινού απέναντι στην ασφαλιστική κάλυψη πρόδιδε την ύπαρξη ενός αστικού κοινού, το οποίο διακατεχόταν από εκσυγχρονιστικές απόψεις και έτσι υιοθετούσε πρακτικές των καπιταλιστικά οργανωμένων δυτικών κοινωνιών.

Οι ξενοδοχειακές επιχειρήσεις οι οποίες παρατηρούνται στις διαφημιστικές καταχωρίσεις διακρίνονται σε αυτές που δραστηριοποιούνται στην πόλη των Ιωαννίνων αλλά και εκτός αυτής. Εντός της πόλης εντοπίζονται ολιγάριθμα διαφημιζόμενα ξενοδοχεία και ειδικότερα το «Αβέρωφ»,⁴⁴⁷ το « Η Μητρόπολις»,⁴⁴⁸ το «Ίλιον Παλλάς»⁴⁴⁹ και η «Μεγάλη Βρετανία».⁴⁵⁰ Η διαφημιστική καταχώριση του ξενοδοχείου «Αβέρωφ» αποτελείται από μια ευμεγέθη φωτογραφία στην οποία διαφαίνεται το μεγαλοπρεπές του κτιρίου καθώς και το σχετικό κείμενο το οποίο παρουσιάζει το ανωτέρω ξενοδοχείο με εκφράσεις υπερβολικές κάνοντας χρήση του υπερθετικού και του συγκριτικού βαθμού. Έτσι το «Αβέρωφ» προβάλλεται ως «Μέγα Ξενοδοχείο» και ως το «μεγαλύτερο και ευρυχωρότερο» από όλα τα ξενοδοχεία της πόλης.⁴⁵¹ Επίσης τονίζεται η ριζική ανακαίνισή του και η εγκατάσταση λουτρών και όλων «των κομφορ», δηλαδή σύγχρονων ανέσεων, στοιχεία που το καθίσουν το «μοναδικό ξενοδοχείο» σε όλη την Ήπειρο. Το ξενοδοχείο δηλώνεται ως «τουριστικό» σε όλα. Τα στοιχεία του διαφημιστικού μηνύματος μας οδηγούν στην υπόθεση ότι τα ξενοδοχεία της πόλης πρέπει να διέθεταν μικρού εμβαδού δωμάτια και κοινόχρηστους χώρους. Επίσης δε διέθεταν εγκαταστάσεις μπάνιου ούτε πλειάδα σύγχρονων ανέσεων, το δε πελατειακό κοινό τους κατέλυε σε αυτά εξαιτίας μη αμιγώς τουριστικών κινήτρων, αλλά πιθανώς εξαιτίας επαγγελματικών ή άλλων λόγων, στοιχείο που υποβάθμιζε την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

---

⁴⁴⁷ Ηπειρωτικός Αγών, 28-1-1935.

⁴⁴⁸ Ο. π., 30-7-1934.

⁴⁴⁹ Ο. π., 2-8-1935.

⁴⁵⁰ Ο. π., 4-1-1936 και Κήρυξ, 5-3-1938.

⁴⁵¹ Το ξενοδοχείο «Αβέρωφ» χτίστηκε επί οθωμανικής αυτοκρατορίας και ανήκε στον Τουρκογιαννιώτη Ιχσάν Χαμδή. Βρισκόταν στην κεντρική πλατεία των Ιωαννίνων και από το μπαλκόνι του εκφώνησαν πολλοί πολιτικοί τον λόγο τους προς τους πολίτες. Κατεδαφίστηκε τη δεκαετία του 1950. Βλ. Αναστάσιος Παπασταύρος, *Ιωαννίνων Εγκώμιον*, Ιωάννινα 1998, σελ. 288, 294 και Κωνσταντίνος Κωστούλας, *Επιχειρηματικές διαδρομές στα προπολεμικά Γιάννινα (1900-1940)*, Ιωάννινα 2010, σελ. 52.

Το ξενοδοχείο «Η Μητρόπολις» αρχίζει τις εργασίες του σύμφωνα με το διαφημιστικό κείμενο τον Αύγουστο του 1934.⁴⁵² Το κείμενο αυτό εμπεριέχει μια σχετική φωτογραφία η οποία αναδεικνύει το ξενοδοχειακό οικοδόμημα και την αδιαμφισβήτητη κομψότητά του. Τονίζει επίσης το νεόδμητο του κτιρίου και την μη πιθανότητα κινδύνου πυρκαγιάς καθώς και την ύπαρξη λουτρών και παροχής θερμού νερού σε όλα τα δωμάτια. Επίσης αναφέρει την λειτουργία θέρμανσης σε κάθε δωμάτιο και την παροχή πολλών άλλων ανέσεων, με την επισήμανση ότι τα χρηματικά ποσά που απαιτούνται για την διαμονή είναι «λογικά». Τέλος, αναφέρεται το όνομα και το επίθετο του ιδιοκτήτη - διευθυντή καθώς και η ακριβής διεύθυνση του ξενοδοχείου. Τα στοιχεία αυτά υποδηλώνουν την πιθανότητα φωτιάς που υπήρχε σε καταλύματα ύπνου της πόλης και σε άλλα μαγαζιά όπως συνέβη παλαιότερα εξαιτίας (και) της χρήσης εύφλεκτων δομικών υλικών καθώς και την μη δυνατότητα παροχής θερμού ύδατος προς χρήση λουτρού σε όλα τα ξενοδοχεία. Επίσης υποδηλώνουν την αδυναμία θέρμανσης σε κάθε δωμάτιο ξεχωριστά. Η επισήμανση περί «λογικών τιμών» αναδεικνύει ότι το πιθανό πελατειακό κοινό δεν ήταν αποκλειστικά η ανώτερη κοινωνική τάξη αλλά και άνθρωποι με χαμηλότερα οικονομικά βαλάντια καθώς η διεύθυνση του ανωτέρου ξενοδοχείου προφανώς είχε αντιληφθεί το περιορισμένο μέγεθος αυτής στην επισκεψιμότητα της πόλης των Ιωαννίνων. Το όνομα του ιδιοκτήτη – διευθυντή του ξενοδοχείου, δηλαδή του Ευθυμίου Λύτσικα, συμπεριλαμβάνεται στην διαφημιστική καταχώριση πιθανόν προς απόδειξη της εύρυθμης λειτουργίας της επιχείρησης, καθώς στο ίδιο πρόσωπο εμπεριέχονταν δύο καθοριστικές ιδιότητες που απαιτούνταν για αυτήν και ίσως εξαιτίας της αξιοπιστίας που χαρακτήριζε το ανωτέρω πρόσωπο εντός της τοπικής κοινωνίας των Ιωαννίνων. Σε άλλη διαφημιστική καταχώριση, του Ιουλίου του 1935, το ανωτέρω ξενοδοχείο διαφημίζει την παροχή λουτρού σε όποιον το επιθυμεί χωρίς να είναι πελάτης του. Η τιμή του λουτρού κόστιζε είκοσι δραχμές και ήταν σημαντική καθώς η μια εφημερίδα κόστιζε μια δραχμή.⁴⁵³ Το στοιχείο αυτό υποδηλώνει την έλλειψη λουτρού στα σπίτια της εποχής και συνεπώς την μη δυνατότητα μπάνιου από τους κατοίκους της πόλης.

---

⁴⁵²Κωνσταντίνος Κωστούλας, *Επιχειρηματικές διαδρομές στα προπολεμικά Γιάννινα (1900-1940)*, ό. π., σελ. 52.

⁴⁵³Ηπειρωτικός Αγών, 28-7-1935.

Η διαφημιστική καταχώριση του ξενοδοχείου «Ίλιον Παλλάς»⁴⁵⁴ αναφέρεται έμμεσα σε αυτό, καθώς άμεσα προβάλλεται ο Ευθύμιος Λύτσικας που έχει αναλάβει την διεύθυνση του ανωτέρου ξενοδοχείου. Προφανώς η διευθυντική ικανότητα του Ε. Λύτσικα και η εμπειρία του καθώς ήταν ήδη ιδιοκτήτης - διευθυντής ενός ξενοδοχείου αποτελούσε εγγύηση για την άρτια λειτουργία του ξενοδοχείου. Επίσης ανακοινώνεται η ανανέωση της επίπλωσής του, στοιχείο που υποδηλώνει την επιθυμία των πελατών για αναβαθμισμένες υπηρεσίες καθώς και τον ισχυρό ανταγωνισμό μεταξύ των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων. Στην ισόγεια πλαϊνή πλευρά του ξενοδοχείου στεγάζεται και το καπνοπωλείο – χαρτοπωλείο του Γ. Μπόζιου.⁴⁵⁵ Το ξενοδοχείο «Μεγάλη Βρετανία»⁴⁵⁶ δηλώνει άμεσα την διεύθυνσή του, η οποία είναι στην κεντρική πλατεία της πόλης, στην αρχή της διαφημιστικής καταχώρισής του καθώς και το όνομα του διευθυντή. Επίσης πληροφορεί τους πελάτες του για την πρόσφατη ανακαίνισή του και τις παροχές που προσφέρει σε αυτούς, δηλαδή κεντρική θέρμανση, λουτρά, καθαριότητα και αίθουσα αναμονής, παροχές που το καθιστούν όπως ισχυρίζεται «εφάμιλλο των Αθηναϊκών». Τα στοιχεία αυτά υποδεικνύουν την κατάσταση των καταλυμάτων ύπνου της πόλης των Ιωαννίνων, η οποία προφανώς δεν συμπεριλάμβανε κεντρική θέρμανση με καλοριφέρ, λουτρά και γενικότερα ανέσεις που σήμερα θεωρούνται αυτονόητες. Άλλωστε ο συντριπτικός όγκος των επισκεπτών κατά την μεσοπολεμική εποχή, μετακινούνταν στην πόλη των Ιωαννίνων κατεξοχήν από την ύπαιθρο, για πώληση ή αγορά αγαθών, αναζήτηση ιατρικών υπηρεσιών κ.α. και διανυκτέρευε σε χάνια ή πανδοχεία⁴⁵⁷ των οποίων οι κτιριακές υποδομές και οι παρεχόμενες υπηρεσίες

---

⁴⁵⁴ Το ξενοδοχείο «Ίλιον Παλλάς» χτίσθηκε στη δεκαετία του 1930 και στο μέσον του 1980 άλλαξε χρήση. Ιστορικό ξενοδοχείο καθώς φιλοξένησε διάφορες προσωπικότητες και πολιτικούς αλλά και εξαιτίας του γεγονότος ότι αποτέλεσε το φόντο της φωτογραφίας του Άρη Βελουχιώτη και του Στέφανου Σαράφη να μπαίνουν στα Γιάννενα το Δεκέμβριο του 1944. Βλ. Αναστάσιος Παπασταύρος, *Ιωαννίνων Εγκώμιον*, Ιωάννινα 1998, σελ. 159 και Κώστας Μπαλάφας, *Το αντάρτικο στην Ήπειρο*, Γιάννενα 1991, σελ. 205.

⁴⁵⁵ Ηπειρωτικός Αγών, 14-4-1939.

⁴⁵⁶ Το ξενοδοχείο «Μεγάλη Βρετανία» ήταν και αυτό σημαντικό ξενοδοχείο του μεσοπολέμου στα Γιάννινα. Βλ. Αναστάσιος Παπασταύρος, *Ιωαννίνων Εγκώμιον*, ό. π., σελ. 161.

⁴⁵⁷ Τα χάνια ήταν λαϊκά καταλύματα ύπνου. Διέθεταν κοιτόνες για την διαμονή των ανθρώπων στον πρώτο όροφο του οικοδομήματος αλλά και διατηρούσαν χώρους για σταυλισμό των ζώων στο ισόγειό τους. Την μεσοπολεμική εποχή λειτουργούσαν πολλά χάνια στο εμπορικό κέντρο της πόλης των Ιωαννίνων, δηλαδή στην οδό Ανεξαρτησίας ή κοντά σε αυτή, καθώς και στο Κριθαροπάζαρο (οδός Τσιριγώτη). Επίσης πολλά χάνια λειτουργούσαν στην περιοχή της Σκάλας και στην συνοικία Καλούτσισιανη. Βλ. Γιάννης Κανετάκης,

υστερούσαν κατά πολύ από τις αντίστοιχες των ξενοδοχείων. Φυσικά η «υστέρηση» αυτή είχε άμεσες συνέπειες και στο κόστος που απαιτούνταν καθώς τα χάνια ήταν σαφώς πιο οικονομικά από τα ξενοδοχεία. Τα χάνια στο πέρασμα του χρόνου έχασαν τον ρόλο τους και αφού αρχικά περιορίστηκαν, σταδιακά τέθηκαν εκτός λειτουργίας.

Τα ξενοδοχεία που δραστηριοποιούνται επαγγελματικά στην Αθήνα προφανώς ανήκουν ιδιοκτησιακά σε Ηπειρώτες και απευθύνονται στους συντοπίτες τους που μετακινούνται για υποθέσεις τους στην πρωτεύουσα.⁴⁵⁸ Οι διευθύνσεις τους βρίσκονται στην πλατεία Ομόνοιας ή σε οδούς κοντά σε αυτή και πάντα στο κέντρο της Αθήνας, στοιχείο που υποδηλώνει ότι οι Ηπειρώτες επισκέπτες μετακινούνταν σε αυτή κυρίως για επαγγελματικές υποθέσεις. Από τις διαφημιζόμενες υπηρεσίες προκύπτει ότι τα ξενοδοχεία της πρωτεύουσας υπερτερούσαν σε κτιριακές υποδομές έναντι των ξενοδοχείων των Ιωαννίνων, καθώς σε κάποια από αυτά, λειτουργούσε παράλληλα με την κεντρική θέρμανση ή τα λουτρά, αυτόματος ανελκυστήρας, παροχή που δεν εντοπίζεται στις παρεχόμενες ανέσεις των καταλυμάτων των Ιωαννίνων. Επίσης παρατηρείται διαφημιστική καταχώριση ξενοδοχείου στην Κέρκυρα,⁴⁵⁹ ιδιοκτησίας Ηπειρώτη από την Πλησιβίτσα Φιλιάνων, το οποίο απευθύνεται στους Ηπειρώτες που μετακινούνται στη Κέρκυρα.⁴⁶⁰ Άξιο επισήμανσης η διαφημιστική καταχώριση που μαρτυρά την ύπαρξη ξενοδοχείου στο ορεινό χωριό των Ιωαννίνων, τα Πράμαντα.⁴⁶¹

Στις διαφημιστικές καταχωρίσεις εντοπίζονται συχνά εστιατόρια. Αυτά στεγάζονται σε κεντρικά σημεία της πόλης και ιδιαίτερα στην κεντρική πλατεία. Το εστιατόριο «Αβέρωφ»⁴⁶² των Αφών Πετσαλίτη⁴⁶³ στο διαφημιστικό μήνυμά του προβάλλει ως το κύριο χαρακτηριστικό του «την καθαριότητα» και ακολούθως την

Το Κάστρο: Συμβολή στην πολεοδομική ιστορία των Ιωαννίνων, ό. π., σελ. 74-85 και Ευάγγελος Δημητριάδης, Γιάννενα, Από την «πόλη – παζάρι» στην «πόλη – πρακτορείο», Θεσσαλονίκη 1993, σελ. 119.

⁴⁵⁸ Ηπειρωτικός Αγών, 13-12-1930, 3-4-1931, 28-9-1932, 21-11-1933, 21-11-1933, 11-7-1937 και Κήρυξ 7-2-1934, 13-6-1934 και Κραυγή, 12-11-1934.

⁴⁵⁹ Κραυγή, 7-11-1932.

⁴⁶⁰ Η ηπειρωτική παρουσία στην Κέρκυρα υπήρξε πολυάριθμη και αποτέλεσε γεγονός διαχρονικό. Βλ. Σπύρος Στούπης, *Οι «Ξένοι» εν Κέρκυρα*, Αθήνα 2003.

⁴⁶¹ Ηπειρωτικός Αγών, 23-8-1930.

⁴⁶² Το εστιατόριο «Αβέρωφ» εντοπίζεται να λειτουργεί ως εταιρεία από το 1927. Βλ. Νίκος Αναστασόπουλος, *Εμπορικές συνεταιριστικές δραστηριότητες στα Ιωάννινα (1914-1930): Η μαρτυρία του βιβλίου καταστατικών εταιριών*, Αθήνα 2007, σελ. 190.

⁴⁶³ Ηπειρωτικός Αγών, 10-9-1931 και Κήρυξ, 12-9-1931 και Ηπειρωτικός Κόσμος, 3-6-1935.

«εξαιρετο μαγειρική» του και τις άλλες παροχές του καταστήματος, στοιχείο που υποδηλώνει τις πιθανόν πλημμελείς συνθήκες υγιεινής των εστιατορίων της εποχής. Επίσης εντοπίζεται επιχείρηση εστιατορίου, το οποίο χαρακτηρίζεται ως «οινομαγειρείο» και στεγάζεται σε υπόγειο χώρο της πλατείας.⁴⁶⁴ Προφανώς πρόκειται για κατάστημα που απευθύνονταν στη λαϊκή τάξη, όσον αφορά δε την στέγασή του σε υπόγειο χώρο μπορεί να επισημανθεί ότι αυτό αποτελούσε την εποχή αυτή μια συνήθης πρακτική. Το εστιατόριο «Κωνσταντινούπολις»⁴⁶⁵ βρισκόταν στο ισόγειο του ξενοδοχείου «Αβέρωφ» το οποίο όπως έχουμε ήδη αναφέρει κατεδαφίστηκε αργότερα. Επίσης εντοπίζεται το εστιατόριο «Κουραμπάς»⁴⁶⁶ το οποίο βρισκόταν εκτός του οικισμού της πόλης σε μια περιοχή που θεωρούνταν «εξοχική» και σερβίριζε κάθε «εκάστην Κυριακή» πατσά. Το φαγητό αυτό ο «πατσάς» ή «πατσιάς» πρέπει να αποτελούσε δημοφιλές πιάτο στους κατοίκους της πόλης των Ιωαννίνων μιας και διαφημίζεται συχνά. Μάλιστα στις διαφημιστικές καταχωρίσεις εστιατορίων στην Αθήνα που απευθύνονταν σε Ηπειρώτες⁴⁶⁷ το πιάτο του πατσά τονίζεται ως χαρακτηριστικό του καταστήματος. Επίσης εντοπίζεται το εστιατόριο «Κυρά Φροσύνη» στην περιοχή της Λίμνης,⁴⁶⁸ ένα εστιατόριο στο Δελβινάκι,⁴⁶⁹ και ένα στη Δοβρά Ζαγορίου.⁴⁷⁰ Στον δρόμο προς την Πρέβεζα, πιθανότατα για την εξυπηρέτηση των ταξιδιωτών,⁴⁷¹ όπως και μέσα στην πόλη της Πρέβεζας⁴⁷² παρατηρούνται διαφημιζόμενα εστιατόρια. Τέλος, σημειώνεται διαφημιστική καταχώριση εστιατορίου στην Κέρκυρα,⁴⁷³ το οποίο αποτελεί σύμφωνα με το διαφημιστικό του μήνυμα, «καταφύγιο για τους Ηπειρώτες».⁴⁷⁴

⁴⁶⁴ Ηπειρωτικός Αγών, 11-3-1934.

⁴⁶⁵ Ηπειρωτικός Κόσμος, 16-1-1936.

⁴⁶⁶ Ηπειρωτικός Αγών, 4-1-1936.

⁴⁶⁷ Ο. π., 22-3-1930, 10-1-1931, 6-6-1932 και Κήρυξ, 30-11-1932.

⁴⁶⁸ Ηπειρωτικός Αγών, 21-3-1937. Το κατάστημα «Κυρά Φροσύνη» άντεξε στο χρόνο και λειτουργεί με σύγχρονη μορφή και σήμερα.

⁴⁶⁹ Ηπειρωτικός Αγών, 21-5-1931.

⁴⁷⁰ Ο. π., 8-6-1932. Το χωριό Δοβρά Ζαγορίου μετονομάστηκε σε Ασπράγγελοι με το ΦΕΚ 76 Α, 2-5-1927. https://www.eetaa.gr/metaboles/fek/1927/fek_76a_1927.pdf. Η χρήση του παλιού ονόματος στη διαφήμιση προφανώς γίνεται επειδή η νέα ονομασία δεν είχε καθιερωθεί ακόμη.

⁴⁷¹ Ο. π., 28-6-1930.

⁴⁷² Ο. π., 17-12-1931.

⁴⁷³ Κραυγή, 7-11-1932.

⁴⁷⁴ Η ηπειρώτικη παρουσία στην Κέρκυρα υπήρξε πολυάριθμη και αποτέλεσε γεγονός διαχρονικό. Βλ. Σπύρος Στούπης, *Οι «Ξένοι» εν Κέρκυρα*, Αθήνα 2003.

Τα καφενεία που παρατηρούνται στις διαφημιστικές καταχωρίσεις είναι ολιγάριθμα. Εντοπίζεται ένα στην Κέρκυρα, με την επωνυμία η «Χιμάρα»,⁴⁷⁵ το οποίο προβάλλεται ως «καταφύγιο» των Ηπειρωτών και άλλο ένα στην Αθήνα, η «Συνάντησις». Αυτές οι δύο επιχειρήσεις προσπαθούν να προσελκύσουν Ηπειρώτες που μετακινούνται ή διαβιούν στην Κέρκυρα⁴⁷⁶ ή στην Αθήνα,⁴⁷⁷ στοιχείο που υποδηλώνει τον σημαντικό αριθμό μεταναστών Ηπειρωτών στις περιοχές αυτές καθώς και τα προβλήματα που αυτοί αντιμετώπιζαν εκεί. Η μειονεκτική θέση του μετανάστη, έως την οριστική εδραίωση και προσαρμογή στον τόπο μετακίνησής του απαιτεί την συνεργασία και αρωγή από συντοπίτες του τους οποίους πιθανόν θα τους συναντήσει στα διαφημιζόμενα καφενεία Στην πόλη των Ιωαννίνων εντοπίζεται ένα καφενείο με συχνή διαφημιστική παρουσία στο Νησί Ιωαννίνων,⁴⁷⁸ το οποίο προφανώς απευθύνεται σε εκδρομείς από την πόλη και το καφενείο «Μικρό Ζάππειο»⁴⁷⁹ το οποίο στεγαζόταν στο Τζαμί Καλούτσιανης⁴⁸⁰ και παρείχε, πέραν των κλασικών υπηρεσιών ενός καφενείου και τη δυνατότητα «μεικτών παιγνίων» σε ειδικό χώρο, οριζόμενο ως «λέσχη», έως τις 2 και 30 μετά τα μεσάνυχτα. Από την αναφορά αυτή μπορούμε εύλογα να υποθέσουμε ότι εντός αυτής της «λέσχης» διεξάγονταν τυχερά παιχνίδια με χρηματικά ποσά.

Τα ζαχαροπλαστεία που εντοπίζονται είναι επίσης ολιγάριθμα. Ειδικότερα οι σχετικές διαφημιστικές καταχωρίσεις αναφέρονται στο ζαχαροπλαστείο ιδιοκτησίας Τζάλλα Κωνσταντίνου το οποίο σερβίρει «εκλεκτά παγωτά»,⁴⁸¹ το ζαχαροπλαστείο «Σαντράλ»,⁴⁸² το ζαχαροπλαστείο Αφών Σακελαρίου⁴⁸³ που και αυτό διαφημίζει τα

⁴⁷⁵ Ηπειρωτικός Αγών, 22-7-1930.

⁴⁷⁶ Η ηπειρώτικη παρουσία στην Κέρκυρα υπήρξε πολυάριθμη και αποτέλεσε γεγονός διαχρονικό. Βλ. Σπύρος Στούπης, *Οι «Ξένοι» εν Κέρκυρα*, ό. π.

⁴⁷⁷ Η αύξηση του πληθυσμού στην Αθήνα κατά την μεσοπολεμική περίοδο ήταν σημαντική, καθώς εγκαταστάθηκε σε αυτήν πληθυσμός (κυρίως) της υπαίθρου από την υπόλοιπη Ελλάδα. Βλ. Παρασκευή Καπώλη, *Η εσωτερική μετανάστευση στην Αθήνα 1950-1970*, ΕΚΠΑ 2010, Διδακτορική Διατριβή, σελ. 92.

⁴⁷⁸ Ηπειρωτικός Αγών, 29-6-1930.

⁴⁷⁹ Ηπειρωτικός Κόσμος, 18-5-1936.

⁴⁸⁰ Το τζαμί Κανλή Τσιεσμέ ή Καλούτσιανης είναι οικοδόμημα του τέλους του 15^{ου} αιώνα, το οποίο σώζεται έως σήμερα, στην παλιά και ιστορική συνοικία της Καλούτσιανης. Παλαιότερα χρησιμοποιήθηκε ως στέγη από διάφορα εμπορικά καταστήματα. Βλ. Γιάννης Κανετάκης, *Το Κάστρο: Συμβολή στην πολεοδομική ιστορία των Ιωαννίνων*, ό. π., σελ. 101 και σελ. 150. Η Καλούτσιανη αναφέρεται επίσης ως Καλούτσια. Βλ. Κώστας Φωτόπουλος, *Τα Γιάννινα*, Αθήνα 1986, σελ. 42.

⁴⁸¹ Ηπειρωτικός Αγών, 20-5-1930.

⁴⁸² Ο. π., 28-12-1930.

παγωτά του καθώς και τις μπουγάτσες ως εξαιρετα προϊόντα του καταστήματος, το «εργαστήριο ζαχαροπλαστικής ο Ερμής» του Κ. Τριανταφύλλου που παράγει γλυκά, λουκούμια κ.λπ., το οποίο επικαλείται τα απονεμηθέντα σε αυτό βραβεία της Διεθνούς Εκθέσεως Θεσσαλονίκης ως ισχυρή απόδειξη της ποιότητας του ⁴⁸⁴ και το Ζυθοζαχαροπλαστείο «Τέλειο». ⁴⁸⁵

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι διαφημιστικές καταχωρίσεις κινηματογράφων στην πόλη των Ιωαννίνων. Οι κινηματογράφοι και τα κινηματοθέατρα που εντοπίζονται είναι το «Πάνθεον», ⁴⁸⁶ ο «Ούφα Πάλας», ⁴⁸⁷ ο κινηματογράφος «Τιτάνια», ⁴⁸⁸ ο «Εσπερος», ⁴⁸⁹ ο κινηματογράφος «Γκλόρια» ⁴⁹⁰ και ο κινηματογράφος «Ευστρατιάδη» ⁴⁹¹ στη δεκαετία 1930-1940. Όσον αφορά τα μηνύματα στις διαφημιστικές καταχωρίσεις τους συνήθως είναι λιτά, με απλή αναφορά στην προβολή της ταινίας, εμπεριέχονται δε στην στήλη της εφημερίδας κάτω από τον τίτλο «Κινηματογραφικά» ή «Θεάματα». Κάποιες ενσωματώνουν στο κείμενο τους και εικόνα, όπως στην περίπτωση της παράστασης των «Αθλίων». Επίσης προβάλλονται στοιχεία για το είδος της ταινίας ή τους ηθοποιούς που συμμετέχουν. Ο κινηματογράφος «Εσπερος» το καλοκαίρι ⁴⁹² του 1936 φιλοξενείται στον κήπο του Κουραμπά ⁴⁹³ προσφέροντας δύο παραστάσεις από τις 8 και 30 έως τις 12 και 30 το βράδυ, το δε εισιτήριο του τιμάται στις 2,90 δραχμές. Το ποσό αυτό ήταν προσιτό αν συνυπολογίσει κανείς ότι μια εφημερίδα κόστιζε μια δραχμή την περίοδο αυτή. Ο κήπος του Κουραμπά γενικώς παρείχε φιλοξενία σε

---

⁴⁸³ Ο. π., 3-6-1932.

⁴⁸⁴ Ο. π., 16-12-1933.

⁴⁸⁵ Κήρυξ, 16-12-1932.

⁴⁸⁶ Ηπειρωτικός Αγών, 11-9-1930 και Κραυγή, 12-7-1931.

⁴⁸⁷ Ηπειρωτικός Αγών, 10-9-1931.

⁴⁸⁸ Ο. π., 18-7-1935 και Ήπειρος, 7-11-1936.

⁴⁸⁹ Ο. π., 23-7-1936.

⁴⁹⁰ Ηπειρωτικός Αγών, 18-7-1935.

⁴⁹¹ Κραυγή, 10-1-1932.

⁴⁹² Οι θερινοί κινηματογράφοι γνώρισαν ραγδαία ανάπτυξη κατά τον μεσοπόλεμο, εξαιτίας των ελαχίστων υποδομών που απαιτούσαν καθώς και του μειωμένου κόστους (συγκριτικά με τους χειμερινούς) λειτουργίας τους. Βλ. Ελίζα – Άννα Δελβερούδη, *Κινηματογράφος*, στο: *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα 1922-1940, Ο Μεσοπόλεμος*, τομ. Β΄, Μέρος 2^ο, Αθήνα 2003, σελ. 367.

⁴⁹³ Στην περιοχή του «Κουραμπά» υπήρχε νοσοκομείο, κήπος και εξοχικό καφενείο. Βλ. Κώστας Φωτόπουλος, *Τα Γιάννινα*, Αθήνα 1986, σελ. 45.

κινηματογράφους κατά την θερινή περίοδο.⁴⁹⁴ Σύμφωνα με διαφημιστική καταχώριση προβάλλονταν στο κινηματογράφο αυτό το έτος 1932 δύο ταινίες, απογευματινή και βραδινή, το δε εισιτήριο κόστιζε πέντε δραχμές και μάλιστα «με συνοδεία γλυκού».⁴⁹⁵ Πάντως στα τέλη του 1935 λειτουργεί ο κινηματογράφος «Τιτάνια» ως χειμερινός, διαφημίζοντας τις ανέσεις του και ιδιαίτερα την θέρμανση με καλοριφέρ,⁴⁹⁶ ένας κινηματογράφος που φαίνεται να μονοπωλεί την παροχή κινηματογραφικών υπηρεσιών το χειμώνα στην πόλη των Ιωαννίνων.

Άξιον επισήμανσης το γεγονός της παράστασης οπερέτας του θιάσου Ι. Ξύδη στον κινηματογράφο «Τιτάνια» που σημειώνεται στις 27-4-1939, καθώς με το τέλος αυτής θα ακολουθούσε η περιγραφή της ιστορίας της Ελλάδος από την εποχή του Λεωνίδα μέχρι την 4^η Αυγούστου και από κει μέχρι της ημέρας εκείνης.⁴⁹⁷ Η παράσταση όπως αναγράφεται στην καταχώριση θα ετίθετο υπό την προστασία του στρατηγού – διοικητού της 8ης μεραρχίας Χ. Κατσιμήτρου.⁴⁹⁸ Το γεγονός αυτό καθαυτό, δηλαδή η επιχειρούμενη ιστορική παρουσίαση σε ένα χώρο θεάματος, η θεματολογία της ιστορικής αναδρομής καθώς και η αφετηρία της και το τέλος της, όπως επίσης και η στρατιωτική εποπτεία αυτής από τον ανώτερο στρατιωτικό της πόλης, καταδεικνύουν βασικά στοιχεία της μεταξικής διακυβέρνησης της χώρας. Η διακυβέρνηση του Ι. Μεταξά προπαγάνδιζε την ιστορική συνέχεια από την εποχή της αρχαίας Ελλάδος, επιδίωκε δε την προώθηση των απόψεών της με αυταρχικό τρόπο και στον χώρο όπου διεξάγονταν δημόσια θεάματα. Το απαραίτητο υποστηρικτικό περιβάλλον θα το αναζητούσε στην ισχύ της στρατιωτικής εξουσίας.⁴⁹⁹

Οι κινηματογράφοι την περίοδο αυτή γενικότερα στην Ελλάδα και όπως είναι φυσικό και στα Γιάννενα αποτελούσαν επιχειρήσεις οι οποίες κινούνταν σε ασταθές περιβάλλον, καθώς ήταν μια νέα μορφή ψυχαγωγίας με ένα πελατειακό κοινό περιορισμένο καθώς και με σημαντικά έξοδα. Το ήδη ολιγάριθμο κοινό τους συρρικνωνόταν περισσότερο όταν οι κινηματογραφικές επιχειρήσεις όριζαν ένα αντίτιμο

⁴⁹⁴ Ηπειρωτικός Αγών, 23-6-1932.

⁴⁹⁵ Ο. π., 23-6-1932.

⁴⁹⁶ Κραυγή, 20-9-1935.

⁴⁹⁷ Για την ιδεολογία του Μεταξά βλ. Γρηγόριος Δαφνής, *Η Ελλάς μεταξύ δύο πολέμων, 1923-1940*, τομ. Β', σελ. 468.

⁴⁹⁸ Ηπειρωτικός Αγών, 27-4-1939.

⁴⁹⁹ Ο κινηματογράφος εργαλειοποιήθηκε από το μεταξικό καθεστώς με σκοπό την προώθηση της ιδεολογίας του. Βλ. Αντώνης Λιάκος, *Ο ελληνικός 20^{ος} αιώνας*, Αθήνα 2019, σελ. 183.

ικανό να αντισταθμίσει τα έξοδά τους. Τα στοιχεία αυτά είχαν ως αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις αυτές πολλά προβλήματα σχετικά με την βιωσιμότητά τους αλλά και με την ποιότητα των προβαλλόμενων ταινιών τους.⁵⁰⁰ Επίσης πληροφορούμαστε από το περιοδικό «Κινηματογραφικός Αστήρ»⁵⁰¹ ότι το έτος 1931 οι κινηματογραφικές αίθουσες στα Ιωάννινα έκλεισαν με την επέλαση του χειμώνα εξαιτίας του κρύου και παρέμεινε μόνο ο κινηματογράφος που στεγάζονταν στο κινηματοθέατρο «Ευστρατιάδη». Το κινηματοθέατρο αυτό διέθετε τις καλύτερες εγκαταστάσεις, αλλά σύμφωνα πάλι με το ίδιο περιοδικό, τα οικονομικά του δεν ήταν καλά εξαιτίας κακών χειρισμών του ιδιοκτήτη του, του ιατρού Κ. Ευστρατιάδη.⁵⁰²

Το ακίνητο αυτό του Κ. Ευστρατιάδη το οποίο κατά την περίοδο του χειμώνα στέγαζε κινηματογραφικές⁵⁰³ και θεατρικές παραστάσεις μετατρέπονταν και σε κέντρο διασκέδασης στο οποίο διεξάγονταν διαφορές εκδηλώσεις. Έτσι εντοπίζεται διαφημιστική καταχώριση η οποία διαφημίζει έναν χορό «Υπέρ των φυμαντιούντων παλαιών πολεμιστών»⁵⁰⁴ καθώς και τη θεατρική παράσταση του θιάσου Γ. Ξύδη.⁵⁰⁵ Επίσης διεξάγονταν διάφορες θεατρικές παραστάσεις και γενικώς θεάματα στο κέντρο «Οασίς» από θιάσους (κυρίως Αθηναϊκούς) που επισκέπτονταν την πόλη.⁵⁰⁶ Στον κήπο του «Κουραμπά» φιλοξενούνταν διάφορες ορχήστρες οι οποίες έπαιζαν μουσική για χάρη του κοινού και σύμφωνα με διαφημιστική καταχώριση το ίδιο έπρατταν τις Κυριακές και εορτές κατά τις μεσημεριανές ώρες.⁵⁰⁷ Σε άλλη διαφημιστική καταχώριση παρουσιάζονταν το μουσικό σχήμα «Τρίο Τζωφρέ» που θα έπαιζε στον «Κουραμπά», το κλασικό κομμάτι «Κουρέας της Σεβίλλης», όπερα, οπερέτα⁵⁰⁸ καθώς και κομμάτια

---

⁵⁰⁰Κινηματογραφικός Αστήρ, 1-11-1931, σελ. 6.

⁵⁰¹ Η κυκλοφορία του εξειδικευμένου αυτού περιοδικού αυτού τεκμηριώνει και την ανάπτυξη του κινηματογράφου στην Ελλάδα το μεσοπόλεμο. Βλ. Ελίζα – Άννα Δελβερούδη, *Κινηματογράφος*, στο: *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα 1922-1940, Ο Μεσοπόλεμος*, τομ. Β', ό. π., σελ. 369.

⁵⁰²Κινηματογραφικός Αστήρ, ό. π., σελ. 7.

⁵⁰³Κραυγή, 25-1-1932, 30-10-1932.

⁵⁰⁴Ηπειρωτικός Αγών, 19-2-1932.

⁵⁰⁵Κραυγή, 29-3-1931.

⁵⁰⁶Κραυγή, 10-7-1933.

⁵⁰⁷Ηπειρωτικός Αγών, 9-7-1933.

⁵⁰⁸ Την περίοδο αυτή συνηθίζονταν τα σινεμά- βαριετέ όπου συνδυάζονταν κινηματογραφικές προβολές με ποικιλία θεαμάτων Βλ. Ελίζα – Άννα Δελβερούδη, *Κινηματογράφος*, στο: *Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα 1922-1940, Ο Μεσοπόλεμος*, ό. π., σελ. 367.

ελληνικής μουσικής.⁵⁰⁹ Οι ποικίλες θεατρικές παραστάσεις που παρουσιάζονταν καθώς και οι χοροί στο κέντρο του Κ. Ευστρατιάδη, όπως και οι μουσικές εκδηλώσεις που έπαιζαν κλασική μουσική ή όπερα δηλώνουν την ύπαρξη ενός κοινού στην πόλη των Ιωαννίνων το οποίο επιθυμούσε τον εκσυγχρονισμό και την υιοθέτηση μιας δυτικής κουλτούρας στην διασκέδαση. Βέβαια αυτό το κοινό θα ήταν περιορισμένο και πιθανότατα ανήκε στην ανώτερη τάξη εισοδηματικά.⁵¹⁰

Μια άλλη δραστηριότητα που εντοπίζεται στις διαφημιστικές καταχωρίσεις είναι η παράδοση μαθημάτων. Τα μαθήματα παραδίδονταν κυρίως με την μορφή του ιδιαίτερου μαθήματος και αφορούσαν Φιλολογικά,⁵¹¹ Μαθηματικά,⁵¹² Φυσικής και Χημείας.⁵¹³ Επίσης παραδίδονταν ιδιαίτερα μαθήματα ξένων γλωσσών, δηλαδή Αγγλικών, Γερμανικών, Ιταλικών και Γαλλικών.⁵¹⁴ Ο ιεροψάλτης της εκκλησίας Αγίας Μαρίας και δάσκαλος της βυζαντινής μουσικής Κ. Καμπάς παρέδιδε σχετικά μαθήματα.⁵¹⁵ Παρατηρείται επίσης και η πιο οργανωμένη εκδοχή, όπως ήταν αυτή των φροντιστηρίων στα οποία διδάσκονταν τα ανωτέρω μαθήματα. Έτσι, διαφημίζονται φιλολογικά φροντιστήρια, φροντιστήρια μαθηματικών, καθώς και φροντιστήρια ξένων γλωσσών. Το φιλολογικό φροντιστήριο του Ι. Γεωργιάδη,⁵¹⁶ προετοιμάζει τους υποψηφίους του για την Ακαδημία, την Νομική, την Φιλοσοφική και την Θεολογική σχολή. Το έτος 1937 συνεργάζεται με καθηγητή Μαθηματικών και διευρύνει τις σχολές των υποψηφίων φοιτητών του στην Εμπορική σχολή και στη Γεωπονική. Παράλληλα παρέχει προετοιμασία για «μετεξεταστέους» μαθητές καθώς και εισαγωγή μαθητών από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο. Το φροντιστήριο έδρευε στην πλατεία Πάργης, αλλά για παροχή πληροφοριών παρέπεμπε και στο περίπτερο του Γ. Γεωργιάδη που έδρευε στο Τζαμί Καλούτσιανης, προφανώς συγγενή του. Όσον αφορά αφενός τις «σχολές», αυτές

---

⁵⁰⁹ Ηπειρωτικός Αγών, 4-8-1934.

⁵¹⁰ Η λειτουργία του κέντρου Ευστρατιάδη και οι κοσμικές εκδηλώσεις που διεξάγονταν εκεί είχαν τη φιλοδοξία να γίνει αυτό «στέκι της ανώτερης τάξης» των Ιωαννίνων. Βλ. Βαγγέλης Αυδίκος, *Η ταυτότητα της Περιφέρειας στο Μεσοπόλεμο*, ό. π., σσ. 85-86.

⁵¹¹ Ηπειρωτικός Αγών, 24-7-1930.

⁵¹² Ηπειρωτικός Αγών, 15-7-1930.

⁵¹³ Ο. π., 13-8-1931.

⁵¹⁴ Ο. π., 9-8-1930, 20-7-1937.

⁵¹⁵ Ηπειρωτικός Αγών, 18-5-1935.

⁵¹⁶ Ο. π., 23-6-1936, 29-7-1939.

ήταν οι σχολές του Ε.Κ.Π.Α. και του πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης⁵¹⁷ καθώς αυτά ήταν το μοναδικά πανεπιστήμια της χώρας την μεσοπολεμική εποχή και αφετέρου η «Ακαδημία», η οποία ήταν η Παιδαγωγική Ακαδημία που λειτουργούσε στα Ιωάννινα και εκπαίδευε δασκάλους των δημοτικών σχολείων. Η Ζωσιμαία Παιδαγωγική Ακαδημία (όπως ήταν το πλήρες όνομά της) ήταν την εποχή αυτή ο μοναδικός εκπαιδευτικός οργανισμός ανωτέρου επίπεδου στην πόλη των Ιωαννίνων.⁵¹⁸ Η πιθανή φοίτηση σε αυτήν αποτελούσε μια ελκυστική διέξοδο πολλών νέων της ευρύτερης περιοχής των Ιωαννίνων που επιθυμούσαν να σπουδάσουν και να ασχοληθούν επαγγελματικά στην εκπαίδευση. Οι «μετεξεταστέοι» μαθητές ήταν αυτοί που αποτύγγαναν κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους και καλούνταν να εξεταστούν την περίοδο του Σεπτεμβρίου προκειμένου να συνεχιστεί η σχολική τους εκπαίδευση ή να επαναλάβουν την τάξη που φοιτούσαν. Αυτή η πρακτική ήταν συνήθης στη σχολική πραγματικότητα την περίοδο αυτή όπως και οι εξετάσεις από το Δημοτικό προς το Γυμνάσιο.

Επίσης, εντοπίζεται φροντιστήριο που προετοίμαζε σπουδαστές για τις στρατιωτικές σχολές και τους διαγωνισμούς που διεξήγαγε η Τράπεζα Ελλάδας το οποίο παρέπεμπε και αυτό για πληροφορίες σε κάποιο περίπτερο.⁵¹⁹ Η προετοιμασία που παρείχε αφορούσε γνώσεις αριθμητικής, λογιστικών και ξένων γλωσσών προφανώς γιατί αυτό απαιτούσε η Τράπεζα Ελλάδας στους διαγωνισμούς της. Σημειώνεται επίσης η διαφημιστική καταχώριση της φιλόλογου Ευτυχίας Πρίντζου η οποία παρέχει ιδιαίτερα μαθήματα στη διεύθυνση Δωδώνης 11, διαθέτοντας και τηλέφωνο στην οικία της.⁵²⁰ Η Ευτυχία Πρίντζου ήταν καθηγήτρια φιλόλογος σε γυμνάσιο των Ιωαννίνων και

---

⁵¹⁷ Το πανεπιστήμιο Αθηνών (Ε.Κ.Π.Α.) ιδρύθηκε το 1837 και περιελάμβανε τέσσερις σχολές: α) Γενικών επιστημών, Φιλοσοφίας, Φιλολογίας, Μαθηματικών και Φυσικής, β) Θεολογίας, γ) Ιατρικής και δ) Νομικών και Πολιτικών επιστημών. Το πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (Α.Π.Θ.) ιδρύθηκε το 1926 με μόνη σχολή τη Φιλοσοφική και το 1927 προστέθηκε η Νομική. Ακολούθησαν και άλλες σχολές αργότερα. Βλ. *Νέα Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια*, Χάρη Πάτση, τομ. 19^{ος}, ό. π., σελ. 65.

⁵¹⁸ Η Ζωσιμαία Παιδαγωγική Ακαδημία εκπαίδευε δασκάλους Δημοτικών σχολείων. Λειτουργήσε από το 1934 έως το 1982. Βλ. Κωνσταντίνος Κίτσος, *Η ιστορία του Διδασκαλείου Ιωαννίνων και της Ζωσιμαίας Παιδαγωγικής Ακαδημίας*, Αθήνα 1988, σσ. 173-194. Στην ίδρυσή της συνέβαλε καθοριστικά ο τότε Μητροπολίτης Ιωαννίνων και αργότερα Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος, Σπυρίδων Βλάχος. Βλ. Κων. Μιχαηλίδης, *Σπυρίδων Βλάχος Μητροπολίτης Ιωαννίνων, Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος* στο: *Ηπειρωτική Εστία*, Ιωάννινα 1952, σελ. 825.

⁵¹⁹ Ηπειρωτικός Αγών, 25-6-1936.

⁵²⁰ Ηπειρωτικός Αγών, 20-7-1937.

διευθύντρια της Ζωσιμαίας βιβλιοθήκης. Κατά τη διάρκεια της κατοχής παρουσίασε αντιστασιακή δράση οργανωμένη στο ΕΑΜ γεγονός που προκάλεσε διώξεις εναντίον της μεταπολεμικά και την εκτέλεσή της το 1948.⁵²¹

Στις παραδόσεις ξένων γλωσσών η γαλλική γλώσσα παρουσιάζεται η γλώσσα με την μεγαλύτερη συχνότητα, στοιχείο που υποδηλώνει την υπέρτερη θέση της στις προτιμήσεις των ανθρώπων την εποχή αυτή. Ένας δάσκαλος Γαλλικών, είναι ο πιθανότατα ισραηλίτης Γιαννιώτης Αβραάμ Χαίμ⁵²² ο οποίος υπήρξε (όπως δηλώνει) για πολλά χρόνια δάσκαλος της Αλιάνς.⁵²³ Σημειώνεται φροντιστήριο που διαχωρίζει τους μαθητές σε άρρενες και θήλεα, στοιχείο το οποίο υποδηλώνει πρακτική της εποχής που διαχώριζε με βάση το φύλλο τους μαθητές κατά την διδασκαλία των μαθημάτων.⁵²⁴ Τέλος, εντοπίζονται διαφημιστικές καταχωρίσεις φροντιστηρίων που παραδίδουν μαθήματα «προπαρασκευαστικά», (όπως τα ονομάζουν), στην Αθήνα ή από την Αθήνα με αλληλογραφία.⁵²⁵ Το γεγονός αυτό υποδηλώνει την πρακτική κάποιων Ηπειρωτών που είχαν τη δυνατότητα να μεταβούν στην Αθήνα προκειμένου να προετοιμαστούν για τις εξετάσεις των ανώτερων σχολών καθώς και την «δια αλληλογραφίας», μέθοδο που συνηθιζόταν εκείνη την εποχή.

Διαφημίζονται επίσης ιδιωτικά και δημόσια εκπαιδευτήρια καθώς και οικοτροφεία. Ειδικότερα σημειώνεται η «Ιόνιος» σχολή⁵²⁶ στην Αθήνα που ήταν ιδιωτικό σχολείο με νηπιαγωγείο, δημοτικό, γυμνάσιο (όλα εξατάξια) και επιπλέον παρείχε τη δυνατότητα διαμονής σε οικοτροφείο.⁵²⁷ Το σχολείο έδινε βαρύτητα στην εκμάθηση των ξένων γλωσσών διδάσκοντας αυτές κάθε μέρα. Στην διαφημιστική καταχώριση του αναφέρονται το όνομα του ιδρυτή και τα ονόματα των καθηγητών που είναι υπεύθυνοι

---

⁵²¹ Βλ. Σπύρος Εργολάβος, *Η Δίκη της Πρίντζου και οι εκτελεσμένοι των Ιωαννίνων*, Αθήνα 1998.

⁵²² Ηπειρωτικός Αγών, 1-9-1931

⁵²³ Η Alliance Française Israelite Universelle ήταν εβραϊκό σχολείο που λειτουργούσε και στα Γιάννενα. Ιδρύθηκε το 1904 και περιλάμβανε Δημοτικό και Σχολαρχείο. Οι μαθητές της είχαν τη δυνατότητα να μάθουν τέλεια Γαλλικά και αυτός ο λόγος προσέλκυε και χριστιανούς μαθητές. Το σχολείο εντάχθηκε στην κρατική εκπαίδευση και συνέχισε να λειτουργεί με κάποιες διαφοροποιήσεις στο πρόγραμμα του, μέχρι το 1940. Βλ. Γεώργιος Σιομπότης, *Οι Ρωμανιώτες Εβραίοι των Γιαννίνων*, Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο Ελλάδα, 2005, σελ. 35 και Δημήτρης Χατζής, *Το τέλος της μικρής μας πόλης*, Αθήνα 1999, σελ. 57.

⁵²⁴ Ο. π., 29-4-1934.

⁵²⁵ Ο. π., 14-8-1931 και Ελευθερία, 17-8-1931 και Ηπειρωτικός Αγών, 18-11-1931.

⁵²⁶ Ηπειρωτικός Αγών, 11-9-1932.

⁵²⁷ Ο. π., 13-9-1932.

για την ομαλή διεξαγωγή της εκπαιδευτικής διαδικασίας, προφανώς ως απόδειξη της αξιοπιστίας του. Άλλα σχολεία που εντοπίζονται είναι το «Δραγάσιο»⁵²⁸ στην Αθήνα το οποίο παρέχει και αυτό την δυνατότητα του οικοτροφείου στους μαθητές του,⁵²⁹ το εκπαιδευτήριο «Καποδίστρια»⁵³⁰ στην Κέρκυρα που διέθετε και αυτό οικοτροφείο και το οικοτροφείο των Π. Βακάλη και Σ. Πανταζάκου⁵³¹ στην πόλη των Ιωαννίνων που παρείχε διαμονή και διατροφή σε παιδιά Δημοτικού σχολείου (των δυο τελευταίων τάξεων), Γυμνασίου, Διδασκαλείου⁵³² και Εμπορικής σχολής.⁵³³ Άλλο οικοτροφείο εντοπίζεται στη Βούρμπιανη,⁵³⁴ χωριό της Κόνιτσας⁵³⁵ και στην Αθήνα προοριζόμενο για τους φοιτητές του πανεπιστημίου Αθηνών.⁵³⁶ Επίσης διαφημίζεται ένα δημόσιο σχολείο που ιδρύθηκε με χρήματα ευεργέτη, η «Κοργιαλένιος - Αναργύρειος»⁵³⁷ σχολή Σπετσών,⁵³⁸ και το λύκειο Αγίου Ανδρέα⁵³⁹ στην Πάτρα,⁵⁴⁰ τα οποία σχολεία διατηρούσαν και αυτά

⁵²⁸Το «Δραγάσιο» ήταν ιδιωτικό σχολείο και οικοτροφείο που ιδρύθηκε από τον καθηγητή Ιακ. Δραγάση το 1903 στον Πειραιά. http://pireorama.blogspot.com/2012/04/blog-post_17.html. 7-1-2023.

⁵²⁹ Κήρυξ, 11-9-1930.

⁵³⁰ Ηπειρωτικός Αγών, 28-8-1930.

⁵³¹ Ηπειρωτικός Αγών, 1-9-1931.

⁵³² Το «Διδασκαλείο» ήταν εκπαιδευτήριο δασκάλων πριν την θεσμοθέτηση των Παιδαγωγικών Ακαδημιών που λειτουργούσε και στα Γιάννενα από το 1913 έως το 1936. Βλ. Κωνσταντίνος Κίτσος, *Η ιστορία του Διδασκαλείου Ιωαννίνων και της Ζωσιμαίας Παιδαγωγικής Ακαδημίας*, Αθήνα 1988, σσ. 173-194.

⁵³³ Η «Εμπορική» σχολή Ιωαννίνων παρείχε εκπαίδευση οικονομικής κατεύθυνσης στους μαθητές της. Λειτουργήσε από το 1927 έως το 1961 που καταργήθηκε. Βλ. Κώστα Ζάκκα, *Η Εμπορική Σχολή Ηπείρου 1923-1961*, Ιωάννινα 2004.

⁵³⁴ Ηπειρωτικός Αγών, 6-9-1933.

⁵³⁵ Στην Βούρμπιανη λειτουργούσε ημιγυμνάσιο και οικοτροφείο κατά τη δεκαετία 1930-1940. Βλ. Βασ. Δημάρατος - Νικ. Ρεμπέλη, *Ιστορία της Βούρμπιανης*, Αθήνα 1996, σσ. 197-198.

⁵³⁶ Ηπειρωτικός Αγών, 24-10-1930.

⁵³⁷ Ηπειρωτικός Αγών, 13-9-1932.

⁵³⁸ Η «Αναργύρειος» Σχολή Σπετσών ήταν ένα σημαντικό πρότυπο δημόσιο σχολείο με οικοτροφείο του 20^{ου} αιώνα στην Ελλάδα που χρηματοδοτούνταν από τους ευεργέτες Σωτ. Ανάργυρο και Μαρίνο Κοργιαλένη. Λειτουργήσε με αυτή την μορφή από το 1928 έως το 1983 .Βλ. Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα ,Αθήνα, τομ.7^{ος} , ό. π., σελ. 118.

⁵³⁹ Ηπειρωτικός Αγών, 2-9-1933.

⁵⁴⁰ Το Λύκειο «Άγιος Ανδρέας» λειτουργούσε στην Πάτρα διαθέτοντας και οικοτροφείο. Ιδρύθηκε στα μέσα του 19ου αιώνα για τις ανάγκες των καθολικών της Πάτρας, συνέχισε δε την λειτουργία του ως δημόσιο σχολείο και το Α΄ μισό του 20^{ου} αιώνα. Την μεσοπολεμική περίοδο είχε εξελιχτεί σε ένα πολύ καλό σχολείο. <https://eall.gr/blog/2019/11/28/%CE%BF%CE%AC%CE%B3%CE%B9%CE%BF%CF%82->

οικοτροφείο για τους μαθητές τους. Τέλος, παρατηρείται η σχολή Μεγαρέως «Ο Προμηθεύς»⁵⁴¹ και ένα εκπαιδευτήριο στην Κέρκυρα για μαθητές δημοτικού και γυμνασίου με οικοτροφείο.⁵⁴²

Τα διαφημιζόμενα σχολεία είναι κυρίως ιδιωτικά σχολεία της Αθήνας τα οποία προσπαθώντας να διευρύνουν το πελατειακό τους κοινό απευθύνονταν και στις μεγάλες επαρχιακές πόλεις. Επίσης παρουσιάζονται δημόσια σχολεία που λειτουργούσαν με χρήματα ευεργετών ή σχολεία που διατηρούσαν ένα διαφορετικό «χρώμα» εξαιτίας του λόγου της αρχικής ίδρυσής τους. Και στις δύο περιπτώσεις αυτά ανήκαν στα λεγόμενα «καλά» σχολεία της εποχής. Επίσης παρατηρείται η παράλληλη συνλειτουργία με το κάθε σχολείο αυτή των οικοτροφείων. Όπως διαπιστώνεται, δεν υφίσταται σχολείο χωρίς τη δυνατότητα να διαμένουν οι μαθητές σε οικοτροφείο ασχέτως των οικονομικών τους ή την κατοικία της οικογενείας τους. Βέβαια, υπάρχουν και οι περιπτώσεις που λειτουργούν οικοτροφεία, χωρίς σύνδεση με κάποια σχολεία, παρέχοντας απλώς διαμονή στους οικότροφους τους.

Εκείνο που μπορεί να επισημανθεί είναι το ευρύ φάσμα εκπαιδευτηρίων της εποχής που περιελάμβανε από ιδιωτικά έως δημόσια σχολεία, στοιχείο που αναδεικνύει την βούληση του κράτους όπως παρέχει εκπαίδευση στους πολίτες του άλλα και των πολιτών που θεωρούσαν την εκπαίδευση κάτι σημαντικό και για αυτό το λόγο ήταν έτοιμοι να διαθέσουν σημαντικά οικονομικά ποσά. Επίσης εύλογα προκύπτει ότι το πιθανό πελατειακό κοινό των ιδιωτικών σχολείων στην πόλη των Ιωαννίνων θα πρέπει να ανήκε στην εύπορη εισοδηματικά τάξη αν και ιδιωτικά σχολεία διαφημιζόμενα στα Γιάννενα δεν εντοπίζονται, γεγονός που υποδηλώνει το περιορισμένο αυτής της εύπορης τάξης. Όσον αφορά την λειτουργία των οικοτροφείων μπορεί να επισημανθεί αφενός μεν ότι σε κάποιες περιπτώσεις αυτά αποτελούσαν τη μοναδική επιλογή πολλών παιδιών διότι η οικογένεια τους δε διέμενε κοντά στο σχολείο και αφετέρου ότι αυτό παρατηρούνταν και σε σχολεία στην μόνιμη κατοικία των μαθητών. Η συνύπαρξη (όπως

[%CE%B1%CE%BD%CE%B4%CF%81%CE%AD%CE%B1%CF%82-%CF%84%CE%BF-%CF%83%CF%87%CE%BF%CE%BB%CE%B5%CE%AF%CE%BF-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CF%80%CE%AC%CF%84](#)

⁵⁴¹ Ηπειρώτικος Αγών, 11-9-1930. Η σχολή «Μεγαρέως» ήταν ιδιωτική μέση σχολή με πρακτικό προσανατολισμό στην Αθήνα. Η σημερινή της εξέλιξη είναι τα Λύκεια Δούκα. https://el.everybodywiki.com/%CE%95%CE%BA%CF%80%CE%B1%CE%B9%CE%B4%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%B1_%CE%94%CE%BF%CF%8D%CE%BA%CE%B1

⁵⁴² Ελευθερία, 29-4-1931.

προαναφέραμε) σχολείου και οικοτροφείου γίνεται κατανοητή πλήρως αν το οικοτροφείο αντιμετωπιστεί ως ένα στοιχείο επικουρικό του σχολικού ιδρύματος και του σκοπού που αυτό υποστηρίζει. Σύμφωνα με τις απόψεις της εποχής, ο σκοπός του σχολείου επιτυγχάνονταν αποτελεσματικότερα, αν οι μαθητές διαβιούσαν συλλογικά, διατηρώντας ένα (συνήθως) αυστηρό και πειθαρχημένο πρόγραμμα μελέτης, αθλητισμού, ανάπαυσης και άλλων δραστηριοτήτων.⁵⁴³ Επίσης από τις διαφημιστικές καταχωρίσεις αποτυπώνονται τα σχολικά ιδρύματα της εκπαιδευτικής πραγματικότητας των Ιωαννίνων. Έτσι την περίοδο αυτή λειτουργούσε αρχικά το Διδασκαλείο, αργότερα η Ζωσιμαία Παιδαγωγική Ακαδημία και η Εμπορική σχολή, πέραν των Δημοτικών και εξαταξίων Γυμνασίων της πόλης. Σύμφωνα με διαφημιστική καταχώριση η Εμπορική Σχολή η οποία έφερε τον τίτλο «Δημόσια Εξατάξιο Εμπορική Σχολή Ιωαννίνων» δεχόταν μαθητές σε τρεις τάξεις, Πρώτη, Δευτέρα και Τρίτη, για την σχολική χρονιά 1933 - 1934 και απαιτούσε το ανάλογο ενδεικτικό για την κάθε μία. Επίσης απαιτούσε εξετάσεις για την εισαγωγή των μαθητών στα «Ελληνικά» και τα «Μαθηματικά» και μάλιστα μόνο γραπτές.⁵⁴⁴ Προφανώς οι εξετάσεις κάποιων άλλων σχολικών ιδρυμάτων περιείχαν και προφορικές εξετάσεις. Άξιον επισήμανσης η διαφημιστική καταχώριση του οικοτροφείου Βούρμπιανης Κόνιτσας, σύμφωνα με την οποία γινόταν δεκτά τρόφιμα σε είδος, αντί χρημάτων, στοιχείο που υποδηλώνει την έλλειψη οικονομικής ρευστότητας την περίοδο αυτή και ιδιαίτερα σε περιοχές της υπαίθρου.

Παρατηρούνται επίσης διαφημιστικές καταχωρίσεις που αφορούν ιαματικά λουτρά.⁵⁴⁵ Οι συχνότερες διαφημιστικές καταχωρίσεις ιαματικών λουτρών αφορούν περιοχές της Κόνιτσας και συγκεκριμένα σε πηγές κοντά στο ποταμό Σαραντάπορο. Οι πηγές αυτές που ήταν γνωστές από παλαιότερα, βάσιζαν τις θεραπευτικές τους ιδιότητες στα θειούχα νερά που διέθεταν, για αυτό και αποκαλούνταν και «Βρωμόνερα», παλαιά και νέα. Πρόκειται για οργανωμένες εγκαταστάσεις που παρείχαν στέγη και διατροφή στους επισκέπτες καθώς και μεταφορά στους χώρους τους, συνδυάζοντας μάλιστα

---

⁵⁴³ Ελένη Πασιά, «Το Μητροπολιτικό Οικοτροφείο Παραμυθιάς (1946 - 1981): Η προσφορά του, ιστορικά στοιχεία και όψεις της καθημερινότητας», Μεταπτυχιακή Εργασία, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Ιωάννινα 2021, σελ. 65.

⁵⁴⁴ Ηπειρωτικός Αγών, 29-9-1933.

⁵⁴⁵ Στα ιαματικά λουτρά προσέρχονταν ο ασθενής για λουτροθεραπεία, δηλαδή για θεραπεία με τη μεθοδική χρήση λουτρών και ειδικότερα των ιαματικών πηγών. Βλ. Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, Αθήνα, τομ.33⁹⁵, ό. π., σσ. 682-685.

αυτοκίνητα και υποζύγια. Ειδικότερα σημειώνονται τα «Νέα Βρωμόνερα» ή «Μπιλθούκια», θειούχα ιαματικά λουτρά στην περιοχή της Κόνιτσας τα όποια υπόσχονται αποτελεσματική θεραπεία ρευματισμών, ισχιαλγίας, δερματικών νοσημάτων και άλλων ασθενειών.⁵⁴⁶ Στα λουτρά διατηρούνταν ξενοδοχείο και εστιατόριο, οι δε επισκέπτες θα μετακινούνταν με αυτοκίνητα από τα Γιάννενα έως το κοντινό χωριό Μέρτζιανη. Από εκεί θα χρησιμοποιούσαν υποζύγια για την μεταφορά τους στον χώρο των λουτρών επειδή προφανώς δεν υπήρχε αμαξιτός δρόμος. Επίσης η επιχείρηση διέθετε στην πόλη των Ιωαννίνων άτομο που παρείχε σχετικές πληροφορίες. Άλλη διαφημιστική καταχώρηση αναφέρεται στα θειούχα ιαματικά λουτρά Καβασίλων Κόνιτσας. Υπόσχεται ίαση πολλών ασθενειών εξαιτίας, όπως υποστηρίζει, των συστατικών του νερού των λουτρών αλλά και παράλληλα άνετη διαμονή και σίτιση των επισκεπτών. Η μεταφορά των επισκεπτών θα γινόταν (όπως και στα «Μπιλθούκια») καταρχήν με αυτοκίνητα και έπειτα η εναπομείνουσα δώρη απόσταση θα καλύπτονταν με υποζύγια.⁵⁴⁷ Σημειώνεται επίσης διαφήμιση των θειούχων ιαματικών λουτρών «Βρωμονέρια» στο Λεσκοβίκι Αλβανίας η οποία υπόσχεται θεραπεία από πολλές ασθένειες, άνετη και προσιτή διαμονή. Η μετακίνηση στο χώρο αυτό γίνεται με αυτοκίνητα χωρίς να απαιτείται η χρήση υποζυγίων,⁵⁴⁸ αλλά απαιτούνταν έκδοση διαβατηρίων,⁵⁴⁹ καθώς τα λουτρά βρισκόταν στο Αλβανικό έδαφος, προφανώς σε κοντινή απόσταση από τα ελληνικά σύνορα.

Άλλη διαφήμιση αφορά τα ιαματικά λουτρά Πρεβέζης τα οποία ήταν και αυτά θειούχα. Στην περίπτωση αυτή η διαφήμιση χρησιμοποιεί λεπτομερή ανάλυση του Πανεπιστημίου Αθηνών προκειμένου να πείσει για την αποτελεσματικότητα των λουτρών.⁵⁵⁰ Τέλος συναντάται διαφήμιση των λουτρών Σμοκόβου, μιας περιοχής της Καρδίτσας.⁵⁵¹ Η περιοχή αυτή παρουσιάζεται ως μια λουτρόπολη με άρτιες εγκαταστάσεις,⁵⁵² στην δε πόλη των Ιωαννίνων υπήρχε τοπικός ανταποκριτής. Επίσης

---

⁵⁴⁶ Ηπειρωτικός Αγών, 3-7-1930.

⁵⁴⁷ Ηπειρωτικός Αγών, 29-6-1930.

⁵⁴⁸ Ηπειρωτικός Αγών, 2-6-1931.

⁵⁴⁹ Ελευθερία, 9-8-1934.

⁵⁵⁰ Ηπειρωτικός Αγών, 10-6-1931.

⁵⁵¹ Ηπειρωτικός Αγών, 29-6-1939.

⁵⁵² Την εποχή αυτή τα λουτρά Σμοκόβου ήταν μια εξαιρετική λουτρόπολη με πολυάριθμους επισκέπτες. Βλ. Αθηνά Τσιόγκα, *Ιαματικός τουρισμός: Διερεύνηση της εικόνας και της απήχησης επισκεπτών στα λουτρά Σμοκόβου*, Διπλωματική εργασία, Βόλος 2020, σελ. 72-81.

εντοπίζεται σχετική διαφήμιση σύμφωνα με την οποία δίνεται η δυνατότητα σε όποιον επιθυμεί να μεταφέρει το ιαματικό – θεραπευτικό ύδωρ στην οικία του καθώς αυτό πωλείται εμφιαλωμένο από τα φαρμακεία.⁵⁵³ Η διάθεση των προϊόντων αυτών προέρχεται από τον καθηγητή Κ. Δαμβέργη⁵⁵⁴ που προμηθεύει λουτρά σε φιάλες από νερό των πηγών της Αιδηψού, Λουτρακίου, Υπάτης, Μεθάνων καθώς και άλλων υδάτων με παρόμοιες δυνατότητες. Το στοιχείο αυτό υποδηλώνει τον ικανό όγκο ανθρώπων οι οποίοι επεδίωκαν την ίασή τους από τα ιαματικά λουτρά, αριθμός που προσέδιδε οικονομικό κίνητρο στους επιχειρηματίες που διαχειρίζονταν τα ιαματικά λουτρά αυτά. Άλλες διαφημίσεις αφορούν περιοχές εκτός Ιωαννίνων και ειδικότερα τα ιαματικά λουτρά Πρεβέζης και Σμοκόβου Καρδίτσας.⁵⁵⁵ Γενικά η χρήση των ιαματικών λουτρών τον μεσοπόλεμο παρουσιάζεται συχνή, πιθανόν εξαιτίας του εκτεταμένου των παθήσεων που αντιμετώπιζαν οι άνθρωποι της εποχής, και κυρίως της αντίληψης σύμφωνα με την οποία πολλές ασθένειες μπορούσαν να αντιμετωπιστούν με την χρήση ιαματικών λουτρών. Επίσης η χρήση των ιαματικών λουτρών και η διαμονή στις περιοχές αυτές σε πολυτελή καταλύματα με πληθώρα ψυχαγωγικών επιλογών, αποτέλεσε στόχο μιας γενικότερης αναζωογόνησης και ευεξίας, στοιχεία που προσέλκυαν την αστική τάξη της εποχής.⁵⁵⁶

Τα νεωτερικά στοιχεία της εποχής εκφράζονται σε σημαντικό βαθμό στις διαφημιστικές καταχωρίσεις των κομμωτηρίων. Αυτές εντοπίζονται ολιγάριθμες, τα δε διαφημιζόμενα κομμωτήρια στεγάζονται σε κεντρικά σημεία της πόλης. Ένα κομμωτήριο ιδιοκτησίας Φώτιου Τσίτου απευθύνεται σε «κυρίες, δεσποινίδες και κυρίους» και στις παρεχόμενες υπηρεσίες του αναφέρονται η κοπή μαλλιών και το βάψιμο αυτών, χτένισμα νυφών, πεντικιούρ καθώς και μια σειρά τεχνικών περιποίησης μαλλιού οι οποίες σημειώνονται με γαλλικά ονόματα.⁵⁵⁷ Όσον αφορά τους χαρακτηρισμούς των γυναικών -

⁵⁵³ Ηπειρωτικός Αγών, 17-6-1937.

⁵⁵⁴ Ο Κ. Δαμβέργης (1901-1971) υπήρξε φαρμακοβιομήχανος, συνεχιστής της φαρμακευτικής οικογένειας Δαμβέργη. Βλ. Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, Αθήνα, τομ.16, σελ. 268.

⁵⁵⁵ Αλέκα Καραδήμου – Γερόλυμπου, *Πόλεις και Ύπαιθρος* στο Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα 1922 - 1940, Ο Μεσοπόλεμος, ό. π., σσ. 87, 89.

⁵⁵⁶ Η άνοδος γενικότερα του τουριστικού ρεύματος και ειδικότερα της επισκεψιμότητας των ιαματικών πηγών ενθάρρυνε την ανέγερση μεγάλων ξενοδοχείων καθώς και τη δημιουργία λουτροπόλεων. Βλ. Αλέκα Καραδήμου – Γερόλυμπου, *Πόλεις και Ύπαιθρος* στο: Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα 1922-1940, Ο Μεσοπόλεμος, ό. π., σσ. 87-88.

⁵⁵⁷ Ηπειρωτικός Αγών, 10-1-1931.

πελατών σε «κυρίες» και «δεσποινίδες» μπορεί να γίνει η επισήμανση των λεκτικών εκφράσεων που διαφοροποιούσαν τις ενήλικες γυναίκες με βάση το κριτήριο του γάμου. Έτσι μια γυναίκα αποκαλούνταν «κυρία» αν ήταν παντρεμένη και «δεσποινίς» αν δεν ήταν, στοιχείο που καταδεικνύει μια πτυχή των αντιλήψεων της εποχής σχετικά με την θέση της γυναίκας. Η γυναίκα με το γάμο αποκτούσε μια σημαντική και διαφοροποιημένη ιδιότητα με αποτέλεσμα αυτή να μετατίθεται σε ένα άλλο γυναικείο υποσύνολο, αυτό των κυριών γυναικών. Οι «κυρίες» διαφοροποιούνταν από τις δεσποινίδες διότι ο γάμος προσέδιδε σε αυτές μια σειρά επιπρόσθετων και κυρίως θετικών χαρακτηριστικών και ουσιαστικά λειτουργούσε ως το μέσο μετάβασης σε ένα άλλο «κόσμο». Ο διαχωρισμός αυτός κατά την αρχή του ενήλικου βίου της γυναίκας προσλάμβανε αρχικά μόνο «πληροφοριακό» και ίσως ανώδυνο χαρακτήρα, αλλά προϊόντος του χρόνου και αν η γυναίκα δεν προχωρούσε στον έγγαμο βίο, ο χαρακτηρισμός «δεσποινίς» προσακτούσε μια σειρά αρνητικών ιδιοτήτων. Έτσι οι προσφωνήσεις αυτές είχαν ως αποτέλεσμα για την γυναίκα, αφενός μεν να είναι αναγκασμένη να δημοσιοποιεί την έγγαμη ή όχι κατάστασή της και αφετέρου στην περίπτωση που παρέμενε ανύπαντρη να ανέμενε την συμπόνια ή την ειρωνεία για την κατάστασή της η οποία θεωρούνταν ως ατυχής και δυσάρεστη.

Όσον αφορά τις τεχνικές περιποίησης μαλλιών που αναφέρονται στην διαφημιστική καταχώριση προφανώς απευθύνονται σε ένα κοινό που είναι επιδεικτικό νεωτερικών στοιχείων δυτικότερης αισθητικής και πιθανόν ανήκαν στην μεσαία και ανώτερη αστική τάξη της πόλης των Ιωαννίνων. Πάντως το κομμωτήριο ανακοινώνει ότι οι τιμές είναι «λαϊκάι» για να μην αποτρέψει κάποιον να μεταβεί στο κομμωτήριο.⁵⁵⁸ Αυτά τα νεωτερικά στοιχεία με το πέρασμα του χρόνου διαχύθηκαν από το αρχικό τμήμα της αστικής τάξης, σταδιακά σε όλη την κοινωνική διαστρωμάτωση με αποτέλεσμα τη σύγχρονη εποχή να αποτελούν συνήθης πρακτική. Τα ίδια νεωτερικά στοιχεία τεχνικών περιποίησης μαλλιών εντοπίζονται και στην διαφημιστική καταχώριση η οποία επιστρατεύει ως ενισχυτικό της άρτιας επάρκειάς της, την εκπαίδευσή της στην Αθήνα.⁵⁵⁹ Άλλη καταχώριση πέραν των τεχνικών που διαφημίζει αναφέρει ότι οι τιμές είναι «λογικότερες» διότι προφανώς το πελατειακό της κοινό δεν ανήκε στην ανώτερη

---

⁵⁵⁸ Ηπειρωτικός Αγών, 21-8-1931.

⁵⁵⁹ Ηπειρωτικός Αγών, 9-12-1939.

τάξη.⁵⁶⁰ Τέλος, διαφημιστική καταχώριση κομμωτηρίου προσφέρει τις ίδιες μοντέρνες τεχνικές, όπως τα άλλα κομμωτήρια.⁵⁶¹

Επίσης εντοπίζονται διαφημιστικά μηνύματα στα οποία αναφέρονται σε εμπορικές εκθέσεις με σημαντικότερη την Διεθνή Έκθεση Θεσσαλονίκης.⁵⁶² Οι σχετικές διαφημίσεις της Δ.Ε.Θ. παρουσιάζονται σε ολόκληρη την διάρκεια της δεκαετίας στον τοπικό Τύπο και συγκεκριμένα το καλοκαίρι διότι η έκθεση διεξαγόταν τον μήνα Σεπτέμβριο, είχε δε διάρκεια συνήθως δύο ή τριών εβδομάδων.⁵⁶³ Η έκθεση, όπως προκύπτει από τη διαφημιστικές καταχωρίσεις, ιδρύθηκε το 1926 και διεξαγόταν ανελλιπώς κάθε έτος. Διαφημιζόταν ως η μεγαλύτερη εθνική έκθεση βιομηχανικών και βιοτεχνικών προϊόντων καθώς και κάθε άλλου παραγωγού. Οι εκθέτες ήταν κυρίως Έλληνες αλλά και ξένοι, γεγονός που επέδιδε αυξημένο κύρος στην Δ.Ε.Θ. Ειδική επιτροπή της Εκθέσεως επέδιδε μετάλλια και χρηματικά έπαθλα σε προϊόντα άριστης ποιότητας και συσκευασίας,⁵⁶⁴ στοιχείο που χρησιμοποιούνταν από τους βραβευθέντες σε δικές τους μεταγενέστερες διαφημίσεις προς ενίσχυση της αξιοπιστίας τους.⁵⁶⁵ Το στοιχείο αυτό υποδηλώνει την καταξίωση της έκθεσης και την αποδοχή της από το κοινό. Όσον αφορά την συμμετοχή της Ηπείρου στην Δ.Ε.Θ αρχικά ήταν περιορισμένη, όπως προκύπτει από άρθρο του Ηπειρωτικού Αγώνα στις 9-10-1931 που διαπιστώνει ότι η «Ηπειρος και πάλιν υστέρησεν».⁵⁶⁶ Όμως το 1935, οι συμμετέχοντες Ηπειρώτες παρουσιάζονται με έναν σημαντικό αριθμό εκθετών και μάλιστα βραβευθέντων. Έτσι εντοπίζονται βραβεία σε παραγωγούς σιταριού, κριθαριού, βρώμης, οσπρίων, γαλακτοκομικών προϊόντων και μαλλιών προβάτου, λαδιού, σηροτροφικών, μελισσοκομικών προϊόντων και βιοτεχνικών προϊόντων, καθώς και κρασιών.⁵⁶⁷

---

⁵⁶⁰ Ηπειρωτικός Κόσμος, 18-5-1936.

⁵⁶¹ Ο. π., 3-6-1935.

⁵⁶² Η Δ.Ε.Θ διεξήχθη για πρώτη φορά το 1926. Βλ. Ιστορία του ελληνικού έθνους, τομ. ΙΕ', Αθήνα 2008, σελ. 339.

⁵⁶³ Ηπειρωτικός Αγών, 24-7-1930 και 2-8-1931.

⁵⁶⁴ Το 1932 η Δ.Ε.Θ. απένειμε σε εκθέτες από το νομό Ιωαννίνων σημαντικά βραβεία για τα προϊόντα τους. Βλ. Γεώργιος Αναστασόπουλος, *Ιστορία της ελληνικής βιομηχανίας*, τομ. Γ', Αθήνα 1947, σσ. 1332, 1333.

⁵⁶⁵ Το ζαχαροπλαστείο «Τριανταφύλλου» σε διαφημιστική καταχώριση του στον Ηπειρωτικό Αγώνα τις 16-12-1993 τονίζει τα μετάλλια που κέρδισε στην Δ.Ε.Θ. του προηγούμενου Σεπτεμβρίου ως απόδειξη της ποιότητας των προϊόντων του.

⁵⁶⁶ Ηπειρωτικός Αγών, 9-10-1931.

⁵⁶⁷ Ο. π., 13-1-1935.

Εκτός όμως της Δ.Ε.Θ., η οποία ήταν μια σύγχρονη μορφή εκθεσιακών εκδηλώσεων πανελληνίας εμβέλειας διεξαγόταν και η Εμποροπανήγυρη Ιωαννίνων.⁵⁶⁸ Η εμπορική αυτή δραστηριότητα αποκαλούνταν «Εμποροπανήγυρη» και διεξαγόταν κάθε έτος τον μήνα Σεπτέμβριο για μία εβδομάδα.⁵⁶⁹ Προφανώς το β' συνθετικό της λέξης οφειλόταν στην παράλληλη ιδιότητα που συνόδευε την εμπορική αυτή δραστηριότητα, αυτήν της διασκέδασης. Η εκδήλωση διαφημίζεται ως «η μεγαλύτερα και συστηματικότερα αλλά και σημειώνουσα την ζωηροτέραν κίνησην, πανειπηρωτική εμποροπανήγυρις»,⁵⁷⁰ στοιχείο που υποδηλώνει την κυρίαρχη θέση της πόλης των Ιωαννίνων στον εμπορικό τομέα καθώς συγκέντρωνε την μεγαλύτερη κίνηση στην Ήπειρο.⁵⁷¹ Στην εμποροπανήγυρη αυτή διατίθονταν διάφορα εμπορεύματα εγχώριων εμπόρων και παραγωγών, με συμμετοχή και τοπικών εμπόρων που διατηρούσαν καταστήματα στην πόλη.⁵⁷² Για τον σκοπό αυτό δημιουργούνταν πρόχειρες κατασκευές, τα λεγόμενα «παραπήγματα», προφανώς από ξύλο και λαμαρίνα.⁵⁷³ Τα παραπήγματα απλώνονταν στον παραλίμνιο χώρο με φορά από τα Δυτικά προς τα Ανατολικά, το δε αρχικό σημείο πρέπει να ήταν πλησίον του καφενείου «Κυρά Φροσύνη» μιας και εντοπίζεται διαφημιστική καταχώριση εμπόρου που εκθέτει τα εμπορεύματά του στο παράπηγμα με αριθμό 7.⁵⁷⁴ Επίσης, στην εμποροπανήγυρη εκτίθονταν προς πώληση και ζώα για τα οποία απαιτούνταν σχετικά πιστοποιητικά σύμφωνα με διαφήμιση του τοπικού Τύπου. Η διαφήμιση έχει ως εξής: «θα λάβωσιν χώραν μεγάλαι συγκεντρώσεις

⁵⁶⁸ Η Εμποροπανήγυρη Ιωαννίνων ήταν εξέλιξη του οθωμανικού παζαριού, δηλαδή της υπαίθριας έκθεσης προϊόντων. Βλ. Γιάννης Κανετάκης, *Το Κάστρο: Συμβολή στην Πολεοδομική Ιστορία των Ιωαννίνων*, Αθήνα 1994, σελ. 69.

⁵⁶⁹ Ηπειρωτικός Αγών, 5-8-1935 και 26-8-1936.

⁵⁷⁰ Ηπειρωτικός Αγών, 21-8-1931.

⁵⁷¹ Τα Γιάννινα διέθεταν πολλές αγορές ή «παζάρια» όπως τα αποκαλούσαν, μόνιμα και εποχικά, δηλαδή το κριθαροπάζαρο, το κρεμμυδοπάζαρο, το σταφυλοπάζαρο, το αλευροπάζαρο, το σταφυλοπάζαρο και το αλογοπάζαρο. Βλ. Ευαγγελή Ντάτση, *Τα ισνάφια μας τα βασιλεμένα, τα Γιάννινα των μαστόρων και των καλφάδων*, Αθήνα 2006, σσ. 58 και Ευάγγελος Δημητριάδης, Γιάννενα, *Από την «πόλη – παζάρι» στην «πόλη - πρακτορείο»*, Θεσσαλονίκη 1993, σελ. 157 και Δημήτρης Σαλαμάγκας, *Λαογραφικά Σχεδιάσματα*, στο: Ηπειρωτική Εστία, Ιωάννινα 1953, σσ. 706-707. Ειδικότερα το κριθαροπάζαρο βρισκόταν στην οδό Κάνιγγος και τα παρόδια σοκάκια της. Βλ. Κώστας Φωτόπουλος, *Τα Γιάννινα*, Αθήνα 1986, σελ. 42.

⁵⁷² Σε διαφήμιση του Ηπειρωτικού αγώνα στις 10-9-1931 εντοπίζεται η εμπορική παρουσία του Ν. Σακελαρίου, ο οποίος διατηρούσε κατάστημα στη πόλη των Ιωαννίνων.

⁵⁷³ Ηπειρωτικός Αγών, 10-9-1931.

⁵⁷⁴ Ο. π., 11-9-1931.

εγχωρίων προϊόντων, εμπορευμάτων, και ζώων, μικρών και μεγάλων Ηπείρου και Αλβανίας. Οι κάτοχοι ζώων δέον φέρουσι προβλεπόμενα πιστοποιητικά, οι εισάγοντες ζώα εξ Αλβανίας δέον φέρουσι πιστοποιητικά εκτελωνισμού». ⁵⁷⁵ Από τη διαφημιστική καταχώριση αυτή μπορεί να επισημανθεί η ύπαρξη της εμπορικής δραστηριότητας μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας, τουλάχιστον στις παραμεθόριες επαρχίες των δυο κρατών, παρόλο την διακύμανση των σχέσεων μεταξύ τους. ⁵⁷⁶ Η εμπορική αυτή δραστηριότητα μεταξύ των δύο γειτονικών κρατών επιβεβαιώνεται και από την διαφημιστική καταχώριση της εμποροπανήγυρης Φιλιατών. Αυτή διεξαγόταν τον Σεπτέμβριο για πέντε μέρες και εξέθετε ζώα και προϊόντα της Αλβανίας, («ομόρου και φίλης» την χαρακτηρίζει) πέραν των άλλων προϊόντων, κτηνοτροφικών, «συντεχνικών» καθώς και προϊόντων τσαρουχοποιίας. ⁵⁷⁷ Ενδιαφέρον παρουσιάζει η αναφορά σε προϊόντα τσαρουχοποιίας η οποία υποδηλώνει την κατάσταση στο χώρο της υπόδησης την περίοδο αυτή. Είναι προφανές ότι συνυπήρχαν το παλιό και το νέο στοιχείο, δηλαδή το τσαρούχι που ήταν παραδοσιακό προϊόν και χειροποίητο και παράλληλα το έτοιμο βιομηχανικό υπόδημα διαφορετικής αισθητικής.

Επίσης εντοπίζεται διαφημιστική καταχώριση που αφορά την εμποροπανήγυρη Κόνιτσας ⁵⁷⁸ η οποία διεξαγόταν τον μήνα Οκτώβριο για ένα δεκαήμερο. ⁵⁷⁹ Άλλη διαφήμιση αναφέρεται στην εμποροπανήγυρη Βόνιτσας η οποία διέθετε και έκθεση ζώων, ⁵⁸⁰ και διεξαγόταν τον μήνα Σεπτέμβριο για πέντε μέρες. Η Βόνιτσα (η οποία ήταν κοινότητα), υπόσχεται μηδενική φορολογική επιβάρυνση στους συμμετέχοντες, στοιχείο που υποδηλώνει την απαίτηση φορολογικών βαρών σε άλλες εμποροπανηγύρεις, πιθανότατα και στην εμποροπανήγυρη Ιωαννίνων. Άξιον επισήμανσης η «Εμποροπανήγυρη της Ανατολής» όπως αναγράφεται στην διαφημιστική καταχώριση, η οποία παρουσιάζεται να διεξάγεται για δεκαπέντε μέρες το Σεπτέμβριο στο Μπάρι

---

⁵⁷⁵ Ελευθερία, 22-8-1932.

⁵⁷⁶ Στην δεκαετία 1930-1940 οι σχέσεις των Βαλκανικών κρατών είχαν εξομαλυνθεί και καταβάλλονταν προσπάθειες για οικονομική συνεργασία μεταξύ τους. Βλ. Απόστολος Βακαλόπουλος, *Νέα Ελληνική Ιστορία* 1204-1985, Θεσσαλονίκη 1995, σσ. 390 και 396 και Προκόπης Παπαστράτης, *Από τη Μεγάλη Ιδέα στην Βαλκανική Ένωση* στο: Βενιζελισμός και Αστικός Εκσυγχρονισμός, Ηράκλειο 1988, σελ. 426.

⁵⁷⁷ Ελευθερία, 28-8-1930.

⁵⁷⁸ Για την εμποροπανήγυρη (Παζάρι) Κόνιτσας, βλ. Γιάννης Λυμπερόπουλος, *Παζαριού Ανατομή*, Αθήνα 2008.

⁵⁷⁹ Ηπειρωτικός Αγών, 12-10-1939.

⁵⁸⁰ Ο. π., 23-8-1935.

Ιταλίας και προέτρεπε τους αναγνώστες της εφημερίδας να συμμετέχουν σε αυτήν ή απλώς να την επισκεφτούν, παρέχοντας μάλιστα «μεγάλες ταξιδιωτικές διευκολύνσεις». ⁵⁸¹ Η διαφήμιση αυτή αφορούσε μια εμπορική εκδήλωση του εξωτερικού, της γειτονικής Ιταλίας, με ελάχιστη συχνότητα καταχωρίσεων και είναι ένα δείγμα των μικρών έως ανύπαρκτων δυνατοτήτων μετακίνησης ή εμπορικών σχέσεων της περιοχής της Ηπείρου προς χώρες της Δυτικής Ευρώπης.

Ένα από τα κατεξοχήν στοιχεία του εκσυγχρονισμού κατά τη διάρκεια του μεσοπόλεμου αποτέλεσε ο εξηλεκτρισμός, ένα στοιχείο που εντοπίζεται στις διαφημιστικές καταχωρήσεις της εποχής. Σημειώνεται ειδοποίηση της «Ελληνικής Ηλεκτρικής Εταιρείας» η οποία στα Γιάννενα διατηρούσε εργοστάσιο ρεύματος, τον «Ηλεκτρικό Σταθμό Ιωαννίνων» και αναφέρεται σε υπόθεση σχετική με χρηματικές εγγυήσεις πελατών ⁵⁸² αλλά και άλλη διαφημιστική καταχώριση η οποία προτρέπει τους καταναλωτές της να υιοθετήσουν τα νέα τιμολόγια της (Ηλεκτρικής) Εταιρείας και να χρησιμοποιήσουν το ηλεκτρικό ρεύμα ως ενέργεια σε διάφορες καθημερινές δραστηριότητές τους. ⁵⁸³ Η εταιρεία διάθεσης ηλεκτρικού ρεύματος στα Ιωάννινα, η «Ηλεκτρική Εταιρεία», αποτελούσε σύμπραξη ιδιωτικών και κρατικών κεφαλαίων και διέθετε ηλεκτρικό ρεύμα στην πόλη χρησιμοποιώντας ως πρώτη ύλη πετρέλαιο. Είχε ιδρυθεί το 1926 και είχε την αποκλειστική εκμετάλλευση της περιοχής. ⁵⁸⁴ Βέβαια όπως έχουμε ήδη παρατηρήσει ο αριθμός ηλεκτροδοτημένων οικιών της εποχής ήταν πιθανότατα μικρός, καθώς εντοπίζονται διαφημίσεις ενοικιάσεως οικιών στις οποίες αναφέρεται ως σημαντικό προσόν τους η τυχόν ηλεκτροδότηση. ⁵⁸⁵

⁵⁸¹ Ελευθερία, 6-8-1934.

⁵⁸² Ηπειρωτικός Αγών, 15-4-1935.

⁵⁸³ Ο. π., 28-9-1933.

⁵⁸⁴ Η Ελληνική Ηλεκτρική εταιρεία ηλεκτροδοτούσε τα Γιάννενα την μεσοπολεμική περίοδο έχοντας συνάψει συμφωνία με το δήμο Ιωαννίνων. Η συμφωνία αυτή της εξασφάλιζε άδεια «προνομιακή», που σήμαινε το αποκλειστικό προνόμιο χορήγησης ρεύματος προς το Δήμο για μια ορισμένη χρονική διάρκεια. Το ηλεκτρικό ρεύμα παράγονταν με πετρέλαιο ως πρώτη ύλη. Η ηλεκτροφώτιση στον νομό Ιωαννίνων κάλυπτε μικρό μέρος του πληθυσμού, (χωρίς να συμπεριλαμβάνει τα χωριά) δηλαδή το 17,3 τοις εκατό, η δε κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας κινούνταν σε χαμηλά επίπεδα κατατάσσοντας την πόλη των Ιωαννίνων στην δέκατη θέση πανελλαδικά. Βέβαια η κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας και στην υπόλοιπη Ελλάδα ήταν χαμηλά σε σχέση με την αντίστοιχη ευρωπαϊκή. Βλ. Νίκος Παντελάκης, *Ο εξηλεκτρισμός της Ελλάδας*, Αθήνα 1991, σσ. 179-181, 191, 194, 196, 200 και Αλίκη Βαξεβάνογλου, *Η κοινωνική υποδοχή της καινοτομίας, το παράδειγμα του εξηλεκτρισμού στην Ελλάδα του Μεσοπόλεμου*, Αθήνα 1996, σελ. 52.

⁵⁸⁵ Βλ. παραπάνω, σελ. 78.

Επίσης σημειώνονται διαφημιστικές καταχωρίσεις ιδιωτικών ταχυδρόμων, οι οποίοι μεταφέρουν επιστολές και δέματα αντί φυσικά αντιτίμου. Τα ποσά που απαιτούνταν δημοσιεύονταν αναλυτικά και σχετιζόταν με το βάρος του μεταφερόμενου αντικείμενου, το οποίο υπολογιζόταν με την μονάδα βάρους της εποχής, την οκά. Τα εμπορεύματα ήταν ποικίλα, όπως φάρμακα, ενδύματα, κολόνιες, τρόφιμα κ.α. Οι ιδιωτικοί ταχυδρόμοι αναλάμβαναν την πλήρη ευθύνη σε περίπτωση ζημίας του μεταφερόμενου αντικείμενου ή τυχόν απώλειάς του.⁵⁸⁶ Πιθανόν οι ίδιες διαχρονικές ανάγκες μεταφοράς εμπορευμάτων που ισχύουν σε κάθε εποχή να οδήγησαν στην δραστηριοποίηση των ιδιωτικών ταχυδρόμων οι οποίοι παρείχαν μια σημαντική όπως φαίνεται υπηρεσία στην εμπορική τάξη των Ιωαννίνων.

Το ζήτημα της ταφής των νεκρών, παρουσιάζεται στις διαφημιστικές καταχωρίσεις του Τύπου της εποχής με περιορισμένη συχνότητα. Σημειώνεται καταχώριση το 1936 σύμφωνα με την οποία υπήρχε η δυνατότητα μεταφοράς με νεκροφόρα «πολυτελείας» και με άμαξα. Η τιμή της νεκροφόρας ανέρχονταν στο ποσό των πενήντα δραχμών, ενώ της άμαξας στις εικοσιπέντε δραχμές.⁵⁸⁷ Τρία χρόνια αργότερα, τα κοστολόγια αυξάνονται σε εβδομήντα δρχ. η νεκροφόρα και σε τριάντα δρχ. η άμαξα και οι κηδείες χωρίζονται σε Α' και Β' κατηγορία. Όπως αναφέρει η ίδια καταχώριση στην κηδεία Α' τάξεως οι ίπποι και οι αμαξηλάτες έφερναν «στολή πένθιμο». ⁵⁸⁸ Βέβαια από τους επιχειρηματίες αυτούς παρέχονταν η μεταφορά και νεόνυμφων με τις ίδιες άμαξες, οι δε γάμοι διακρίνονταν σε Α' και Β' κατηγορία. Άλλη διαφήμιση αφορά γραφείο κηδειών, μνημόσυνων αλλά και γάμων και διαφημίσεων, όπως αναφέρει και έχει έδρα στην οδό Καπλάνη, δηλαδή σε κεντρικό σημείο της πόλης.⁵⁸⁹ Είναι προφανές ότι την εποχή αυτή δεν υπήρχε αμιγές γραφείο κηδειών, αλλά ένα γραφείο που κάλυπτε μια σειρά κοινωνικών εκδηλώσεων. Η διαπίστωση αυτή ενισχύεται από τη διαφήμιση ενός καταστήματος που πουλούσε «βαπτιστικά και μαρτυρικά, στέφανα γάμων και κηδειών», το οποίο κατάστημα έφερε την ευρηματική μεν αλλά και κυνική ίσως ονομασία, «Ο κύκλος της ζωής».⁵⁹⁰

---

⁵⁸⁶ Ηπειρωτικός Αγών, 12-1-1936.

⁵⁸⁷ Ο. π., 2-8-1936.

⁵⁸⁸ Ο. π., 9-7-1939.

⁵⁸⁹ Ο. π., 19-1-1937.

⁵⁹⁰ Ο. π., 6-6-1931.

Συναντώνται επίσης διαφημίσεις σχετικές με αθλητικά γεγονότα.⁵⁹¹ Έτσι σημειώνεται διαφήμιση ποδοσφαιρικού φιλικού αγώνα μεταξύ των ομάδων της εποχής «Πύρρος» και «Ατρόμητος» στο γήπεδο των «Στρατώνων», το οποίο θα διεξάγονταν την Κυριακή 20 Νοεμβρίου 1931, στις τρεις το μεσημέρι. Ο αγώνας απαιτούσε και εισιτήριο δραχμών πέντε.⁵⁹² Άλλος ποδοσφαιρικός αγώνας διαφημίζεται στο Πανεπιστημικό στάδιο μεταξύ των ομάδων «Αβέρωφ - Ολυμπιακού»⁵⁹³ ο οποίος θα διεξάγονταν την Κυριακή 9 Ιουλίου 1939. Έτσι εντοπίζεται η ύπαρξη τεσσάρων ποδοσφαιρικών ομάδων στην πόλη των Ιωαννίνων, ο «Ατρόμητος», ο «Πύρρος», ο «Ολυμπιακός» και ο «Αβέρωφ», στοιχείο που επιβεβαιώνεται και από την έρευνα.⁵⁹⁴ Είναι προφανές ότι τα ονόματα των δυο ομάδων σχετίζονται με την ιστορία της Ηπείρου, ενώ το όνομα «Ολυμπιακός» δόθηκε εξαιτίας της πανελλήνιας επιρροής της Πειραιϊκής ομάδας, του Ολυμπιακού. Η αθλητική δράση των συλλόγων αυτών φαίνεται ότι απολάμβανε σημαντικής δημοφιλίας στην πόλη, καθώς εντοπίζεται να παραβρίσκονται στη διεξαγωγή των αγώνων πολλές φορές και οι τοπικοί δημοτικοί άρχοντες απονέμοντας μάλιστα και τα σχετικά βραβεία.⁵⁹⁵ Επίσης η αγωνιστική τους παρουσία δε περιοριζόταν μόνο στα όρια της πόλης ή του νομού και έτσι παρουσιάζεται σε δημοσίευμα του Ηπειρωτικού Αγώνα ο ποδοσφαιρικός σύλλογος «Ολυμπιακός» να έχει αγωνιστεί με την τοπική ομάδα της γειτονικής Αμφιλοχίας.

---

⁵⁹¹ Η ανάπτυξη του αθλητισμού είχε συνδεθεί στενά με την μεσοπολεμική αντίληψη περί υγιούς σώματος, στοιχείο που υποστήριζε καθοριστικά η κρατική πολιτική σχεδόν σε όλη την Ευρώπη. Βλ. Marc Mazoewr, *Η σκοτεινή Ήπειρος*, Αθήνα 2001, σελ. 103.

⁵⁹² Ηπειρωτικός Αγών, 20-11-1931.

⁵⁹³ Ο. π., 9-7-1939.

⁵⁹⁴ Ψαράκης Ευστράτιος, *Η διαμόρφωση του αθλητισμού στα Ιωάννινα του Μεσοπολέμου: Οι «λόγοι», τα σωματεία, οι εγκαταστάσεις (1913-1936)*, Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων 2016, σσ. 63-73.

⁵⁹⁵ Βλ. Ιωάννης Νικολαΐδης, *Τα Γιάννενα του Μεσοπολέμου, 1936-1940*, τομ. Γ', Ιωάννινα 1997, σελ. 249.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η μεσοπολεμική δεκαετία 1930-1940 αποτελεί για τα Ιωάννινα μια μεταβατική περίοδο. Όπως σε κάθε μετάβαση, έτσι και σε αυτή, παρατηρείται να συνυπάρχουν παράλληλα στοιχεία της προγενέστερης εποχής, αλλά και της σύγχρονης. Διαχρονικά, εντοπίζεται το γεγονός η εξασθένηση των στοιχείων της προγενέστερης εποχής να μην παρουσιάζει πάντα την ίδια ταχύτητα, όπως άλλωστε και η ταχύτητα της επικράτησης των σύγχρονων στοιχείων. Έτσι καθίσταται δυσδιάκριτο αν σε κάθε συγκεκριμένη χρονική περίοδο κυριαρχεί το ένα έναντι του άλλου. Επίσης, παρατηρούνται τα στάδια ανάπτυξης ενός νεωτερικού στοιχείου από την ανάδυσή του αρχικά, την περιορισμένη χρήση του μεταγενέστερα, έως την ευρεία αποδοχή του και τη γενικότερη και οριστική καθιέρωσή του. Η βαθμιαία αυτή κλιμάκωση χαρακτηρίζεται από στάδια ακαθόριστης χρονικής διάρκειας, κατά τα οποία η πιθανή διαδοχή του ενός από το άλλο δεν αποτελεί βεβαιότητα, αλλά είναι κάτι δυναμικό, το οποίο εξελίσσεται και μόνο η πιθανότητα εξέλιξης μπορεί να διαγνωστεί με ασφάλεια. Άλλωστε τα νεωτερικά στοιχεία σε κάθε εποχή καθιερώθηκαν, κυρίως όταν οι τεχνολογικές ή επιστημονικές εξελίξεις δημιούργησαν τις προϋποθέσεις της πλήρους επικράτησής τους, έναντι των παλαιών δοκιμασμένων πρακτικών. Φυσικά παρατηρείται και η πιθανότητα της μη τελικής επικράτησης κάποιου νεωτερικού στοιχείου, το οποίο δεν καταφέρνει να υπερισχύσει έναντι του παλαιού.⁵⁹⁶

Η συνύπαρξη αυτή, όπως και η ρευστότητα που προαναφέραμε εντοπίζονται και στην κοινωνικοοικονομική πραγματικότητα της πόλης των Ιωαννίνων, στοιχείο που παρατηρείται σε όλους τους τομείς της εμπορικής δραστηριοποίησης καθώς και της παροχής επαγγελματικών υπηρεσιών.⁵⁹⁷ Η πόλη των Ιωαννίνων την εποχή αυτή αποτελούσε ένα μεσαίου μεγέθους αστικό κέντρο για τα ελληνικά δεδομένα της εποχής, και είχε δημιουργήσει ένα πολιτισμό με αστικά και παράλληλα με λαϊκά στοιχεία.⁵⁹⁸ Η

---

⁵⁹⁶ Η νεωτερικότητα συνδέθηκε άμεσα με την εκβιομηχάνιση και προκάλεσε ραγδαίες αλλαγές στην οικονομική οργάνωση, στις κοινωνικές οικονομικές δομές και στην πολιτιστική διαμόρφωση της σύγχρονης κοινωνίας. Βλ. Stuart Hall και Gieben Bram, *Η διαμόρφωση της νεωτερικότητας, Οικονομία, κοινωνία, πολιτική, πολιτισμός*, Αθήνα 2003.

⁵⁹⁷ Σύμφωνα με τον ιστορικό Nikolai Todorof κατά τις μεταβατικές ιστορικές περιόδους εντοπίζεται αποσύνθεση του παλιού κοινωνικοοικονομικού σχηματισμού και παράλληλη ύπαρξη ενός άλλου, νέου. Βλ. Nikolai Todorof, *Η βαλκανική πόλη, 15^{ος} -19^{ος} αιώνας*, Αθήνα 1986, τομ. Β', σελ. 273.

⁵⁹⁸ Βλ. Ευαγγελή Ντάτση, *Τα Ισνάφια μας τα βασιλεμένα. Τα Γιάννινα των μαστόρων και των καλφάδων*, Αθήνα 2006, σελ. 19.

πόλη διέθετε ιστορία, διαχρονική οικιστική παρουσία με σημαντική πυκνότητα πληθυσμού αλλά και παράλληλα αποτελούσε έδρα διοικητικών αξιωματούχων. Επίσης, παρουσίαζε μια αξιόλογη μεταποιητική - βιοτεχνική δραστηριότητα και το κυριότερο, μια εμπορική τάξη η οποία μετέφερε σπουδαία παράδοση και προσέδιδε εξωστρέφεια στην (εσωστρεφή τώρα πια) περιοχή των Ιωαννίνων.⁵⁹⁹

Ειδικότερα, στην κατηγορία των τροφίμων η πρόοδος και ο εκσυγχρονισμός εντοπίζονται με σχετικά βραδείς ρυθμούς. Η μεταφορά των τροφίμων περιορίζεται από τις κοντινές περιοχές και κυριαρχεί η «χύμα» κατάστασή τους χωρίς συσκευασία. Βέβαια στην περίπτωση του γάλακτος παρουσιάζεται η πρόοδος με την μεταφορά και διάθεση του αφυδατωμένου και σε σκόνη προϊόντος και μάλιστα από ευρωπαϊκές χώρες. Στον φαρμακευτικό τομέα παρατηρείται η προσπάθεια αντιμετώπισης των σοβαρών ασθενειών της εποχής, δηλαδή η φυματίωση, η ελονοσία, η σύφιλη και η βλεννόρροια, με σκευάσματα προφανώς όχι τόσο αποτελεσματικά. Πέραν της όποιας αποτελεσματικότητας από τα σκευάσματα αυτά, η διάθεση των φαρμάκων αποτελεί από μόνη της μια εκσυγχρονιστική κατάσταση και υποδηλώνει την ύπαρξη ενός κοινού δεκτικού στις επιστημονικές κατακτήσεις. Ένα σημαντικό στοιχείο της εποχής αποτελεί η διακίνηση καπνικών προϊόντων, των οποίων οι βλαβερές συνέπειες δεν ήταν ακόμη γνωστές. Τα προϊόντα αυτά αποτελούσαν σημαντική εμπορική δραστηριότητα με ευρεία κατανάλωση και μεταφέρονταν κυρίως από άλλες περιοχές της χώρας που καλλιεργούνταν και επεξεργάζονταν βιομηχανικά. Τα Γιάννενα παρουσίαζαν μικρή βιομηχανική δυνατότητα με ένα εργοστάσιο καπνικών προϊόντων, αυτό του Γ. Ράδου.

Τα υλικά οικοδομής αποτυπώνουν σημαντικά τα νεωτερικά στοιχεία της πόλης, καθώς εμφανίζεται το τσιμέντο, υλικό που κυριάρχησε μεταγενέστερα και συνέβαλε τα μέγιστα στην φυσιογνωμική αλλαγή των πόλεων γενικότερα αλλά και ειδικότερα των Ιωαννίνων. Η πόλη σταδιακά μεταβλήθηκε αλλά και παράλληλα μετατοπίστηκε από την παλιά θέση της, καθώς επεκτάθηκε δυτικότερα αυτής και μακρύτερα της λίμνης. Το γεγονός αυτό την διαφοροποίησε πλήρως, αφού μέχρι τότε η κύρια οικιστική πυκνότητα της πόλης εκτείνονταν διαχρονικά πλησίον της λίμνης και του Κάστρου. Επίσης

---

⁵⁹⁹ Η εμπορική τάξη στα Ιωάννινα παρουσιάζεται δυναμική την μεσοπολεμική περίοδο, αντίθετα με το γενικότερο δυσμενές οικονομικό κλίμα, οργανωμένη κυρίως με τη μορφή των εταιρειών. Βλ. Νίκος Αναστασόπουλος, *Εμπορικές συνεταιριστικές δραστηριότητες στα Ιωάννινα (1914-1930): Η μαρτυρία του βιβλίου καταστατικών εταιριών*, Αθήνα 2007, σελ. 189.

παρατηρείται η εισαγωγή βιομηχανικών προϊόντων στον τομέα της ένδυσης και της υπόδησης, προϊόντα που φιλοδοξούσαν να κυριαρχήσουν και να εκτοπίσουν τα παλιά, γεγονός που σταδιακά επιτεύχθηκε. Η δυτικότροπη αισθητική που χαρακτήριζε αυτά τα προϊόντα υιοθετήθηκε από μέρος της κοινωνίας της πόλης αρχικά και βαθμιαία καθιερώθηκε ευρύτερα. Η καθιέρωση αυτή προκάλεσε ραγδαίες αλλαγές, αφενός μεν στις προγενέστερες μορφές οργάνωσης των επαγγελματιών, μορφές που διατηρούνταν για αιώνες και τώρα κατέρρευσαν, αλλά και αφετέρου σε μια σειρά δραστηριοτήτων που χάθηκαν οριστικά.

Σπουδαία νεωτεριστική κατάσταση της εποχής εντοπίζεται στην εμφάνιση του αυτοκινήτου. Το αυτοκίνητο αποτέλεσε σταθμό στην νεώτερη ιστορία του ανθρώπου, καθώς η κατάκτηση αυτή μετάβαλλε ριζικά πολλές από τις προϋπάρχουσες συνθήκες σε διάφορους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας. Ειδικότερα, ελάττωσε σημαντικά την απαιτούμενη χρονική διάρκεια αλλά και βελτίωσε την ποιότητα του ταξιδιού στις συνθήκες μετακίνησης ανθρώπων και προϊόντων. Η καθιέρωσή του στην πόλη των Ιωαννίνων δημιούργησε την ανάγκη αφενός μεν νέων οδικών αξόνων κατάλληλων για την κυκλοφορία του αυτοκινήτου, οι οποίοι χαραχτήκαν με διαφορετική λογική από τους προϋπάρχοντες και αφετέρου υποστηρικτικών δραστηριοτήτων για την χρήση του. Έτσι κατασκευάστηκαν δρόμοι που σταδιακά απεγκλώβισαν την πόλη από την επικοινωνιακή της δυσπραγία και δραστηριοποιήθηκαν καταστήματα πώλησης ελαστικών και μηχανέλαιων στα Γιάννενα. Πάντως στη χρήση του αυτοκινήτου κυριαρχούσε κυρίως το λεωφορείο και το φορτηγό, η δε χρήση του ιδιωτικού οχήματος αποτελούσε μια πολυτέλεια ελαχίστων.

Στον ίδια τομέα, αυτό των μεταφορών παρατηρείται η εναέρια δυνατότητα επικοινωνίας με αεροπορική σύνδεση. Η δυνατότητα αυτή παρεχόταν δυο φορές την εβδομάδα από και προς την Αθήνα και η διάρκεια του ταξιδιού ήταν κατά πολύ μικρότερη από το ταξίδι με τα άλλα μέσα της εποχής. Όμως η τιμή του εισιτηρίου και πιθανόν η μη εξοικείωση με το μεταφορικό αυτό μέσο, αποτέλεσαν τους κρίσιμους παράγοντες που απέτρεψαν την διάδοσή του στο ευρύ κοινό της πόλης. Το ευρύ κοινό της πόλης και της ευρύτερης περιοχής, χρησιμοποιούσε ως βασικό μεταφορικό μέσο προς την Αθήνα, το πλοίο από την γειτονική Πρέβεζα η οποία λειτουργούσε ως το επίνειο των Ιωαννίνων.

Επίσης σημαντικό στοιχείο της εποχής σημειώνεται στον εξηλεκτρισμό της πόλης. Η καινοτομία αυτή βασίστηκε στην ιδιωτική πρωτοβουλία η οποία προσπάθησε με τη δημιουργία εργοστασίου ηλεκτρικού ρεύματος να παράσχει ενέργεια στις

βιομηχανίες της εποχής και σε οικίες καθώς και να ηλεκτροφωτίσει δρόμους, πλατείες και δημόσια κτίρια της πόλης των Ιωαννίνων. Η διάδοσή της στην δεκαετία αυτή δεν υπήρξε ιδιαίτερα ευρεία και δεν είχε καταφέρει να διεισδύσει σε κάθε νοικοκυριό, εξαιτίας της οικονομικής στενότητας των κατοίκων αλλά και των συνθηκών της ζωής των ανθρώπων. Αυτοί χρησιμοποιούσαν ελάχιστες ή καθόλου ηλεκτρικές συσκευές στην καθημερινότητά τους και η ζωή τους είχε προσαρμοστεί να λειτουργεί με το ηλιακό φως και όχι με το τεχνητό φως του ηλεκτρισμού.

Η προσφορά υπηρεσιών από επιστήμονες σημειώνεται κατά την περίοδο αυτή. Έτσι παρουσιάζονται ιατροί διαφόρων ειδικοτήτων, να παρέχουν τις γνώσεις τους, στοιχείο που αναδεικνύει την επιστημονική πρόοδο στην καλύτερη αντιμετώπιση των ασθενειών. Το ιατρικό επάγγελμα περιβάλλονταν από υψηλό κοινωνικό κύρος, οι δε ιατροί προέρχονταν είτε από την ιατρική Αθήνας είτε από πανεπιστήμια του εξωτερικού, κυρίως ευρωπαϊκά. Πολλοί εργάζονταν και σε δημόσια νοσοκομεία, κατέχοντας σημαντικές θέσεις παράλληλα με τη λειτουργία του ιδιωτικού τους ιατρείου. Επίσης, λειτουργούσαν ιδιωτικές κλινικές, κυρίως μαιευτικές-γυναικολογικές, γεγονός που αναδεικνύει το σημαντικό κενό που υπήρχε στην παροχή κρατικής δημόσιας υγείας. Σημαντική ευρύτητα επιστημόνων εντοπίζεται στον οδοντιατρικό κλάδο, ο οποίος εμφανίζεται δραστήριος και με πολύωρη απασχόληση. Άλλος επιστημονικός κλάδος που παρουσιάζεται είναι αυτός των επαγγελματιών νομικών, δηλαδή των δικηγόρων. Οι δικηγόροι παρείχαν ένα ευρύ και όχι εξειδικευμένο νομικό φάσμα υπηρεσιών, προφανώς εξαιτίας των υποθέσεων των πελατών τους. Σημαντικές προσωπικότητες της πόλης, όπως Δήμαρχοι, βουλευτές ή πολιτευτές κ.λπ., αναδεικνύονται μέσα από αυτούς τους επιστημονικούς κλάδους, αναδεικνύοντας πρωτίστως το κοινωνικό κύρος που απολάμβαναν, και δευτερευόντως την πιθανή οικονομική τους ευμάρεια.

Προβάλλονται επίσης τραπεζικές υπηρεσίες από μια σειρά τραπεζών οι οποίες προσπαθούν να αντλήσουν κεφάλαια σε μια εποχή με έντονη οικονομική στενότητα και να στηρίξουν την επιχειρηματική δραστηριότητα. Οι τράπεζες αυτές είναι ελληνικές και διαθέτουν ευρύ δίκτυο καταστημάτων πανελλαδικά. Άλλη υπηρεσία του σύγχρονου καπιταλιστικού κόσμου, αυτή των ασφαλιστικών καλύψεων, παρουσιάζεται και από ελληνικές και από ξένες εταιρείες. Σημαντικό ασφαλιστικό πεδίο τους είναι η κάλυψη από πυρκαγιές, καθώς αυτές εκδηλώνονταν με μεγάλη συχνότητα εξαιτίας των εύφλεκτων δομικών υλικών την εποχή αυτή.

Στον τομέα της αναψυχής πέρα από τα καφενεία, εστιατόρια και εξοχικά κέντρα εμφανίζεται και προσπαθεί να σταθεροποιηθεί ο κινηματογράφος. Ο κινηματογράφος,

ένα μέσο αναψυχής του 20^{ου} αιώνα, την δεκαετία αυτή στα Ιωάννινα, προσφέρει τις ψυχαγωγικές υπηρεσίες του παρόλο τις (οικονομικές κυρίως) δυσκολίες που αντιμετώπιζει. Κυρίως δραστηριοποιείται ως θερινός κινηματογράφος, με μικρή παρουσία στις χειμερινές αίθουσες. Επίσης ανεγείρονται και προσφέρουν σύγχρονες υπηρεσίες φιλοξενίας τα ξενοδοχεία της εποχής. Αυτά χτίζονται σε κεντρικά σημεία της πόλης και παρέχουν θέρμανση με καλοριφέρ, θερμά και ψυχρά λουτρά, ηλεκτροφωτισμό, κ.α., παροχές πρωτόγνωρες για τον άνθρωπο της εποχής, συνυπολογίζοντας τις συνθήκες διαμονής στις τότε οικίες και στα καταλύματα ύπνου, τα χάνια. Άλλη μορφή ψυχαγωγίας με νεωτερικό τρόπο εντοπίζεται στην διεξαγωγή αθλητικών εκδηλώσεων και κυρίως ποδοσφαιρικών αγώνων. Οι εκδηλώσεις μεταξύ διαφόρων αθλητικών συλλόγων είχαν ως σκοπό την πραγμάτωση των αθλητικών σκοπών,⁶⁰⁰ γεγονός το οποίο στην εποχή αυτή εύρισκε πρόσφορο έδαφος, αλλά στην εξέλιξή τους κάποιες από αυτές μεταβλήθηκαν σε εκδηλώσεις μαζικής ψυχαγωγίας. Αυτό συνέβη με τους ποδοσφαιρικούς αγώνες που προσέλκυαν πολυάριθμο κοινό, το οποίο πλήρωνε και σχετικό αντίτιμο, με αποτέλεσμα να μετατρέπεται μια αθλητική δραστηριότητα σε εμπορική πράξη.

Η πιθανή ίαση κάποιων ασθενειών και ίσως και η αναψυχή των ανθρώπων της εποχής, βρήκε διέξοδο στην επίσκεψη ιαματικών λουτρών. Αυτά στην περιοχή των Ιωαννίνων βρισκόταν στην Κόνιτσα, όσον αφορά δε τη μεταφορά όποιων επιθυμούσαν να μεταβούν εκεί, παρέχονταν η σχετική δυνατότητα με οχήματα καθώς και η διαμονή τους. Επίσης ιαματικά λουτρά υπήρχαν και στην γειτονική Πρέβεζα. Ο μοντέρνος καλλωπισμός των ανθρώπων φροντίζονταν από κομμωτήρια, (τα οποία μπορεί να θεωρηθούν ως εξέλιξη των κουρείων), που παρείχαν σύγχρονες υπηρεσίες και παρήγαν κομμώσεις και χτενίσματα δυτικότεροψης αισθητικής, κυρίως για τις γυναίκες. Τα καταστήματα αυτά λειτουργούσαν σε κεντρικά σημεία της πόλης και ήταν ολιγάριθμα. Οι επαγγελματίες του χώρου αυτού ήταν γυναίκες, με εξαίρεση την παρουσία ενός άνδρα που διατηρούσε σύγχρονο κομμωτήριο, επίσης σε κεντρικό σημείο.

Το έντονο ενδιαφέρον των ανθρώπων της εποχής για την κοινωνική ανέλιξη των παιδιών τους μέσα από την εκπαίδευση και την απόκτηση δεξιοτήτων, αποτυπώνεται στην παρουσία ιδιαίτερων μαθημάτων, φροντιστηρίων και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Τα ιδιαίτερα μαθήματα περιλαμβάνουν εκμάθηση ξένων γλωσσών, βοηθητική διδασκαλία στις τάξεις της μεσαίας εκπαιδευτικής βαθμίδας, δηλαδή το εξατάξιο Γυμνάσιο και

---

⁶⁰⁰ Ο αθλητισμός θεωρούνταν ως μια δραστηριότητα που προσδίδει ωφέλιμα χαρακτηριστικά στοιχεία στους αθλούμενους και ευνοεί την συνεργασία μεταξύ των λαών. Βλ. Αρσένης Γεροντικός, *Αθλητισμός και Ηθος* στο: Ηπειρωτική Εστία, Ιωάννινα 1952, σσ. 744-747.

κυρίως, προετοιμασία για τις ανώτερες πανεπιστημιακές και στρατιωτικές σχολές καθώς και την Παιδαγωγική Ακαδημία Ιωαννίνων, το μόνο για την εποχή ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα της πόλης. Ως υποστηρικτικό μέσο αυτής της εκπαιδευτικής διαδικασίας, σημειώνεται η ύπαρξη οικοτροφείων που παρείχε στέγη και διατροφή σε όσους το επιθυμούσαν, αφού έπρεπε να μετακινηθούν μακριά από τις οικογενειακές τους εστίες. Παράλληλα εντοπίζονται σχολεία, εκτός της πόλης των Ιωαννίνων, με παροχή οικοτροφείων, τα οποία κάλυπταν την ανάγκη διαμονής των μαθητών αλλά και πιθανώς εξαιτίας της αντίληψης της εποχής, σύμφωνα με την οποία η συλλογική διαβίωση των μαθητών εξυπηρετούσε καλύτερα τους στόχους του κάθε σχολείου.

Η εμπορική δραστηριότητα έβρισκε ως τόπο υπαίθριας έκθεσης των προϊόντων στην μεσοπολεμική δεκαετία 1930-1940, την εμποροπανήγυρη της πόλης, η οποία διεξάγονταν κάθε χρόνο τον μήνα Σεπτέμβριο για μια περίπου εβδομάδα στον παραλίμνιο χώρο. Εκεί εκτίθονταν προϊόντα ντόπιων αλλά και μη γιαννιωτών εμπόρων σε πρόχειρες ξύλινες κατασκευές, τα «παραπήγματα» και παράλληλα συγκέντρωνε διάφορες μορφές ψυχαγωγίας. Η εμποροπανήγυρη πέραν των άλλων διαθέσιμων εμπορευμάτων διέθετε και ζώα προς πώληση. Παρόμοιες εμπορικές δραστηριότητες συνέβαιναν στην Κόνιτσα καθώς και στους Φιλιάτες και στη Βόνιτσα της Αιτωλοακαρνανίας. Όμως την περίοδο αυτή η μεγαλύτερη πανελλαδική έκθεση προϊόντων, στην οποία εξέθεταν Έλληνες, αλλά και ξένοι έμποροι παρουσιάζεται η Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης. Βέβαια η Δ.Ε.Θ. αποτελούσε μια σύγχρονη εμπορική έκθεση με διαφορετικά χαρακτηριστικά από τις εμποροπανηγύρεις, οι οποίες προσομοίαζαν κυρίως με τα παζάρια της προγενέστερης εποχής.

Τα διαφημιστικά μηνύματα πιθανολογείται ότι είχαν ως κύριο στόχο τους τον ανδρικό πληθυσμό. Πέραν των κοινωνικών συνθηκών της εποχής, κατά την οποία ο πληθυσμός αυτός κατείχε «δικαιωματικά» και αποκλειστικά τον οικονομικό πλούτο της κάθε οικογένειας, πρέπει να επισημανθεί και η δυνατότητα ανάγνωσης που χαρακτήριζε μέρος του ανδρικού πληθυσμού και αρκετά λιγότερο του αντιστοίχου γυναικείου.⁶⁰¹ Έτσι, το κύριο πελατειακό κοινό των διαφημιστικών μηνυμάτων αποτελούνταν από τον ανδρικό πληθυσμό που διέθετε την στοιχειώδη ικανότητα της ανάγνωσης και τη

---

⁶⁰¹ Το 1928 το ποσοστό αναλφαβητισμού είχε μειωθεί σημαντικά. Όμως ο ανδρικός πληθυσμός δεν είχε συνολικά την ικανότητα της ανάγνωσης παρά μόνο κατά εξήντα τέσσερα τοις εκατό στο σύνολο του πληθυσμού, ο δε γυναικείος κατά τριάντα έξι τοις εκατό. Βλ. Τάκης Καγιαλής, *Λογοτεχνία και πνευματική ζωή στο: Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα, 1922 – 1940, Ο Μεσοπόλεμος*, τομ. Β', Μέρος 2^ο, σελ. 298.

δυνατότητα οικονομικής δαπάνης. Ο γυναικείος πληθυσμός μπορούσε να υπολογίζεται στο πιθανολογούμενο πελατειακό κοινό, όχι όμως απευθείας, αλλά έμμεσα, ως μητέρες ή ως σύζυγοι. Επιπλέον, όσες φορές εντοπίζεται η γυναικεία εργασία αυτή αναφέρεται ως «καλή» γυναικεία εργασία η οποία πιθανότατα είχε στόχο την παροχή εργασίας εντός της οικίας, ως συμπλήρωμα του οικογενειακού εισοδήματος. Βέβαια παρατηρείται η παρουσία γυναικείας παρουσίας και στον επαγγελματικό επιστημονικό χώρο, αλλά με ελάχιστη συχνότητα. Αυτό το πελατειακό κοινό, το ανδρικό, αν προσεγγιστεί ταξικά, πρέπει να ανήκε κυρίως στην ανώτερη οικονομικά και κοινωνικά τάξη, η οποία διέθετε εισόδημα προς δαπάνη, αλλά και την βούληση όπως ακολουθήσει τα νεωτερικά μηνύματα της εποχής. Παράλληλα με την ανώτερη τάξη, την ίδια τάση ακολουθούσε και ένα άλλο κοινό, όχι τόσο εύπορο, αλλά με ένα διαθέσιμο εισόδημα ικανό να υποστηρίξει καταναλωτικές δαπάνες. Συμπερασματικά, μπορεί να επισημανθεί η διαπίστωση της διάχυσης της καταναλωτικής νοοτροπίας, αρχικά από την ανώτερη προς τις κατώτερες τάξεις και μεταγενέστερα της ολοκληρωτικής επικράτησης αυτής σε ολόκληρη την κοινωνική διαστρωμάτωση.

Τέλος, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζεται στην σκιαγράφηση της αστικής γεωγραφίας της πόλης των Ιωαννίνων και ειδικότερα των κύριων εμπορικών οδών επί των οποίων δραστηριοποιούνταν η αγορά καθώς και η γενικότερη οριοθέτηση αυτής. Επίσης ο εντοπισμός των σημείων της πόλης που τοποθετούνταν ο επαγγελματικός κλάδος των επιστημόνων, οι δημόσιες υπηρεσίες και οι εθνοτικές ομάδες που υπήρχαν στην πόλη. Την περίοδο αυτή η πόλη των Ιωαννίνων είχε επεκταθεί οικιστικά, τα δε κτίρια που στεγάζονταν η διοίκηση αυτής είχαν μετατοπιστεί από την περιοχή του Κάστρου, όπου υπήρχαν την προγενέστερη εποχή, προς τις δυτικότερες περιοχές της πόλης. Ωστόσο η αγορά της πόλης παρέμενε γεωγραφικά στην ίδια περίπου περιοχή που δραστηριοποιούνταν και παλαιότερα, με μικρές διαφοροποιήσεις. Έτσι το κύριο εμπορικό και οικονομικό κέντρο της πόλης των Ιωαννίνων την εποχή αυτή, η αγορά της, μπορεί να αποτυπωθεί ως έκταση που αποτελούνταν από τον άξονα της οδού Αβέρωφ ανατολικά, την κάθετη σε αυτή πλευρά και βασική εμπορική αρτηρία της οδού Ανεξαρτησίας που την έτεμνε στο ύψος της οδού Μητροπόλεως, καθώς από άλλες μικρότερες οδούς οι οποίες ή έτεμναν την μία ή την άλλη οδό. Στις δύο οδούς αυτούς, αλλά και στις οδούς Κάνιγγος, Λόρδου Βύρωνος, Κωλέττη, Καπλάνη, Αραβαντινού, καθώς και στην Τσιριγώτη που βρισκόταν το Κριθαροπάζαρο, εκτείνονταν οι έδρες των περισσότερων επαγγελματικών δραστηριοτήτων στα Ιωάννινα την χρονική αυτή περίοδο. Στις οδούς αυτούς διατηρούνταν και αρκετές στοές που χρησίμευαν ως στέγη εμπορικών

καταστημάτων και μικρών βιοτεχνικών εργαστηρίων. Παράλληλα υπήρχε και η αγορά της περιοχής Καλούτσιανης, η οποία βρισκόταν εκτός των οδών που προαναφέραμε και σε άλλο γεωγραφικό υποσύνολο της πόλης, αλλά η δυναμική αυτής ήταν πολύ μικρότερη. Επίσης, η αγορά παρουσίαζε τάση επέκτασής της, προς την περιοχή της πλατείας Εθνικής Αμύνης (σήμερα κεντρική πλατεία), όπου δραστηριοποιούνταν διάφορες επιχειρήσεις και κυρίως ανεγείρονταν σύγχρονα ξενοδοχεία. Βέβαια υπήρχαν και σε άλλες οδούς εμπορικά καταστήματα, όπως στην Μητροπόλεως, αλλά ο κύριος όγκος των επιχειρήσεων βρισκόταν στις οδούς που προαναφέραμε

Ο ιατρικός κλάδος της πόλης έδρευε και αυτός εντός των κυριότερων εμπορικών οδών ή στις παρόδους τους, με κάποιες εξαιρέσεις ιατρών που δραστηριοποιούνταν στην οδό Δωδώνης ή στην πλατεία Πάργης. Το ίδιο συνέβαινε και με τους επαγγελματίες νομικούς, αν και αρκετοί νομικοί διατηρούσαν τα γραφεία τους πλησίον των κτιρίων που στέγαζαν τις δικαστικές αρχές της πόλης. Έτσι, πολλά γραφεία νομικών στεγάζονταν στην οδό Παπάζογλου, οδό στην οποία βρισκόταν το Πρωτοδικείο και η Εισαγγελία. Οι επιστήμονες Ισραηλίτες, οδοντίατροι και φαρμακοποιοί, ασκούσαν το επάγγελμά τους, κυρίως στην περιοχή του Κουρμανιού, έξω από την κεντρική πύλη του Κάστρου και στην οδό Καλλάρη ή στην οδό Σούτσου, των οποίων η πλειοψηφία των κατοίκων τους ήταν Εβραίοι. Ισραηλίτης γιαννιώτης ο οποίος να δραστηριοποιείται ως επαγγελματίας νομικός δεν εντοπίζεται την χρονική περίοδο αυτή. Επίσης, όσον αφορά την συχνότητα αλλά και την ευρύτητα των διαφημιστικών καταχωρίσεων που σχετίζονται με την εβραϊκή κοινότητα, μπορεί να γίνει η διαπίστωση ότι παρατηρείται η ύπαρξη αναντιστοιχίας μεταξύ αυτών και της εμπορικής δραστηριοποίησης γιαννιωτών Εβραίων. Η Εβραϊκή κοινότητα παρουσιάζεται σφριγηλή σε εμπορικό δυναμικό, όπως γνωρίζουμε από άλλες πηγές,⁶⁰² στοιχείο που δε συνάδει με την σχετικά πενιχρή διαφημιστική καταχώριση των μελών της στον τοπικό Τύπο.

---

⁶⁰²Βλ. Νίκος Αναστασόπουλος, *Εμπορικές συνεταιριστικές δραστηριότητες στα Ιωάννινα (1914-1930): Η μαρτυρία του βιβλίου καταστατικών εταιριών*, Αθήνα 200, σελ. 191.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΠΗΓΕΣ:

A. ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ:

- Αγροτική Ηχώ: έτος 1935
- Ελευθερία: Έτη: 1930 έως 22-9-1932, 1933 έως 21-1- 1933.
- Ζαγορισιακά Νέα: Έτος 1933.
- Ήπειρος: Έτη 1933, 1934, 1936, 1937, 1936.
- Ηπειρωτικός Αγών: Έτη:
1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935, 1936, 1937, 1939.
- Ηπειρωτικός Κόσμος: Έτος 1935.
- Κήρυξ: Έτη: 1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935, 1936, 1938.
- Κραυγή: Έτη: 1931, 1932, 1933, 1934, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939.

B. ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ:

- Δαίμων: Έτος 1930.
- Ελλοπία: Έτος 1930.
- Κινηματογραφικός Αστήρ: Έτος 1931.
- Σφήκα: Έτη: 1932-1933.

2. ΜΕΛΕΤΕΣ - ΒΙΒΛΙΑ :

- Αβδελά Έφη, Στοιχεία για την εργασία των γυναικών στο Μεσοπόλεμο στο: Βενιζελισμός και Αστικός εκσυγχρονισμός, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1988, σσ.193-204
- της ίδιας, Οι γυναίκες, κοινωνικό ζήτημα στο: Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα, τόμ. Β', μέρος 2^ο, Βιβλιοδράμα, Αθήνα 2002, σσ. 337-359.
- Αβδελά Έφη – Ψαρρά Αγγελική, Ο φεμινισμός στην Ελλάδα του μεσοπολέμου, Γνώση, Αθήνα 1985.
- Αγγέλη Μαρία, Ο κόσμος της εργασίας: Γυναίκες και άνδρες στην παραγωγή και επεξεργασία του καπνού: Αγρίνιο 19^{ος} - 20^{ος} αιώνας, Διδακτορική Διατριβή, Ιωάννινα 2007.
- Αναστασίου Άντρη, Οι Εβραίοι των Ιωαννίνων κατά το Μεσοπόλεμο: Κοινωνική, Οικονομική και Πολιτισμική προσέγγιση της Ρωμανιώτικης Κοινότητας, Ιωάννινα 2013. Μεταπτυχιακή Διατριβή.
- Αναστασόπουλος Γεώργιος, Ιστορία της ελληνικής βιομηχανίας 1840-1940, τομ. Γ'(1923-1940), Ελληνική Εκδοτική Εταιρεία ΑΕ, Αθήναι 1947.

- Αναστασόπουλος Νικόλαος, Η ληστεία στο ελληνικό κράτος, Βιβλιοπωλείο της «Εστίας», Αθήνα 2018.
- του ιδίου, Το «Βιβλίο Καταστατικών Εταιρειών 1931-1935 των Ιωαννίνων» Ηπειρωτικά Χρονικά, τεύχος 35, 2001, σσ. 15-98.
- του ιδίου, Κοινωνία και ποινική πραγματικότητα στο νομό Ιωαννίνων την δεκαετία του 1930, Διδακτορική Διατριβή, Ιωάννινα 2007.
- του ιδίου, Εμπορικές συνεταιριστικές δραστηριότητες στα Ιωάννινα (1914 - 1930): Η μαρτυρία του Βιβλίου Καταστατικών Εταιρειών», στο Δ. Ρόκος (επιμ.), Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου, «Η ολοκληρωμένη ανάπτυξη της Ηπείρου», Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας ΜΕ.Κ.Δ.Ε. του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, τόμ. Β΄, Αθήνα 2007, σσ.184 – 212.
- Ανωγειάτης - Πελέ Δημήτρης, Δρόμοι και Διακίνηση στον ελλαδικό χώρο κατά τον 18^ο αιώνα, Παπαζήση, Αθήνα 1993.
- Αποστολίδης Πέτρος, Όσα θυμάμαι, Κέδρος, Αθήνα 1983.
- Αυδίκος Ευάγγελος, Πρέβεζα 1945-1990, Όψεις της μεταβολής μιας επαρχιακής πόλης, Διδακτορική Διατριβή, Ιωάννινα 1991.
- Βακαλόπουλος Απ., Νέα ελληνική Ιστορία 1204-1985, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1995.
- Βακαλόπουλος Κων., Ιστορία του Βόρειου Ελληνισμού, Ήπειρος, Εκδοτικός οίκος αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1990-1992.
- Βακατσάς Κώστας, Η Γενική Διοίκηση Ηπείρου, Η αγροτική ιδιοκτησία (1913-1918), Διδακτορική Διατριβή, Ιωάννινα 2001.
- Βαξεβάνογλου Αλίκη, Η κοινωνική υποδοχή της καινοτομίας, το παράδειγμα του εξηλεκτρισμού στην Ελλάδα του Μεσοπόλεμου, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 1996.
- Βενέζης Ηλίας, Χρονικόν της Τραπεζής της Ελλάδος, Αθήναι 1955.
- Βεργόπουλος Κωνσταντίνος, Η Ελληνική οικονομία από το 1926 έως το 1935 στο: Ιστορία του ελληνικού έθνους, τομ. ΙΕ΄, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 2008, σσ. 327-342.
- Βλαστός Φώτιος, Η αντιμετώπιση της φυματίωσης στην Ελλάδα, Διδακτορική Διατριβή, Ιωάννινα 2005.
- Βουσολίνου Ελένη, Η βιομηχανία στην Κέρκυρα: Η βιομηχανία γραφικών τεχνών Ασπιώτη – ΕΛΚΑ, Διδακτορική Διατριβή, Κέρκυρα 2014.
- Βρέλλη Ζάχου Μαρίνα, Τα τσαρούχια και οι τσαρουχάδες στην Ήπειρο, Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα, 1991.

- Γιαννουλόπουλος Γιάννης, Η εξωτερική πολιτική στο: Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα, 1900-1922, Οι απαρχές, τομ. Α΄, μέρος 1^ο, Βιβλιοόραμα, Αθήνα 1999, σσ. 109-140.
- Γενικό Επιτελείο Στρατού, Επίτομη ιστορία των Βαλκανικών πολέμων 1912-1913, Αθήνα 1992.
- Γεροντικός Αρσένης, Αθλητισμός και Ήθος, Ηπειρωτική Εστία, Ιωάννινα 1952, τεύχος Α΄, σσ. 744-747.
- Γεωργιτσογιάννη Ευαγγελία, Ιστορία της ενδυμασίας, Διάδραση, Αθήνα 2001.
- Γιαννέλος Αργύρης «Τα περιοδικά στα Ιωάννινα μετά την απελευθέρωση έως τις απαρχές του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου», Ηπειρωτικά Χρονικά, τόμος 38, (2004), σσ. 52-59.
- Γκλαβίνας Ιωάννης, Μουσουλμανικοί πληθυσμοί στην Ελλάδα (1912-1913),αντιλήψεις και πρακτικές της ελληνικής διοίκησης, σχέσεις με χριστιανούς γηγενείς και πρόσφυγες, Διδακτορική Διατριβή, Θεσσαλονίκη 2008.
- Γκότοβος Αθανάσιος, Ο Ιωαννίνων Σπυρίδων και η γερμανική κατοχή: Η αγωνία του κληρικού για το ποίμνιο και οι ιδεολογικές ανάγκες του πρώιμου εμφύλιου στο: Πρακτικά επιστημονικού συνεδρίου, Ανώτατη Εκκλησιαστική Ακαδημία Βελγίας Ιωαννίνων, 6-9-2011, Ιωάννινα 2013, σσ. 93-112.
- Γρηγοριάδης Σόλων, Οι Βαλκανικοί πόλεμοι του 1912-1913, Φυτράκης, Αθήνα 1979.
- Δάγκας Αλέξανδρος, Κομμουνιστικό κόμμα Ελλάδας, ελληνικό τμήμα της Κομμουνιστικής Διεθνούς στο: Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα, Ο Μεσοπόλεμος 1922-1940, τομ. Β΄, μέρος 2^ο,Αθήνα 2003, σσ. 156-200.
- Δαφνής Γρηγόριος, Η Ελλάς μεταξύ δύο πολέμων, τόμος Α΄ και Β΄, Κάκτος, Αθήνα 1997.
- του ιδίου, Η Ελλάς μεταξύ δύο πολέμων, τόμος Β΄, Ίκαρος, Αθήνα 1955.
- Δελβερούδη Ελίζα – Άννα, Κινηματογράφος, στο: Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα 1922-1940, Ο Μεσοπόλεμος, τομ. Β΄, μέρος 2^ο, Βιβλιοόραμα, Αθήνα 2003,σσ.388-399.
- Δερτιλής Γ., Ιστορία του Ελληνικού Κράτους 1830-1920, ΠΕΚ, Ηράκλειο 2016.
- Δημάρατος Βασ.- Ρεμπέλης Νικ., Ιστορία της Βούρμπιανης, Σύνδεσμος Κοινότητας Βούρμπιανης, Αθήνα 1996.
- Δημητριάδης Ευάγγελος, Γιάννενα. Από την «πόλη – παζάρι», στην «πόλη – πρακτορείο» Αδελφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1993.
- Έξαρχος Ιωάννης, Η κτηνοτροφία στην Ήπειρο. Στο παρελθόν, στο παρόν και στο μέλλον, Ηπειρωτικό Ημερολόγιο, Ιωάννινα 1982, τομ. Δ΄, σσ. 203-204.

- Εργολάβος Σπύρος, Η Δίκη της Πρίντζου και οι εκτελεσμένοι των Ιωαννίνων, Σοκόλης, Αθήνα 1998.
- Ζάκκας Κώστας, Η Εμπορική Σχολή Ηπείρου 1923-1961, Ιωάννινα 2004.
- Ζυγούρης Νικόλαος, Η παραγωγή και η εκμετάλλευση του γάλακτος από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερα, Ηπειρωτική Εστία, Ιωάννινα 1960, έτος Α΄, σσ. 148-150.
- Ζωγραφάκης Γ.Κ. (επιμ.), Γιωσέφ Ελιγιά, Ποιήματα, Βιβλιοθήκη «Μπένε Μπερίθ», Θεσσαλονίκη 1938.
- Καγιαλής Τάκης, Λογοτεχνία και Πνευματική ζωή στο: Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα, 1922 – 1940, Ο Μεσοπόλεμος, τομ. Β΄, Μέρος 2^ο, σελ. 298.
- Καζηλιέρη Μαρία, "Η Ιστορία της Ατμοπλοΐας και της Ακτοπλοΐας", Ακαδημία Εμπορικού Ναυτικού, 2016, Πτυχιακή Εργασία.
- Κανετάκης Γιάννης, Το Κάστρο: Συμβολή στην πολεοδομική ιστορία των Ιωαννίνων, Τεχνικό επιμελητήριο Ελλάδας, Αθήνα 1994.
- Κατσιλά Δροσιά, Ο βίος και το έργο του Χρήστου Χρηστοβασίλη: Γραμματολογική και αρχαιολογική μελέτη, Διδακτορική Διατριβή, Ιωάννινα 2004.
- Καραδήμου Αλέκα – Γερόλυμπου, Πόλεις και ύπαιθρος στο: Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα, ο Μεσοπόλεμος, 1922-1940, τομ. Β΄, μέρος 1^ο, Αθήνα 2002, σσ. 59-105.
- Καπώλη Παρασκευή, Η εσωτερική μετανάστευση στην Αθήνα 1950-1970, ΕΚΠΑ, 2010, Διδακτορική Διατριβή, Αθήνα 2014.
- Καραμάνου Μαριάννα, Πέντε αιώνες θεραπευτικού αγώνα κατά της σύφιλης, Διδακτορική Διατριβή, Αθήνα 2012.
- Κιτρορέφ Αλέξανδρος, Εμπορικές παροικίες και μετανάστες στο: Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα, όψεις πολιτικής και οικονομικής ιστορίας 1900-1940, τομ. Β,΄ μέρος 1^ο Βιβλιογράμα, Αθήνα 2002, σσ. 361-391.
- Κίτσος Κωνσταντίνος, Η ιστορία του Διδασκαλείου Ιωαννίνων και της Ζωσιμαίας Παιδαγωγικής Ακαδημίας, Δωδώνη, Αθήνα 1988.
- Κλάψης Αντώνιος, Οι Ελληνοτουρκικές οικονομικές σχέσεις μετά τη συνθήκη της Λωζάννης και το οικονομικό σύμφωνο της 10^{ης} Ιουνίου 1930, Διδακτορική Διατριβή, Αθήνα 2006.
- Κοντού Γεωργία, Η πολιτική και κοινωνική ιδεολογία της 4^{ης} Αυγούστου, Διδακτορική Διατριβή, Ιωάννινα 2013.
- Κολλάρος Βασίλειος, Η μειονοτική πολιτική του Ελευθερίου Βενιζέλου, Διδακτορική Διατριβή, Αθήνα 2015.

- Κάρτερ Γεώργιος, Ραδιόφωνο και Τηλεόραση, Γκόνης, Αθήνα 1966.
- Κοκκολάκης Μιχάλης, Το ύστερο γιαννιώτικο πασαλίκι, Χώρος, διοίκηση και πληθυσμός στην τουρκοκρατούμενη Ήπειρο Διδακτορική Διατριβή, Ιωάννινα 1993.
- Κολιόπουλος Ιωάννης, Περί λύχνων αφάς: Η ληστεία στην Ελλάδα (19^{ος} αι.), Παρατηρητής, Θεσσαλονίκη 1996.
- του ιδίου, Νεώτερη ευρωπαϊκή Ιστορία, 1789-1945, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1991.
- Κολώνας Βασίλης, Αρχιτεκτονική στο: Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα 1922 - 1940, Ο Μεσοπόλεμος, τομ. Β', μέρος 2^ο, Βιβλιοόραμα, Αθήνα 2003, σσ. 460 - 539.
- Κοντού Γεωργία, Η πολιτική και κοινωνική ιδεολογία της 4^{ης} Αυγούστου, Διδακτορική Διατριβή, Ιωάννινα 2013.
- Κοράκης Δημήτριος, Ιστορίες από τα παλιά Γιάννινα, Δούβαλης – Αποστόλου, Γιάννινα 1999.
- Κορδώσης Μιχαήλ, Τα βυζαντινά Γιάννενα, Αθήνα 2003.
- Κουμαριανού Αικατερίνη, Ιστορική αναδρομή του ελληνικού Τύπου 1780-1922 στο: Λουκία Δρούλια (επιμ.), «Ο ελληνικός Τύπος 1784 έως σήμερα: θεωρητικές και ιστορικές προσεγγίσεις», Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου, Αθήνα 2005, σσ.55-62.
- Κουρμαντζή Ελένη, Γιώσεφ Ελιγιά, Αλιανιστής και πρωτοπόρος, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ιωαννίνων, Αποστόλου – Δούβαλης, Ιωάννινα 2001.
- Κουτσουλέλλου – Μίχου Σ., Η γλώσσα της Διαφήμισης: Κειμενογλωσσολογική προσέγγιση του διαφημιστικού κειμένου, Gutenberg, Αθήνα 1997.
- Κρασίτης Βασίλης, Λόγιοι της Ηπείρου 1430-1912, τομ.1^{ος}, Αθήνα 1979.
- Κωστούλας Κωνσταντίνος, Επιχειρηματικές διαδρομές στα προπολεμικά Γιάννινα (1900-1940), Επιμελητήριο Ιωαννίνων, Ιωάννινα 2010.
- Λάζου Μαρία Άννα, Ο Ηπειρωτικός Αγών (1927-1983) και η ιστορία του περιφερειακού τύπου της Ηπείρου, Μεταπτυχιακή Διατριβή, Ιωάννινα 2014.
- Λιάκος Αντώνης, Ο ελληνικός 20^{ος} αιώνας, Πόλις 2019.
- Λιβαδέυς Αλέξανδρος, Οι πρόδρομοι της Απελευθέρωσης των Ιωαννίνων, Αθήναι 1984.
- Λούκος Χρήστος, Μικρές και μεγάλες πόλεις στο: Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα 1922-1940, τομ. Β', μέρος 1^ο, Βιβλιοόραμα, Αθήνα 2003, σσ. 133 - 135.
- Λυμπερόπουλος Γιάννης, Παζαριού Ανατομή, Αθήνα 2008.
- Μακροδημήτρης Αντώνης, Οι υπουργοί των Εξωτερικών της Ελλάδας 1829-2000, Καστανιώτης, Αθήνα 2001.

- Μάλεσης Δημήτρης, «Η Δευτέρα Πράξις του 1821», στο: Μπότσιου Κωνστ - Ριζάς Σωτήρης (επιμελ.), Αλυτρωτισμός και στρατιωτικές κινητοποιήσεις τον 19^ο αιώνα στο 1821, Από την επανάσταση στο κράτος, Αθήνα 2021, σσ.179 – 211.
- Μαντά Ελευθερία, Οι Μουσουλμάνοι Τσάμηδες της Ηπείρου (1923-2000), Ι.Μ.Χ.Α., Θεσσαλονίκη 2004.
- Μαρσέλου Αδαμαντία, Οι ασθένειες της ελονοσίας και της φυματίωσης στον ελλαδικό χώρο κατά τα τέλη του 19^{ου} και τα μέσα του 20^{ου} αιώνα, Διδακτορική Διατριβή, Κέρκυρα 2013.
- Μαρκέτος Σπύρος, Η ελληνική Αριστερά στο: Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα 1922-1940, τομ. Β΄, μέρος 2^ο ,Βιβλιοόραμα, Αθήνα 2003, σσ.125 - 153.
- Μαυρογορδάτος Γ. Θ., Οι εθνικές μειονότητες στο :Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα, 1922-1940, Ο Μεσοπόλεμος, τομ. Β΄, μέρος 2^ο, Βιβλιοόραμα, Αθήνα 2003, σσ. 9-35.
- του ιδίου, Μετά το 1922, Η παράταση του Διχασμού, Πατάκης 2019, Αθήνα.
- Μαχαιρά Άννα, Η Θεσσαλονίκη του Μεσοπολέμου στο: Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα 1922-1940^ο, Μεσοπόλεμος, τομ. Β΄, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009, σσ. 107-131.
- Μητρούσια Αγγελική, Συμβολή εις την μελέτην της συχνότητος ασυμπτωματικής βλεννόρροιας εν Ελλάδι, Διδακτορική Διατριβή, ΕΚΠΑ 1975.
- Μητσάκης Μιχαήλ, Παρά τοις δούλοις, Τα Ιωάννινα, Πατάκης 2004.
- Μιχαηλίδης Κωνσταντίνος, Σπυρίδων Βλάχος, Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος, Ηπειρωτική Εστία, Ιωάννινα 1952, τεύχος 1^ο, σελ. 823-826.
- Μιχαλόπουλος Δημήτρης, Τσάμηδες, Αρσενίδης, Αθήνα 1993.
- Μπαλάφας Κώστας, Το αντάρτικο στην Ήπειρο, Γιάννενα 1991.
- Μπόζη Σούλα, Ο Ελληνισμός της Κωνσταντινούπολης, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2002.
- Μπότσιου Κωνσταντίνα, Η αδύνατη συνεργασία: Η Ελλάδα και οι Μεγάλες Δυνάμεις στο 1821, στο: Από την επανάσταση στο κράτος, Αθήνα 2021,σσ.95-137.
- Μποχώτης Θανάσης, Εσωτερική πολιτική στο: Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα 1900-1922, οι απαρχές, τομ. Α΄, Βιβλιοόραμα, Αθήνα 2009, σσ. 47-108.
- Νικολαΐδης Ιωάννης, Τα Γιάννενα του Μεσοπολέμου, τόμοι Β΄, Ε΄, ΣΤ΄, Ζ΄, Ι΄, Αποστόλου- Δούβαλης, Ιωάννινα 1992-95.
- Ντάτση Αρ. Ευαγγελή, Τα ισνάφια μας τα βασιλεμένα. Τα Γιάννινα των μαστόρων και των καλφάδων, Γαβριηλίδης, Αθήνα, 2006.

- της ίδιας, Η χαλκοτεχνία στα Γιάννινα τις παραμονές του πολέμου του 1940, Διδακτορική Διατριβή, Ιωάννινα 1985.
- Παναγιωτόπουλου Ελισάβετ, Κοινωνική ενσωμάτωση, μνήμη και ταυτότητα στις προσφυγικές κοινότητες Ανατολή, Μπάφρα και Νεοκαισάρεια Ιωαννίνων, Διδακτορική Διατριβή, Ιωάννινα 2004.
- Παναγιωτοπούλου Παναγιώτα, Ο κοινωνικός ρόλος των Μαιών τον 20ο αιώνα: Από τις πρακτικές Μαίες στην ιατρικοποίηση του τοκετού», Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Διπλωματική Εργασία, Κόρινθος 2015.
- Πάνος Νίκος, Ρεντζαίοι: Οι βασιλείς της Ηπείρου, Φιλippiάδα 2005.
- Παντελάκης Νίκος, Ο εξηλεκτρισμός της Ελλάδας, MIET, Αθήνα 1991.
- Παπαγεωργίου Γεώργιος, Οι συντεχνίες στα Γιάννενα κατά τον 19^ο και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, Διδακτορική Διατριβή, Ιωάννινα 1982.
- Παπαζαφειροπούλου Σοφία Αλεξία, Το εθνικό οδικό δίκτυο κατά την περίοδο 1930-1980. Η κουλτούρα του αυτοκινήτου στην Ελλάδα, Διδακτορική Διατριβή, Αθήνα 2015.
- Παπασταύρος Αναστάσιος, Ιωαννίνων Εγκώμιον, Εκδοτική Βορείου Ελλάδας, Ιωάννινα 1998.
- Παπαστεφανάκη Λήδα στο Παπαστεφανάκη Λήδα - Μαχαιρά Άννα (επιμ.), Εβραϊκές κοινότητες ανάμεσα σε Ανατολή και Δύση, 15^{ος}-20^{ος} αιώνας: Οικονομία, κοινωνία, πολιτική, πολιτισμός, Πρακτικά Διεθνούς συνεδρίου, Ισνάφι, Ιωάννινα 2016, σσ. 127-144.
- Παπαστράτης Προκόπης, Από τη Μεγάλη Ιδέα στην Βαλκανική Ένωση στο: Βενιζελισμός και Αστικός Εκσυγχρονισμός, επιμ. Γιώργος Μαυρογορδάτος – Χρήστος Χατζηιωσήφ, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1988, σσ. 417 - 439.
- Πασιά Ελένη, «Το Μητροπολιτικό Οικοτροφείο Παραμυθιάς (1946 - 1981): Η προσφορά του, ιστορικά στοιχεία και όψεις της καθημερινότητας», Μεταπτυχιακή Εργασία, Ιωάννινα 2021.
- Πετμεζάς Σωκράτης, Αγροτική Οικονομία στο: Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα 1922-1940^ο, Μεσοπόλεμος, τομ. Β', Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009, σσ. 189 - 249.
- Πιζάνιας Πέτρος, Οι φτωχοί των πόλεων, Θεμέλιο, Αθήνα 1993.
- Πιστόλα Χριστιάνα, Η Οργάνωση Εθνική Ένωσις Ελλάς (Τρία Έψιλον), Μεταπτυχιακή Διατριβή, Θεσσαλονίκη 2014.
- Πήχα Αγγελίνα, Πολεοδομική Ιστορία των Ιωαννίνων, Ερευνητική εργασία Πολυτεχνική σχολής, Θεσσαλονίκη 2010.

- Ποταμιάνος Νίκος, Η παραδοσιακή μικροαστική τάξη της Αθήνας: μαγαζάτορες και βιοτέχνες 1880-1925, Διδακτορική Διατριβή, Ρέθυμνο 2011.
- Πυρσινέλλας Βασίλειος, Η Ίδρυσις των Ιωαννίνων και η ονομασία αυτών. Ανάτυπον εκ του Η ' τόμου της «ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ», Ιωάννινα 1959.
- Ράπτης Δημήτρης, Το Καναλάκι της Πρέβεζας, Διδακτορική Διατριβή, Ιωάννινα 1989.
- Ρογκότης Χρήστος, Το Γρεβενίτι στην Αντίσταση, Αλμπανόπουλος, Γιάννενα 1998.
- Ρόκου Βασιλική Τα Βυρσοδεψεία. των Ιωαννίνων: Από το εργαστήριο στο «εργοστάσιο» της βιοτεχνικής πόλης. Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 2004.
- Ρούσσοις Γεώργιος, Νεώτερη Ιστορία του Ελληνικού κράτους 1826-1974, τομ.5^{ος}, Ελληνική Μορφωτική Εστία, Αθήνα 1976.
- Σαλαμάγκας Δημήτριος, Καθώς χάραζε η λευτεριά: Από τα τελευταία χρόνια της Τουρκοκρατίας στα Γιάννινα: Α. 1866-1877, Β. 1904-1914, έκδοση περιοδικού Ηπειρωτική Εστία, Γιάννενα 1963.
- του ιδίου, Περίπατοι στα Γιάννινα, έκδοσις Ηπειρωτικής Εστίας, Γιάννενα 1956.
- του ιδίου, Λαογραφικά Σχεδιάσματα, Ηπειρωτική Εστία, Γιάννενα 1953, σσ. 167-170.
- Σάρρας Γιάννης, Η Θεσπρωτία διαμέσου των αιώνων, Κέντρο εκδόσεων Χάρη Πάτση, Αθήνα 1998.
- Σεραφετινίδου Μελίνα, Κοινωνιολογία των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας: ο ρόλος των μέσων στην αναπαραγωγή του σύγχρονου καπιταλισμού, Gutenberg, Αθήνα 1987.
- Σιομπότης Γεώργιος, Οι Ρωμανιώτες Εβραίοι των Γιαννίνων, Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο Ελλάδας, Αθήνα 2005.
- Σιορόκας Γεώργιος, Το πρώτο αυτοκίνητο στα Γιάννενα (Απρίλιος 1910), στο: Ηπειρωτικό Ημερολόγιο, τομ. Η', Ε.Η.Μ., Ιωάννινα 1986, σσ. 122-130.
- Σκοπούλη Γεωργία, Ο Γιατρός, Δωδώνη, Αθήνα 2009.
- Σούλης Χρήστος, Χρήστος Χρηστοβασίλης, Ηπειρωτικά Χρονικά, τεύχος ΙΒ'-ΙΓ', Ιωάννινα 1937-1938, σσ. 287-293.
- του ιδίου, Γεώργιος Χατζής (Πελλερέν), Ηπειρωτικά Χρονικά, τομ. Ε', Ιωάννινα 1930, σσ. 185-186.
- Στάθη Μαρία, Επιδημιολογική παρακολούθηση της αντοχής στα αντιβιοτικά στα στελέχη *Neisseria meningitidis*, Διδακτορική Διατριβή, Αθήνα 2008.
- Στούπης Σπύρος, Οι «Ξένοι» εν Κέρκυρα, Αθήνα 2003.
- Στύλογλου Αικατερίνη, Εγκαταστάσεις Μικρασιατών Προσφύγων στον νομό Ιωαννίνων, Μεταπτυχιακή Διατριβή, Ιωάννινα 2020.

- Σφήκα Αγγελική – Θεοδοσίου, Η Ιταλία στον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο: Οι σχέσεις της με τις μεγάλες δυνάμεις και την Ελλάδα, Παπαζήσης, Αθήνα 2004.
- Τάσση Κωνσταντίνα, Οι Μουσουλμάνοι των Ιωαννίνων: Από την Αυτοκρατορία στο Έθνος κράτος 1913-1923, Μεταπτυχιακή Διατριβή, Ιωάννινα 2017.
- Τζανακάρης Βασίλης, Τα παλικάρια τα καλά οι σύντροφοι τα σκοτώνουν, Καστανιώτης, Αθήνα 2002.
- Τσακνάκης Τάσος, Ιστορία της ελληνικής κτηνιατρικής, τομ. Β΄, Θεσσαλονίκη 1994.
- Τσιόγκα Αθηνά, Ιαματικός τουρισμός: Διερεύνηση της εικόνας και της απήχησης επισκεπτών στα λουτρά Σμοκόβου, Διπλωματική εργασία, Βόλος 2020.
- Τσέτσης Χρήστος, Αυτοί που κυβέρνησαν τα Γιάννινα: δήμαρχοι – δημοτικοί σύμβουλοι 1913-1998, Γιάννινα 1998.
- του ιδίου, Οι Ηπειρώτες άνθρωποι των γραμμάτων και των τεχνών, Γιάννινα 2003.
- Τσόγκας Γεώργιος, Η Σαγιάδα, Δωδώνη, Αθήνα 2009.
- Φρεζής Ραφαήλ, Ψηφίδες ιστορίας του ελληνικού εβραϊσμού, Βόλος 2007.
- Φωτόπουλος Κώστας, Τα Γιάννινα, Αθήνα 1986.
- του ιδίου, Τα ισνάφια των παπ'τσήδων και κονταρτζήδων, τα παλιά χρόνια στα Γιάννινα, στο: Ηπειρωτικό Ημερολόγιο, Ιωάννινα 1979, τομ. Α, σσ. 66-68.
- Χαριτάτος Μάνος, Η ιστορία του ελληνικού τσιγάρου, Ε.Λ.Ι.Α., Αθήνα 1998.
- Χαστάογλου Βίλμα, Η ανάδυση της νεοελληνικής πόλης: Η σύλληψη της μοντέρνας πόλης και ο εκσυγχρονισμός του αστικού χώρου στο: Βενιζελισμός και αστικός εκσυγχρονισμός, επιμέλεια Γιώργος Μαυρογορδάτος – Χρήστος Χατζηιωσήφ, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο 1988, σσ. 93-112.
- Χατζηϊωσήφ Χρήστος, «Κοινοβούλιο και δικτατορία 1922 - 1936», στο: Ιστορία της Ελλάδας του 20ου αιώνα, όψεις πολιτικής και οικονομικής ιστορίας 1900-1940, τομ. Β΄, μέρος 2^ο, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009, σσ. 37 - 123.
- του ιδίου, Το προσφυγικό σοκ, οι σταθερές και οι μεταβολές της ελληνικής οικονομίας στο: Ιστορία της Ελλάδας του 20^{ου} αιώνα 1922-1940^ο, Μεσοπόλεμος, τομ. Β΄, μέρος 1^ο, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009, σσ. 9-57.
- Χατζημιχάλη Αγγελική, Ηπειρώτικη Λαϊκή τέχνη, στο: Ηπειρωτικά Χρονικά, Ιωάννινα 1930, τεύχος Α΄ και Β΄, σσ. 253 - 264.
- Χατζής Δημήτριος, Το τέλος της μικρής μας πόλης, Ροδακίό, Αθήνα 2009.
- Χεκίμογλου Ευάγγελος – Ρούπα Ευφροσύνη, Η Ιστορία της βιομηχανίας τροφίμων: σύγχρονη ιστορία οικονομικών κλάδων, Κέρκυρα, Αθήνα 2006.

- Χουλιάρáκης Μιχαήλ, Γεωγραφική και πληθυσμιακή εξέλιξις της Ελλάδος, 1821-1971, τομ. Β΄, 1912-1944, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα 1975.
- Χρήστου Θανάσης, Τα σύνορα του ελληνικού κράτους και οι διεθνείς συνθήκες (1830-1947), τομ. Α΄, Δημιουργία, Αθήνα 1999.
- Χρονάκη Μυρτώ, Ιατρικοποίηση, τελετουργία και συγκρότηση της μητρικής αυτότητας στους χώρους του τοκετού στο Βόλο, Διδακτορική Διατριβή, Θεσσαλονίκη 2012.
- Ψαράκης Ευστράτιος, Η διαμόρφωση του αθλητισμού στα Ιωάννινα του Μεσοπολέμου: Οι «λόγοι», τα σωματεία, οι εγκαταστάσεις (1913-1936), Διπλωματική Εργασία, Ιωάννινα 2016.
- Ψιμούλη Βάσω, Σούλι και Σουλιώτες, Βιβλιοπωλείο της «Εστίας», Αθήνα 1996.
- Baudrillard J., Η καταναλωτική κοινωνία οι μύθοι της οι δομές της, Νησίδες, Αθήνα 2000.
- Beau Michel, Η ιστορία του καπιταλισμού, Ηλέκτρα, Αθήνα 1987.
- Bloch Mark, Απολογία για την ιστορία, Εναλλακτικές Εκδόσεις, Αθήνα 1994.
- Carr Edwart, Τι είναι ιστορία, Σκέψεις για την θεωρία της ιστορίας και τον ρόλο του ιστορικού, Γνώση, Αθήνα 1999.
- De Saussur Ferdinand, Μαθήματα Γλωσσολογίας, Παπαζήσης, Αθήνα 1979.
- Eco U., Η σημειολογία στη καθημερινή ζωή, Μαλλιάρης Παιδεία, Θεσσαλονίκη 1997.
- Gillian Duer, Η Διαφήμιση ως επικοινωνία, Πατάκη, Αθήνα 1992.
- Hall Stuart και Bram Gieben, Η διαμόρφωση της νεωτερικότητας, Οικονομία, κοινωνία, πολιτική, πολιτισμός, Σαββάλας, Αθήνα 2003.
- Hobsawm Eric, Η εποχή του Κεφαλαίου, ΜΙΕΤ, Αθήνα 1993.
- του ιδίου, Η εποχή των επαναστάσεων, ΜΙΕΤ, Αθήνα 1992.
- Jefkins Frank, Διαφήμιση, πρακτικός οδηγός για διαφημιζόμενους και διαφημιστές, Θεόδωρος Τυροβολάς, Αθήνα 1980.
- Του ιδίου, Διαφήμιση, Κλειδάριθμος, Αθήνα 1994.
- Igkers Georg., Νέες κατευθύνσεις στην ευρωπαϊκή ιστοριογραφία, Γνώση, Αθήνα 1991.
- του ιδίου, Η Ιστοριογραφία στον 20ό αιώνα, Νεφέλη, Αθήνα 2006.
- Kittler Friedrich, Γραμμόφωνο, Κινηματογράφος, Γραφομηχανή, Νήσος, Αθήνα 2005.
- Kroeber - Riel Werner, Στρατηγική και τεχνική της Διαφήμισης, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1998.
- Mazower Mark, Η Ελλάδα και η οικονομική κρίση του Μεσοπολέμου, ΜΙΕΤ, Αθήνα 2002.
- του ιδίου, Η σκοτεινή Ήπειρος, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2001.

- Marx Karl, Κριτική της πολιτικής οικονομίας, Θεμέλιο, Αθήνα 1978.
- Sivulka Jouliann, Η Ιστορία της Διαφήμισης, Soap, Sex and Cigarettes, Έλλην, Αθήνα 1999.
- Todorof Nikolai, Η βαλκανική πόλη, 15^{ος} -19^{ος}αιωνας, τομ. Β΄. Θεμέλιο, Αθήνα 1986.

3.ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΕΣ – ΛΕΞΙΚΑ

- Πάπυρος Larousse Britanica, τομ. 7^{ος}, 13^{ος}, 16^{ος}, 21^{ος}, 33^{ος}, 40^{ος}, Πάπυρος 2007.
- Νέα Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια Χάρη Πάτση,τομ.19^{ος}, Χάρη Πάτση, Αθήνα 1972.
- Νέο Ελληνικό Λεξικό Εμμ. Κριαρά, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 2007.

4.ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- Πλουμίδης Σπυρίδων. Η φασιστική νεολαία Ε.Ο.Ν. του Ι. Μεταξά (1936-40), http://www.arch.uoa.gr/fileadmin/arc_h.uoa.gr/uploads/drast_hist/fasismos_ekpaid/ploumidisspiros.pdf

Ανακτήθηκε 20.5.22.

- Ψιμούλη Βάσω, Σουλιώτες: Από ανυπότακτοι ορεσίβιοι μαχητές της ελληνικής επανάστασης <https://booksjournal.gr/paremvaseis/3606-souliotes-apo-anypotaktoi-oresivioi-maxites-tis-ellinikis-epanastasis-b-meros>. Ανακτήθηκε 20.5.22.

- Απογραφή https://www.eetaa.gr/metaboles/apografes/apografi_1913.pdf, σελ. 59
Ανακτήθηκε 20.5.22.

- https://en.wikipedia.org/wiki/REO_Motor_Car_Company Ανακτήθηκε 20.5.22.

- http://dlib.statistics.gr/Book/GRESYE_02_0101_00025.pdf
[σελ29lib.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/showdetails?p_id=10095552&p_derive=book&p_topic=10007862](http://lib.statistics.gr/portal/page/portal/ESYE/showdetails?p_id=10095552&p_derive=book&p_topic=10007862) 1928.Ανακτήθηκε 20.5.22.

- [Η ιστορία της ατμοπλοΐας και της ακτοπλοΐας.pdf](#) .Ανακτήθηκε 14-12-2022.

- [Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΚΤΟΠΛΟΙΑΣ - ATM \(koutouzis.gr\)](#) Ανακτήθηκε 14-12-2022.

- https://www.eetaa.gr/metaboles/apografes/apografi_1928_2.pdf
http://www.eetaa.gr/metaboles/fek/1927/fek_76a_1927.pdf. Ανακτήθηκε 20.5.22.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Παράρτημα διαφημιστικών καταχωρίσεων:

A. Διαφημιζόμενα προϊόντα:

1. Τρόφιμα και ποτά

A. Γάλατα:

(Σε σκόνη, συμπυκνωμένο και φρέσκο)

1. «Τροφός»,⁶⁰³ «Μπεμπέ» από αντιπροσωπεία Γ. Ράδος,⁶⁰⁴
  - 2.«Μικρή Ολλανδέζα» από αντιπροσωπεία Κ. Γκλίναβου,⁶⁰⁵
  - 3.«ΝΤΡΑΙΚΟ» από αντιπροσωπεία Στέλιου Σταγκίκα⁶⁰⁶
  4. Γαλακτοπωλείο Ιωάν. Σάκκου, οδός Άγιου Νικόλαου «από πρόβατα της μονής Δουρούτης».⁶⁰⁷
  5. Γάλα «Άλπεις» Καβάγια ⁶⁰⁸
  6. Γάλα «Βλάχας»⁶⁰⁹
  - 7.Γάλα πρόβειο εκ Κατσικάς οδός Μητροπόλεως 21 στοά Νούσια
  8. «ΝΕΣΤΛΕ»
  - Β. Ρύζι από το Φανάρι Πάργας με αντιπρόσωπο τον Δ. Δούμα, Ανεξαρτησίας.⁶¹⁰
  - Γ. Κρασιά, Επιτραπέζιο νερό:
    1. Κρασιά:
      - Α.«Ζίτσης» Ζωή Τσιμογιάννη, οδός Τσούκας, Σκάλα⁶¹¹
      - 2.Οινοποιία Παπαζήση με διάφορους οίνους⁶¹²
      3. κρασί Κέρκυρας «Κοτινά» στην αποθήκη Θωμά Νούσια Μητροπόλεως 19⁶¹³
      4. κρασί «Ζίτσης» Μαλάμος πλατεία Εθνικής Αμύνης 4⁶¹⁴
      5. Ποτοποιία Σάρρας - Κολοβός- Παναγιώτου και Σία «Ούζο, Λικέρ, Κονιάκ, σε βαρέλια ή φιάλες».⁶¹⁵
      6. Ιωαν. Παπαβρανούσης οινοποιία Τσούκας 72 ⁶¹⁶
      7. Κων. Θεοχάρης κρασί κριθαροπάζαρο⁶¹⁷
-
- ⁶⁰³Ηπειρωτικός Αγών, 15-1-1930, 15-1-1931, 8-3-1932, 21-10-1933, 3-1-1934 και Κήρυξ, 25-5-1930 και Κραυγή, 11-1-1931.
- ⁶⁰⁴Ηπειρωτικός Αγών, 3-2-1930, 9-1-1931, 12-5-1932.
- ⁶⁰⁵Κήρυξ, 25-5-1930.
- ⁶⁰⁶Ηπειρωτικός Αγών, 12-1-1930, 13-1-1931.
- ⁶⁰⁷Ο. π., 24-12-1930, 11-1-1931.
- ⁶⁰⁸Ο. π., 2-8-1931, 1-1-1932, 3-1-1934, 8-1-1935.
- ⁶⁰⁹Ο. π., 28-12-1933, 3-1-1934, 24-1-1936.
- ⁶¹⁰Ο. π., 10-1-1931 και Κραυγή 18-2-1931.
- ⁶¹¹Ηπειρωτικός Αγών, 1-1-1930, 3-1-1930.
- ⁶¹²Ο. π., 5-1-1930.
- ⁶¹³Ο. π., 24-7-1930 και Κραυγή, 21-2-1931.
- ⁶¹⁴Ηπειρωτικός Αγών, 24-4-1930.
- ⁶¹⁵Ο. π., 9-9-1930.
- ⁶¹⁶Ο.π.,11-1-1931.

8. κρασί «Ζίτσας» από παραγωγούς οδός Κρυστάλλη⁶¹⁸
  9. κρασιά Ζίτσης αδελφοί Πράσου τιμή κιλού 10 δρχ. τσίπουρο 36 δρχ⁶¹⁹
  10. Αθανάσιος Πράσσο, Ανεξαρτησίας 250 κρασί η οκά δρχ. 10, τσίπουρο Α΄ ποιότητας 36, τσίπουρο Β΄ 34, ούζο Πατρών 44, κονιάκ 52 δρχ.⁶²⁰
  11. κρασί Ζίτσας από Παπαγεωργίου⁶²¹
2. Νερό:«Σάριζα» Γ. Ράδος⁶²²
- Δ. Έλαια:
- 1.«Κοτινάς»Κέρκυρας στην αποθήκη Θωμά Νούσια, Μητροπόλεως 19.⁶²³
  2. Νικ. Δαφνιάς λάδια Ηγουμενίτσας⁶²⁴
- Ε. Τσάι – μπισκότα – ξηροί καρποί –ζύμες,
1. Τσάι«Μερλόζ» από την αντιπροσωπεία Γ. Ράδος⁶²⁵.
  2. Δ. Βαχαβιόλας αντιπροσωπεία μπισκότων «Έξαρχος»⁶²⁶
  3. Χάρλα Χαήμ, ξηροί καρποί οδός Καλλάρη⁶²⁷
  4. Ξηρή μαγιά «ΒΙΟ» Ταμβακόπουλος⁶²⁸
  5. Μπισκότα «Παπαδοπούλου»⁶²⁹
- ΣΤ. Αποξηραμένα σύκα Κατσιμπάρου⁶³⁰, γλυκά κουταλιού, κουφέτα μπομπονιέρες, σοκολατάκια και γλυκά, ούζο Τιρνάβου από αντιπροσωπεία Ζώγκος.⁶³¹
- Ζ. Σοκολάτες:
1. Σοκολάτα «Παυλίδου»⁶³²

⁶¹⁷Ο. π., 24-12-1939.

⁶¹⁸Ο. π., 31-12-1939.

⁶¹⁹Ελευθερία, 4-1-1932 και 28-7-1934.

⁶²⁰Ηπειρωτικός Αγών, 17-1-1935.

⁶²¹Κραυγή, 29-3-1931.

⁶²²Ηπειρωτικός Αγών, 23-7-1935.

⁶²³Ο. π., 24-7-1930.

⁶²⁴Ο. π., 6-4-1934.

⁶²⁵Ηπειρωτικός Αγών, 14-1-1930.

⁶²⁶Ο. π., 30-8-1936.

⁶²⁷Ο. π., 26-9-1936.

⁶²⁸Κήρυξ, 18-4-1931.

⁶²⁹Ηπειρωτικός Αγών, 19-9-1933.

⁶³⁰Ο. π., 1-1-1930.

⁶³¹Ο. π., 2-6-1930, 2-6-1931, 10-12-1932, 5-1-1933, 27-2-1935, 13-2-1936.

⁶³²Ο. π., 3-1-1930.

2. Σοκολάτα «Αστέρος». ⁶³³

Η. Σταφίδα από τον σταφιδικό οργανισμό Πρεβέζης με διακινητή τους υιούς Καβάγια έδρα Πρέβεζα (χονδρική πώληση). ⁶³⁴

Θ. «Τζιτζιμπέρα» από Νικ. Τσακαμπικά. ⁶³⁵

I. Παντοπωλεία:

1.«Εδώδιμα και αποικιακά, βούτυρα έλαια κρασιά και παντός είδους ποτά» παντοπωλείο αδελφοί Χατζηγώγου «Το Λαϊκόν», ⁶³⁶

2. «Τυριά, βούτυρα, λακέρδα, σαλάμι» I. Παπαγεωργίου παντοπωλείο Αβέρωφ 106. ⁶³⁷

3. Ζαλαμίχας Αλκ. εδωδιμοπωλείο Αβέρωφ 44 ⁶³⁸

4. Γέρου παντοπωλείο Πρέβεζα ⁶³⁹ 4.Βακαλάος από Υιοί Καβάγια ⁶⁴⁰

5. Κων.Ζήσης παντοπωλείο Τέροβο ⁶⁴¹

6. Αλ. Εξαρχος έμπορος αποικιακών Κόνιτσα ⁶⁴²

7. Τζήμας 21^η Φεβρουαρίου Καλούτσιανη ⁶⁴³

ΙΑ. Μουρουνέλαιο Νιτσίδης Αλ. ⁶⁴⁴

ΙΒ. Ζυμαρικά «Ερμής» από εργοστάσιο Δαλιέτος Κέρκυρα ⁶⁴⁵

ΙΓ. Φρέσκα ψάρια Μπαρκάμης Αβέρωφ ⁶⁴⁶

2. Φαρμακευτικά-καλλυντικά, κτηνιατρικά.

A. Φαρμακευτικά προϊόντα.

1. Φάρμακο για νευρολογικές παθήσεις από αντιπρόσωπο-φαρμακείο Γκαραλάνης. ⁶⁴⁷

⁶³³Ο. π., 11-7-1930.

⁶³⁴Ο. π., 5-1-1930.

⁶³⁵Ο. π., 25-5-1930.

⁶³⁶Ο. π., 24-7-1930 και Κρανή, 18-1-1931.

⁶³⁷Ηπειρωτικός Αγών, 18-10-1930, 10-1-1931, 5-7-1939 και Κήρυξ, 9-10-1935.

⁶³⁸Ηπειρωτικός Αγών, 20-5-1931.

⁶³⁹Ο. π., 2-7-1932.

⁶⁴⁰Ο. π., 13-9-1932 και Κήρυξ, 12-11-1932.

⁶⁴¹Ηπειρωτικός Αγών, 3-1-1933.

⁶⁴²Ο. π., 22-7-1932.

⁶⁴³Ηπειρωτικός Κόσμος, 11-11-1935.

⁶⁴⁴Ηπειρωτικός Αγών, 26-10-1930, 3-1-1934.

⁶⁴⁵Ο. π., 10-7-1931.

⁶⁴⁶Ηπειρωτικός Κόσμος, 11-11-1935 και Κρανή, 10-1-1932.

⁶⁴⁷Ηπειρωτικός Αγών, 9-1-1930.

2. «VIGOR» φάρμακο για αναιμία, νευρασθένεια, υπερκόπωση, χωρίς διεύθυνση ή αντιπρόσωπο.⁶⁴⁸
3. «SLOANS (Σλόανς)» κατά πόνων, κρυολογημάτων, ισχιαλγίας.⁶⁴⁹
4. «Benoist Perraud» για Αρθριτισμό, φυματίωση, γήρας πρόωρο.⁶⁵⁰
5. «ΤΡΕΠΑΡΣΟΛ, URODOL, ΥΣΤΑΝ» για Σύφιλη, Αρθριτισμό, Βλεννόρροια, αντιπρόσωποι Υιοί Φωτιάδη Πειραιάς.⁶⁵¹
6. «ΣΠΛΗΝΟΘΕΡΜΙΝΗ» για καταπολέμηση ελωδών πυρετών. Φαρμακέμπορος Αλεξ. Καζαντζής, Κάνιγγος 31, (κριθαροπάζαρο).⁶⁵²
7. «SPERO ΟΡΜΟΝΟΘΕΡΑΠΕΙΑ» Θεμιστοκλέους 28 Αθήνα.⁶⁵³
8. «ΠΟΥΡΚΟΚΑΝΤ» καθάρσιο στο φαρμακεμπόριο Νιτσιδης, Πρέβεζα στον Καραμουστάκη.⁶⁵⁴
9. «ΑΝΤΙΘΕΡΜΙΝΗ» για ελώδεις πυρετούς Κ. Αρεταίος – Γ. Καζαντζής.⁶⁵⁵
10. «ΘΕΡΜΟΖΑΝ» φάρμακο για ελονοσία⁶⁵⁶
11. «Μαγνησία Πελλεγρίνο» καθαρτικό Βασιλειάδης Αθήνα⁶⁵⁷
- 12.Κ. Αρεταίος – Γ. Καζαντζής καλλυντικό προϊόν⁶⁵⁸
13. «Καθαρτικό Ινδιών» φαρμακείο Β. Γιούνη⁶⁵⁹
- 14.Καθαρτικό «Μόρισον»⁶⁶⁰
- 15.Κατόλ «για καλόν ύπνο» φαρμακείο Ισραήλ Λεβή⁶⁶¹
- 16.Πούδρα «ΡΕΑ»⁶⁶²
- 17.Φάρμακο «Β. ΠΕΡΡΩ», Δ. Ρουσόπουλος, Αθήνα⁶⁶³

---

⁶⁴⁸Ο.π., 5-1-1930.

⁶⁴⁹Ο.π., 5-1-1930, 11-1-1931.

⁶⁵⁰Ηπειρωτικός Αγών, 15-1-1930.

⁶⁵¹Ο. π., 29-1-1930, 3-3-1931, 3-5-1936.

⁶⁵²Ο. π., 3-7-1930.

⁶⁵³Ο. π., 30-11-1930, 13-4-1931.

⁶⁵⁴Ο. π., 23-9-1930.

⁶⁵⁵Ο. π., 25-9-1930, 13-6-1931, 9-7-1932, Κήρυξ, 9-9-1930.

⁶⁵⁶Ο. π., 8-7-1931.

⁶⁵⁷Ο. π., 7-8-1931, 24-12-1933, 3-1-1934 και Ήπειρος 14-12-1933.

⁶⁵⁸Ηπειρωτικός Αγών, 2-6-1931.

⁶⁵⁹Ο. π., 11-10-1932, 3-1-1933.

⁶⁶⁰Ο.π., 8-9-1932.

⁶⁶¹Ο. π., 15-9-1932.

⁶⁶²Ο. π., 18-10-1932, 18-1-1933.

18. «Βερεμόνη» κατά πόνων⁶⁶⁴
  - 19.Κινοπλασμίνη κατά ελονοσίας⁶⁶⁵
  - 20.Φάρμακο για τύφο⁶⁶⁶
  - 21.Ουροτροπίνη δισκία για αποτροπή επιδημιών νόσων⁶⁶⁷
  22. «Ατοφάνη» φάρμακο για ρευματισμούς αρθρίτιδα⁶⁶⁸
  23. «SALOXINE» κατά γρίπης, κεφαλαλγιών⁶⁶⁹
  24. «SIGMOL» φάρμακο κατά σύφιλη υπόσχεται οριστική θεραπεία⁶⁷⁰
  25. «Οφθαλμίνη» φάρμακο για τα μάτια⁶⁷¹, Αλ. Καζαντζής φαρμακείο⁶⁷²
  26. «Αντιπλασμωδίνη» για ελονοσία⁶⁷³
  27. Αλ. Καζαντζής προφυλακτικά «Μπεμπέκα»⁶⁷⁴
  28. «SICMOL» για σύφιλη, φαρμακείο Αλ. Καζαντζής⁶⁷⁵
  29. «ΠΙΟΛΒΕΡΙ ΜΟΝΤΙ» για επιληψία νευρασθένεια υστερισμοί σε όλα τα φαρμακεία⁶⁷⁶
  30. Πολωνικά σκονάκια για γρίπη, κρυολογήματα «Κόκκορας»⁶⁷⁷
  31. Ασπιρίνη⁶⁷⁸
  - 32 «Αντιθερμόλη» κατά ελονοσίας⁶⁷⁹
  33. «Θειεροξυλίνη» για βήχα, βρογχίτη, γρίπη⁶⁸⁰
- Β. Καλλυντικά:

⁶⁶³ Ο. π., 28-8-1932.

⁶⁶⁴ Ο. π., 25-4-1933.

⁶⁶⁵ Ο. π., 8-8-1933.

⁶⁶⁶ Οπ., 13-7-1933.

⁶⁶⁷ Οπ., 13-7-1933.

⁶⁶⁸ Οπ., 10-5-1933.

⁶⁶⁹ Ο. π., 6-5-1934, 9-1-1935 και Κήρυξ 13-6-1934.

⁶⁷⁰ Ηπειρωτικός Αγών, 11-4-1934.

⁶⁷¹ Ο. π., 18-10-1934.

⁶⁷² Ο. π., 27-4-1935.

⁶⁷³ Ο. π., 30-8-1935, 9-8-1936.

⁶⁷⁴ Ο. π., 8-5-1935.

⁶⁷⁵ Ο. π., 1-6-1935.

⁶⁷⁶ Ο. π., 10-9-1936

⁶⁷⁷ Ο. π., 10-2-1937.

⁶⁷⁸ Ηπειρος, 7-2-1934.

⁶⁷⁹ Ο. π., 30-12-1936.

⁶⁸⁰ Ηπειρος, 19-1-1937.

1. Καλλυντικά δοντιών «Ραβίνος» περιοδύων αντιπρόσωπος Γ. Σκουρλής⁶⁸¹
2. Ξυριστικά περιοδύων αντιπρόσωπος Γ. Σκουρλής⁶⁸²
3. Κυριαζής αρώματα λόρδου Βύρωνος
4. Σαπούνι Σ. Μπαζάκη πρατήρια αδελφών Τριαντάφυλλου, Ανεξαρτησίας 76, Ιωσεκου και Ναχμια, Καλλάρη 25, Κ. Χολέβα Μπιζανίου 59, Πέτρου Ζωνίδη ΚΑ΄ Φεβρουαρίου 220⁶⁸³
5. Οδοντόκρεμα ΚΟΛΥΝΟΣ⁶⁸⁴
6. Αρώματα, Κολώνιες από φαρμακείο Βλάχου⁶⁸⁵

Β. Κτηνιατρικά προϊόντα

1. «ΜΕΤΙΛΙΝ» για θεραπεία ζώων από βδέλλα (κλαπάτσα) πωλείται στα φαρμακεία.⁶⁸⁶
2. «ΒΙΤΑΝ» για θεραπεία ζώων από βδέλλες (κλαπάτσα) Μιχ.Τσαφύλλης Κωλέττη 11,⁶⁸⁷ Στ. Σταγκίγκας⁶⁸⁸
3. «ΚΛΑΜΠΑΤ»⁶⁸⁹
4. «ΔΙΣΤΟΛ» για κλαπάτσα⁶⁹⁰
5. «SINEPS» για τσιμπούρια, ψύλλους φαρμακείο Σ. Θεμελή⁶⁹¹
4. Εντομοκτόνα καιόμενα περιοδύων αντιπρόσωπος Γ. Σκουρλής⁶⁹²
5. «ΚΑΤΟΛ» ιαπωνικό εντομοκτόνο⁶⁹³

3. Υποδήματα – Ενδύματα- Υφάσματα, κουβαρίστρες –Είδη ρουχισμού, κεντήματα.

Α. Υποδήματα:

1. Σακελαρίου, Αβέρωφ 8,⁶⁹⁴
2. Κωσταδήμας, Αβέρωφ 76 και Κάνιγγος 17⁶⁹⁵3.

⁶⁸¹ Ηπειρωτικός Αγών, 28-8-1935.

⁶⁸² Ο. π., 28-8-1935.

⁶⁸³ Ο. π., 28-4-1939.

⁶⁸⁴ Ηπειρος, 18-10-1934 και Κραυγή, 15-11-1931.

⁶⁸⁵ Ηπειρος, 15-1-1937.

⁶⁸⁶ Ηπειρωτικός Αγών, 10-12-1930.

⁶⁸⁷ Ο. π., 11-9-1930, 15-1-1931.

⁶⁸⁸ Ο. π., 30-3-1934, 21-5-1939.

⁶⁸⁹ Ο. π., 19-10-1933.

⁶⁹⁰ Ο. π., 30-7-1936.

⁶⁹¹ Ο. π., 25-6-1937.

⁶⁹² Ο. π., 28-8-1935.

⁶⁹³ Κραυγή, 2-10-1931.

⁶⁹⁴ Ηπειρωτικός Αγών, 19-10-1930, 3-4-1931.

B. Ενδύματα:

1. Αριστείδης Τσαμπαλίκας (πουκάμισα, παλτά κ.λπ.) Αβέρωφ και Κρυστάλλη 95-97,⁶⁹⁶
2. Α. Κουτσογιάννης και Δ. Χρήστου κατάστημα νεωτερισμών Σταδίου και Εμμανουήλ Μπενάκη Αθήνα,⁶⁹⁷
3. κατάστημα νεωτερισμών Ζαλίγκας Ανεξαρτησίας 246 «υποκάμισα, τσάντες, καπέλα, παλτά».⁶⁹⁸

4. Βίκτωρ Βεχορόπουλος Βύρωνος 7, βαπτιστικά, είδη νεωτερισμού⁶⁹⁹

Γ. Υφάσματα:

1. Φωτ. Ροδανάς εμπορορράπτης, Ανεξαρτησίας 163⁷⁰⁰
2. Παν. Ζαβιτσιάνος υφάσματα μάλλινα και μεταξωτά και έτοιμα ενδύματα Παπάζογλου 10⁷⁰¹
3. Κουβαρίστρες «Λέοντος» από αντιπρόσωπο Αβραάμ Γκανή⁷⁰²
4. Μ. Μαρκάδης, κασμήρια αγγλικά εντός της στοάς Λούλη Ανεξαρτησίας 110⁷⁰³
5. Π. Μουμούδης λόρδου Βύρωνος 18-20⁷⁰⁴
6. Γ. Νικολαΐδης Ανεξαρτησίας 90⁷⁰⁵
7. Σηροτροφική ένωση⁷⁰⁶
8. Αδελφοί Καππά Λόρδου Βύρωνος 49⁷⁰⁷
9. Ν.Σακελαρίου
10. Γιαννής Αθανασιάδης υφάσματα⁷⁰⁸
11. Αβραάμ Γιωματόφ υφάσματα γυναικεία και ανδρικά Ανεξαρτησίας 9⁷⁰⁹

⁶⁹⁵Ο. π., 1-1-1930, 3-6-1931.

⁶⁹⁶Ο. π., 21-1-1930, 1-1-1932 και Ελευθερία, 9-2-1931.

⁶⁹⁷Ηπειρωτικός Αγών, 11-10-1930, 9-1-1931.

⁶⁹⁸Ο. π., 20-12-1930, 9-1-1931, 24-10-1935, 3-1-1936 και Κραυγή, 1-1-1931.

⁶⁹⁹Ηπειρωτικός Αγών, 26-7-1936.

⁷⁰⁰Ο. π., 14-2-1930.

⁷⁰¹Ο. π., 13-1-1930, 1-4-1931.

⁷⁰²Ο. π., 29-7-1930

⁷⁰³Ο. π., 1-3-1931, 14-3-1936.

⁷⁰⁴Ο. π., 8-9-1931.

⁷⁰⁵Ο. π., 5-11-1931, 18-3-1934.

⁷⁰⁶Ο. π., 18-1-1932

⁷⁰⁷Ο. π., 23-4-1933.

⁷⁰⁸Ο. π., 9-10-1935.

⁷⁰⁹Ο. π., 29-3-1939.

Δ. Είδη ρουχισμού – κεντήματα, καπέλα

1. Κεντήματα φορεμάτων, σημαίες, δώρα: Α. Ανδρέα Χατζή, Ανεξαρτησίας 4.⁷¹⁰

2. Καπέλα:

Α. Αγαθοκλεία Τζώρτζη, Σουλίου 32.⁷¹¹

Β. Τσονίδης – Φερούκας⁷¹²

Γ. Τεμπονιέρας υποκατάστημα από γυναικεία καπέλα,⁷¹³ Γ. Τεμπονιέρας - επιδιορθώσεις καπέλων⁷¹⁴ Δ. Λεπενιώτη γυναικείες πύλοι, Καπλάνη «τιμές συγκαταβατικές» Ε. «Έλενα» Αθήνα⁷¹⁵

4. Μηχανές:

Α. Γαλακτομηχανές βουτηροκάδοι, Ράδος Γ.

Β. Ραπτομηχανές Παναγόπουλος.⁷¹⁶

Γ. Πλεκτομηχανές και καλτσομηχανές:

1. «ΠΕΡΣΟΝ» από Κ. Αρεταίος – Γ. Καζαντζή⁷¹⁷

2. «ΝΤΟΥΜΠΠΕ», «ωραίο γυναικείο επάγγελμα»⁷¹⁸

Δ. Γαλακτομηχανές:

1. Κ. Αρεταίος – Γ. Καζαντζής⁷¹⁹

2. Υιοί Γ. Καβάγια⁷²⁰

Δ. Γραφομηχανές:

1. Μάνθος «Άντλερ»⁷²¹ Τσιριγώτη 6 2. Γεώργιος Γεννάδιος, Κάνιγγος 7⁷²² 3. Ράδος

Γ.⁷²³ 4. Κ. Βλάχος Σουλίου⁷²⁴ 5. Remington⁷²⁵ 6. Πολύγραφος «ΠΕΛΙΚΑΝ» από Α.

Μάνθο, Τσιριγώτη 6.⁷²⁶

⁷¹⁰Ο. π., 15-4-1930, 27-12-1931 και Κήρυξ, 18-4-1931.

⁷¹¹Ηπειρωτικός Αγών, 23-9-1930 και Κήρυξ, 25-9-1930.

⁷¹²Ηπειρωτικός Αγών, 16-6-1931 και Ηπειρος, 14-2-1933 και Κραυγή, 10-11-1937.

⁷¹³Ηπειρωτικός Αγών, 17-4-1932, 15-11-1933.

⁷¹⁴Ηπειρωτικός Αγών, 4-12-1935 και Κήρυξ, 13-6-1934.

⁷¹⁵Κήρυξ, 25-5-1930.

⁷¹⁶Ηπειρωτικός Αγών, 14-2-1930, 20-10-1931.

⁷¹⁷Ο. π., 9-1-1931, 5-1-1935.

⁷¹⁸Ο. π., 21-10-1933.

⁷¹⁹Ο. π., 3-2-1931.

⁷²⁰Ο. π., 23-3-1939.

⁷²¹Ηπειρωτικός Αγών, 22-1-1930 και Κραυγή, 1-1-1935.

⁷²²Ηπειρωτικός Αγών, 12-9-1930.

⁷²³Ο. π., 14-2-1930.

Ε. Φωτογραφικές μηχανές - φωτογράφοι:

1. Γεωργ. Δημητριάδης, Βαλαωρίτου 5.⁷²⁷ 2. Η. Νεγρίν και Δ. Αττάς, Ανεξαρτησίας 17.⁷²⁸ 3. Κουτσαβέλης φωτογραφικές μηχανές AGFA⁷²⁹ 4. Φίλιπς⁷³⁰ 5. Θ. Γκιοζάρης και Στελ. Καλλιώρας φωτογραφείο Μπότσαρη 5, έναντι δημοτικών λουτρών⁷³¹

5. Προϊόντα καπνού:

1. «Αίγλη» Κ. Στατηράς και Μ. Μακρής Αβέρωφ 144,⁷³²
2. Τσουκανέλλης, καπνά Αγρινίου Ξηρομέρου οδός Αβέρωφ⁷³³
3. «ΓΚΛΟΡΙΑ ΒΕΤΟ 11» σιγαρέτα Ξάνθης, γενικός αντιπρόσωπος Ηλείου Αθανασούλας, τέρμα Ανεξαρτησίας⁷³⁴
4. Μιχ. Ραματάς, Αβέρωφ 30⁷³⁵ 5. «Ράδιον», από καπνά Αγρινίου και Ηλείου, Σ. Κουτρούμπας - Κατσάνος⁷³⁶
6. «Ανθός Ξηρομέρου» χονδρική πώληση από Γ. Κοράκη και Β. Ρίζο⁷³⁷ τσιγάρα «Ματσάγγου»⁷³⁸
7. «Ηπειρωτική καπνοβιομηχανία» Γεώργιος Θάνος⁷³⁹
8. Τσιγάρα «Έθνος».⁷⁴⁰
9. Τσιγάρα Καρέλια Αβέρωφ 70⁷⁴¹

⁷²⁴Ο. π., 9-1-1935.

⁷²⁵Ο. π., 27-4-1935.

⁷²⁶Κήρυξ, 1-8-1930.

⁷²⁷Ηπειρωτικός Αγών, 1-7-1930.

⁷²⁸Ο. π., 24-10-1931.

⁷²⁹Ο. π., 1-5-1936, 8-4-1939.

⁷³⁰Ο. π., 10-2-1937.

⁷³¹Ο. π., 29-4-1939.

⁷³²Ο. π., 16-2-1930, 9-10-1931, 1-1-1932 και Κήρυξ 25-5-1930.

⁷³³Ηπειρωτικός Αγών, 17-4-1930.

⁷³⁴Κήρυξ, 13-8-1930.

⁷³⁵Ηπειρωτικός Αγών, 31-5-1930, 22-10-1932.

⁷³⁶Ο. π., 10-7-1930, 5-2-1930.

⁷³⁷Ο. π., 18-11-1930. και Κήρυξ, 24-9-1930. και Κραυγή, 1-1-1931.

⁷³⁸Ηπειρωτικός Αγών, 6-4-1934, 4-1-1935, 5-5-1936, 5-2-1937 και Κήρυξ, 25-5-1930 και Ήπειρος, 10-1-1937.

⁷³⁹Ηπειρωτικός Αγών, 20-12-1930, 11-1-1931.

⁷⁴⁰Ο. π., 11-6-1930, 6-6-1937.

⁷⁴¹Ο. π., 19-11-1931.

10. Ε. Βελλής - Δ.Πούλης τσιγάρα Παπαστράτος ⁷⁴²
11. Κ. Αρεταίος και Γ. Καζαντζής σιγαρέτα Ξάνθης, οδός Κωλέττη ⁷⁴³
12. Αλκ. Βάθης σιγαρέτα ⁷⁴⁴
13. Χαρτιά καπνού Τσάμικου από Σ. Μαρτίνη ⁷⁴⁵
14. Καπνοβιομηχανία Ράδος «Ράδιον σιγαρέτα» ⁷⁴⁶
15. Τσιγάρα Β. Καραβασίλη ⁷⁴⁷
16. Βλαχόπουλος σιγαρέτα «PELLA» ⁷⁴⁸
17. Κοράκης και Ρίζος πουράκια «Σιγαρίλλος» ⁷⁴⁹
18. Τσιγάρα «ΕΞΤΡΑ – ΣΠΕΣΙΑΛ» ⁷⁵⁰
19. Σ. Δεβέκος Τσάμικος καπνός ⁷⁵¹ Επαμεινώνδας Βέλλης αντιπρόσωπος Ιωαννίνων σιγαρέτα Παπαστράτος ⁷⁵²
20. Σ. Παπαθανασίου σιγαρέτα «Άρωμα» ⁷⁵³

6. Δώρα, Βιβλία – Χαρτικά, Γραμμόφωνα, Βιβλιοδετεία:

Α. Βιβλία - Χαρτικά:

1. «Ελλοπία», από Σ. Τόδουλο και Δ. Παπαβρανούση, Παπάζογλου 10, Καπλάνειο Μέγαρο. ⁷⁵⁴
2. Χ. Γερογιάννης, Κάνιγγος 54 ⁷⁵⁵
3. Αδελφοί Ιωαννίδου ⁷⁵⁶
4. Ιγνάτιος Οικονομίδης και Σία χαρτοπωλείο Ανεξαρτησίας 203 «ο Ήλιος». ⁷⁵⁷

⁷⁴²Ο. π., 9-8-1931, 27-2-1933.

⁷⁴³Ο. π., 3-2-1931.

⁷⁴⁴Ο. π., 21-5-1931.

⁷⁴⁵Ο. π., 21-8-1931.

⁷⁴⁶Ηπειρωτικός Αγών, 8-9-1931 και Κήρυξ, 1-8-1930 και Ήπειρος, 7-2-1934

⁷⁴⁷Ηπειρωτικός Αγών, 15-5-1932, 21-1-1934 και Κήρυξ, 18-6-1932

⁷⁴⁸Ηπειρωτικός Αγών, 16-4-1934 και Κραυγή 16-7-1934.

⁷⁴⁹Ηπειρωτικός Αγών, 27-3-1934.

⁷⁵⁰Ο. π., 16-3-1934.

⁷⁵¹Ο. π., 15-9-1935.

⁷⁵²Ο. π., 6-5-1937.

⁷⁵³Ο. π., 29-6-1937.

⁷⁵⁴Ο. π., 19-12-1930, 2-2-1932, 22-12-1934, 13-10-1939.

⁷⁵⁵Ο. π., 4-1-1934.

⁷⁵⁶Ελευθερία, 20-2-1930 και Κήρυξ, 24-9-1930.

⁷⁵⁷Ηπειρωτικός Αγών, 28-9-1931.

B. Γραμμόφωνα:

1. Κ. Γκλίναβος⁷⁵⁸ 2. από Σ. Τόδουλο και Δ. Παπαβρανούση. 3. Γραμμόφωνα «Κάιζερ» Παναγόπουλος⁷⁵⁹ 4. Κ. Βλαχος Σουλίου⁷⁶⁰ 5. Γεώργιος Κούσουγλους επισκευάζονται γραμμόφωνα και ωρολόγια Αβέρωφ 6.⁷⁶¹

Γ. Βιβλιοδετεία:

1. Α. Ρούσσας, Παπάζογλου⁹⁷⁶²

7. Οχήματα:

Α. Αυτοκίνητα, Ελαστικά και είδη αυτοκίνητου:

1. Αυτοκίνητα:

Α. Αντιπροσωπεία ΠΑΚΑΡ « 1 ΡΑΚΑΡ επτά θέσεων, 1ΒUIK πέντε θέσεων, 3CITROEN φορτηγά ενός τόνου, 1 CITROEN, παρέχονται ευκολία πληρωμής » οδός Φιλελλήνων 4, Αθήνα.⁷⁶³

Πώληση αυτοκίνητου Μπουίκ⁷⁶⁴

Γ. Αυτοκίνητα φορτηγά, συγκοινωνίας, REOMOTORCAR, αντιπρόσωπος Νιτσίδης, Ανεξαρτησίας⁷⁶⁵

2. Ελαστικά:

1.«GOUDRICH», αντιπρόσωπος Κ. Γκλίναβος.⁷⁶⁶

2. «FORDDUNLOP, δια την δύσκολον εργασίαν επί ανωμάτων δρόμων» αντιπρόσωπος Γ. Τσόλης.⁷⁶⁷ DUNLOP, Θ. Βούρης⁷⁶⁸

3. «The GENERALTIRE», «ζητούνται αντιπρόσωποι, αφαντάστου αντοχής δια τους δρόμους μας» Αθήνα, Σολωμού 54, Βλαχόπουλος και Σία αντιπρόσωπος.⁷⁶⁹

⁷⁵⁸Ο. π., 21-12-1930, 12-1.

⁷⁵⁹Ο. π., 9-11-1930.

⁷⁶⁰Ο. π., 14-12-1934.

⁷⁶¹Ο. π., 13-4-1934.

⁷⁶²Ο. π., 6-6-1935.

⁷⁶³Ο. π., 11-9-1930.

⁷⁶⁴Ο. π., 13-6-1931.

⁷⁶⁵Κήρυξ, 11-9-1930.

⁷⁶⁶Ηπειρωτικός Αγών, 20-4-1930.

⁷⁶⁷Ο. π., 17-7-1930.

⁷⁶⁸Ο. π., 27-8-1934.

⁷⁶⁹Ο. π., 18-10-1931.

4. «ΕΓΚΛΕΜΠΕΡ, λάστιχα ειδικώς ενισχυμένα της μεγαλυτέρας αντοχής και διαρκείας» αντιπρόσωπος Ευστ. Στρατηγάκης, Ανεξαρτησίας 223.⁷⁷⁰

5. Δ. Μέρτζιος και υιοί στοά Λούλη, ελαστικά «ΡΟΑΓΙΑΛ»⁷⁷¹

6. «ΡΟΑΓΙΑΛ» υποκατάστημα Ιωαννίνων πλατεία Εθνικής Αμύνης αρ. 8, τηλ.2-61,⁷⁷²

7. Πρωτόγερος αντιπρόσωπος Ηπείρου «CONTINENTAL» Ανεξαρτησίας 230.⁷⁷³

Γ. Μηχανέλαια:

1. «GASTROL» Μηχανέλαιο, Κοραή 5 Αθήνα, «Γενική αντιπροσωπεία, ζητεί αντιπροσώπους».⁷⁷⁴

Δ. Ανταλλακτικά: Συσσωρευταί «ΣΠΑΡΤΑ» Σουλίου⁷⁷⁵

8. Ποδήλατα:

Α. Αθαν. Μπογάς, Βασιλίσσης Όλγας⁷⁷⁶

9. Διάφορα :

Α. Μουσικά όργανα: Καλύβας.⁷⁷⁷

Β. Ρολόγια – οπτικά

1. Χρυσοχοείο Τζουμάκας – ρολόγια – οπτικά Αβέρωφ.⁷⁷⁸

2. Ι.Νιτσιδής οπτικά⁷⁷⁹

3. Ρολόγια Δημ. Κιούρη και Επαμ. Λάμπρου, Κάνιγγος, Κριθαροπάζαρο.⁷⁸⁰

Γ. Ηλεκτρικά είδη:

1. Σίδερα και ηλεκτρικά είδη, Θωμάς Βούρης, Ανεξαρτησίας 163.⁷⁸¹

2. Ηλεκτρικό σίδηρο, ηλεκτρική κατσαρόλα, ηλεκτρικό καμινέτο από Ηλεκτρική Εταιρεία και με δόσεις⁷⁸²

⁷⁷⁰Ο. π., 25-9-1930 και Κήρυξ, 17-9-1930.

⁷⁷¹Ηπειρωτικός Αγών, 4-8-1931.

⁷⁷²Ο. π., 4-1-1936.

⁷⁷³Ο. π., 2-7-1937.

⁷⁷⁴Ο. π., 1-11-1930.

⁷⁷⁵Κήρυξ, 1-8-1930.

⁷⁷⁶Κραυγή, 22-11-1931.

⁷⁷⁷Ηπειρωτικός Αγών, 3-1-1930.

⁷⁷⁸Ηπειρωτικός Αγών, 2-3-1930.

⁷⁷⁹Ο. π., 10-10-1936, 19-1-1937, 26-3-1939.

⁷⁸⁰Ο. π., 13-4-1930.

⁷⁸¹Ο. π., 15-8-1930.

⁷⁸²Ο. π., 8-12-1933.

3. Λαμπτήρας «Lux» στα καταστήματα ηλεκτρικών ειδών ⁷⁸³

Δ. Οικοδομικά υλικά:

1. Τσιμέντα «Ηρακλής», Δημ. Τσινάβος. ⁷⁸⁴ 2. Β.Ασβέστης, Χάμος και Σία, Τσιριγώτη ⁷⁸⁵ 3. Θ. Βούρης κέραμοι, πηλοσωλήνες Δηλαβέρι ⁷⁸⁶ 4. Α. Σιγαλιός μάρμαρα Πάτρα ⁷⁸⁷ 5. Αφοί Κατσανούλη χαλίκι και πέτρα διά οικοδομές ⁷⁸⁸ 6. Τσιμέντα «Τιτάν» ⁷⁸⁹ 7. Κεραμίδια - Κεραμεία «Χίου» ⁷⁹⁰ 8. Τσιμέντα «Χαλκίδος» ⁷⁹¹ 9. «Άλευρον θηραϊκής γης, Ήφαιστος» Υιοί, Καβάγια ⁷⁹²

Ε. Ραδιόφωνα: 1. Δώρου 10, Αθήνα. ⁷⁹³ 2. Τόδουλος - Παπαβρανούσης ραδιόφωνα «Μαρκόνι» ⁷⁹⁴ 3. Κεραμίδια ραδιόφωνα «ZENITH» ⁷⁹⁵ 4. Θεμ. Κίτσιας Ανεξαρτησίας 197 ⁷⁹⁶ 5. Παναγιωτίδης, «Φίλιπς» κεντρική πλατεία ⁷⁹⁷ 6. Μάτσας «Φίλιπς» ⁷⁹⁸

ΣΤ. Στήλη για ηλεκτρικούς φανούς «Δαίμων» Παν. Παπαγιανόπουλος, Αθήνα Καποδιστρίου 21 και Πάτρα Ερμού 97. ⁷⁹⁹

Ζ. «SOCIETELUMERIE, πωλείται εν Ιωαννίνους, από Δημητριάδη φωτογράφου Ασκενατζή και Γκιούνη εμπόρου, Πανταζίδη φωτογράφου, Λεβή Φαρμακοποιού». ⁸⁰⁰

Η. Εργοστάσια:

1. Έκθεση επίπλων ηλεκτροκίνητο εργοστάσιο Πέτρου Σεπετά διασταύρωση οδών Παπάζογλου και Κρυστάλλη. ⁸⁰¹

---

⁷⁸³Ο. π., 8-14-1937.

⁷⁸⁴Ο. π., 26-10-1930, 21-5-1931, 9-9-1932.

⁷⁸⁵Ο. π., 13-7-1933.

⁷⁸⁶Ο. π., 17-6-1937.

⁷⁸⁷Ο. π., 18-6-1937.

⁷⁸⁸Ο. π., 26-3-1939.

⁷⁸⁹Κήρυξ, 1-8-1930.

⁷⁹⁰Ηπειρωτικός Αγών, 1-8-1930.

⁷⁹¹Κήρυξ, 13-8-1930.

⁷⁹²Ηπειρωτικός Αγών, 23-4-1931.

⁷⁹³Ο. π., 12-12-1930.

⁷⁹⁴Ο. π., 3-8-1934, 15-6-1935.

⁷⁹⁵Ο. π., 13-1-1934.

⁷⁹⁶Ο. π., 4-1-1936.

⁷⁹⁷Ο. π., 18-2-1937, 31-3-1939.

⁷⁹⁸Ηπειρος, 7-2-1934.

⁷⁹⁹Ηπειρωτικός Αγών, 10-12-1930, 12-1-1931.

⁸⁰⁰Ο. π., 23-12-1930.

2. Ηπειρωτική Κλινοποιία, ηλεκτροκίνητο εργοστάσιο, Μάτσας και Ιωύμτβ, Ανεξαρτησίας 122⁸⁰²

Θ. Ελαιοπιεστήρια, εταιρείας Βίο, Λένορμαν 45, Αθήνα.⁸⁰³

Ι. Βουτυροβάρελα - Τυροπιτιές

1. Βαρέλια:

Α. Βουτυροβάρελα, Υιοί Καβάγια⁸⁰⁴

Β. Κρασοβάρελα, Κ. Ταμβακόπουλος⁸⁰⁵

2. Τυροπιτιές Κ. Ταμβακόπουλος στοά Λιάμπη⁸⁰⁶

ΙΑ. 1. Ι. Λεβής οδοντόκρεμα Καλλάρη35⁸⁰⁷ 2. οδοντόκρεμα Σκουιμπ⁸⁰⁸

ΙΒ. Δέρματα Κ. Αρεταίος – Γ. Καζαντζής⁸⁰⁹

ΙΓ. Ξυλεία Γ. Οικονόμου – Στ. Πίσπας⁸¹⁰

ΙΔ. Οικίες 1. πώληση οικίας, «μετά ποσίμου φρέατος»⁸¹¹

2. ενοικίαση οικία «ηλεκτροφώτιστη»⁸¹²

3. πώληση οικίας, «μετά ποσίμου φρέατος οδός Μαξ Νορντάου»⁸¹³

ΙΕ. Δ. Τσαπατόπουλος βερνίκια υποδημάτων⁸¹⁴

ΙΣΤ. Μηχανουργεία:

1. Χριστοδούλου – Κουφουδάκης Μητροπόλεως 21⁸¹⁵

2. Σωτ. Βουγιούκας, Σολωμού, Αθήνα⁸¹⁶

3. Ι.Γιαννίτσης Πειραιάς⁸¹⁷

⁸⁰¹Ο. π., 28-12-1930 και Κήρυξ 18-4-1931.

⁸⁰²Ηπειρωτικός Αγών, 5-1-1933.

⁸⁰³Ο. π., 16-4-1930, 9-6-1931.

⁸⁰⁴Ο. π., 13-2-1931.

⁸⁰⁵Κήρυξ, 12-9-1931.

⁸⁰⁶Ηπειρωτικός Αγών, 9-4-1937.

⁸⁰⁷Ο. π., 22-11-1931.

⁸⁰⁸Ο. π., 12-4-1931.

⁸⁰⁹Ο. π., 4-2-1931.

⁸¹⁰Ο. π., 7-10-1931.

⁸¹¹Ο. π., 1-4-1931.

⁸¹²Ο. π., 1-7-1931, 20-2-1932.

⁸¹³Ο. π., 20-2-1932.

⁸¹⁴Ο. π., 24-10-1931.

⁸¹⁵Ο. π., 7-10-1931.

⁸¹⁶Ηπειρωτικός Αγών, 5-6-1935 και Κήρυξ, 23-11-1934.

ΙΖ. Θ. Βούρης ηλεκτρικά είδη⁸¹⁸

ΙΘ. Π. Στατηράς ορυχαλκείον, καντάρια, μανάλια, πολυέλαιους⁸¹⁹ πώλησις ορειχάλκινων
εμβλημάτων ΕΟΝ⁸²⁰

Κ. Χαλύβδινα θερμαντικά σώματα (καλοριφέρ) βιομηχανική εταιρεία Θέρμις⁸²¹

ΚΑ. Μεταφορά και διανομή ύδατος από Ντραμπάτοβα⁸²²

ΚΒ. Φυσίγγια Ροτβάιλ Χίτλερ αντιπροσωπεία Αθήνα⁸²³

Β. Διαφημιζόμενες υπηρεσίες

1. Επικοινωνίες

Α. Πλοία:

1. «Ηπειρωτική Ατμοπλοΐα» που διατηρεί πρακτορεία στα Γιάννενα και στην Πρέβεζα,⁸²⁴

2. Υπερωκεάνια ατμοπλοΐα με το πρακτορείο ο «Φάρος», πλατεία Εθνικής Αμύνης που
στοχεύει στην υπερπόντια μετακίνηση, «μετανάσται εργάται στη Γαλλία»⁸²⁵

3. «Βικτώρια» θαλαμηγό ατμόπλοιο « με καμπίνες λουξ» πράκτωρ Πρεβεζής Α .Κ.
Κουκότης⁸²⁶

4. θαλαμηγόπλοιο «Ελλη Δασκαλάκη»⁸²⁷

5. Πλοίο με μηχανές Ντίτζελ από Πρέβεζα δια Πάργα, Ηγουμενίτσα και Κέρκυρα⁸²⁸

6. Ατμόπλοιο «Αθήνα – Σ» εκτός τραστ Ποταμιάνου για Πειραιά, κάθε Δεύτερα και
Πέμπτη.⁸²⁹

7. Ι. Μουστακοπουλος γραφείο μεταναστευτικών ταξιδίων, Πάτρα⁸³⁰

8. εκτός τραστ Α/Π «ΑΛΜΠΕΡΤΑ»⁸³¹

⁸¹⁷Ηπειρωτικός Αγών, 13-2-1936.

⁸¹⁸Ηπειρωτικός Αγών, 9-1-1932 και Κήρυξ, 6-9-1930.

⁸¹⁹Ηπειρωτικός Αγών, 4-10-1932.

⁸²⁰Ο. π., 26-3-1939.

⁸²¹Ο. π., 4-2-1932.

⁸²²Ο. π., 3-1-1932.

⁸²³Ο. π., 9-12-1934.

⁸²⁴Ο. π., 1-4-1930, 10-1-1931, 1-7-1932, 10-6-1935, 4-1-1936 και Κήρυξ, 19-9-1933.

⁸²⁵Ηπειρωτικός Αγών, 27-2-1930, 16-2-1935.

⁸²⁶Ηπειρωτικός Αγών, 25-10-1930 και Κήρυξ, 6-9-1930.

⁸²⁷Ηπειρωτικός Αγών, 4-8-1931.

⁸²⁸Ο. π., 25-4-1933.

⁸²⁹Ο. π., 23-6-1933.

⁸³⁰Ο. π., 16-2-1935.

⁸³¹Ο. π., 25-7-1936.

9. Ατμοπλοΐα Αιγαίου ατμόπλοιο Αμβρακικός κάθε Δευτέρα και Παρασκευή πρωία⁸³²
10. Ατμοπλοΐα Ιωάννη Τόγια θαλαμηγός⁸³³
11. Ατμοπλοΐα Σάμου, υιών Ιγγλέση ΑΕ, «αναχώρηση από Άγιοι 40 δια Κέρκυρα, Πάτρα Πειραιά και Κωνσταντινούπολη»⁸³⁴
12. Ατμόπλοιο «Φωκίς»⁸³⁵
  - B. Λεωφορεία – οχήματα
    1. Δρομολόγιο 4^{ης} Μαΐου Γιάννενα – Θεσσαλονίκη. Η διαδρομή Γιάννενα - Κορυτσά - Φλώρινα (διανυκτέρευση) Θεσσαλονίκη και τανάπαλιν. Πρακτορείο στην οδό Τσιριγώτη 40, Κριθαροπάζαρο.⁸³⁶
    2. Β. Μπέτζιος δρομολόγιο 14^{ης} Νοεμβρίου ,Ιωάννινα – Θεσσαλονίκη, Ανεξαρτησίας πάροδος Παπαφίλου καφενείο Αβραάμ Παπαδόπουλου.⁸³⁷
    3. Συνεργατική Ιωαννίνων «αυτοκίνητα καινούργη»⁸³⁸
    4. Ιωάννινα Θεσσαλονίκη με λεωφορεία Δ. Γκόρτζος, Κ. Καρανίκας, Χ. Χρήστου⁸³⁹
    5. Γ. Κολιάτσος, Ιωάννινα Θεσσαλονίκη, πλατεία Εθνικής Αμύνης⁸⁴⁰
    6. Δ. Γιωβάνης «πρακτορείο αυτοκινήτων διά όλη την Ήπειρο, Θεσσαλονίκη, Αγρίνιον και Αλβανία» κεντρική Πλατεία Εθνικής Αμύνης⁸⁴¹
    7. Συγκοινωνία Ιωαννίνων – Ηγουμενίτσας, Ιωάννινα κεντρική πλατεία Κων. Γκλίναβος⁸⁴²
    8. Νέα συνεργατική αυτοκινήτων δρομολόγιο κάθε εκάστην για Πρέβεζα, κεντρική πλατεία αναχώρηση 9, 12 και 4⁸⁴³
    9. Β.Χολέβας λεωφορείο Ιωάννινα-Δρίσκος⁸⁴⁴

---

⁸³²Ο. π., 14-7-1936.

⁸³³Ο. π., 28-3-1939.

⁸³⁴Κήρυξ, 18-4-1931.

⁸³⁵Ηπειρωτικός Αγών, 30-11-1932.

⁸³⁶Ο. π., 24-7-1930.

⁸³⁷Ο. π., 17-2-1931, 22-5-1932.

⁸³⁸Ο. π., 26-2-1930.

⁸³⁹Ο. π., 28-5-1931.

⁸⁴⁰Ο. π., 12-5-1931.

⁸⁴¹Ο. π., 30-6-193 1.

⁸⁴²Ο. π., 28-6-1932, 15-8-1935.

⁸⁴³Ο. π., 28-6-1932.

⁸⁴⁴Ο. π., 11-7-1933.

10. Δ. Μακρής συγκοινωνία Ιωάννινα Ηγουμενίτσα, αναλαμβάνει επιβάτες και εμπορεύματα μέχρι Κέρκυρας⁸⁴⁵

11. Χρήστος Τσίκας «παντοπώλης εν Καλοχωρίω Κουρέντων πρακτορείο συγκοινωνιών μεταξύ Βουρσίνης- Κόρης Βρύση –Ιωαννίνων και τανάπαλι εκ Βροσύνης δρχ. 35και εκ Κόρης της Βρύσης 25.»⁸⁴⁶

12. Εταιρεία αυτοκινήτων συγκοινωνίας Παλιουρής και Μποτζαράς ιδιότητα αυτοκίνητα Ζέκης Μάνος και Λαγός, πρακτορεία εις Σούλιν και Τσίκα και εν Ιωαννίνοις στα ξενοδοχεία Γεωργ. Μπίλλη, Ιωάνν. Παπαδημητρίου, Αλεξ. Βρόσγον και Γεωργ. Παπαδημητρίου⁸⁴⁷

13. Συγκοινωνία Ιωάννινα – Ροβίλιστρο από Δ. Βλάχο⁸⁴⁸

14. Συγκοινωνία Παραμυθιάς – Ηγουμενίτσας – Ιωαννίνων και τανάπαλιν από Ηλία Μακρή⁸⁴⁹

Γ. Ταξί «Ταξί πολυτελείας από Δ. Μπέγκα πληροφορίες μαγειρείον Νικ. Κοντογιάννης Αβέρωφ»

Δ. Αεροπορική σύνδεση Ιωαννίνων -Αθηνών ,Δευτέρα, Τέταρτη, Πέμπτη και Σάββατο δρομολόγια Σεπτεμβρίου⁸⁵⁰

2. Ιατρικές υπηρεσίες:

Α. Παθολόγοι - Γυναικολόγοι – Χειρουργοί - Οφθαλμίατροι

1. Γ. Σούλης χειρουργός γυναικολόγος, Καπλάνη 3⁸⁵¹ 4^{ης} Αυγούστου και Βασιλίσσης Όλγας⁸⁵²

2. Κωνσταντίνος Γ. Βακόλας, «Παθολογικά, Μικροβιολογικά, Παιδιατρικά», Καραϊσκάκη 21, όπισθεν του ξενοδοχείου Δωδώνη,⁸⁵³ τηλ. 2-65⁸⁵⁴

⁸⁴⁵Ο. π., 1-6-1933.

⁸⁴⁶Ελευθερία, 24-8-1931.

⁸⁴⁷Ελευθερία, 12-6-1933.

⁸⁴⁸Ηπειρωτικός Κόσμος, 3-6-1935.

⁸⁴⁹Κραυγή, 17-7-1931.

⁸⁵⁰Ηπειρωτικός Αγών, 3-9-1931, 4-9-1932, 9-3-1933, 11-11-1934, 24-4-1935, 18-5-1936, 27-2-1937, 23-3-1939 και Ελευθερία, 9-7-1934 και Κήρυξ, 12-11-1932 και Κραυγή, 18-10-1937.

⁸⁵¹Ηπειρωτικός Αγών, 1-7-1930, 11-1-1931, 1-1-1932, 3-1-1933, 4-1-1934, 5-1-1-1935, 3-1-1936, 19-1-1937 και Ηπειρωτικός Κόσμος, 16-1-1936.

⁸⁵²23-3-1939 και Ελευθερία, 3-10-1931.

⁸⁵³Ηπειρωτικός Αγών, 6-11-1930, 1-1-1931, 1-1-1932, 3-1-1933, 3-1-1934, 9-1-1935 και Κήρυξ 6-9-1930 και Αγροτική Ηχώ, 13-6-1935.

3. Ιδιωτική παθολογική κλινική Χαρίλαου Τρικούπη 35, Αθήνα.⁸⁵⁵
4. Βάσιος παιδίατρος Δελβινάκι Ιωαννίνων.⁸⁵⁶
5. Επαμ. Λέκκας, Μαιευτικά- Γυναικολογικά –Παθολογικά- Χειρουργικά Ανεξαρτησίας 168.⁸⁵⁷
6. Κ. Αγκάντης, οφθαλμίατρος, Δωδώνης 17⁸⁵⁸
7. Σωτήριος Μπούτζας παθολογικά μαιευτικά παιδιατρικά Φεβρουαρίου⁸⁵⁹
8. Κωνστ. Σκούρτης κλινική χειρουργική, μαιευτική, γυναικολογική Τσακάλωφ 21⁸⁶⁰
9. Ιωάννης Τζόγιας αφροδισιολόγος και παθολόγος, «ειδικός δια αφροδίσια και παθολογικά νοσήματα» Πουκεβίλ11⁸⁶¹
10. Λεων. Χαρίσης ειδικός παιδίατρος Αραβαντινού.⁸⁶²
11. Γ. Μελανίδης ιατρός παθολογικά γυναικολογικά Βαλαωρίτου 9⁸⁶³
12. Γ. Γαρτσούνης οφθαλμίατρος Βασιλίσσης ‘Όλγας⁸⁶⁴
12. Νικ. Χρόνης ιατρός παθολόγος, παιδίατρος, γυναικολόγος Ασπροχώρι Δωδώνης «οι άποροι δωρεάν»⁸⁶⁵
13. Γ. Απαλάκης ιατρός νοσήματα παιδών και βρεφών βασιλίσσης Όλγας «πλησίον δημοτικών λουτρών»⁸⁶⁶
14. Αχιλλέας Μαρούφωφ αφροδισιολόγος ουρολόγος Μπιζανίου 36, «ιδιαίτερο διαμέρισμα για κυρίας»⁸⁶⁷ Α. Μαρούφωφ μικροβιολογικό και βιοχημικό εργαστήριο, Λόρδου Βύρωνος 9, τηλ. 30-4⁸⁶⁸

---

⁸⁵⁴ Ηπειρωτικός Αγών, 3-1-1936, 19-1-1937, 26-3-1939 και Ελευθερία 11-2-1930.

⁸⁵⁵ Ηπειρωτικός Αγών, 23-8-1930, 9-10-1931.

⁸⁵⁶ Ο. π., 8-10-1930, 11-1-1931, 18-11-1933, 3-1-1934.

⁸⁵⁷ Ηπειρωτικός Αγών, 8-11-1930, 10-10-1939 και Κήρυξ 18-4-1932.

⁸⁵⁸ Ηπειρωτικός Αγών, 1-1-1931, 1-1-1932, 3-1-1933, 3-1-1934, 3-3-1936, 19-1-1936, 23-3-1939 και Ελευθερία, 17-2-1930.

⁸⁵⁹ Ηπειρωτικός Αγών, 27-8-1931.

⁸⁶⁰ Ο π., 28-6-1932, 5-1-1933

⁸⁶¹ Ηπειρωτικός Αγών, 12-5-1931, 14-5-1933 και 11-11-1935.

⁸⁶² Ο. π., 5-5-1931, 3-2-1931, 8-1-1932, 4-1-1934, 8-1-1935.

⁸⁶³ Ηπειρωτικός Αγών, 23-4-1933 και Κήρυξ, 19-9-1933 και Ήπειρος, 14-2-1933.

⁸⁶⁴ Ηπειρωτικός Αγών, 23-4-1933, 5-1-1934 και Ελευθερία, 7-2-1933 και Κήρυξ, 18-4-1931.

⁸⁶⁵ Ηπειρωτικός Αγών, 12-7-1933.

⁸⁶⁶ Ηπειρωτικός Αγών, 15-10-1933, 12-3-1934, 13-1-1935 και Κήρυξ, 13-6-1934.

⁸⁶⁷ Ηπειρωτικός Αγών, 22-2-1934.

⁸⁶⁸ Ο. π., 22-2-1934

15. Νικόλαος Μπαλντουγιάννης παθολογικά παιδιατρικά Δωδώνης⁸⁶⁹
16. Γ. Ρώσσης παθολόγος παιδίατρος γυναικολογικά Δερβίζιανα Σουλίου⁸⁷⁰
17. Β. Χρήστου ιατρός ακτινολόγος Αθήνα⁸⁷¹
18. Πέτρος Αποστολίδης δερματολόγος αφροδισιολόγος⁸⁷²
19. Δ. Ρογκώτης, παθολόγος παιδίατρος, Γρεβενίτι⁸⁷³
20. Γ. Ροδόπουλος οφθαλμίατρος, Κουγκίου 6⁸⁷⁴
21. Ευάγγελος Εμμανουήλ παθολόγος – παιδίατρος Παύλου Μελά 31 (έναντι γυμνάσιου θηλέων)⁸⁷⁵
22. Στ. Χρηστίδης κλινική χειρουργική και μαιευτική, Ασωπίου 3, τηλ. 2 - 30⁸⁷⁶
23. Νίκος Σκοπούλης παιδιατρικά παθολογικά οδός Κωλέττη⁸⁷⁷
24. Παύλου Αριστοτέλης παθολόγος, λεωφόρος Γεωργίου Β, 13⁸⁷⁸
25. Νικ. Σαβ. Χρόνης παθολογικά φυματιολογικά πλ. Πάργης⁸⁷⁹
26. Α. Ζαρίμπας ειδικός παιδίατρος 4^{ης} Αυγούστου πρώην Σουλίου τηλ. 4-56,⁸⁸⁰
27. Αδαμάντιος Ράπτης ακτινογραφίες ακτινοσκοπήσεις 4^{ης} Αυγούστου 54 «επί τριετία ειδικώς εκπαιδευτείς εις παθολογικά νοσήματα (Σουλίου) τηλ.5-74»⁸⁸¹
28. Χ. Μάντζος ακτινολογικό εργαστήριο πλατεία Ζαλόγγου 4⁸⁸²
29. Ιωάννης Τζόιας αφροδίσια και παθολογικά νοσήματα, οδός Πουκεβίλ ωράριο 7 με 9, 3 με 5 και 8 με 9 μμ⁸⁸³
30. Αριστ. Βασιλόπουλος, παθολόγος Παμβώτιδος 6,⁸⁸⁴

---

⁸⁶⁹Ο. π., 31-5-1934, 4-1-1935, 3-1-1936, 2-4-1939 και Κήρυξ 13-6-1934 και Αγροτική Ηχώ, 13-6-1935.

⁸⁷⁰Ηπειρωτικός Αγώνας, 14-10-1934, 20-1-1935 και Ηπειρωτικός Κόσμος, 11-11-1935.

⁸⁷¹Ηπειρωτικός Αγών, 30-7-1934, 6-1-1935, 19-1-1-1937.

⁸⁷²Ηπειρωτικός Αγών, 20-7-1935, 3-1-1936 και Κήρυξ, 8-6-1930.

⁸⁷³Ηπειρωτικός Αγών, 17-4-1936.

⁸⁷⁴Ηπειρωτικός Αγών, 6-11-1936, 19-1-1937.

⁸⁷⁵Ηπειρος, 7-11-1936.

⁸⁷⁶Ηπειρωτικός Αγών, 28-2-1937, 14-5-1939 και Ήπειρος, 25-11-1936.

⁸⁷⁷Ηπειρωτικός Αγών, 18-7-1937, 25-3-1939.

⁸⁷⁸Ο. π., 3-6-1939.

⁸⁷⁹Ο. π., 26-3-1939.

⁸⁸⁰Ο. π., 15-6-1939.

⁸⁸¹Ο. π., 26-3-1939.

⁸⁸²Ο. π., 25-3-1939.

⁸⁸³Ελευθερία, 14-5-1931 και Κήρυξ, 23-11-1932.

31. Γ. Γεωργακόπουλος, φυματιολόγος, Πειραιάς⁸⁸⁵
32. Γ. Μπούχαλης, χειρουργός Σούτσου⁸⁸⁶
33. Κίμων Ευγενής, νευρολόγος παθολόγος Βασιλ. Όλγας 11⁸⁸⁷
34. Δ. Σιαμόπουλος στρατηγείο Εμιν Αγά⁸⁸⁸
35. Γ. Δευτεραίος Μπότσαρη 19⁸⁸⁹
36. Β. Δερδεμέζης, παθολόγος παιδίατρος Δερβίζιανα Σουλίου⁸⁹⁰
37. Βασ. Ρακόπουλος, παθολογικά, παιδιατρικά, γυναικολογικά, Σολωμού 12⁸⁹¹
38. Νίκος Παππάς παιδίατρος, Μητροπόλεως 33⁸⁹²

B. Οδοντίατροι:

1. Απόστολος Τσιόδουλος, Αβέρωφ 191, ωράριο 8-12, 3-8.⁸⁹³
2. Ανδρέας Πάμπανος, Ανεξαρτησίας 125, 9-12 και 2-9.⁸⁹⁴
3. Γεώργιος Χρηστίδης, Κωλέττη 16, ωράριο 8-1 και 3-7.⁸⁹⁵
4. Αριστομένης Λεύκοβιτς, Αραβαντινού 11.⁸⁹⁶
5. Λευκοβιτς και υιοί, Αθήνα, Βόλος, Ιωάννινα⁸⁹⁷
6. Κ. Ευστρατιάδης, «οδόντες λευκοί και χρυσοί γέφυραι σταθεραί και κινηταί».⁸⁹⁸

⁸⁸⁴Κήρυξ, 8-6-1930

⁸⁸⁵Κήρυξ, 15-9-1931.

⁸⁸⁶Ο. π., 1-5-1932.

⁸⁸⁷Ο. π., 12-6-1934.

⁸⁸⁸Ηπειρωτικός Κόσμος, 11-11-1935.

⁸⁸⁹Ο. π., 11-11-1935.

⁸⁹⁰Ο. π., 11-11-1935.

⁸⁹¹Ηπειρος, 22-1-1937.

⁸⁹²Κραυγή, 25-12-1937.

⁸⁹³Ηπειρωτικός Αγών, 4-1-1930, 9-1-1931, 3-1-1933, 3-1-1934.

⁸⁹⁴Ο. π., 14-3-1930, 6-1-1931, 6-1-1932, 5-1-1933, 3-1-1934 και Κήρυξ 23-4-1931.

⁸⁹⁵Ηπειρωτικός Αγών, 11-3-1930, 13-5-1932, 3-1-1933, 4-1-1934, 5-1-1935, 12-8-1936 και Ελευθερία 29-6-1930 και Κήρυξ, 8-6-1930.

⁸⁹⁶Ηπειρωτικός Αγών, 28-6-1930, 1-1-1931, 1-1-1932, 5-1-1933, 3-1-1936.

⁸⁹⁷Ο. π., 8-6-1932, 24-1-1935, 23-3-1939.

⁸⁹⁸Ο. π., 5-6-1930 και Κήρυξ, 2-8-1930.

7. Ιωαν. Ιωαννίδης λόρδου Βύρωνος 30⁸⁹⁹
8. Α. Τσουκανέλης, Ανεξαρτησίας και Κάνιγγος ⁹⁰⁰
9. Πάνος Πούλης Αβέρωφ και Μητροπόλεως ⁹⁰¹
10. Κ. Σακελλίων Αθήνα⁹⁰²
11. Ζούπας Γαβριήλ ⁹⁰³
12. Σαμουήλ Νισήμ οδοντίατρος Σούτσου 18,εκτός Κυριακής⁹⁰⁴
13. Λίτσα Παπαϊωάννου Ανεξαρτησίας 119⁹⁰⁵
14. Ι. Σακελαρίου Ανεξαρτησίας και Κάνιγγος 4⁹⁰⁶
15. Μ. Σκούρτης Τσακάλωφ 21⁹⁰⁷
16. Μ. Δημητριάδης και Κ. Νικάκης οδοντιατρική κλινική⁹⁰⁸
17. Μιχ. Καππός Παπάζογλου 6⁹⁰⁹
18. Νίκος Σακελλίων Κρυστάλλη⁹¹⁰
19. Πράσσοις Μιχαήλ χειρουργός οδοντίατρος Κάνιγγος αρ. 4⁹¹¹
- Γ. Τεχνητές οδοντοστοιχίες, (εργαστήριο), Νικάκης Κωνστ.⁹¹²
- Δ. 1. Ευαγγέλου Γεωργία μαία, 21 Φεβρουαρίου 36, «εργασία επιστημονική, απολύμανση τελεία»⁹¹³ 2. Άστρο Χατζοπούλου επιστήμων μαία, Αβέρωφ 13 ⁹¹⁴ 3. Α.

---

⁸⁹⁹Ο. π., 18-12-1932, 4-1-1933 και Ελευθερία, 29-8-1932.

⁹⁰⁰Ηπειρωτικός Αγών, 27-8-1931, 12-1-1932, 5-4-1933 και Κήρυξ, 12-9-1931.

⁹⁰¹Ηπειρωτικός Αγών, 19-7-1935, 8-1-1936, 19-1-1937.

⁹⁰²Ο. π., 8-1-1932 και Ελευθερία, 21-12-1931 και Κήρυξ, 1-5-1932.

⁹⁰³Ηπειρωτικός Αγών, 5-4-1933, 1-8-1934, 19-6-1937 και Κήρυξ, 13-6-1934.

⁹⁰⁴Ηπειρωτικός Αγών, 28-1-1934.

⁹⁰⁵Ο. π., 14-3-1934 και Ελευθερία, 1-10-1934 και Κήρυξ, 13-9-1934.

⁹⁰⁶Ηπειρωτικός Αγών, 18-4-1934, 5-1-1935, 3-1-1936, 14-4-1937, 26-3-1939 και Ελευθερία, 21-12-1931, Κήρυξ, 13-9-1934.

⁹⁰⁷Ηπειρωτικός Αγών, 30-6-1935, 3-1-1936 και Κήρυξ, 1-5-1932.

⁹⁰⁸Ηπειρωτικός Αγών, 24-2-1935.

⁹⁰⁹Ηπειρωτικός Αγών, 9-3-1937 και Ελευθερία, 30-1-1930 και Κήρυξ, 25-5-1930.

⁹¹⁰Ηπειρωτικός Αγών, 26-3-1939.

⁹¹¹Ελευθερία, 1-6-1933 και Κήρυξ, 13-9-1934.

⁹¹²Ηπειρωτικός Αγών, 17-4-1930, 24-9-1930.

⁹¹³Ο. π., 1-4-1932, 15-1-1933, 23-6-1936 και Ελευθερία, 14-3-1935 και Κήρυξ, 1-5-1932.

Χουλιαρά διπλωματούχος μαία σπουδάσασα επί τριετία εν Αθήναις Βηλαρά 37⁹¹⁵4.
 Παπαχαρίση Σοφία επιστήμων μαία Βαλαωρίτου 39⁹¹⁶

Ε. Φαρμακεία:

1. Γεωργάτης Ανεξαρτησίας 131,
2. Πούλης Αβέρωφ 85, Γκαραλάνης Αβέρωφ9,
3. Ιωαννίδης Ανεξαρτησίας 277,
4. Λαμπρινός Ανεξαρτησίας 277,Ι.Τζαβέλας, Ανεξαρτησίας 185,
5. Στέφανος Γεωργίου Σταύρου,
6. Παπανικολάου, Ανεξαρτησίας 293,
7. Γκέτσος, ΚΑ΄ Φεβρουαρίου 82,
8. Κανδήλας, ΚΑ΄ Φεβρουαρίου 99,
9. Λαμπρινός Ανεξαρτησίας 196,
10. Μεγγλίδης Γεωργίου Α΄,
11. Ισρ. Λεβή Καλλάρη 35,
12. Γιούνης ΚΑ΄ Φεβρουαρίου 20 μικροβιολογικό και βιοχημικό εργαστήριο αναλύσεις αίματος, ούρων, πτυέλων και αναλύσεις γάλατος, βουτύρου, ελαίου, τυρού
- 13.Μπαμπασίικας Μητροπόλεως 5.⁹¹⁷

3. Τραπεζικές υπηρεσίες:

Α. Λαϊκή τράπεζα, «κεντρικό εν Αθήναις, με πυκνό δίκτυο ανταποκριτών, καταθέσεις σε δραχμή και ξένο νόμισμα με τους καλύτερους όρους».⁹¹⁸

Β. Αγροτική τράπεζα, «κεφάλαια υψηλά, καταθέσεις εγγυημένες, επιτόκια στην επαρχία αντιπρόσωπος η Εθνική τράπεζα».⁹¹⁹

⁹¹⁴Ηπειρωτικός Αγών, 30-3-1932και 1935 και Ηπειρώτικος Κόσμος, 11-11-1935.

⁹¹⁴Ελευθερία, 6-4-1931 και Ζαγορησιακά Νέα, 1-1-1933 και Ήπειρος, 14-2-1933.

⁹¹⁵Ηπειρωτικός Αγών, 4-1-1933, 18-7-1935 και Ηπειρωτικός Κόσμος, 11-11-1935.

⁹¹⁶Ελευθερία, 6-4-1931 και Κήρυξ, 18-4-1931.

⁹¹⁷Ηπειρωτικός Αγών, 13-6-1933.

⁹¹⁸Ο. π., 14-1-1930, 8-1-1931, 8-11-1932.

⁹¹⁹Ο. π., 18-5-1930, 1-1-1932, 3-1-1933, 8-2-1934, 17-7-1935, 24-1-1937 και Ελευθερία, 29-10-1935 και Κήρυξ, 15-9-1931 και Κραυγή, 12-3-1938.

Γ. Εμπορική τράπεζα, «που χορηγεί δάνεια επί τυρών με συμφέροντας όρους το υποκατάστημα στην Πρέβεζα»⁹²⁰

Δ. Εθνική τράπεζα⁹²¹

Ε. Αθηνών τράπεζα⁹²²

4. Νομικές Υπηρεσίες- Δικηγόροι:

Α. Στέφανος Βασιλάκος Αθήνα⁹²³

Β. Αριστ. Βασιλειάδης Σωκράτους 69, Αθήνα,⁹²⁴

Γ. Σταύρος Πανούρης, Αθήνα Θεμιστοκλέους 15,⁹²⁵

Δ. Μπάρδας Σταδίου 28, Αθήνα.⁹²⁶

Ε. Α. Κουρέντας - Ε. Μουστάκας Παπάζογλου 12, Ιωάννινα⁹²⁷

ΣΤ. Γεώργιος Κυρκόπουλος, Ζωσιμαδών 24, Ιωάννινα⁹²⁸

Ζ. Στ. Βασιλάκος, Γερανίου 31, Αθήνα⁹²⁹ Η. Αυγερόπουλος Αθήνα⁹³⁰

Θ. Αλκ. Ζωίδης, Αθήνα⁹³¹ Ι. Κωνστ. Φρόντζος, Μπότσαρη Ιωάννινα⁹³²

ΙΑ. Ιωάννης Σπανός πλατεία Βενιζέλου Ιωάννινα⁹³³

ΙΒ. Π. Οικονόμου, Κρυστάλλη 16 Ιωάννινα⁹³⁴

⁹²⁰ Ηπειρωτικός Αγών, 13-5-1930, 9-1-1931, 9-1-1932, 3-1-1933, 8-2-1934, 16-1-1935, 3-1-1936, 2-2-1937, 26-8-1939 και Ελευθερία, 1-8-1932 και Ηπειρωτικός Κόσμος, 3-6-1935 και Κρανγή, 12-3-1938.

⁹²¹ Ηπειρωτικός Αγών, 9-1-1931, 9-1-1932, 3-1-1933, 11-1-1934, 7-1-1935, 3-1-1936, 28-1-1937, 26-3-1939 και Ελευθερία, 2-11-1935 και Κήρυξ, 18-4-1931.

⁹²² Ηπειρωτικός Αγών, 25-2-1931, 25-2-1932, 14-1-1933, 30-3-1934, 26-1-1935, 5-2-1936, 19-1-1937, 20-5-1939 και Ελευθερία, 29-10-1935 και Κήρυξ, 12-9-1931 και Ήπειρος, 10-1-1937.

⁹²³ Ηπειρωτικός Αγών, 13-3-1930.

⁹²⁴ Ηπειρωτικός Αγών, 1-1-1930.

⁹²⁵ Ο. π., 11-6-1930, 4-10-1933, 4-8-1939.

⁹²⁶ Ο. π., 2-7-1930.

⁹²⁷ Ο. π., 22-10-1931.

⁹²⁸ Ο. π., 3-7-1931.

⁹²⁹ Ο. π., 17-11-1931.

⁹³⁰ Ο. π., 18-11-1932.

⁹³¹ Ο. π., 20-2-1932.

⁹³² Ο. π., 18-2-1932.

⁹³³ Ο. π., 18-2-1932 και Ελευθερία, 13-2-1932.

- ΙΓ. Μ. Στούπης Μιχαήλ, Αθήνα⁹³⁵
- ΙΔ. Οδυσσέας Σκούρτης⁹³⁶
- ΙΕ. Π. Φάντης, Παπάζογλου 11 Ιωάννινα⁹³⁷
- ΙΣΤ. Μ. Τσαντής Ανεξαρτησίας Ιωάννινα⁹³⁸
- ΙΖ. Α. Αυγερινός Κέρκυρα⁹³⁹
- ΙΘ. Θουκυδίδης Βελογιάννης Βασιλίσσης Όλγας Ιωάννινα⁹⁴⁰
- Κ. Κ. Λιούμας Κωλέττη 5 Ιωάννινα⁹⁴¹
- ΚΑ. Α. Κουρέντας Αβέρωφ Ιωάννινα⁹⁴²
- ΚΒ. Φώτιος Πιτούλης Βασιλ. Όλγας Ιωάννινα⁹⁴³
- ΚΓ. Ιωάννης Σπανός Μπότσαρη Ιωάννινα⁹⁴⁴
- ΚΔ. Κ. Φρόντζος, Μπότσαρη Ιωάννινα⁹⁴⁵
- ΚΕ. Ελευθερία Μαστραπά, Παπάζογλου 20 Ιωάννινα⁹⁴⁶
- ΚΣΤ. Σωτήριος Γκιζάς, έναντι πρωτοδικείου Ιωάννινα⁹⁴⁷
- ΚΖ. Στέφος Ρώιμπας, Μανωλιάσσης 2 Ιωάννινα⁹⁴⁸
- ΚΗ. Δ. Μέρτζιος, Βασιλίσσης Όλγας 3 Ιωάννινα⁹⁴⁹

---

⁹³⁴ Ηπειρωτικός Αγώνας, 12-1-1932.

⁹³⁵ Ο. π., 29-8-1933.

⁹³⁶ Ο. π., 6-4-1934.

⁹³⁷ Ο. π., 22-8-1936, 4-3-1937 και Ήπειρος, 30-12-1936.

⁹³⁸ Ηπειρωτικός Αγών, 25-7-1936.

⁹³⁹ Ηπειρωτικός Αγών, 18-2-1936 και Ηπειρωτικός Κόσμος, 3-6-1935.

⁹⁴⁰ Ηπειρωτικός Αγών, 1-5-1936.

⁹⁴¹ Ο. π., 5-1-1936.

⁹⁴² Ο. π., 19-1-1937.

⁹⁴³ Ο. π., 28-5-1937 και Κήρυξ, 5-3-1938.

⁹⁴⁴ Ηπειρωτικός Αγών, 27-1-1937.

⁹⁴⁵ Ο. π., 21-1-1937.

⁹⁴⁶ Ο. π., 13-8-1939.

⁹⁴⁷ Ηπειρωτικός Κόσμος, 11-11-1935.

⁹⁴⁸ Ο. π., 16-1-1936.

⁹⁴⁹ Κραυγή, 7-6-1931.

ΚΘ. Βλαδίμηρος Βρέλλης, Αραβαντινού 6, Ιωάννινα⁹⁵⁰

Λ. Γ. Μουλαιμίδης Μπότσαρη και Όλγας⁹⁵¹

5.Θειούχα ιαματικά λουτρά:

Α. Περιοχή Κόνιτσας «Τα νέα βρωμονέρια», «Μπιλθούκια», πληροφορίες Δημ. Φίλιος, Ανεξαρτησίας 122⁹⁵²

Β.Π. Μπάσιος και Σία, Καβάσιλα Κόνιτσας⁹⁵³

Γ. Μαργαρόνης, Γεώργιος, ιαματικά λουτρά Πρεβέζης⁹⁵⁴

Δ. Β. Κοσμάς, Ιαματικά νερά Λεσκοβικίου⁹⁵⁵

Ε.Κ. Δαμβέργης, ιαματικά λουτρά Αιδηψός πωλήσεις μπουκαλιών εις φαρμακεία⁹⁵⁶

ΣΤ. Λουτρά Σμοκόβου, πληροφορίες Σ. Μπουσβάρους Αετοράχης 26⁹⁵⁷

6. Μαθήματα:

Α. Φιλολογικά από Αλ. Σταματιάδη φιλόλογο,⁹⁵⁸

Β. Μαθηματικά από σπουδαστή μαθηματικών,⁹⁵⁹

Γ. Γαλλικά από Αβραάμ Χαίμ «επί σειρά ετών διδάσκαλο εις την ενταύθαν σχολή της Αλιάνς»⁹⁶⁰

Δ. Σπουδαστής φυσικομαθηματικών παραδίδει μαθήματα⁹⁶¹

Ε. Παραδόσεις μαθημάτων Φυσικής, οργανικής και ανόργανου Χημείας⁹⁶²

---

⁹⁵⁰Κραυγή, 12-3-1938.

⁹⁵¹Ο. π., 12-6-1933.

⁹⁵²Ηπειρωτικός Αγών, 3-7-1930, 14-6-1932, 31-5-1933, 1-6-1934, 8-6-1935, 22-5-1937, 22-6-1939 και Ελευθερία, 29-5-1930.

⁹⁵³Ηπειρωτικός Αγών, 29-6-1930, 10-6-1931, 2-6-1934, 17-6-1935 και Ελευθερία 2-6-1934.

⁹⁵⁴Ηπειρωτικός Αγών, 10-6-1931, 7-6-1932, 15-6-1933, 30-7-1935, 16-6-1936 και Κήρυξ, 8-6-1936.

⁹⁵⁵Ηπειρωτικός Αγών, 2-6-1931, 10-6-1937 και Κήρυξ, 18-6-1932.

⁹⁵⁶Ηπειρωτικός Αγών, 17-6-1937.

⁹⁵⁷Ο. π., 29-6-1939.

⁹⁵⁸Ο. π., 24-7-1930, 2-8-1931 και Κήρυξ, 1-8-1930.

⁹⁵⁹Ηπειρωτικός Αγών, 15-7-1930.

⁹⁶⁰Ο. π., 9-8-1930, 1-9-1931.

⁹⁶¹Ο. π., 4-7-1931.

⁹⁶²Ο. π., 13-8-1931.

ΣΤ. Δ. Γιατράς ακαδημία μαθημάτων Αθήνα⁹⁶³

Z. K. Νικολόπουλος Αθήνα «προπαρασκευαστική διά όλας τας σχολάς δια αλληλογραφίας»⁹⁶⁴

Η. Παραδόσεις Μαθηματικών⁹⁶⁵

Θ. Ξένες γλώσσες Αγγλικά ,Γαλλικά, Ιταλικά με νέα μέθοδο⁹⁶⁶

Ι. Παραδόσεις Γαλλικών⁹⁶⁷

ΙΑ. Παραδόσεις αρχαίων, λατινικών, μαθηματικών⁹⁶⁸

ΙΒ. παραδόσεις φιλολογικών μαθήματων⁹⁶⁹

ΙΓ. παραδόσεις μαθηματικών⁹⁷⁰

ΙΔ. Α. Γεωργιάδης, φροντιστήριο φιλολογικό για Ακαδημία, Νομική, Φιλοσοφική και θεολογική, πληροφορίες στο περίπτερο Γ. Γεωργιάδη ΚΑ Φεβρουαρίου,⁹⁷¹ και μαθηματικός Π. Δεβέκος⁹⁷²

ΙΕ. Χ. Δερδεμέζης φιλόλογος φροντιστήριο Μπότσαρη⁹⁷³

ΙΣΤ. Ξιούρας Αλέξιος φροντιστήριο φυσικομαθηματικό οδός Σκουμπουρδή⁹⁷⁴

ΙΖ. Ευτυχία Πρίντζου παραδόσεις φιλολογικών μαθημάτων Δωδώνης 11 τηλ. 4-57⁹⁷⁵

ΙΗ. Ειρήνη Γκοβόσδη παραδόσεις Γαλλικών⁹⁷⁶

ΙΘ. Ν. Κυριακού, υποψήφιοι τραπέζης Ελλάδας λογιστικά ,αριθμητική ,ξένες γλώσσες, πληροφορίες κεντρικό περίπτερο Μπρίκου Δημ⁹⁷⁷,Κ. Φροντιστήριο ξένων γλωσσών,

⁹⁶³Ο. π., 14-8-1931 και Ελευθερία, 17-8-1931.

⁹⁶⁴Ηπειρωτικός Αγών, 18-11-1931.

⁹⁶⁵Ο. π., 9-7-1933.

⁹⁶⁶Ο. π., 3-2-1933.

⁹⁶⁷Ο. π., 5-7-1935.

⁹⁶⁸Ο. π., 18-7-1935.

⁹⁶⁹Ο. π., 3-8-1935.

⁹⁷⁰Ο. π., 3-8-1935.

⁹⁷¹Ο. π., 23-6-1936, 20-7-1939.

⁹⁷²Ο. π., 1-7-1936

⁹⁷³Ο. π., 21-6-1936, 11-7-1937,7-7-1939.

⁹⁷⁴Ο. π., 4-1-1936, 26-3-1939.

⁹⁷⁵Ο. π., 20-7-1937.

⁹⁷⁶Ο. π., 20-7-1937.

⁹⁷⁷Ο. π., 25-3-1937,25-6-1939.

Γαλλικής, Ιταλικής, Γερμανικής, κατά τμήματα τεσσάρων μαθητών χωρισμένα κατά φύλλο, ηλικίας από 15 ετών και άνω πληροφορία παρ. ημίν 29-4, ⁹⁷⁸

7. Εστιατόρια - καφεενία – ζαχαροπλαστεία - αρτοποιεία:

A. Εστιατόρια:

1. Μάντζιος εστιατόριο, (Φραγκοπαναγιά) «δίπλα στο ποτάμι για τους ταξιδιώτες» ⁹⁷⁹
2. Εστιατόριο Παπαζήση Αβέρωφ 92-94, ⁹⁸⁰
3. Γιαννιώτικος Πατσάς στην Αθήνα Λαμπρινίδου, Βλαχάβα 9. ⁹⁸¹
4. Κ. Γκολντάνης, εστιατόριο Δελβινάκι ⁹⁸²
5. Ν. Πολυζώης, πατσάς Πειραιάς ⁹⁸³
6. Ναστούλης Πρέβεζα ⁹⁸⁴
7. Σ. Βαζαλούκας εστιατόριο στο 35^ο χιλιόμετρο ⁹⁸⁵
8. Αφοί Πετσαλίτη, εστιατόριο Αβέρωφ, κεντρική πλατεία ⁹⁸⁶
9. Σπ. Κατσικομπόρδος, ζυθεστιατόριο Πρέβεζα ⁹⁸⁷
10. Καστάνης και Κολοβάτσιος «Το Λαϊκό κέντρο» παραπλεύρως του καφεενείου το Πανελλήνιο
- ⁹⁸⁸ 11. Α. Παπακώστας, ταβέρνα Αθήνα ⁹⁸⁹
12. Τ. Παπαποστόλου, Δοβρά ⁹⁹⁰
13. Λ. Τζήμας, Αθήνα ⁹⁹¹

---

⁹⁷⁸Ο. π., 29-4-1934.

⁹⁷⁹Ο. π., 28-6-1930.

⁹⁸⁰Ο. π., 13-3-1930.

⁹⁸¹Ο. π., 22-3-1930, 10-1-1931.

⁹⁸²Ο. π., 21-5-1931.

⁹⁸³Ο. π., 10-1-1931, 10-4-1932.

⁹⁸⁴Ο. π., 9-6-1931.

⁹⁸⁵Ο. π., 21-5-1931.

⁹⁸⁶Ηπειρωτικός Αγών, 10-9-1931 και Κήρυξ, 12-9-1931 και Ηπειρωτικός Κόσμος, 3-6-1935.

⁹⁸⁷Ηπειρωτικός Αγών, 17-12-1931.

⁹⁸⁸Ο. π., 15-2-1931.

⁹⁸⁹Ο. π., 6-6-1932.

⁹⁹⁰Ο. π., 8-6-1932.

14. Σπύρος Μπούκας οινομαγειρείο το υπόγειο Κεντρική Πλατεία⁹⁹²
  15. Αφοί Γρίβα Αθήνα (αυτό επιβάλλει η ηπειρώτικη φιλοτιμία)⁹⁹³
  16. Ματθαίος Μπάης, εστιατόριο Μητροπόλεως 7⁹⁹⁴ 16. Κουραμπάς πατσάς κάθε Κυριακή⁹⁹⁵
  17. Δ. Βαράκας, «Κυρά Φροσύνη»⁹⁹⁶
  18. Χαντζήμπασης κεντρική πλατεία⁹⁹⁷
  19. «Αλάσκα» Αθήνα⁹⁹⁸
  20. Εστιατόριο ο «Παράδεισος»⁹⁹⁹
  21. «Η Κωνσταντινούπολις» εστιατόριο κεντρική πλατεία¹⁰⁰⁰
  22. «Πανελλήνιον», Μητροπόλεως 9¹⁰⁰¹
  23. Εστιατόριο «Φιλιάτες» Κέρκυρα «το καταφύγιο των Ηπειρωτών»¹⁰⁰²
- Β. Καφενεία :**
1. «Η Χιμάρα» Σπύρος Γκέτσης στην Κέρκυρα,¹⁰⁰³
  2. Τσιμογιάννης Νησί Ιωαννίνων¹⁰⁰⁴
  3. Χρήστος Καραίσκος «Η Συνάντησις» Ηπείρου 28 Αθήνα.
  4. «ΜΙΚΡΟ ΖΑΠΕΙΟΝ» Χ. Ντάουλα .¹⁰⁰⁵

---

⁹⁹¹Ο. π., 4-10-1933.

⁹⁹²Ο. π. 11-3-1934.

⁹⁹³Ο. π., 25-3-1936.

⁹⁹⁴Ο. π., 17-4-1936.

⁹⁹⁵Ο. π., 4-1-1936.

⁹⁹⁶Ο. π., 21-3-1937.

⁹⁹⁷Ο. π., 12-7-1939.

⁹⁹⁸Κήρυξ, 30-11-1932.

⁹⁹⁹Κήρυξ, 9-10-1935.

¹⁰⁰⁰Ηπειρωτικός Κόσμος, 16-1-1936.

¹⁰⁰¹Κραυγή, 17-7-1931.

¹⁰⁰²Κραυγή, 7-11-1932.

¹⁰⁰³Ηπειρωτικός Αγών, 22-7-1930.

¹⁰⁰⁴Ο. π., 29-6-1930, 21-5-1931.

¹⁰⁰⁵Ηπειρωτικός Κόσμος, 18-5-1936.

Γ. Ζαχαροπλαστική:

1. Τζάλλας Κωνστ.¹⁰⁰⁶
2. «Σαντρέλ».¹⁰⁰⁷
3. Σακελαρίου αδελφοί παγωτά, μπουγάτσες¹⁰⁰⁸
4. Κ. Τριανταφύλλου γλυκά, λουκούμια, βραβείο Εκθέσεως Θεσσαλονίκης, Αβέρωφ 50.¹⁰⁰⁹
5. Ζυθοζαχαροπλαστείο «Τέλειον»¹⁰¹⁰

Δ. Αρτοποιεία:

1. Θ. Βασιλείου, Σολωμού 18, Καλούτσιανη «και ψηστικά»¹⁰¹¹
2. Α. Τσάνος ηλεκτροκίνητο αρτοποιείο Ανεξαρτησίας 225¹⁰¹²

8. Διάφορα:

Α. Ραφεία:

1. Εμποροραφείο «ΠΑΡΙ» Ανεξαρτησίας 179.¹⁰¹³
2. Ραφείο για στρατιωτικούς,
3. Ράπτρια Αθηνά Λαούδη, Παλαιολόγου 8,¹⁰¹⁴
4. Ράπτρια Βασιλική Κομέρκη, Σεραφείμ Φαναρίου 33, «εντός της οικίας Δαλαγιάννη»¹⁰¹⁵
5. Ράπτρια Ιουλία Βουλιώτη, οδός Σουλίου (έναντι Ιταλικού προξενείου)¹⁰¹⁶
6. Ραφείο ο νεωτερισμός Στεφ. Σιομπότης Σιώζου Κυπρίου 11,¹⁰¹⁷

---

¹⁰⁰⁶Ηπειρωτικός Αγών, 18-5-1930.

¹⁰⁰⁷Ο. π., 28-12-1930.

¹⁰⁰⁸Ο. π., 3-6-1932, 12-6-1934.

¹⁰⁰⁹Ο. π., 16-12-1933.

¹⁰¹⁰Κήρυξ, 16-12-1932.

¹⁰¹¹Ηπειρωτικός Αγών, 5-10-1932.

¹⁰¹²Ο. π., 6-9-1934.

¹⁰¹³Ο. π., 28-10-1930.

¹⁰¹⁴Ο. π., 12-9-1930.

¹⁰¹⁵Ο. π., 10-10-1930.

¹⁰¹⁶Ο. π., 14-9-1930.

7. Ραφείο Χρήστος Συγκούνας tailor Αιόλου 71 Αθήνα
- ¹⁰¹⁸8. Μοδίστρα Τασία Βούλγαρη Ιεράρχου Γερβασίου 39.¹⁰¹⁹
9. Βασιλική Νικοβοπούλου ¹⁰²⁰
10. Αριάδνη Ίκκου σχολή ραπτικής και κοπτικής¹⁰²¹
11. Δ. Ζήκου μόδες Μπότσαρη 12¹⁰²²
12. Παππά Αθηνά Λόρδου Βύρωνος 39¹⁰²³
13. Αναστασία Βέη, Μανωλιάσσης 19¹⁰²⁴
14. Λεωνίδας Παγκρατίου 4^η Αυγούστου (πρώην Σουλίου) και Σκουμπορδή¹⁰²⁵
15. Μαρία Διαμαντή οίκος ραπτικής μαθήματα κοπτικής ραπτικής Αθήνα¹⁰²⁶
6. Μαρίκα Βελισαρίδου, Παύλου Μελά 6, μοδίστρα¹⁰²⁷
17. Λαμπρινή Ατανάσου μοδίστρα λόρδου Βύρωνος¹⁰²⁸ Γκορτζή ¹⁰²⁹

B. Εκπαιδευτήρια:

1. Εκπαιδευτήριο Κέρκυρα «Ο Καποδίστριας, μετά οικοτροφείου, πληροφορίες Χαρ. Βάρφης, Ανεξαρτησίας 55»
2. Οικοτροφείο Σίνα 32 Α, Αθήνα «Ίδρυθέν το 1914, με 1500 δραχμές παρέχεται τροφή, κλίνη, πλύσις»¹⁰³⁰
3. Π. Βακάλης – Σ. Πανταζάκος ιδιωτικό οικοτροφείο πάροδος Γκυσάντ Ντεπλαίρ έναντι Στρατολογικού γραφείου¹⁰³¹

¹⁰¹⁷Ο. π., 21-10-1930, 12-1-1931.

¹⁰¹⁸Ο. π., 29-12-1930, 10-1-1931, 6-2-1932, 3-1-1933, 28-3-1939.

¹⁰¹⁹Ο. π., 20-9-1930.

¹⁰²⁰Ο. π., 1-4-1931.

¹⁰²¹Ο. π., 1 4-12-1934, 7-1-1935.

¹⁰²²Ο. π., 30-11-1935, 3-1-1936

¹⁰²³Ο. π., 26-5-1936.

¹⁰²⁴Ο. π., 21-2-1936.

¹⁰²⁵Ο. π., 26-3-1939 και Ελευθερία, 14-7-1930.

¹⁰²⁶Ο. π., 23-3-1939.

¹⁰²⁷Ελευθερία, 21-4-1932.

¹⁰²⁸Ο. π., 12-11-1934.

¹⁰²⁹Κήρυξ, 8-11-1934.

¹⁰³⁰Ο. π., 24-10-1930.

4. Σχολή Κοργιαλένειος και Αναργύρειος ¹⁰³²
5. Φροντιστήρια «παρά τη πλατεία Κάνιγγος» Αθήνα ¹⁰³³
5. Ιόνιος σχολή Νηπιαγωγείο, Δημοτικό, Γυμνάσιο, «και οικοτροφείο» Αθήνα ¹⁰³⁴
6. Γ. Γραμματόπουλος φροντιστήριο εμπορικών σπουδών Αθήνα ¹⁰³⁵
7. Οικοτροφείο Βούρμπιανης για τους μαθητές Ημιγυμνασίου και Δημοτικού «αντί τροφείων γίνονται δεκτά και είδη διατροφής αν δηλωθούν» ¹⁰³⁶
8. Λύκειο Άγιος Ανδρέας στην Πάτρα με οικοτροφείο ¹⁰³⁷
9. Γ. Τσούρης Εκπαιδευτήριο εν Κέρκυρα δημοτικό σχολείο και γυμνάσιο οικοτρόφους και μη ¹⁰³⁸
10. «Δραγάτσειο, πλήρες δημοτικό και εξατάξιον γυμνάσιο» Αθήνα ¹⁰³⁹
11. Σχολή «Μεγαρέως» Αθήνα ¹⁰⁴⁰

Γ. Ξενοδοχεία:

1. «Το Ερέχθειο» γωνία Αγίου Κωνσταντίνου και Σωκράτους Γ. Τσαμάκος –Μακρής κεντρική θέρμανση (καλοριφέρ),λουτρά, άφθονο νερό. ¹⁰⁴¹
2. Μπάγκειον ξενοδοχείο Αθήνα ¹⁰⁴²
3. «MENTITEPANIAN» «καλοριφέρ, ασανσέρ», Αθήνα ¹⁰⁴³
4. «Αθηναϊκόν», Ευριπίδου 40, Αθήνα ¹⁰⁴⁴
5. «ΤΩΝ ΞΕΝΩΝ» Αιόλου ¹⁰⁴⁵

¹⁰³¹Ο. π., 1-9-1931.

¹⁰³²Ο. π., 15-5-1932.

¹⁰³³Ο. π., 19-7-1932.

¹⁰³⁴Ο. π., 13-9-1932.

¹⁰³⁵Ο. π., 3-10-1933 και Κήρυξ 19-9-1933.

¹⁰³⁶Ο. π., 6-9-1933.

¹⁰³⁷Ο. π., 2-9-1935.

¹⁰³⁸Ελευθερία, 29-4-1931.

¹⁰³⁹Κήρυξ, 11-9-1930.

¹⁰⁴⁰Ηπειρωτικός Αγών, 11-9-1930.

¹⁰⁴¹Ηπειρωτικός Αγών, 13-12-1930, 28-6-1932, 3-1-1930.

¹⁰⁴²Ο. π., 3-4-193.

¹⁰⁴³Ο. π., 28-9-1932.

¹⁰⁴⁴Ο. π., 21-11-1933, 20-1-1935.

6. Ε. Λύτσικας «Η Μητρόπολις»¹⁰⁴⁶
7. «Αβέρωφ»¹⁰⁴⁷
8. «ΙΛΙΟΝ ΠΑΛΛΑΣ»¹⁰⁴⁸
9. «Μεγάλη Βρετάνια» εγκατάσταση καλοριφέρ¹⁰⁴⁹
10. Σπ. Τζώρτζης Αθήνα, οδός Αβέρωφ «κέντρο των Ηπειρωτών»¹⁰⁵⁰ αυτόματος ανελκυστήρας¹⁰⁵¹
11. Πράμαντα ξενοδοχείο¹⁰⁵²
12. «ΙΛΙΟΝ ΠΑΛΛΑΣ» κεντρική πλατεία¹⁰⁵³
13. Ξενοδοχείο «ΓΑΛΛΙΑ» Αθήνα¹⁰⁵⁴
14. «ΟΛΥΜΠΙΟΣ ΠΑΛΛΑΣ» Αθήνα¹⁰⁵⁵
15. «Νέα Υόρκη» Κέρκυρα¹⁰⁵⁶
16. «Λονδίνον» Αθήνα¹⁰⁵⁷

Δ. Τυπογραφεία

1. Καλλιτεχνικό τυπογραφείο «Ο Ερμής» Α. Καμενόπουλος – Θ. Παναγιωτίδης -Ε. Τζάλλας Μητροπόλεως 23 και Δαγκλή 10 (βιβλιοδεσία, αγγελτήρια κηδειών και μνημοσυνών προγράμματα κινηματογράφων και θεάτρων προσκλητήρια)¹⁰⁵⁸
2. Αφοί Ιωαννίδου τυπογραφείο σφραγίδες καουτσούκ¹⁰⁵⁹

¹⁰⁴⁵Ο. π., 21-11-1933.

¹⁰⁴⁶Ο. π., 30-7-1934.

¹⁰⁴⁷Ο. π., 28-1-1935.

¹⁰⁴⁸Ο. π., 2-8-1935.

¹⁰⁴⁹Ο. π., 4-1-1936 και Κήρυξ, 5-3-1938.

¹⁰⁵⁰Ηπειρωτικός Αγών, 11-7-1937.

¹⁰⁵¹Ο. π., 26-12-1939.

¹⁰⁵²Ο. π., 23-8-1930.

¹⁰⁵³Κήρυξ, 12-11-1932.

¹⁰⁵⁴Ο. π., 7-2-1934.

¹⁰⁵⁵Κήρυξ, 13-6-1934.

¹⁰⁵⁶Κραυγή, 7-11-1932

¹⁰⁵⁷Κραυγή, 12-11-1934.

¹⁰⁵⁸Ηπειρωτικός Αγών, 10-12-1930, 9-1-1931, 7-2-1932, 3-1-1933, 3-1-1934, 3-1-1936, 19-1-1937, 30-3-1939.

¹⁰⁵⁹Ελευθερία, 9-1-1930.

Ε. Εφημερίδες:

1. «Άρτα», ¹⁰⁶⁰ «Φωνή της Άρτας», επίσημο όργανο του Λαϊκού κόμματος ¹⁰⁶¹
  2. Φιλιάτες «Θεσπρωτία» ¹⁰⁶²
  3. πανελλήνια «Ελεύθερος Άνθρωπος» ¹⁰⁶³
  4. Εφημερίδα «Πρωινή» ¹⁰⁶⁴
  5. «Φωνή του λαού» δώρα Ρομάντζο και αυγά ¹⁰⁶⁵
  6. «Ο Ηπειρωτικός λαός» ¹⁰⁶⁶
  7. «Τα Ηπειρωτικά νέα» ¹⁰⁶⁷
  8. «Νέος αιώνας» ¹⁰⁶⁸
  9. «Ο Έλεγχος» ¹⁰⁶⁹
  10. «Νέοι καιροί» ¹⁰⁷⁰
  11. «Ο Ανεξάρτητος» ¹⁰⁷¹
  12. «Η Ηχώ της Ελλάδος» ¹⁰⁷²
  13. « Η Εφημερίς των Ελλήνων» το δημοσιογραφικό όργανο του Ι. Μεταξά ¹⁰⁷³
  14. «Ελευθέρα Γνώμη» 10-1-1936. 15. «Ταχυδρόμος», «Ασύρματος», «Τηλέγραφος» ¹⁰⁷⁴
- ΣΤ. Καθαρισμός καπέλων Ι.Γ Παπαδόπουλος, Λόρδου Βύρωνος 25. ¹⁰⁷⁵ 2. Σπ. Σταμούλης
Αβέρωφ 81 ¹⁰⁷⁶

---

¹⁰⁶⁰ Ηπειρωτικός Αγών, 10-8-1930.

¹⁰⁶¹ Ο. π., 9-1-1936.

¹⁰⁶² Ο. π., 16-9-1930.

¹⁰⁶³ Ο. π., 26-1-1930 και Ελευθερία, 6-11-1930.

¹⁰⁶⁴ Ηπειρωτικός Αγών, 13-6-1931..

¹⁰⁶⁵ Ο. π., 27-5-1932.

¹⁰⁶⁶ Ο. π., 10-1-1933.

¹⁰⁶⁷ Ο. π., 17-5-1933.

¹⁰⁶⁸ Ο. π., 18-5-1933 και Ελευθερία 1-6-1933.

¹⁰⁶⁹ Ηπειρωτικός Αγών, 18-1-1933.

¹⁰⁷⁰ Ο. π., 8-12-1933.

¹⁰⁷¹ Ο. π., 15-10-1933.

¹⁰⁷² Ο. π., 27-2-1935.

¹⁰⁷³ Ο. π., 10-1-1936.

¹⁰⁷⁴ Ο. π., 16-5-1939.

¹⁰⁷⁵ Ο. π., 12-4-1930, 10-8-1932.

Ζ. Εκθέσεις - πανηγύρεις

1. 5^η Διεθνής Πανελλήνιος Έκθεση Θεσσαλονίκης Σεπτεμβρίου,^{1077 1078}
2. Έκθεση γυναικείων παρισινών καπέλων ξενοδοχείο «Ίλιον Παλλάς»¹⁰⁷⁹
3. Πανηπειρωτική πανήγυρη¹⁰⁸⁰, «θα λάβωσιν χώραν μεγάλαι συγκεντρώσεις εγχωρίων προϊόντων, και ζώων, μικρών και μεγάλων Ηπείρου και Αλβανίας οι κάτοχοι ζώων δέον φέρουσι προβλεπόμενα πιστοποιητικά οι εισάγοντες ζώα εξ Αλβανίας δέον φέρουσι πιστοποιητικά εκτελωνισμού»¹⁰⁸¹
4. Εμποροπανήγυρη Βόνιτσας και ζωοπανήγυρη ¹⁰⁸²
5. Εμποροπανήγυρη Κόνιτσας 13 με 23 Οκτ.¹⁰⁸³
6. Εμποροπανήγυρη της Ανατολής, Μπάρι¹⁰⁸⁴
7. Εμποροπανήγυρη Φιλιατών¹⁰⁸⁵

Η. Κομμωτήρια – Κουρεία

1. Φώτιος Τσίτος, κομμωτήριο Αβέρωφ 12 «και κατοίκον και πεντικιούρ, βαφή χτένισμα κοπή μαλλιών»¹⁰⁸⁶
  2. Δ. Διαμάντης, κουρείο ηπειρώτης μέγαρο Πούλου πλατεία Ομόνοιας Αθήνα,¹⁰⁸⁷
  3. Ερμιόνη Ζώτου, 4^η Αυγούστου¹⁰⁸⁸
  4. Αδριανή Γρίβα, κομμωτήριο Αθαν. Τσαλούκη κεντρική πλατεία ¹⁰⁸⁹
  5. Κομμωτήριο Πιπίτσας Τόλια Σουλίου 39¹⁰⁹⁰
- Θ. Γενικές δραστηριότητες :

¹⁰⁷⁶Ο. π., 17-4-1932.

¹⁰⁷⁷Ο. π., 24-7-1930, 2-8-1931, 4-8-1932, 7-9-1933, 3-8-1935, 27-6-1936, 8-7-1937 και Κήρυξ, 16-9-1930

¹⁰⁷⁸Ηπειρωτικός Αγών, 23-7-1930.

¹⁰⁷⁹Ο. π., 21-3-1930

¹⁰⁸⁰Ο. π., 17-6-1930, 9-8-1931, 9-8-1932, 7-8-1934, 5-8-1935, 26-8-1936 και Ελευθερία 13-8-1934.

¹⁰⁸¹Ελευθερία, 22-8-1932.

¹⁰⁸²Ηπειρωτικός Αγών, 8-1931, 23-8-1935, 26-8-1936.

¹⁰⁸³Ο. π., 12-10-1939.

¹⁰⁸⁴Ελευθερία, 13-8-1934.

¹⁰⁸⁵Ο. π., 28-8-1930.

¹⁰⁸⁶Ηπειρωτικός Αγών, 24-12-1930, 10-1-1931 και Κήρυξ, 9-10-1935 και Κραυγή, 12-3-1938

¹⁰⁸⁷Ηπειρωτικός Αγών, 29-6-1930.

¹⁰⁸⁸Ο. π., 9-12-1939.

¹⁰⁸⁹Ηπειρωτικός Κόσμος, 3-6-1935.

¹⁰⁹⁰Ο. π., 18-5-1936.

1. Ταπετσιέρης: Κωνσταντίνος Βερτόδουλος, Ανεξαρτησίας 164¹⁰⁹¹
2. Δακτυλογράφος, «πεπειραμένοι εκτελεί παντός φύσεως εργασίαι πληροφορίαι παρ υμίν»¹⁰⁹²
3. Α. Κινηματογράφοι:
  1. «Πάνθεον»¹⁰⁹³
  2. «Ούφα Πάλλας»¹⁰⁹⁴,
  3. Κουραμπάς¹⁰⁹⁵,
  4. «Τιτάνια»¹⁰⁹⁶,
  5. Γκλόρια¹⁰⁹⁷
  6. «Τιτάνια» θίασος Δ. Μυράτ¹⁰⁹⁸
  7. «Εσπερος» στον κήπο Κουραμπά¹⁰⁹⁹
  8. «Τιτάνια» επιθεώρηση οπερέτα λαϊκή απογευματινή με μπαλέτα και μουσική, «μετά η ιστορία της Ελλάδας από τον Λεωνίδα έως την 4^η Αυγούστου και έως σήμερα, η σημερινή παράσταση τίθεται υπό την επίβλεψη του στρατηγού Κατσιμήτρου»¹¹⁰⁰
- B. Κέντρα διασκέδασης:
  1. Ευστρατιάδης¹¹⁰¹
  2. Κουραμπάς (και ορχήστρα περιστασιακά)¹¹⁰²
  3. «Οασις» θίασος ποικιλιών Νικολαΐδη¹¹⁰³
  4. Κουτσαβέλης, φωτογράφος Αβέρωφ 26¹¹⁰⁴
  5. Ηλεκτρικό τριβείο άλατος «για την τρίψη τυρών, κάτω από κεντρικούς στρατώνες»¹¹⁰⁵

---

¹⁰⁹¹ Ηπειρωτικός Αγών, 31-5-1930.

¹⁰⁹² Ο. π., 9-10-1930, 15-1-1931.

¹⁰⁹³ Ο. π., 11-9-1930 και Κραυγή 12-7-1931.

¹⁰⁹⁴ Ηπειρωτικός Αγών, 10-9-1931.

¹⁰⁹⁵ Ο. π., 23-6-1932.

¹⁰⁹⁶ Ο. π., 18-7-1935 και Ήπειρος 7-11-1936.

¹⁰⁹⁷ Ηπειρωτικός Αγών, 18-7-1935.

¹⁰⁹⁸ Ηπειρωτικός Αγών, 5-2-1936.

¹⁰⁹⁹ Ο. π., 23-7-1936.

¹¹⁰⁰ Ο. π., 27-4-1939.

¹¹⁰¹ Ο. π., 19-2-1932 και Κραυγή, 21-2-1932.

¹¹⁰² Ηπειρωτικός Αγών, 23-6-1932, 9-7-1933, 6-8-1934.

¹¹⁰³ Κραυγή, 10-7-1933.

¹¹⁰⁴ Ηπειρωτικός Αγών, 12-1-1930.

¹¹⁰⁵ Ο. π., 28-5-1930.

6. Υιοί Σωτ. Σεπετά, ποδοσφαιράκια από αντιπροσωπεία Κάνιγγος 48 ¹¹⁰⁶

7. Έπιπλα:

A. Πέτρος Σεπετάς, ηλεκτροκίνητο εργοστάσιο επίπλων Παπάζογλου και Κρυστάλλη ¹¹⁰⁷, ειδικό τμήμα διανυκτερεύων φερετροποιίας ¹¹⁰⁸

B.N. Οικονόμου έπιπλα παλαιά, πλατεία Μαβίλη ¹¹⁰⁹

8.Βαφεία :

A. Στερ. Ρέμος βαφείο και καθαριστήριο ατμού Κρυστάλλη 9 ¹¹¹⁰

9. Γραφεία διοικητικών υποθέσεων :

A. Χαράλαμπος Βάρφης διοικητικές υποθέσεις ¹¹¹¹

B. Πρ. Δόκος Δολιανά ¹¹¹²

10. Ασφάλειες:

A. Κατά του χαλαζιού και των παγετών, αμπελουργών, ελαιοπαραγωγών, καπνοπαραγωγών, κηπουρών, γεωργικών αρχών, γεωργικών επιμελητηρίων και Εθνικής Τραπέζης. ¹¹¹³

B. Κατά του χαλαζιού, Γαλλική Εταιρεία ¹¹¹⁴ Στατηράς ¹¹¹⁵

Γ. Εθνική ασφαλιστική ¹¹¹⁶

Δ .Α. Μάνθος κατά χαλάζης ασφάλεια Τσιριγώτη ¹¹¹⁷

E.Δ. Μαμούρης ασφάλειες ζώων Κ.Τ.Α.Χ ¹¹¹⁸

ΣΤ. «Ο ΑΙΩΝ» ¹¹¹⁹

Z. «ΑΣΤΗΡ», ζωής, πυρός και ατυχημάτων ¹¹²⁰

¹¹⁰⁶Ο. π., 20-12-1930.

¹¹⁰⁷Ο. π., 28-12-1930, 15-1-1931.

¹¹⁰⁸Ο. π., 12-3-1934, 27-5-1939.

¹¹⁰⁹Οπ., 25-3-1939.

¹¹¹⁰Ο. π., 3-1-1930.

¹¹¹¹Ο. π., 3-1-1930, 7-2-1931, Κήρυξ, 8-6-1930.

¹¹¹²Ζαγορισιακά Νέα, 11-1-1933 και Ήπειρος, 14-2-1933.

¹¹¹³Ήπειρωτικός Αγών, 17-5-1930, 7-4-1931.

¹¹¹⁴Ο. π., 7-4-1933.

¹¹¹⁵Ο. π., 22-4-1934.

¹¹¹⁶Ο. π., 14-9-1935.

¹¹¹⁷Ο. π., 26-4-1934.

¹¹¹⁸Ο. π., 13-1-1935 και Αγροτική Ηχώ, 13-6-1935.

¹¹¹⁹Ήπειρωτικός Αγών, 31-1-1937.

Η. «Βορειοβρετανική και Εμπορική», αντιπρόσωποι Ιωαννίνων αφοί Καμπιλή¹¹²¹

11. Βαπτιστικά, στέφανα γάμων και κηδειών,

Α. Ιωάννης Καρακάσης, Ανεξαρτησίας 78¹¹²²

12. Υποδηματοποιοί:

Α. Γ. Γάκης Κάνιγγος¹¹²³

Β. Σωτήριος Ματθόπουλος, Κάνιγγος 8¹¹²⁴

13. Γραφεία κηδειών

Α. Β. Χολέβας, νεκροφόρα και άμαξα¹¹²⁵

Β. Π. Παλάσκας Καπλάνη 14, τηλ. 4-50¹¹²⁶

14. Ποδοσφαιρικός αγώνας Πύρρου – Ατρόμητου στο γήπεδο των στρατώνων «τιμαί εισιτήριου δρχ. 5»,¹¹²⁷ ποδοσφαιρική συνάντηση Ολυμπιακού - Αβέρωφ¹¹²⁸

15. Ηλεκτρική εταιρεία¹¹²⁹

16. Πρακτορείο εφημερίδων κομμωτήριο και φωτογραφείο Σ. Γκορομέτσιος
Δελβινάκι¹¹³⁰

17. Μεταφορές:

Α. Ιδιωτικοί ταχυδρόμοι¹¹³¹

18. Υδραυλικοί:

Α. Δημ. Κοτρότσιος¹¹³²

Β. Κυρ. Ξάνθος¹¹³³

Γ. Απ. Αναγνωστόπουλος¹¹³⁴

¹¹²⁰Κήρυξ, 15-9-1931.

¹¹²¹Κήρυξ, 15-9-1931.

¹¹²²Ο. π., 4-8-1931.

¹¹²³Ο. π., 1-4-1931.

¹¹²⁴Ελευθερία, 4-2-1932.

¹¹²⁵Ο. π., 10-10-1931.

¹¹²⁶Ο. π., 24-8-1936, 19-1-1937 και Κραυγή 29-10-1934.

¹¹²⁷Ηπειρωτικός Αγών, 18-11-1931.

¹¹²⁸Ο. π., 9-7-1939.

¹¹²⁹Ο. π., 16-4-1932, 28-9-1933.

¹¹³⁰Ο. π., 16-9-1934, 10-2-1935, 3-1-1936.

¹¹³¹Ο. π., 12-1-1936.

¹¹³²Ο. π., 6-7-1939.

¹¹³³Ο. π., 3-6-1939.

Δ. Κων. Ελευθεριάδης 4^{ης} Αυγούστου (πρώην Σουλίου)¹¹³⁵

18. Επιδιορθώσεις ομπρελών:

Α. Ι. Λεονταρίδου, Σουλίου 32¹¹³⁶

2. Φωτογραφίες διαφημιστικών καταχωρίσεων

---

¹¹³⁴Ο. π., 21-5-1939.

¹¹³⁵Ο. π., 8-6-1939.

¹¹³⁶Κήρυξ, 15-9-1931.

... και ο ποσός...
 ... και ο ποσός...
 ... και ο ποσός...

ΑΡΙΣΤ' ΚΥΡΟΥΣΗΣ
 (Άγρος Καστέλλιος)

ΜΕΓΑΛΗ ΕΥΚΑΙΡΙΑ

Πωλείται μέγα άγγλικόν χημα
 όστιον ζυγίζον οκάδες 600 μπου
 εντός
 αφορηχανή καινουργής έλ-
 μικρά φορητή ταξειδίου.
 αλαντζέτο έν άρίστη καταστά
 ά βαρών οκάδων 300.
 ροφορία καθ' έκάστην παρά
 γραμοσειφω Η. Νιγρίν και
 τας [Άνεξαρθησίας 17].

ΤΡΑΦΕΙΟΝ
ΚΗΤ. ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ
ΡΑΛ. ΒΑΡΦΗ
ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ ΑΡ. 88

τοιούνται και παρακολουθούνται.
 αιώσεως υποθέσεις συντάξιων
 σεων, φορολογικών και πάση;
 η ηικής φύσεως μετά μεγίστη
 και άκριβείας. Ώσαύτως ταντο
 ή άπαιτούμενα πιστοποιητικά
 σιν και θεωρήσιν διαβατη-

Ρ. ΧΡΗΣΤΙ ΔΗΣ

ΟΔΟΝΤΟ΄ ΑΤΡΟΣ
 Αμερικη επί πενταετί
 παιδευθείς, δέχεται
 κάστηνείς τό επί της
 Κωλέτη (άριθ. 16)
 οντοϊατρειών του.
 σκεψων 8-1 π. μ. και
 3-7 μ. μ.

ΑΡΙΣΤ. ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΙΑΤΡΟΣ

διπλωματούχος του Π
 νεπιστημίου των Πα
 σίων.

ΝΟΣΗΜΑΤΑ ΠΑΘΟΛΟΓΙΚΑ
 Μικροβιολογικαι έξετάσεις
 χημικαι αναλύσεις πάντος
 δους.

Όδός Παμβώτιδος 6 (παρατι
 ως Νοσοκομείου Χατζηκώστα).

ΟΓΑΛΑ
ΜΙΚΡΑ ΟΛΑΝΔΕΖΑ
 ΑΓΝΟΝ-ΠΛΟΥΣΙΟΤΑΤΟΝ-ΕΙΣ΄ΚΡΕΜΑΝ
 ΚΑΙ ΕΥΘΗΝΟΝ
 ΓΕΝ. ΑΝΤΙΠ. Ε. ΑΣ. ΒΟΥΛΗΣ 31

Αντιπρόσωπος μετά παρακαταθήκ
Κ. ΓΚΛΙΝΑΒΟΣ
 ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΜΙΧΑΗΛ Π. ΚΑΠΠΑ

Χειρουργος - Όδοντίατρο
 Δέχεται έν τώ Ιατρείω του οδ
 Κοραή 10 άπέναντι της Έθνικ
 Τραπεζης έφαρμόζων τας νεωτέρ
 θεραπευτικας και οδοντοτεχνικας
 θόδους.
 Ώραι έπισκέψεων 8-1 π. μ.
 3-7 μ. μ.

Είναι ούτως να μη ζητήση
 μη ούδενός ειδικού ούτε έν
 ούτε έξω της πόλεως μας και
 άποφασισθή άμέσως και έν β
 γορά ;

Είνε σωστό όταν έλαβεν ό
 τό ύπ' αριθ. 16486 τηλεγρά
 ρά του Δήμου Θεσσαλονίκης
 όποιον μάς λέγουν ότι και
 ρες τύπου Λαφλί τους όποι
 μη βεβήθησαν δέν τους απέδ
 κανοποιητικα αποτελέσ
 Ως και τηλμα ύπ' άρ. 2

Δήμου Άθηνών εις τό ό
 λέγει ότι η τεχνική ύπηρ
 Δήμου δέν προτιμά τόν
 όποιον έπιμένει ή συμπο
 έγοράση ό Δήμος μας ;

Είνα σωστό όταν γνω
 μία έπιστολήν που γράφ
 νον προφορικώς δύναται
 θή τί άκριβώς συμβαίν
 τημα του καταβρεκτήρο
 Ίωαννιτών.

Είνε σωστό τό να ζητού
 φορίας από τόν Σύλλογο
 μάχων και να μάς δίδ
 γραμματεός του Σύλλο
 και να μη θέλωμεν νά
 πληροφορίας άπειθεί
 Δήμος του κράτους ό
 χουν τεχνικας μηχαν
 και θα έχουν γνώμα;

Είνε σωστό ήμεις ;
 προς τας τεχνικας έπ
 κατέχομεν τό αξίωμα
 άρχοντος να νομιζώμ
 μεθα και διπλώματο
 χυείον του Βερολίνο

Κατόπιν των άνωτ
 Πού βλέπουν την π
 θολώσωμεν τά νερά
 πρότασιν μας όπου
 γινή δημοπρασία; κα
 μίαν γνώμην ένός
 ειδικών; ή μήπως
 νη άπόφαση της
 όποία ούτε ήθέλη
 ζητήση ούδενός ε
 μην;

Όσον δέ διά τό
 διά τά συμφέροντ
 τώμεν ότι εινε ά
 ζητήματα ως τό
 άχορήσιου πολι
 κινηματογράφου

Εικόνα(1), Κήρυξ, 8-6-1930.

πατρικής γής, ποιές γυναίκες έλουσαν για τελευταία φορά σπαρακτικότερα αι ήρωίδες της Πάργας, τὰ έλουσαν εις την 'Ελαθέρα θάλασσα ως Ισράν κολυμβήθραν. Όπως οι ήρωες του Σουλίου, του Σέλτσου. και αι ήρωίδες του Ζαλόγγου έτσι και αι γενναίοι της Πάργας δέν άναγνωρίζουν εις την παρούσαν γενεάν, εις την γενεάν μας, εις την μεταπολεμικήν γενεάν του καμάτου, των έγω'ισμών, της ψυχικής ραστώνης,

αρμοδιότητα της άναθεωρήσεως των παλαιών ιδανικών έστω και άν σύμμερον δέν όφίσταται άλυτρωτισμός. Δέν βγαίνει άν έσβουσε προς στιγμήν το ζώπυρον του. Έάν ήτόνισε το αίσθημα της πίστεως, άν έστείρωσαν όλιγον αι πηγαί των ένθουσιασμών, άν προς στιγμήν ψυχικός και ήθικός καταπέσαμε, Το ελληνικόν ιδεώδες το όποιον έτροφοδοτείτο επί δεκατηριδες θα παραμείνη φλογερόν εις τους αιώνας, όπως άθάνατη εις η θυσία της Πάργας.

ΙΑΜΑΤΙΚΑ ΛΟΥΤΡΑ ΔΗΜΟΥ ΠΡΕΒΕΖΗΣ

ΘΕΟΥΧΑ--ΘΕΡΜΑ--ΘΑΛΑΣΣΙΑ

Γ. ΜΑΡΓΑΡΩΝΗ και Γ. ΡΕΝΤΖΟΥ

Παρά την είσοδον του 'Αμβρακικού επί της Πλατείας «Παλαιολόγου». Με πληρείς και τελείας εγκαταστάσεις και άνετον διαμονήν άρρώστων.

Θεραπευτικά ιδιότητες Θειούχων λουτρών (Θειούχα—'Αλκαλικά με άφθονον έλευθέριον Θ Υ 2)

Α. Κατάλληλα διά πόνοους

- 1) Τών άρθρων (ρευματισμοί άρθρίτις)
- 2) Τών μυών (μυαλγία πάσης προελεύσεως)
- 3) Τών νεύρων (νευραλγία, μεσπλευρία του ρ θόμου και πρό καυτός ισχυιαλγία)

Β. Διά νόσους του δέρματος

(Έκζέματα λειχήνες κλπ)

Γ. Διά νόσους της Μήτρας

Και έν γένει των γεννητικών όργάνων της γυναίκες και τών έκτούτων αιτιών.

Θερμά—Θαλάσσια—Κατάλληλα

- 1) Διά χειράδας (χελωνάκια) και τας συγγενείς νόσους.
- 2) Πρός πρόληψιν της φυματιώσεως εις τους όργανισμούς εκείνους όσοι άποκλίνουσιν εις αυτήν εκ κατασκευής ή κληρονομικότητας.
- 3) Κατά της χρονίας φυματιώσεως των όστών (Βεντερουγα, σάρκιζας και άρθρώσεων (λευκός όγκος κλπ.
- 4) Κατά των χρονίων ρευματισμών και της άρθρίτιδος όπως και τὰ θειούχα.
- 5) Κατά των συνεπειών της χρονιάς έλονοσίας, της κατ'έξοχήν έλλην. αυτής νόσου. Πρός όλους τους άνωτερου θεραπευτικούς σκοπούς συνιστάται ή χρήση των λουτρών και υπό της παγκοσμίου ιατρικής και υπό των έν 'Αθήναις καθηγητών του Πανεπιστημίου κ. κ. Χρηστομάνου Διβιέρτου, Μπένηση, Φωτά, Γερουλάνου κλπ. Ός και του έν Πρεβέξη Ιατρικού Συλλόγου.

'Η χρήση των ένγενικεύθη άπανταχού της 'Ελλάδος. 'Ανακαινίσθησαν με λουτήρας ευρωπαϊκής,

Τιμή είσιτηρίου μετά φόρου δραχ. 10,60

ΚΑΠΝΟΠΩΛΑΙ ΠΑΝΤΟΠΩΛΑΙ

Προμηθεύεσθε όλοι σας τὰ καπνά από το πρατήριον

Γ. ΚΟΡΑΚΗ και Β. ΡΙΖΟΥ

ΟΔΟΣ ΑΒΕΡΩ...

Εικόνα (2), Κήρυξ, 8-6-1930.

Δώσατε εις τὰ παιδιά σας
ΓΑΙΑ ΤΡΟΦΟΣ
διὰ νὰ γίνωσιν εὐρωστα

“ΜΟΔΕΣ ΕΛΕΝΑ,”

Περικλέους 23 Β

Ἐφέτος στὰς Ἀθήνας τὸ κατάστη-
μα «ΕΛΕΝΑ» εἶχε τὴν πλέον μεγα-
λειτέραν ἐπιτυχίαν. Ἐκόμισε τὰ πιὸ
ὤραιότερα μοντέλα καὶ ὕλικά γυ-
ναικείων πλῆον. Ἐπίσης ἐκόμισε
ὕλικά δι' ὅλα τὰ βαλάντια πάντοτε
ἐκλεκτὰ Δὲν εἶναι δύσκολος καὶ ἄ-
πὸ τὴ Γιάννενα νὰ σταλῆ παραγγελ-
ία, ἀφοῦ λαμβάνει τοιαῦτα ἀπὸ δι-
άφορα ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος.
Νὰ μὴ χαθῆ λοιπὸν ἡ εὐκαιρία.
Μία παραγγελία εἰς τὸ κατάστημα
«ΕΛΕΝΑ» Περικλέους 23 Β καὶ νὰ
εἰσθε βέβηται δι' ἡὰ φορέσητε τὸ
πλέον ὤραιότερο μοντέλο.

ΤΣΙΜΕΝΤΑ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ
‘Ο ΤΙΤΑΝ,’

Ἀπαράμιλλα εἰς ποιότητα καὶ
τιμὰς ἀσυναγωνίστους. Διαρκὴς πα-
ρακαθήκη εἰς εἰδικὰ ἀποθήκας
μας ἐνταῦθα.
Οἱ ἐνδιαφερόμενοι θὰ εὕρουν
πάντοτε τοιμέντα φρέσκα, διατη-
ροῦμενα εἰς ἀρίστην κατάστασιν καὶ
σάκκους καινούργεις.
Αἱ τιμαὶ χονδρικοῦ πωλήσεως
ὀρίζονται παρὰ τοῦ Ἐργοστασίου
Ἐν Ἰωαννίνοις πωλοῦνται εἰς ὅλα
τὰ καταστήματα εἰδῶν οἰκοδομικῆς
Γενικοὶ ἀντιπρόσωποι Ἠπείρου
ΥἱΟΙ Γ. ΚΑΒΑΓΙΑ
Πρέβεζα

ΚΕΡΑΜΕΙΑ
ΓΕΝΙΚΗΑΝ

μεν διὰ τὴν
κρεββατιοῦ, καὶ ἀνε-
πιστοῦ εὐδὴματα ποῦ ἀνε-
σαν εἰς τὰ βιβλῆ τῆς γῆς.
Οἱ πρωτόγονοι εἰς πλείους αἰῶ-
ἐποχῆς ἐκείνην οὐκ ἀγάων
ρας ἢ ἐπὶ τὴν ἡλικίαν ἐνός τῆς
ζώων τὰ ὅποια ἠπλῶνον ἐνός τῆς
καλύψεως Ἀργότερον ἐχορηγήθη
σαν καὶ προσκέφαλα. Τὰ προσκέφα-
λα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἦσαν συνη-
θῆς χονδρὰ ἔϋλα ποῦ προσημι-
ζοντο εἰς τὴν καμπυλότητα τοῦ
χένος.
Τὰ κρεββάτια τῶν Αἰγυπτίων μᾶς
εἶναι γνωστά ἀπὸ πολλὰ μικρὰ γύ-
φισα ὁμοιώματα ποῦ εὐρέθησαν εἰς
ταῦτα ἀρχαῖους τάφους. Τὸ σχῆμα
τῶν ἐνθυμίζει τὴν σαϊ-λόγγ καὶ, κα-
τὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀντοχὴν τοῦ κα-
τόχου τῶν, ἦσαν ἀπλὰ ἀπὸ ἔϋλου ἢ
ἀλαβάστρινά. Εἰς τοὺς Αἰγυπτίους
ἀπιντὰ καὶ ἡ συνήθεια τῆς χρησι-
μοποιήσεως τοῦ κρεββατιοῦ διὰ τὸ
γεῦμα ἢ διὰ τὴν ἀνάπαυσιν καὶ κα-
τὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας. Ἡ συ-
νήθεια αὐτὴ ἔλαβε μεγάλαν διάδο-
σιν μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν
Ρωμαίων καὶ διεδόθησε τὸ κρεβ-
βάτι εἰς πολυτελεῖς ἐπιτιμον.
Μεγάλην ἀνάπτυξιν ἔλαβε τὸ κρεβ-
βάτι εἰς τὰς χώρας τῶν Ἀσσυρίων,
τῶν Βαβυλωνίων καὶ τῶν Ἑτρού-
σκων. Ὁ προφήτης Ἀμὶς ἀναφέ-
ρει κρεββάτια ἐξ ἐλεφαντοστοῦ καὶ
εἰς τὸ βιβλίον τῆς Ἰουδῆ ἀναφέρε-
ται διὰ τὸν βιβλωνιον στρατάρ-
χην Ὀλοσέρην δι' ἐκοιμᾶτο εἰς ἕ-
να κρεββάτι κεκοσμημένον διὰ πο-
λυτίμων κίτων μέσα σὲ μαλακὰ μα-
εἰλάκια καὶ σὲ πολύτιμα σκεπάσμα-
τα. Τὸ κρεββάτι τοῦ Ὀλοσέρηνος
εἶναι τὸ πρῶτον κρεββάτι μὲ σῦρα
νὸν ποῦ ἀναφέρεται εἰς τὴν ἱστορί-
αν καὶ φαίνεται ὅτι ἦτο πολὺ λαμ-
πρότερον ἀπὸ τὰ κρεββάτια ποῦ εἶ-
χαν οἱ πρόγονοι μᾶς τὸν μεσαίωνα.
Μετὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Βιβλω-
νίων αἱ πληροφορίες σχετικῶς μὲ
τὴν ἐξέλιξιν τοῦ κρεββατιοῦ πληθύν-
ονται.
Εἰς πολλὰ εἰκονογραφημένα χει-
ρόγραφα βιβλία τοῦ μεσαίωνα ὑ-
πάρχουν ἀπεικονίσεις κρεββατιῶν.
Πάντοτε σχεδὸν πρόκειται γιὰ πολὺ
τιμα κρεββάτια ἡγεμόνων ἢ ἐπισκό-
πων ἢ διὰ κρεββάτια ἀγίων. Εἰς τὸς
ἔυλογραφίους τὰ κρεββάτια παριστά-
νονται συνηθῶς πολὺ πρωτόγονα
ἂν πιστεύσωμεν τὰς ἔυλογραφὰς
αὐτὰς θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι κανεὶ
πολὺ σκληραγωγημένος διὰ νὰ κο-
μῆθῃ εἰς τοιαῦτα κρεββάτια. Εἰς τὴν
καλκογραφίαν δὲ μωσποδὲ ἐπιτεροῦ
μεγαλειτέρας λεπτομερείας εἰς τὴν
εἰκόνα, τὰ κρεββάτια εἶναι πολὺ

Εικόνα (3), Κήρυξ, 1-8-1930.

ΕΝΟΙΚΙΟΣΤΑΣΙΟΝ ΒΟΣΚΩΝ ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΕΥΘΕΝ ΣΧΕΤΙΚΟΝ ΝΟΜΟΣΧΕΔΙΟΝ

...τείνωσι την καλλιέργειάν των ή να βο-
σκησώσιν ίδια αυτάς ποίμνια ή αγέλας
και υπό τόν όρον όπως ή απόφασις του
άρμοδιου ύπουργου κοινοποιηθή ες τους
ένδιαφερομένους δύο τουλάχιστον μη-
νας πρό της έναρξης της κτηνοτροφί-
κης περιόδου καθ' ήν θα ελευθερωται
του ένοικιοστασίου ή βοσκή. Η εξαίρε-
σις δύναται να είναι όλικη ή μερικη α-
ναλόγως του αριθμού των ζώων και της
ικανότητος προς καλλιέργειαν των με-
λών του αγροτικού Συνεταιρισμού.

3. Επίσης δύναται, αποφάσει του ύ-
πουργου της Γεωργίας μετά σύμφωνον
γνώμην Έπιτροπής εις του προέδρου των
Πρωτοδικών, του Οικονομικού Έφέρου
και του προΐσταμένου της Γεωργικής
περιφέρειας, ή των νομίμων ανακληρω-
τών αυτών, εν ή κείται ή ενδιαφερομέ-
νη Κοινότης, χρήση γραμματέως έκτε-
λούντος του Γραμματέως του Πρωτοδι-
κείου, να εξαίρεθ ή από της χειμερινής
κτηνοτροφικής περιόδου του 1930 τών δι-
ατάξεων του παρόντος ένοικιοστασίου ά-
νάλογος έκτασις κοινοτικών βοσκών
κτηνοτροφικών κοινοτήτων, έφ' όσον α
ποδεδειγμένως τά μέλη της εν λόγω
Κοινότητος στερούνται της απαιρηίτου
έκτάσεως διά την βοσκήσιν των ες αυ-
τούς και μόνον ανήκόντων ζώων.

Η αίτησις περί εξαίρεσεως δεον να έπι-
δοθ ή ες τόν αρμόδιον γραμματέα Πρω-
τοδικείου υπό της ενδιαφερομένης Κοι-
νότητος κοινοποιουμένη ταυτόχρονας
και ες τόν ενδιαφερόμενον ένοικιαστήν
κτηνοτρόφον διά δικαστικού κλητήρος,
τό βραδύτερον μέχρι της 1ης Αύγου-

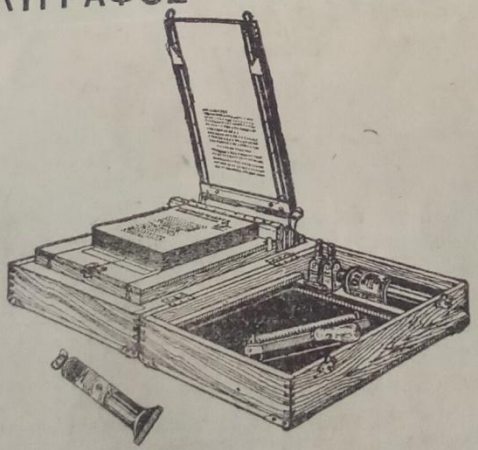
4. Έν περιπτώσει καθ' ήν ή έκμετάλ-
λευσις των βοσκών τούτων δέν εγίνετο
δι' ίδίων των μελών ζώων, ή εξαίρεσις
του άνωτέρου έδαφίου αίρεται, αποδίδο-
μένων των βοσκών εις τους έχοντας συμ-
φώνως ταις διατάξεσι του παρόντος, δι-
καίωμα ένοικιαστας κτηνοτρόφου, ό δε
κατά παράβασιν της άνω διατάξεως
είσάγων ξένα ζώα προς βοσκήσιν εντός
της ούτως εξαίρεθείσης τιμαρείται κατ'
ου κοινοτικής έκτάσεως του ένοικια-
στού κτηνοτρόφου με πρόστιμον ούχι
κάτω των (500) δραχμών ή με κράτησιν
ή και με άμφοτέρας τας ποινάς ταύτας
άπαγγελομένης ταυτόχρονας και της
δημεύσεως των ζώων.

5. Η κατά τό άνω έδαφίον άρσις της
εξαίρεσεως διατάσσεται δι' απόφάσεως
του ύπουργου της Γεωργίας δημοσιευο-
μένης εις την Έφημερίδα της Κυβερνή-
σεως, κατόπιν γνωμοδοτήσεως της εντώ
έδαφίου 3 του παρόντος άρθρου μνημο-
νευομένης Έπιτροπής, ύποχρεουμένης
να αποφανθ ή εντός 15 ημερών από της κα-
ταθέσεως υπό των ενδιαφερομένων της
σχετικής αίτήσεως ες τόν αρμόδιον
Γραμματέα του Πρωτοδικείου. Η εν λό-
γω αίτησις δεον ταυτόχρονας να κοινο-
ποιήται και ες την ενδιαφερομένην
Κοινότητα διά δικαστικού κλητήρος.

(Ακολουθεί)

...πιτρο-
...ον προ
...έξαιρε
...σαν αι
...ισονται
...λάκων.
...θέλουσι
...έν τή
...σει τών
...άναγ-

...λλόγου

...ουσιν έν
...ον τήν
...Παρα-

...Ευμβου

...έπιτρο
...ουδ
...Ευμβου

ΠΟΛΥΓΡΑΦΟΣ ΠΕΛΙΚΑΝ

'Απλούστατος Στερεώτατος
'Ο Φθηνότερος όλων
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ι. ΜΑΝΘΟΣ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ
'Οδός Τσιριγώτη 6

Εικόνα (5), Κήρυξ, 13-8-1930.

τη εἰς ἐκ τῶν πολλῶν οὐκ ἐπι-
 ληφθέντων, δραστήριος δὲ
 εἶναι καὶ μὲ τὸν ζῆλον τοῦ δη-
 γοῦ δὲν παρέλειψεν εὐκαιρίαν
 νὰ ἐπιδιώξη νὰ πραγματοποιή-
 ῃς ἀξιώσεις τῆς πόλεως καὶ νὰ
 εὐσητῶς ἀνάγκας αὐτῆς. Μό-
 νον ἔργον τῆς ὑδρευσεως θὰ ἦ-
 γον διὰ τὸν ἐπιβάλλη εἰς τὴν
 ἐκτίμησιν.
 τοζόμεθα τί θὰ ἐγίνετο, ἐάν
 Ἄρτη συνέβαινε ὅ,τι συμβαί-
 Πρεβέξῃ καὶ ἐν Ἰωαννίνοις.
 κῆς Δήμαρχος Ἄρτης θὰ ἦ-
 ολεκτικῶς διακρέμασμα, ἐνώ-
 τίλος τιμῆς τοῦ ἀνῆκει.

ΓΕΛΑΦΙΣΘΗ

Δήμαρχος Ἰωαννίνων ὅταν
 νὰ ἐνεργήσῃ διὰ τὴν ἀπο-
 ἰαν ζημίαν ἀπὸ τὸν Δήμον
 ἰων τινῶν χιλιάδων δραχ. ἢ ἀ-
 ἀδιαφορεῖ. Προκειμένου ὁ-
 ὠφελήσῃ τὸν Δήμον δέκα
 αχμὲς ἐπὶ βλάβῃ καὶ τῆς ψυ-
 τῶν δημοτῶν καὶ τῶν συμ-
 τῆς πόλεως ἐνθυμεῖται
 γγείλῃ νὰ σβύνουν τὰ ἤλε-
 ὁ τὰς 3 μ. μεσονύκτιον
 ἰκριβῶς ὥραν εἶναι ἀναγ-
 φῶς δι' αὐτὴν ταύτην τὴν
 τῆς ἐμπορικῆς ἀγορᾶς.
 τακτικὴν μᾶς εἶναι ἀδύνα-
 τιληφθῶμεν, ὅπως μᾶς εἶ-
 ατον νὰ ἀντιληφθῶμεν,
 προβαίνει εἰς τὴν κατεδά-
 ἑτοιμορρόπων καὶ ἐρεῖ
 κατοικιῶν παρὰ τὸ Φρού-
 ἄς ὅποιας στιβάζονται οἱ
 ἰκὴν ποιμνίων καὶ αἰτινες
 σιτῆ λοιμογόνου ἐστίαι,
 σαι παντὸς εἶδους ἀναθυ-

ΑΣΤΥΝΟΜΙΑΝ

ἡ ὅτι ἀσυνδοσιάνταχύτητος
 ὄν εἰς τὴν πόλιν μᾶς τὰ
 α. Ἀναπεύσσουν ὄσσην θέ-
 α μάλιστα παρισταμένου
 ὁποῦ χωροφύλακος, καὶ
 εἰνητον πολυτελείας διεγ-
 ἰν ὁδὸν Σουλίου εἶχεν ἀ-
 αχύτητα 60 καὶ πλέον χι-
 ἐνῶ μόνον 15 χιλιόμε-
 ἰδὲ δικαιούται νὰ ἀναπτύ-
 ἰνη ἀνυψώθῃ εἰς βουνά,
 ἰνοι διέτρεξαν κίνδυνον

νὰ ἀποκαλυφθῇ καὶ διὰ τοῦ πληκί-
 ου του νὰ καλύψῃ τὸ στόμα καλοῦς
 ὀφθαλμοῦς του.

Π. ΑΠΟΣΤΟΛΙΑΔΗΣ
 ΙΑΤΡΟΣ
 Δερματολόγος Ἀφροδισιολόγος
 Διαθερμία· Οὐρηθροσκοπήσεις
 Ὀδὸς Σαμουὴλ ἀριθ. 1

ΓΕΩΡ. ΧΡΗΣΤΙ ΔΗΣ
 ΟΔΟΝΤΟΓΑΤΡΟΣ
 Ἐν Ἀμερικῇ ἐπὶ πενταετί-
 αν ἐκπαιδευθεὶς, δέχεται
 καθ' ἐκαστηνεὶς τὸ ἐπὶ τῆς
 ὁδοῦ Κωλέτη (ἀριθ. 16)
 ὀδοντοῖατρεῖον του.
 ὥρα ἐπισκέψεων 8-1 π. μ. καὶ
 3-7 μ. μ.

ΟΔΟΝΤΟΓΑΤΡΙΚΗ ΚΛΙΝΙΚΗ
ΚΩΝ. ΕΥΣΤΡΑΤΙΑΔΟΥ
 Ὀδὸς Σουλίου

Ὀλιγοήμερος ἀνώδυνος καὶ ἠγγυμέ-
 νη θεραπεία καθήσεων στόματος καὶ
 ὀδόντων. Ἐπιστημονικὴ ἐφαρμογὴ γε-
 φυρῶν καὶ ὀδοντοστοιχιῶν. Τελεῖα κα-
 ριζικὴ θεραπεία οὐλίτιδος, πυορροίας
 καὶ δυσασμίας.
 Ἰδιαιτερον τεχνικὸν τμήμα συστα-
 θέν μετὲ τὴν τελευταίαν τῆς ἐπιστήμης
 λέξιν, ἀναλαμβάνει πᾶσαν τεχνικὴν ὀ-
 δοντοῖατρικὴν ἐργασίαν, ὀδοντοστοι-
 αι—γέφυρκα, κορώναι κτλ. ὑπὸ τὴν διεύ-
 θυνσιν τοῦ ἐπισταμένως παρακολουθῆ-
 σαντος τὸ τεχνικὸν μέρος καὶ ἐπὶ 7ετίαν
 ἀσκηθέντος κ. Κ. ΝΙΚΑΚΗ.

Ἀπλούστατος
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ
 Ὀδ.

ΚΕΡΑΜΙΚΑ
ΓΕΝΙΚΗ
 Διαρκῆς παρακατα-
 Γαλλικοῦ, εἰς τιμὰς ἐξ.

Οἱ ἐνδιαφερόμενοι
ΚΕΡΑΜΙΚΑ ΓΑΛΛΙΚΑ
 εἰς ἀρίστην κατάστασιν
 Γενικὸν
 Υἱοῦ

ΚΑΠΝΟΠ
 Προμηθεύσεθ
 ριον
Γ. ΚΟ
ΟΔΟΣ

Εικόνα (6), Κήρυξ, 9-9-1930.

Ο ΗΜΕΡΑΣ ΕΙΣ ΗΜΕΡΑΝ

**ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ
Ε ΥΠΟ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΤΩΝ ΕΙΣ ΧΡΥΣΟΝ ΚΑΤΑΘΕΩΝ
ΠΟΛΕΜΙΚΑΙ ΑΣΤΙΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ**

ίας πηγής ά
α τής αποδό
καταθέσε
ύπουργός
της Οίκονο
εις έπα
είας κατά
ίας. Εκα
ταύτας
μέν τὸ δι
αταρτυθὲν
ων Οίκο
ό τινος και
νομοπα
την τοῦ ὑ
σύνης πρὸς
διατάγ
ται τὸ ὅ
σεως τῶν
καθ' ἣν
των δι
μετατρο
κλπ.
αρασκευ
ανεζητη
της τετ
ει ἐν ἄ
των τρι
φθέντων

του ζητήματος.
Εκαθ' ἡ καλῶς πληροφορούμε
θα μεταξὺ τῶν ἀρμοδίων συζη
τεῖται ἡ ρύθμισσις συγχρόνως μὲ
τὸ ζήτημα τῶν εἰς χρυσὸν κατα
θέσεων καὶ ἄλλων παρομοίας φύ
σεως ζητημάτων. Συγκεκριμέ
νως μᾶς ἀνεκοινώθη ὅτι γίνεται
σκέψις ὅπως προκειμένου περὶ
ἀστικῶν ὑποχρεώσεων συναφθει
σῶν κατὰ τὴν προπολεμικὴν ἐπο
χὴν καὶ μὴ ἐξοφληθεῶν μέχρι
ταῦτα, καταβάλλονται ἐπὶ τῆ θά
σει τῆς ἀυξήσεως τοῦ τιμαριθ
μου τῆς ζωῆς διὰ τὸ μὴ προκύ
ψουν ἀδικίαι. Δηλαδή συζητεῖ
ται ὅπως εἰς περιπτώσει καθ' ἣν
εἶγε συναφθῆ μὲτα συμφωνία κα
τὰ τὸ **1914** ἐκπληρωθησομένη
μετὰ εἰκοσαετιαν, αὕτη τὸ ὑπο
λογίζεται ἐπὶ τῆ θάσει τοῦ τιμα
ριθμοῦ τῆς ζωῆς, διότι ἐν ἐναν
τίᾳ περιπτώσει θὰ προέκυπτε ζή
τημα εἰς θάρος τῶν ἐχόντων λαμ
βάνειν καὶ σ. νεπῶς σοβαρὰ δια
τάραξις τῶν οἰκονομικῶν σχέσε
ων.
Ἐν τούτοις παρὰ πολλῶν κρι
νεται ὡς ἀπραγματοποίητος ἡ

ὡς ἄνω σκέψις διότι πολλὰ ἐκ
τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος σχέσεων ἔ
χουν ρυθμισθῆ ἤδη καὶ θὰ ἀπε
δείκνυε ἄνεσον στάσει τοῦ ἑρά
τους ἐναντι τῶν πολιτῶν του ἡ
τοιούτη ρύθμισσις τοῦ ζήτημα
τος, μὴ καθισταμένης δυνατῆς
τῆς ἀναδρομικῆς τῆς ἐτιχῆς.
Ἡ ἄντως τῶσον τὸ ζήτημα τῶ
εἰς χρυσὸν καταθέσεων ἕσον καὶ
τὸ ζήτημα τῶν προπολεμικῶς
συναφθεισῶν σχέσεων θ' ἀποτε
λέσσει ἀντικείμενον εὐρυτέρων
συζητήσεων μετὰ τὴν ἐπάνοδον
τοῦ κ. Ἡρωθυπουργοῦ, εἰς τὸν
ὅπολον θὰ ὑποβληθοῦν τῶσον τὰ
πορίσματα τῶν συσκέψεων τῶν
ἀρμοδίων ὑπουργῶν, ὅσον καὶ
αἱ ἀπόψεις τῆς ἀρμοδίας νομο
παρασκευαστικῆς ἐπιτροπῆς.
Ὅπως δὴ ποτε εἰμαθα εἰς θέσει
νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ἡ ἑκυβέρνη
σις ἔχει καταλήξει εἰς τὴν ἀπό
φασιν ν' ἀποδώσει εἰς τοὺς δικαί
οῦχοις τὰς εἰς χρυσὸν καταθέ
σεις, ἀφοῦ ὅμως ρυθμίσει τὸ ζή
τημα τὸ ὅπολον θὰ προκύψῃ ἀπὸ
ἀπόψεως δημοσίου λογιστικοῦ
ἐν προκειμένῳ.

ΔΡΑΓΑΤΣΕΙΟΝ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΝ ΙΔΡΥΜΑ

ΟΔΟΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ 14--ΑΘΗΝΑΙ

Πλήρες Δημοτικὸν Σχολεῖον καὶ πλήρες Γυμνάσιον ἐξατάξιον Δεκτοὶ
μαθηταὶ καὶ μαθήτρια ἐξωτερικοὶ, ἡμίτροφοι καὶ ἐξωτερικοὶ. Διδασκα
λία ἀποτελεσματικὴ. Ζεναὶ γλώσσαὶ ὑπὸ εἰδικῶν καθηγητῶν. Ἐπίβλεψις
πατρικῆ. Δίαιτα ἐσωτερικῶν μαθητῶν οἰκογενειακῆ.
Αἱ ἐγγραφαὶ ἤρχισαν. Ζητήσατε κανονισμόν.

Εικόνα(7), Κήρυξ, 11-9-1930.

ΤΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΣΤΑΣΙΟΥ ΕΝΕΚΡΙΘΗ ΥΠΟ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΓΙΑ ΔΕΠΤΟΜΕΡΕΙΑΚΑ ΔΙΑΤΥΠΩΣΕΙΣ ΑΥΤΟΥ

Υπό του Υπουργικού συμβουλίου, περί του δικαιοσ-
της.
Η άνω τελελή της λή-
ραγραφής δικαιωμάτων
καθιερωθείσα δια των
αμένων περί δικαιοσ-
των, παραινείται με-
του 1931, δια μόνως της
Αγροτικής Τραπεζής
παραιδούσας αυτήν ει-
την μετ' αυτής ιδρύμα
τραπεζής Μακεδονίας,
της Ήπειρου, Γεωργι-
αν Αιγαίου, Κοινω-
κτης. Μέχρι τέλους
ατελείται επίσης επι-
σεων ή λήξης πάσης
ε, εφ' όσον, η λήξης
τη εντός του μέχρι
31 χρονικού διαστη-
ολην της λήξεως των
ται συμπεριλαμβαν-
σμία της χρησιμη-
ρι τέλους Μαρτίου
εφημοδικία, άνα-
στική έκτελεσις άνα-
και ή λήξης πάσης
ε, επί υποθέσεων,
ποτε σχεσιν με των
ύσεων του από 11
γματος περί ανα-
της διατάξεως του
του νόμου ΓΧΜΒ'
του 1414 «περί έφη-
ως του νόμου 987»
ε σχετικών υποθη-
ερον καλο-
πολυτελέ-
χύτερον
χότητος 16
λας μηχανας
ες)
τιμόπλοιοι
ΙΑ,
ιας Αούξ
ΑΣΤ ΑΚΤΟ·
τήν εύκόλι-

των.
"Αρθρον 3.—1. Μέχρι τέλους Μαρτί-
ου 1931 αναστέλλεται η προσωπική πρά-
κτική επί πάσης συντηρητικόν και άναγ-
κακήσιν εν Τουρκία, είτε υπό τε-
κράτος της τουρκικής διοικήσεως είτε
κατά το στάδιον της Ελληνικής στρα-
τιωτικής κατοχής, καθ' ήν άναγομένοι ή
οφείλονται είνε άμογενείς άνταλλαγέντες
ώς και πολίται Έλληνες καταφυγέντες
ες Ελλάδα μετὰ την 1ην Σεπτεμβρίου
1922, ή Έλληνες εκ των εν Κων)πόλει
έγκαταστημένων (Έταμπλή), απόντες
ένειδεν κατά τών χρόνων της συνάψεως
της συνθήκης της Λωζάνης ή και μετ
αυτήν άναχωρήσαντες. Δυναται δέ επί
των άνωτέρω υποθέσεων δι' άποφάσεως
του προέδρου ν' άνασταλή μέχρι του αύ-
του χρονικού έριου και ή άναγκαστική
έκτελεσις, όσαίς κατά την κρίσιν του
συντρέχουν ειδικοί προς τούτο λόγοι.
2. Επί των εν άριθμῷ 1 υποθέσεων
έάν ο ένάγων είνε πρόσωπον φυσικόν ή
νομικόν, διαμενον, ή έδρεύον εν τη κλ-
λοδαπή, αναστέλλεται προσέτι και ή λή-
ξις πάσης πραγραφής δικαιωμάτων και
άγωγών, ως και ή άναγκαστική έκτελε-
σις εν γένει, άπαγορεύεται δέ και ή εφη-
μοδικία μέχρι του αυτού χρονικού έριου
(τέλους Μαρτίου 1931).
"Εξαιρούνται των εν τῷ παρόντι άριθ-
μῷ αναστολών και άπαγορεύσεων αι δι-
και α') περι δικυγίου, διατροφής,
έπιμελείας, ανατροφής και διεκδικήσεως
τέκνων, β') περι άπαιτήσεως και έπιστρο-
φής προικῶν κινητῶν, γ') περι κληρου-
δ') περι διανομής κινητῶν, ε') περι κύ-
ρους ή μη διαθηκῶν και έκτελεσεως αύ-

των, στ') κατά των τῶν εν Τουρκία και
νοητῶν, έφεσίων και έκκλησιαστικῶν
έπιτροπῶν.
Διενεγται επίσης νά εςκρινθῶσι τῆ β-
αλει του προέδρου ή εισηγητικῶν κατά
τους όρους του άρθρου ε του νόμου
ΔΔΗ' υποθέσεις, καθ' ὅς άπόγοντες είν-
νε πρόσωπα εν τῶν εν τῷ άριθμῷ 1 του
παρόντος άρθρου διαλαμβανόμενων.
"Αρθρον 4ον—1 Μέχρι τέλους Μαρτίου
1931 αναστέλλεται η προσωπική πράξη
εις άς μέσον συντηρητικόν κατά των εκ-
του στρατιῶν άπολυθέντων από του 1912
και έφεσίς έφεσῶν δια τῶν ες εμπορικῆς
μόνον υποχρεώσεις αὐτῶν, έφεσον αὐταί
ύπηρετησαν από του 1912 και έφεσίς εις
την πρωτην σειράν της έφεσεως και έ-
φεσον πρόκειται περί χρόνου συνκαθέν-
τος πρό της 1ης Δεκεμβρίου 1921.
Η διατάξις του άριθμοῦ τούτου δέν ε-
φαρμόζεται διατ και ο άκειστής είνε
έφερός ως άνω ή το δι' ούτος δικαιοσ-
χης πρό της 1ης Δεκεμβρίου 1928.
2. Μέχρι τέλους Μαρτίου 1931 άνα-
ται νά ανασταλή υπό του προέδρου ή
προσωπική πράξις εις μέσον συντηρη-
τικῶν και άναγκαστικῶν εν πάση περι-
πτώσει, ειδίς δέ όσαίς ο πιστωτής δέν
προκαταβάλλει πρός διατροπὴν όραχ.
μεταλλικῆς είκουσ κατά μήνα. Εξαιρούν-
ται αι διοικητικῶν έκτελεσεις του δημη-
σιου ή γειμῶν προσώπου δημοσίου δι-
καίου, εν αι άπαιτήσεις εισπραττέονται
ως δημοσίου έσοδον.
3. Μέχρι του αυτού χρονικού έριου
(τέλους Μαρτίου 1931) δύναται νά άνα-
σταλή και ή κήρυξις πτωχούσεως.
(Συνέχεια εις τήν εντὸν σελίδα)

ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΣ ΕΚΘΕΣΙΣ ΘΕΣΣΑΛΙΚΗΣ

"Επισκεφθήτε την 5ην Διεθνή Έκθεσιν Θεσσαλονίκης όπου διαστει-
ρώνονται δεκάδες χιλιάδων έμπορευομένων όλων των πόλεων της Ελλά-
δος και όλων των Κέντρων του έξωτερικοῦ.
"Η έφκεινή Διεθνή-Πανελλήνιος Έκθεσις, ή όποία θεωρεῖται ως
ή σπουδαιοτέρα της Ανατολής και των Βαλκανίων, πρέσει νά συγκεν-
τρώση γενικῶν τῶν ενδιαφέρων των Έλλήνων.
"Επιβάλλεται εις πάντ ε διανοούμενον, βιομήχανον, βιοτέχνην, έμπο-
ρον και παραγωγόν νά επισκεφθῆ ταύτην.
Προμηθευθῆτε δικαία βιοσκεπῶν από τῶν κατά τόπους άντιπρο-
σώπους διά νά τύχητε των μεγάλων έκπεσῶν και της ελευθέρου εν τῇ
Έκθεσει εισόδοσ.

Εικόνα (8), Κήρυξ, 18-9-1930.

η; Θλοντας και μη λοιπόν η
α δέν δύναται να παλαση με
ελα προς τον άνδρα
ορισιναι εξεάνησαν μετά
μοίειται της γ.ώμης ατίης
πό τοδε διασημαστέρου και
έγραυ κύρου Ιατρού. Ταυ ά-
ν τόρα τον πόλεμον τον ό
μωσ δέν φαίνε-αι να σοβή-
ον ποι ό τελημερός δόκτωρ
ναι ήη πολυκατομηριού

ΕΛΛΑΔΟΣ
1841
1 205 000 000
7 150 000 000
κατοικήματα της δλην
ΑΙΔΕΝ ΛΑΝΕ Γ.αφεί-
ται ει; διας τας χώ.ος
ήση; φύσως τραπιξι-
ώ; ό ήσασινδς ειμ
λή η.ν, ειαι αιθε
ε άνεό ιικόβα τυκία
N L NE
Ελλάδα, σιμρώτως
ος εξυλημέτησιν των
500 000

ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑ ΣΑΜΟΥ
ΥΙΩΝ Δ. ΙΓΓΛΕΣΗ Α.Ε.
Τό θαλασμηγόν άερόπλειον
Φ.ητων με λαμπύρας Δου-
αναχωρι έξ Άλγων 40 εκά-
στην Τρίτην 8ην έσπεριήν
δι Βινδύσειον, και εκάστην
Πεμπτην 8ην πρωϊνήν δ ά
Κέσμετραν Πάτρας, Πειραιά
και Κω)λιν, δεχόμενον έπι
βίτας όλων των θέσεων—ώ-
ποι έμπορεύματα—ισχύτης,
εύμάγια άνεσις.
Διά πάσαν πληροφοριαν ά-
ποσθήτωσιν προς τον έν
Ιω νεινοικ άντιπροσωπον κ.
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΤΣΕΦΑΟΝ

ΣΟΦΙΑ Δ. ΠΑΠΑΧΡΗΣΗ
'Επιστήμων ματα
'Οδός Βελακωρίτου 39

Γ. ΓΑΡΤΖΟΥΝΗΣ
'Οφθαλμίατρος
Οδ. Σουλίου 21

ΕΠΙΣΚΕΦΗΤΕ
ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗΝ ΕΠΙΠΛΑΘΗ

ειράν έτων ώς Έπ-
δώνης, άναπληρωτ
μητροπολίτου Ιω
Σπυρίδωνος κατά τή
τον και διδάσκαλος
του Θεού επ' εκκλη-
αμφοβολίας, έπήρξε
της νέας του θέσεως
ποβή άσφαλώς ό κα-
και ποδιγέτης τάση
αυ δροσέως έν τή μι-
κή περιφροσία Λευκ

Ο ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ
'Η άποτυχία της τ
κας ομάδος των Ιω
τήν συνάντησιν της
εϊμεθα βέβαιαι, ότι δ
θαρούνη μέν τοδε ά-
πρέπει όμως εξαπαν
τελέση μάθημα διά
δίους. 'Η Γενική Δι-
Στρατιωτική Αρχή κ
έχουσιν έποχρώσιν
αι μετά περιοριστέρου
ροντος την προφορ
προς τον τοπικόν ά-
'Υπάσχει έν τή πόλει
τικόν υλικόν και ά-
τά μέσα διά την τό
άναπτυξιν του άθλη-
έχει ό μοναδικός έν-
τικός Σύλλογος τό
στερον μέσον, στερε
του του γυμνασίου διά
νοῦνται τά μέλη του
ταῦτα εξακολουθεϊ
ρι έαυτον όλίγα ά-
και πιστά μέλη, τά
την νεανικόν όλόγα
των εργάζονται άκ
υπερ της άθλητικης
είναι όσοθόν όμως νέ
σήμερον παρ' αυτοῦ
άκατόρθωτα. θέλου
μεν ότι δέν είναι δυ
λογος δι' ίδίωv πό-
κρίαν τή

Εικόνα (9), Κήρυξ, 18-4-1931.

<p>πάντα πάντα τὰ απορροϊκῶν Βιομηχανο- μαθηματικῶν Ἐ- Ἡλείου δπως π.ε.ε. προσελθω- νίστημα τοῦ Ἐ- πρὸς διενεργει- οικητικῶν Συμ- διενεργηθῶσιν αἰνῆς μέχρι τῆς ρας.</p>	<p>καπνέμποροι, φαρμακέμποροι) Ἔδραι μία (1) ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΝ ΤΜΗΜΑ Κατηγορία 1η: (Βυρσοδέψαι) Ἔδραι δύο (2) Κατηγορία 2α: (Καπνοβιομή- χανοί, ἐργοστασιάρχαι νημα- τουργίας, ἐργοστασιάρχαι ταπη- τουργίας, ἐργοστασιάρχαι παγο- ποιί'ας. Ἔδραι δύο (2) ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΝ ΤΜΗ- (ΜΑ Κατηγορία 1η: (Παντοπῶλαι) Ἔδραι μίση (1) Κατηγορία 2α: (Ἀγωγεῖς, αὐ- τοκινητισταί, πεταλωταί. Ἔ- δραι μία (1) Κατηγορία 3α: (Καφφεπῶ- λαι, Γαλακτοπῶλαι, Ζαχαροπλά- σταί, ποτοπῶλαι, ποτοποιοί, ἀν- θρακοπῶλαι, πωληταί κανυσοξύ- λων, πράκτορες ἀτμοπλοίων, πωληταί χαλκωμάτων, ζωομεσί- ται, ἐνοικιασταί δημοτικῶν φό- ρου, πωληταί ἐγχωρίων προϊόν- των, καὶ μεταπράται Ἔδραι μία (1) Κατηγορία 4η: [Ξενοδόχοι ὕ- πνου, φαγητοὶ καὶ πανδοχεῖς, κρεοπῶλαι ὀπωροπῶλαι καὶ λα- χανοπῶλαι, ἀρτοποιοί, ἰχθυο- πῶλαι καὶ κλιβανεῖς. Ἔδραι</p>	<p>οί, ὀπλοποιοί, καρροποιοί καὶ μηχανουργοί. Ἔδραι μία [1]. Κατηγορία 6η: [Ράπται, σιδη- ρουργοί, ἀλιεῖς, κιβωτοποιοί, καρεκλοποιοί, καὶ ὑλοτόμοι, ὠ- ρολογιοποιοί, καὶ χρυσοχόοι, χαλ- κουργοί, κασσιτερωταί, ὄρει- χαλκίς πιλοποιοί, βαφεῖς, ἐφα- πλωματοποιοί, λαναροποιοί, μανδηλοποιοί, ἐπιδιορθωταί ἐ- λαστικῶν καὶ γουνοποιοί.] Ἔ- δραι μία [1]. Κατηγορία 7η: [Μυλοθροί, κουρεῖς, ἀσβεστοπῶλαι, καπνο- πῶλαι, ἰδιοκτῆται καὶ ἐκμεταλ- λευταί τετρατρόχων. Ἔδραι μία [1]. Κατηγορία 8η: [Ξυλουργοί, ἐ- λαιοτριβεῖς, λεμβοῦχοι, φανο- ποιοί φωτογράφοι, παλαιοπῶ- λαι, βιβλιοπῶλαι, βιβλιοδέται τροχισταί, πωληταί Πλεκτῶν εἰ- δῶν, ἐκμεταλλευταί δερματό- κολλας, πράκτορες ἐφημερίδων, χαρτοπῶλαι, ὄργανοποιοί, σφρα- γίδοποιοί, ὀμβρελλοποιοί, χρω- ματοπῶλαι καὶ σιδερέζαι.] Ἔ- δραι μία [1]. Ἐν Ἰωαννίνοις τῇ 1 Μαΐου 1932.</p>
--	---	---

Ἡ Ἐπιτροπὴ

ΚΛΙΝΙΚΗ
ΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗ, ΓΥΝΑΙΚΟΛΟΓΙΚΗ, ΜΑΙΕΥΤΙΚΗ
ΙΑΤΡΟΥ ΚΩΝ. ΣΚΟΥΡΤΗ
 Χειρουργοῦ τοῦ Δημοτικοῦ Νοσοκομείου

Τελεία χειρουργικὴ ἐγκατάστασις συμφώνως πρὸς
 τὰς τελευταίας ἀπαιτήσεις τῆς ἐπιστήμης. Δω-
 μάτια εὐήλια, εὐάερα. Καθαριότης, ἀνε-
 σις, περιποιήσις, τροφή οἰκογενειακῆ.

Εικόνα (10), Κήρυξ, 1-5-1932.

ΚΛΙΝΙΚΗ
ΧΕΙΡΟΥΡΓΙΚΗ, ΓΥΝΑΙΚΟΛΟΓΙΚΗ, ΜΑΙΕΥΤΙΚΗ
ΙΑΤΡΟΥ ΚΩΝ. ΣΚΟΥΡΤΗ
 Χειρουργού του Δημοτικού Νοσοκομείου

Τελεία χειρουργική ἐγκατάστασις συμφώνως πρὸς τὰς τελευταίας ἀπαιτήσεις τῆς ἐπιστήμης. Δωμάτια εὐήλια, εὐάερα. Καθαριότης, ἀνεμισ, περιποίησης, τροφή οἰκογενειακή.

Επιτελεῖται κατ' ἐκτίμησιν ἐν τῇ Κλινικῇ του, Καπλάνη 3.
 Τὸς ἀπέρους δωριάν.

Ὀδοντιατρικὴν
ΑΝΔΡ. ΠΑΜΠΑΝΟΥ
 125 Ἀνεξαρτησίας 125
 Κατασκευάζονται ὀδοντοστοιχίαι ἢ μερικαί, **ΕΚΘΛΗ**
ΩΡΑΙ ΕΠΙΣΚΕΨΘΩΝ
 9-12 καὶ 2-9

Σιγαρέττα ὅλων τῶν εἰδῶν καὶ ποιότητων
 Εἰς τὸ Περίπτερον
ΔΗΜ. ΜΠΡΙΚΟΥ
 (Ἀνατήρου πολέμου)
 Ἐπί τῆς ἑλληνικῆς Πλατείας.

Τὸ Καφενεῖον
ΧΡΗΣΤΟΥ ΜΠΑΛΛΟΥΡΑ
 Ἐν Ὁδῷ Πιπιάδι
 Τελείως ἀνακαινισθὲν ἔγινε τὸ νέον καὶ ἀποκλειστικὸν κέντρον

ΚΑΤΗΝΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ Β. ΚΑΡΑΒΑΣΙΛΗ
ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ 1870

Ἐφθασαν καὶ ἐνταῦθα καὶ πωλοῦνται εἰς ὅλα τὰ κατηνοπωλεῖ τὰ νέα **ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΑ** σιγαρέττα **Β. ΚΑΡΑΒΑΣΙΛΗ**.
ΠΡΩΤΗΝ ΦΟΡΑΝ κυκλοφοροῦν τοιαύτης ποιότητος σσιτια **ρετίτα** καὶ εἰς τιμὴν τῶν 11 δραχμῶν παρ' ὅλην τὴν πολυαλή των ἐμψάνισιν.

ΛΟΥΤΡΑ ΛΕΣΚΟΒΙΚΙΟΥ "ΒΡΩΜΟΝΕΡΙΑ"

Ἀπὸ τῆς 16ης Ἰουνίου ἀρχίζει ἡ λειτουργία τῶν ἱαματικῶν λουτρῶν **Λεσκοβικίου (ΒΡΩΜΟΝΕΡΙΑ)**, Κατάλληλα πρὸς θεραπεῖαν ρευματισμῶν, ἀρθριτισμῶν καὶ διαφόρων ἄλλων νοσημάτων. Ἐγκαταστάσις πλούσια. Ἐπίπλωσις καινούργια. Μαγειρικὴ τέχνη. Συγκοινωνία δι' αὐτοκινήτου **ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΛΟΥΤΡΩΝ**.
 Πρῶτη θέσις (λουτὴρ καὶ κλίνη) δραχ. 40 (ἐλληνικὸν νόμισμα)
 Δευτέρα θέσις δραχ. 35, (ἐλληνικὸν νόμισμα).
 Ἀντιπρόσωποι ἐν Ἑσθονίᾳ, πρὸς οὓς δεῖν ν' ἀπευθύνωνται οἱ ἐνδιαφερόμενοι εἰς π. κ. Ἄδριαν Παπαδόπουλος, Γ. Κόσκινος, Παν. Χρήστου. (ὁδὸς Ἀνεξαρτησίας)
 (Ἐκ τῆς Διευθύνσεως τῶν Λουτρῶν)

Εικόνα (11), Κήρυξ, 18-6-1932.

ΜΠΑΡ — ΡΕΣΤΩΡΑΝ
Τὸ Καλύτερον, περιποιητικώτερον
καὶ Καθαρώτερον

ΖΥΘΕΣΤΙΑΤΟΡΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ
Ὀρχήστρα Μιχαηλίδου 7—1 μ.μ.

Ἐπιδείκνεται, προτιμᾶται
τὴν «**ΑΛΑΣΚΑΝ**»

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ
**Β. Σακελλάριος, Π. Αι-
όλιος καὶ Δ. Χριστόπου-
λος.**

Γ. ΜΠΟΥΧΑΛΗΣ
Ἰατρός Χειρουργός
Ἐκτελεῖ πᾶσαν ἐγχεί-
ρισιν
Ὁραὶ ἐπισκέψεως 7—8
π. μ. 12—2 καὶ 5—7 μ.μ.
Δέχεται οὐδὲς Σού-
τσου 16.
(Συνοικία Λεμβαδιώτ.
Ἰωάννινα)

Ὁ Ἰατρός
ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΤΖΟΓΙΑΣ
Διδάκτωρ τοῦ ἐν Ἀθῶνι
Πανεπιστημίου εἰδικὸς δι'
Ἀφροδίσια καὶ Παθολογί-
κα νοσήματα μετέφερε τὸ
Ἰατρεῖον του εἰς τὴν ἐπι-
τήσοδου Βασιλίσσης Ὀλγας
ἀριθ. 7 ἰδιόκτητον οἰκί-
αν του (πλησίον Φραυρα-
χείου καὶ δέχεται.
7 2 π. μ. 3 5 μ. μ. 8 μ.μ.

Πᾶς μειοδότης, ἵνα γίνῃ
κτὸς δέον νὰ καταθέσῃ ἐγγύη-
σιν χιλίων δραχμ. ἀνὰ πᾶν τμή-
μα ἐκ 500 μέτρων.
Ἰωάννινα τῇ 21ῃ Νοεμβρί-
ου 1932
Ὁ Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς
Ἀναπληρωτῆς Γενικοῦ Διαιτη-
τοῦ
Γ. ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ

Τὸ ἀτμόπλοιον
“ΦΩΚΙ”
ΑΝΑΧΩΡΕΙ:
Ἐκ Πρεβέζης ἐκάστην Δευ-
ρὰ Λευκάδα, Ἰθάκη, Πάτρας, 1
Ἐκάστην Πέμπτην 6 1)2
Μύτικα Ἀστακόν, Πάτρας, Πειρα-
καὶ ἐκάστην Τετάρτην 4 μ.μ.
κυραν Ἦγουμενίτσαν.
Πρόκτωρ Πρε-
ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ ΜΟΥ

ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΑ ΕΙ-
Ἡ Ἐταιρεία **ΜΑΜ**
ΔΑΜΗΣ κατόπιν τῶν
ὁποίους ἐπέτυχε μετὰ Εὐ-
βακαλάου γνωστοποιεῖ εἰς
νοὺς ὅτι θὰ διατηρῇ διαρκί-
βακαλάων ἐν Πρεβέζῃ ἀρίσ-
ἐφοδιάζονται οἱ καταναλω-
τιμὰς ἀσυναγωνίστους καὶ
τῶν ἐν Πρεβέζῃ Γενικῶν
πέιρου καὶ Λευκάδος.

Εικόνα (12), Κήρυξ, 30-11-1932.

... 1.200.000 ...
 ... πόν τούτον ἐκ τῆς πώλησός ...
 ... τὴν Ἐθνοτράπεζαν τοῦ ἀνταλλα ...
 ... γέντος γηπέδου τοῦ καέντος Δι ...
 ... οικητηρίου, κρατεῖ σκέψις ὅπως ...
 ... ἡ ἐκτέλεσις αὐτοῦ δοθῆ εἰς Ἐται ...
 ... ρίαν ἀναλαμβάνουσαν αὐτὴν ὑπὸ ...
 ... τὸν ὄρον τῆς τοκοχρεωλυτικῆς ...
 ... ἐξωφλήσεως ὑπὸ τοῦ Δήμου. Ἐν ...
 ... ἐναντία περιπτώσει ἡ ἐκτέλεσις ...
 ... θὰ πραγματοποιηθῆ τμηματικῶς ...
 ... σὺν τῷ χρόνῳ, διατιθεμένου πρὸς ...
 ... ἄμεσον ἐντὸς ὀλίγου ἔναρξιν καὶ ...
 ... κατασκευῆν τῆς μὲν πλευρᾶς τοῦ ...
 ... ἵκνου, διὰ τοῦ ἀναρτήσαντος πε ...
 ... καὶ τοῦ ἐνὸς ἐκτετακτοῦ διακε ...
 ... ρίαν ἡλιακῶν ἀναρτήσαν.

... ἐκτέλεσις ...
 ... ἡ ἴδρις ἐν τῇ πόλει μας λαχ ...
 ... ναγορᾶς ὁδὸν νὰ θεωρηθῆται λίαν ...
 ... προσεχῆς, τῆς σχετικῆς προεργα ...
 ... σίας συμπληρωθείσης ἤδη ὑπὸ τοῦ ...
 ... Δήμου. Ἡ ἐπιλογὴ τοῦ χώρου ὁ ...
 ... που θ' ἀνεγερθῆ τὸ κτίριον τῆς ...
 ... Ἀγορᾶς θὰ γίνῃ μεταξύ τοῦ ἐπὶ ...
 ... τῆς ὁδοῦ Ἀβέρωφ καὶ εἰς τὴν προ ...
 ... ἔκτασιν τῶν Στρατώνων κειμένου ...
 ... τζαμίου καὶ τῆς πλατείας τῆς ἔ ...
 ... ναντι τῆς κυρίας εἰσόδου τοῦ Νο ...
 ... σοκομείου Χατζηκώστα.

... καὶ Ἀ ...
 ... ἴνε εἴτε ...
 ... ἰδιωτι ...
 ... ἀράγρα ...
 ... ρικανῶν ...
 ... ἀπολύ ...
 ... Ἀνωτά ...
 ... Δήμων ...
 ... νοεῖται ...
 ... ἴμων (ὁ ...
 ... Δήμου ...
 ... ἰνέρχε ...
 ... α σι ...
 ... ρς) εἴνε ...
 ... ρος ὁ ...
 ... ἴττεται ...
 ... ας χω ...
 ... η πο ...

ΕΛΛ. ΕΤΑΙΡΙΑ ΕΝΑΕΡΙΩΝ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΩΝ Α.Ε.
 Πρακτορεῖον Ἰωαννίνων ὁδὸς Μουλίου 4
ΧΕΙΜΕΡΙΝΑ ΔΡΟΜΟΛΟΓΙΑ
 Ὀκτωβρίου μέχρι 31 Δεκεμβρίου 1932

Γραμμὴ Ἀθηνῶν Θεσσαλονίκης
 (Καθημερινὴ πλὴν Κυριακῆς)

Ἀναχ.	8.45	Ἀθῆναι	Ἀφιξ.	14.20
Ἀφιξ.	10.45	Θεσ/νίκη	Ἀναχ.	12.30

Γραμμὴ Ἀθηνῶν—Ἰωαννίνων
 (Δευτέρα, Τετάρτη, Πέμπτη καὶ Σάββαρον)

Ἀναχ.	8.30	Ἀθῆναι	Ἀφιξ.	14.30
Ἀφιξ.	10.45	Ἰωάννινα	Ἀναχ.	12.15

Γραμμὴ Ἀθηνῶν—Ἀγρινίου
 (Τρίτη καὶ Παρασκευὴ)

Ἀναχ.	8.30	Ἀθῆναι	Ἀφιξ.	14.15
Ἀφιξ.	10.00	Ἀγρίνιον	Ἀναχ.	12.45

... 2 ἐν ...

Εικόνα (13), Κήρυξ, 30-11-1932.

(Καθημερινή πλήν Κυριακής)

'Αναχ.	8.45	'Αθήναι	'Αφιξ. 14.20
'Αφιξ.	10.45	Θεσ/νίκη	'Αναχ. 12.30

Γραμμή 'Αθηνών—'Ιωαννίνων
(Δευτέρα, Τετάρτη, Πέμπτη και Σάββαρον)

'Αναχ.	8.30	'Αθήναι	'Αφιξ. 14.30
'Αφιξ.	10.45	'Ιωάννινά	'Αναχ. 12.15

Γραμμή 'Αθηνών—'Αργονίου
(Τρίτη και Παρασκευή)

'Αναχ.	8.30	'Αθήναι	'Αφιξ. 14.15
'Αφιξ.	10.00	'Αργίνειον	'Αναχ. 12.45

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΑΤΜΟΠΛΟΪΑ

Γ. ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ Α. Ε.

ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟΝ ΠΡΕΒΕΖΗΣ

Τακτικά εβδομαδιαίαι αναχωρήσεις εκ Πρεβέζης δια τῶ πολυτελεστάτων, ταχυπλόων θαλαμηγῶν Ἀτμοπλοίων.

Κυριακή ἀπὸ ΦΩΚΙΩΝ ἢ ΙΟΝΙΩΝ ὁπρωϊνὴν δια Λευκάδα, 'Ιθάκην, Πάτρας, Δουβράκιον, Πειραιᾶ, Χαλκίδα, Αἰδηψόν, Βόλον, Θεσ/νικην.

Δευτέρα ἀπὸ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΟΡΙΑ ὁπρωϊνὴν δια Λευκάδα, Κεφαλληνίαν, Πάτρας, Πειραιᾶ.

Τρίτη ἀπὸ ΠΕΤΡΟΣ ὁπρωϊνὴν δια Λευκάδα, Ἀστακὸν Πάτρας, Πειραιᾶ.

Τετάρτη ἀπὸ ΦΩΚΙΩΝ ἢ ΙΟΝΙΩΝ ὁπρωϊνὴν δια Λευκάδα, 'Ιθάκην, Πάτρας Πειραιᾶ.

Πέμπτη ἀπὸ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΟΡΙΑ ὁπρωϊνὴν δια Λευκάδα, Κεφαλληνίαν, Πάτρας, Πειραιᾶ.

Παρασκευή ἀπὸ ΠΕΤΡΟΣ ὁπρωϊνὴν δια Λευκάδα, Ἀστακὸν, Πάτρας, Πειραιᾶ.

ΓΡΑΜΜΗ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

Παρασκευή ἀπὸ ΦΩΚΙΩΝ ἢ ΙΟΝΙΩΝ ἀπὸγευματινὴν δια Πάργαν, Κέρκυραν, 'Ηγουμενίσσαν.

Κυριακὴ ἀπὸ ΠΕΤΡΟΣ ἀπὸγευματινὴν δια Πάργαν, Κέρκυραν, 'Ηγουμενίσσαν.

Πρόκτωρ Πρεβέζης

ΧΡΗΣΤΟΣ ΣΦΡΕΛΗΣ

Εικόνα (14), Κήρυξ, 16-12-1932.

ΜΠΙΣΚΟΤΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

αίς και επί τής
υάρδου Λω 19

αι Λαυρετινή, Στ.
λοικετική Οίκο-ομάξ
Δικασιον, Οικονομια
τικα κ.τ.λ. κ.τ.λ.
αλαμβάνεται ή που
τά τας ειστηρίους,
και πυχτακός έξετά
ωτάτης Έμπορε.

Με 100 έσωτερικές έτικέτες του γαλακτος
“**ΑΛΠΕΙΣ**,” πέρνετε μίαν όμολογίαν του
Α. Αναγκαστικού Δανείου 1922

ΕΚΤΟΣ ΤΟΥΤΟΥ

Έξετάζετε προσεκτικά τὸ έσωτερικόν μέ-
ρος καθε έτικέτας του γαλακτος “**ΑΛΠΕΙΣ**”
διότι πολλές έξ αυτών δίδουν δικαίωμα εις
δώρα μεγάλης αξίας ως λ χ. σεβίτσια τσα-
γιού Ίαπωνέζικα και φαγητού πλήρη
‘Αντιπρόσωποι Ήπειρου
ΥΙΟΙ Γ. ΚΑΒΑΓΙΑ
ΠΡΕΒΕΖΑ-ΙΩΑΝΝΙΝΑ

ΜΠΙΣΚΟΤΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΛΠΕΙΣ

ροστα να έπισκε-
τάσθημα ειδών
ΡΕΒΙΘΙ (Δημ.
γγλιστορίας 16)
δ. Όπου θα εδ-
έπιδες παντός άλλ-
ημοσθ κάλτσες έν-
αικαίτες, λινές μάλ-
κιν γά-τρα θερμά-
και σουέ-τ παύ-
έρωμαστα, τσάννες
αίας, πρεσούμα,
ήμισσα, έλκωτικα
θλα, έ.θη, φηγου
και κάθε είδος
γυναικεία καλσι-
α με την τελευ-
όβλας και εις το
ε’ όλους.
μας δια να πε:

ΚΑΘ’ ΕΚΑΣΤΗΝ ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΩΣ
ΑΘΗΝΑ - ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Ταξειδι Δίωρον—’Ασφάλεια—’Ανεσις—οικονομία
Πληροφορια παρὰ τῷ Πρακτορείῳ τῆς **ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ**
ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΕΝΑΕΡΙΩΝ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΩΝ (Σουλίου 4)

ΜΠΙΣΚΟΤΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΦΡΕΣΚΟΤΑ ΥΓΙΕΙΝΟΤΑ Η ΛΑΧΤΑΡΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Εικόνα (15), Κήρυξ, 19-9-1933.

και ἀρι-
 σίων
 ΗΣ
 λας τῆς
 Επιστολῆς

ΛΕΑΓΩ
 ΟΡΟΥΣ

ΜΙΧΑΕΛ ΧΑΡ. ΠΡΑΚΤΟΣ
ΧΕΙΡΟΥΡΓΟΣ ΟΔΟΝΤΙΑΤΡΟΣ

Ἀσθενεῖται ὀδόντων,
 οὐλων, γνάθων, ὀρθοπε-
 δικαί ἐπεμβάσεις ἐπὶ προ-
 σωπικῶν δυσμορφιῶν λέ-
 γω ὀδοντογναθικῶν ἀνω
 μαλιῶν, τεχνικαί ἐργα-
 σίαι διὰ χρυσοῦ, πλατί-
 νης, Καουτσούκ ΕΚΟΛΙΤ
 Δέχεται δ 1 π μ 4 8 μ.μ.
 πρῶην οἰκίαν Χανταζρο-
 κούλου, Κωλύσιτη 16.

Εικόνα (16), Κήρυξ, 13-9-1934.

ΜΙΑ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ
ΤΟΥ ΙΤΑΛΙΚΟΥ Σ. ΠΡΟΞΕΝΕΙΟΥ

Τὸ Σ. Προξενεῖον τῆς Ἰταλίας ἐν Ἰωαννίνοις φέρει εἰς γνώσιν τῶν ἐν τῇ δικαιοδοσίᾳ του κομμοκρατικῶν Ἰταλῶν ἀπαρξάντων ἐν τῇ Ἑλλάδι ἀνακτῆσαι τὴν ἀπαλλοτριωθέντα ἀξιογραφῆσακ ἢ πρόκειται νὰ ἐξαγορασθῶσι ἀπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου, διὰ τῆς 30 Μαρτίου τρέχοντος ἡμέρας λήγει ὁριστικῶς ἡ προθεσμία ἐντὸς τῆς ὁποίας εἴς τὰς ἀνάγκαις νὰ ἀλλάσωσιν ἐπιπέδους εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔπαινον τῆς Γερμανίας διὰ πρᾶξιμοποιεῖν εἰς τὰς διατά

ΕἰΣ ΤΟ ΚΑΦΕΝΕΙΟΝ «ἩΛΥΣΙΑ»

Σήμερον καὶ αὔριον εἰδεται εἰς τὸ ἐπὶ τῆς Κεντρικῆς Πλατείας καφενεῖον «Ἡλυσία» μέγας χορὸς μετεμφισμένων καὶ μὴ. Μπουφές ἐκλικτός. Γλέντι μέχρι πρωΐας. Γενικὴ εἰσοδος ἕνα τάλλρον.

Ἐπὶ τῆς σχετικῆς Ἑλληνοαγγλικῆς συμφωνίας τῆς 25 Ἰανουαρίου 1936.
Ἐν Ἰωαννίνοις τῆ 2α Μαρτίου 1938.

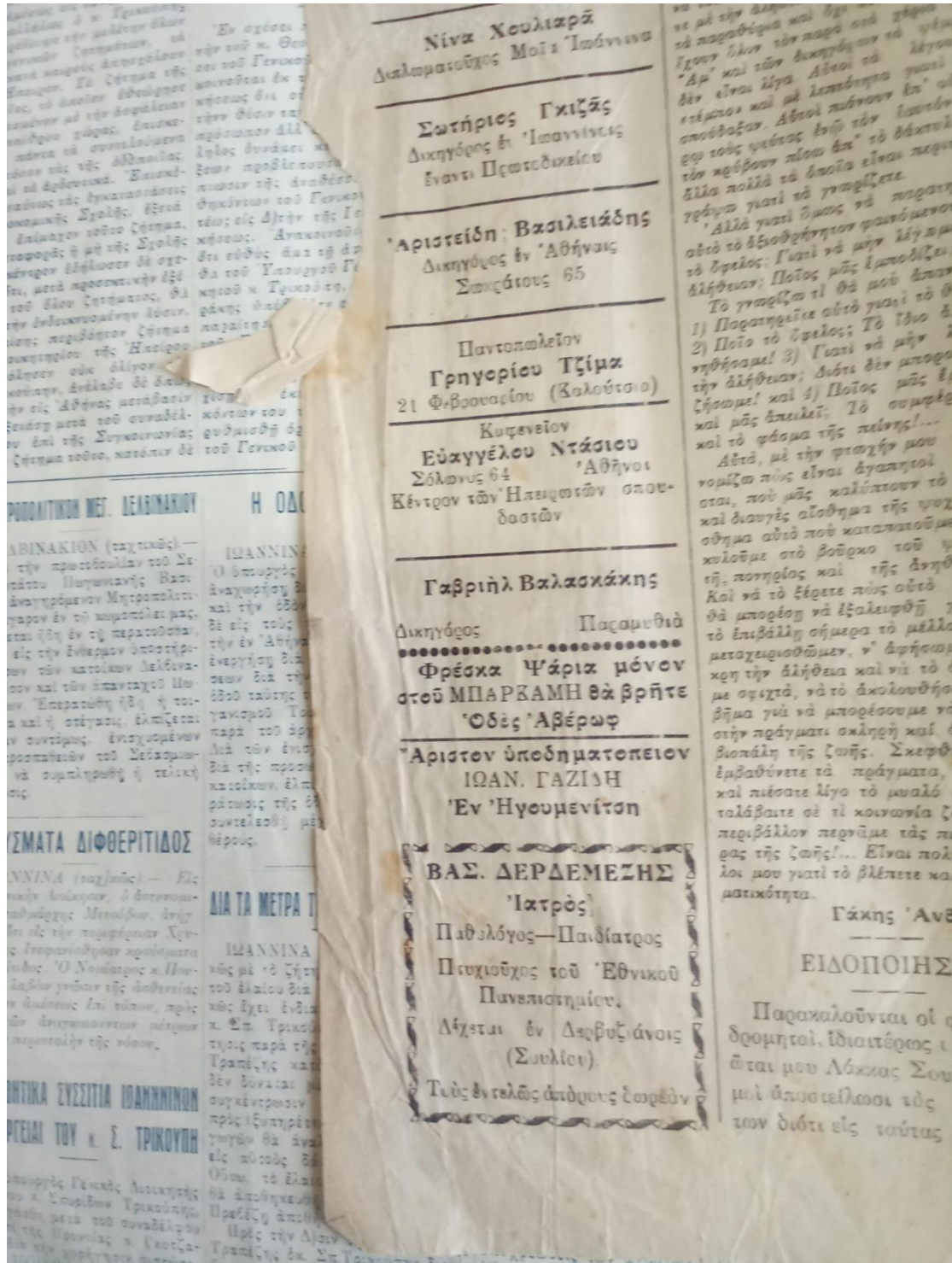

ΝΙΚΟΣ . ΣΚΟΠΟΥΛΗΣ

ΙΑΤΡΟΣ
ΠΑΙΔΙΑΤΡΙΚΑ-ΠΑΘΟΛΟΓΙΚΑ
Εἰδικῶς ἀσχοληθεὶς ἐν τῷ Νοσοκομείῳ Παιδῶν εἰς τὰ νοσήματα τῶν παιδῶν καὶ τῶν βρεφῶν
Δέχεται ὁδὸς Καλέττη 12
πλησίον Ἑθνικῆς Τραπεζῆς
8—12 καὶ 4—7

Εικόνα (17), Κήρυξ, 5-3-1938.

Εικόνα (18), Ηπειρωτικός Κόσμος, 11-11-1935.

Από τον πόνο
 εις την ευεξίαν

Εύκολα μπορείται σήμερα να απαλλαγείτε από όλους
 τούς πόνους, ως π. χ. πόνους των αυτιών, πονόδοντον,
 νευραλγίας ή πόνους απο κρυολογήματα.
 Τα δισκία ΑΣΠΙΡΙΝΗΣ εξαφανίζουν τούς πόνους.

Τα δισκία ΑΣΠΙΡΙΝΗΣ φέ-
 ρουν ως σήμα τον Σταυρον
 ΒΑΥΕΡ.

Να είσθε απολύτως ή-
 ευχοι ούδέποτε βλάπτουν.

Α Σ Π Ι Ρ Ι Ν Η

Εικόνα (19), Ήπειρος, 14-2-1933.

Ξένοι άξιοματικοί
 Ρώσοι. Τά περίξ αυτής όχυ
 ρώματα έχουν κατισκευα

...ου εν τή
 ...εί κ. ύπουργοί και ...

ΚΑΤΑΣΤΗΣΑΤΕ
 ΤΑ ΔΟΝΤΙΑ ΣΑΣ ΩΡΑΙΑ
 ΚΑΙ ΣΤΙΛΠΝΑ

Μία άντισηότική Όδοντοκρέμα ή όποία άφαιρεί τάς
 κηλίδας και άποδίδει στά δόντια τήν φυσικην των λευ-
 κότητα είναι ή

ΚΟΛΥΝΟΣ

είς τήν όποίαν άπενεμήθη υπό τής Χ Διεθνοϋς Έκθέσεως
 Θεσσαλονίκης μέγα βραβείον «έκτός συναγωνισμού».
 Είς τήν κρέμαν ξυρίσματος ΚΟΛΥΝΟΣ άπενεμήθη επί-
 σης υπό τής αύτής Έκθέσεως τό χρυσοϋν μετάλλιον.

ΓΕΝ ΑΝΤΙΠΡΟΣ ΜΩΡΙΣ ΦΑΡΑΤΖΗ ΟΔΟΣ ΣΚΟΥΛΕΝΙΟΥ 3 ΑΘΗΝΑΙ

Γενικός Άντιπρόσωπος έν Ήπειρω
 Κ. Μ. ΒΔΑΧΟΣ και Σία, Τσιριγιώτη 64

... και έγραφε να
 ... ενομα, μόλις
 ... έπαι αν νται
 ... αι έφινται.
 ... ουθου ου θή
 ... ουθου στα
 ... εια γιά δε τά
 ... γοησ των,
 ... αν, άλλ' όμ
 ... όνο των 50.
 ... αν ό οι των
 ... άρ αν. "Ας ή
 ... λικκους, ή
 ... ιρα έποχή.
 ... κάρου αν
 ... ετήσα αν μου
 ... ε αν.
 ... ου, ή ει, ή
 ... ηήσων θή
 ... αι εις αύτ ή
 ... των.
 ... ου 1934
 ... Ιγαφείου

ΕΙΣ

... αν όπ' άσθημ.
 ... στικού Συμ-
 ... άς σγατικας δι-
 ... ου Νόμου πε-
 ... παλαιων πο-

ΜΕΝ

... ας τά όπό του
 ... σόντα θπος ή
 ... αν τής Κοιτί-
 ... ήσαι περί διο
 ... κρηματικως τής
 ... χρι τής 8 Νο-
 ... άταιτουμέτων

... αχ. 1.210
 ... 1936
 ... σος Λογικής
 ... ουγιαν.ης

ΤΑ

... ου 6-8-

ΤΟΡ σιό ά-

ΑΝΔΑΔΑ

Εικόνα (20), Ήπειρος, 18-10-1936.

Ἐπισημασθέντες ἡμεῖς οὐδὲν ἱστορικῶς πολεμιστῶν
 ἐπαναστατικῆς Κυβερτήσεως
 ἔλαβον πορὰ τὸ Γ. Ἰσολόγιο τὸ
 ἑλληνικὸν ἰστορικὸν «Σάββατον»
 τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀποπλῆσαι ἐκ
 Πολωνίας μὲ φροσὶον γαίαν ἀφ' ἧς
 κων διὰ Βαρ ελώνην
 Κατόπιν νηψίς τὸ ἑλλη-
 κὸν σκάφος ὠδηγήθη εἰς ἔλανα
 στικὸν λιμένα ὅπου καὶ κρα-
 τεῖται.

Δ^Ρ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ
 ΙΑΤΡΟΣ, ΠΑΘΟΛΟΓΟΣ, ΠΑΙΔΙΑΤΡΟΣ
 Σπουδάσας ἐπὶ δεκαετίαν ἐν Γερμανίᾳ

Τέως ἐσωτερικὸς βοηθὸς Πανεπιστημιακῶν κλινικῶν
HEIDELBERG, DRESDEN, WÜRZBURG, MÜNCHEN

Παθολογικὰ, Παιδιατρικὰ, Καρδιολογικὰ, Νευρολογικὰ

Λέχεται καθημερινῶς 8—11 Π. Μ. 3—5 Μ. Μ.
 Ἰωάννινα Παύλου Μελά 31 (Ἐναντὶ Γερμανικῆς Ἐπιπέδου)
 Ἀριθ. τηλεφ. 486

ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ

Ἀναλαμβάνομεν παραδόσεις Μαθηματικῶν — Φυσικῶν
 μαθητῶν Γυμνασίου καὶ ἀποφοίτων κατὰ τμήματα καὶ
 κατ' ἴδιον. Πληροφορία Παράδοξου 19 (ἀδελφὸν Πρωτο-
 δασκάλου κατ' ἐκαστὴν ἑστῆσαν).

Εικόνα (21), Ἦπειρος, 25-11-1936.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Μ. ΑΠΑΛΑΚΗΣ

ΕΙΔΙΚΟΣ

<p style="text-align: center;">ΠΑΙΔΙΑΤΡΟΣ</p> <p>τῆς Παιδιατρικῆς Σχολῆς τῶν Παρισίων Ἑγιεινὴ Διατροφή Νοσήματα Βρεφῶν καὶ Παίδων Προφυλακτικοὶ Ἐμβολια- σμοί.</p>	<p style="text-align: center;">ΜΙΚΡΟΒΙΟΛΟΓΟΣ</p> <p>τοῦ INSTITUT PASTEUR τῶν Παρισίων Καλλιέργειαι—Ἐμβόλια— Μικροσκοπία—Παρασιτο- λογία,—Βιολογία—Χημεία Αἵματος—Οὐροχημεία κ.λ.π. WASSERMANN-WIDAL Πτύελλα κ. λ. π.</p>
--	---

1—2 καθ' ἑκάστην
Ὁδὸς Βασιλίσσης Ὀλγας 9 (πλησίον
Δημητικῶν Λευτρῶν)

Εικόνα (22), Ηπειρωτικός Αγών, 21-1-1934.

ΡΑΔΙΟΦΩΝΑ „ZENITH”

**5-7-8 ΛΥΧΝΙΩΝ
ΥΠΕΡΕΤΕΡΟΔΥΝΑ-ΣΕΙΡΑΣ 1934**

**Τύποι διάφοροι δι' ἠλεκτρικὰ ρεύματα συνεχῆ
καὶ ἐναλλασσόμενα .
Συνδεσμολογία Γραμμῶν «ΠΙΚΑΠ»**

**Ὅσαι αἱ τελειοποιήσεις τῆς ραδιοφωνίας, εἶνε ἐφαρμο-
σμένοι εἰς τὰ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΑ ΡΑΔΙΟΦΩΝΑ ZENI-
TH ΣΕΙΡΑΣ 1934**

**Ἀποκλειστικοὶ ἀντιπρόσωποι ἐν Ἰωαννίνοις
Κεραμίδας & Ἀναγνωστόπουλος
«Ἡλεκτρικὴ ἀγορὰ Ζενίθ»**

Εικόνα (23), Ηπειρωτικός Αγών, 11-1-1934.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ
ΙΩΑΝΝΙΝΑ (Κριθαροπάζαρον)
 Ἀντιπρόσωπος τῆς ΕΤΑΙΡΙΑΣ **ΚΑΪΖΕΡ**
 Ἔχει τὰ τελειώτερα, στερεώτερα καὶ εὐθυνότερα

ΡΑΠΤΑΜΗΧΑΝΑΙ (
ΦΩΝΟΓΡΑΦΑ) ΚΑΪΖΕΡ
ΚΑΛΤΣΟΜΗΧΑΝΑΙ (
ΠΛΕΚΤΟΜΗΧΑΝΑΙ) ΔΟΥΜΠΙΕ & ΚΑΪΖΕΡ

Ὅσοι ἔχετε κορίτσια εἰς πόλεις καὶ χωρία καὶ θέλετε νὰ κερδίσουν 70—100 δραχ. τὴν ἡμέραν προμηθεύεται μίαν **Καλτσοπλεκτομηχανὴν Κάϊζερ**. Θὰ διδαχθῆ τὸ κορίτσι οὐδὲν πῶς νὰ πλέκῃ κάλτσες, ἐσώβρακα, φανέλες, ζακέτες, κουβέρτες καὶ ἄλλα διάφορα εἶδη πλεκτὰ μὲ ἐντόπιον καὶ εὐρωπαϊκὸν μαλλί, ὡς καὶ μὲ βαμβάκι.

Τελεία ἐκμάθησις ἐντὸς 20—25 ἡμερῶν

Δίδονται μὲ μηνιαίας δόσεις καὶ παρέχουσι ἐγγύησιν τῆς στερεότητός των; Καὶ εἰς τὰς ραπτομηχανὰς διδάσκονται τὰ κεντήματα δωρεάν.

Ἔχει ἐργαλεῖα ἀνταλλακτικὰ διὰ μηχανὰς **Σίγγερ, Κάϊζερ καὶ Ὀλγας** ὡς καὶ Γραμμοφῶνων.

Ζητήσατε πληροφορίας ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸν

Β. ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΝ ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Εικόνα (24), Ηπειρωτικός Αγών, 21-3-1934.

ΜΗΤΕΡΕΣ!!!

Θέλετε τὴν ὑγείαν τῶν τέκνων σας; Ἀγοράζετε τὸ θρεπτικώτατον Ἑλβετικὸν Γάλα

“ ΜΠΕΜΠΕ, ”

Περιέχον ὅλην τὴν κρέμαν καὶ φαρίναν ἰδίας μάρκας.

BORDEN'S TRADE MARK

Εικόνα (25), Ηπειρωτικός Αγών, 12-5-1932.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΑΤΜΟΠΛΟΪΑ

Γραμμή ΕΞΠΡΕΣ (έντός 16 ωρών)

α) «ΤΑΣΟΣ» Ἐκάστην Κυριακὴν ὥραν 9ην μ. μ. διὰ Λευκάδα, Ἄσταχόν, Πάτρας, Πειραιᾶ.

Ἀναχωρήσεις ἐκ Πρεβέζης

β) τ «ΠΕΤΡΟΣ» Ἐκάστην Τρίτην ὥραν 8 π. μ. διὰ Λευκάδα, Ἄσταχόν, Πάτρας, Πειραιᾶ.

» «ΤΑΣΟΣ» Ἐκάστην Πέμπτην ὥραν 8 π. μ. διὰ Λευκάδα, Ἄσταχόν, Πάτρας, Πειραιᾶ.

» «ΠΕΤΡΟΣ» Ἐκάστην Παρασκευὴν ὥραν 8 π. μ. διὰ Λευκάδα, Ἄσταχόν, Πάτρας, Πειραιᾶ.

Ἀπὸ Πρέβεζαν διὰ Κέρκυραν

α) «ΤΑΣΟΣ» Ἐκάστον Σάββατον 2αν μ. μ. διὰ Πόργαν, Κέρκυραν, Σαγιάδαν,

» «ΠΕΤΡΟΣ» Ἐκάστην Κυριακὴν 4ην μ. μ. διὰ Πόργαν, Παζοῦς, Κέρκυραν.

(Ἐκ τοῦ Πρακτορείου Πρεβέζης)

Εικόνα (26), Ηπειρωτικός Αγών, 7-3-1931.

Α. Κ. ΤΣΑΜΠΑΛΙΚΑ
 - ΟΔΟΣ ΑΒΕΡΩΦ 95 -

ΚΑΠΕΛΛΑ "BARBISIO"

ΑΝΔΡΙΚΑ ΕΙΔΗ

Πλουσία συλλογή γραβατών, ύποκαμίσσων κλπ.
ΕΤΟΙΜΑ ΠΑΛΤΑ
ΕΠ' ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΤΩΝ ΕΟΡΤΩΝ
 Πλουσία συλλογή διαφόρων παιγνιδίων και όλων
 των ειδών ειδικώς διὰ τὰς ἐορτάς.
ΤΙΜΑΙ ΑΣΥΝΑΓΩΝΙΣΤΟΙ

Εικόνα (27), Ηπειρωτικός Αγών, 14-1-1931.

Η ΕΥΤΥΧΙΑ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΣ

Ἡ βάση τῆς ὑγείας τοῦ παιδιοῦ Σας εἶνε μόνον τὸ κονιοποιημέ-
νον καὶ ἀκτινωμένον διὰ τῶν ἀκτίνων

ULTRA-VIOLET

ΓΑΛΑ ΝΤΡΑ·Ι·ΚΟ

Τὸ γάλα ΝΤΡΑ·Ι·ΚΟ εἶνε παγκοσμίου φήμης συνιστώμενον ὑφ' ὀ-
λων τῶν κ. κ. Καθηγητῶν Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς, ὡς καὶ τῶν ἀξι-
οτίμων Ἱατρῶν τῆς πόλεός μας. Δύνασθε ἀδιστακτικῶς νὰ τὸ δίδητε
εἰς τὰ βρέφη Σας εἰς οἰανδήποτε περίπτωσιν καὶ θὰ πεισθῆτε περὶ
τῆς πραγματικότητος.

Μόνον μὲ γάλα ΝΤΡΑ·Ι·ΚΟ θὰ δώσητε εἰς αὐτὰ ὑγείαν, δύναμιν
καὶ κανονικὴν ἀνάπτυξιν.

Π ω λ ε ἴ τ α ι π α ν τ ο ῦ

Ἀποκλειστικὸς ἀντιπρόσωπος δι' ἅλην τὴν Ἡπειρὸν

ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΤΑΓΚΙΚΑΣ

Εικόνα (28), Ηπειρωτικός Αγών, 14-2-1931.

ΓΡΑΜΜΟΦΩΝΑ - ΔΙΣΚΟΙ
'ΟΝΤΕΟΝ,
ΚΙΤ Ρ ΜΥΛΛΕΙΣ
/ ΠΟΔΟΣΙΝ
ΣΤΕΡΕΟΤΗΤΑ
ΚΕΙ ΚΟΜΨΟΤ ΤΑ
ΠΩΛΗΣΕΙΣ ΜΕΤΡΗΤΩΙΣ & Μ. ΔΟΎΕΙΣ
Γενικός 'Αντιπρόσωπος
ΚΩΝ. ΓΚΛΙΝΑΒΟΣ
ΙΩΡΝΝΙΝΑ

Εικόνα (29), Ηπειρωτικός Αγών, 27-3-1934.

ΙΔΟΥ Η ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΙΣ ΠΑΝΤΟΣ
ΚΑΠΝΙΣΤΟΥ
ΤΑ ΝΕΑ ΕΚΛΕΚΤΑ ΣΙΓΑΡΕΤΤΑ
‘ΑΡΩΜΑΤΙΚΟ,
Μία και μόνη δοκιμή θά σᾶς πείση διὰ τὴν
πραγματικότητα
ΣΩΓ. ΚΟΥΤΡΟΥΜΠΑΣ & ΚΑΤΣΑΝΟΣ
ΑΒΕΡΩΦ 70

Εικόνα (30) Ηπειρωτικός Αγών, 7-3-1931.

Εικόνα (31) Ηπειρωτικός Αγών, 30-8-1935.